SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI AÇISINDAN SERMAYE ŞİRKETLERİNİN ANASÖZLEŞMELERİNDE ÖNGÖRÜLEBİLECEK KAYITLAR

(223K314 NUMARALI TÜBİTAK 3005 PROJESİ)

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Levent BİÇER
Dr. Öğr. Üyesi Zehra BADAK – Dr. Öğr. Üyesi Duygu DEMİREL ÖZDEMİR
Arş. Gör. Dr. Habibe DİNÇ DOĞAN – Arş. Gör. Dr. Atahan GÜNCAN
Av. Ezgi ERSOY

ANASÖZLEŞME VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇALIŞTAYI

(Ses Kayıt Çözümleri)

2025

ARİSTO

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI AÇISINDAN SERMAYE ŞİRKETLERİNİN ANASÖZLEŞMELERİNDE ÖNGÖRÜLEBİLECEK KAYITLAR

(223K314 NUMARALI TÜBİTAK 3005 PROJESİ)

Editörler:
Prof. Dr. Levent Biçer
Dr. Öğr. Üyesi Zehra Badak
Dr. Öğr. Üyesi Duygu Demirel Özdemir
Araş. Gör. Dr. Habibe Dinç Doğan
Araş. Gör. Dr. Atahan Güncan
Av. Ezgi Ersoy

ANASÖZLEŞME VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇALIŞTAYI (SES KAYIT ÇÖZÜMLERİ)

26 Şubat 2025

KARTEPE PARK OTEL – KOCAELİ

ISBN: 978-625-5758-54-5

1.Baskı – Kasım 2025 – İstanbul

5846 sayılı Kanun uyarınca bu kitabın birinci baskısının dijital iletişim, CD'ye kayıt, elektronik kitap olarak yayımı ve mevcut veya ileride geliştirilebilecek her türlü araçla çoğaltılması ve yayılması hakları da dâhil olmak üzere; 5846 sayılı Yasa anlamında çoğaltma, yayma ve diğer tüm yayın hakları yalnızca ve münhasıran **Aristo Yayınevi**'ne aittir. Kitabın tamamının veya bir kısmının mevcut veya ileride geliştirilebilecek herhangi bir araç veya teknikle çoğaltılması, yayılması ve herhangi bir şekil veya yöntemle ticaret alanına konu edilmesi kesinlikle yasaktır. Aksine hareketler **Aristo Yayınevi**'nin saklı tutmuş olduğu haklarının ihlali anlamını taşır.

Aristo Yayınevi, olabilecek bütün hak ihlallerine karşı kanuni haklarını kullanmaya, fikri hak ve emeği korumaya kararlıdır.

Yayınevi: ARİSTO YAYINEVİ
Enstitü Danışmanlık Hizmetleri LTD. ŞTİ.
Tel **:** 0212 951 0581
Faks **:** 0212 951 0553
Web **:** aristoyayinevi.com
Mail **:** aristohukukyayinlari@gmail.com
Editör **:** Av. Aydan DÜZGÜNKAYA
Dizgi **:** Seda TÜZÜNER

"*Anasözleşme ve Sürdürülebilirlik Çalıştayı*", Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından desteklenen 223K314 numaralı "*Sürdürülebilirliğin Sağlanması Açısından Sermaye Şirketlerinin Anasözleşmelerinde Öngörülebilecek Kayıtlar*" adlı proje kapsamında gerçekleştirilmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız.

ÖNSÖZ

Sürdürülebilirliğin sağlanması, günümüzde insanoğlunun çözmesi gereken en önemli sorunlardan birisini oluşturmaktadır. Sorunun çözümü açısından yabancı hukuk sistemlerinde ve uluslararası metinlerde birtakım düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Bu düzenlemelerin esasen sosyal ve çevresel alandaki finansal olmayan faaliyetlerin raporlarla (sürdürülebilirlik raporları) açıklanmasına ilişkin olduğu görülmektedir. Finansal olmayan raporlama, doğrudan şirket faaliyetleri (iktisadi faaliyetler) ile ilgili olmayıp, sürdürülebilirliğe ilişkin olarak şirketlerin hangi faaliyetleri yürüttüğü konusunda kamunun aydınlatılmasına dayanmaktadır. Bununla birlikte, finansal olmayan raporlamanın, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada, sınırlı etkiler yarattığı ve olumlu etkilerin ortaya çıkmasının beklenenden uzun bir zaman alacağı, etkin ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için yeterli olmadığı da açıktır.

Bu bağlamda, "Sürdürülebilirliğin Sağlanması Açısından Sermaye Şirketlerinin Ana Sözleşmelerinde Öngörülebilecek Kayıtlar" başlıklı proje çalışmamızda öncelikli hedefimiz, sermaye şirketlerinin anasözleşmelerinde öngörebilecekleri bazı kayıtlar ile işletme konusu içerisinde yürüttükleri şirket faaliyetlerinin (işletmesel/iktisadi faaliyetlerini) sürdürülebilirliğe entegre edebilmelerinin sağlanmasıdır. Bu itibarla proje çalışmamızda tüm sermaye şirketlerinin anasözleşmelerine koyacakları birtakım kayıtlar ile sürdürülebilirliği sağlamak açısından kendi iradeleriyle pay sahipleri ve potansiyel yatırımcılar nezdinde bazı yükümlülükler üstlenmelerini sağlamayı hedeflemekteyiz.

Çalışmamızda AB mevzuatı başta olmak üzere uluslararası düzenlemeler dikkate alınarak, Türk Şirketler Hukukunda yapılacak yasal düzenleme ile sürdürülebilirliği sağlamak adına hangi kayıtların "öngörülmeleri koşuluyla şirket anasözleşmesinde bulunması zorunlu olan hususlar" şeklinde öngörülebileceği hakkında araştırma yapmayı ve önerilerde bulunmayı amaçlamaktayız.

Projedeki bu hedeflerimize ulaşabilmek amacıyla, 26 Şubat 2025 tarihinde kurumsal sürdürülebilirlik alanında uzman akademisyenler ve kamu kurumu (Ticaret Bakanlığı; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Sermaye Piyasası Kurulu ile Kamu Gözetimi Kurumu) temsilcilerinin katılımı ile "Anasözleşme ve Sürdürülebilirlik Çalıştayı" gerçekleştirilmiştir. Bu eser, anılan çalıştayda yapılan sunumlara ilişkin ses kayıtlarının çözümlenerek yazıya dökülmesinden oluşmaktadır.

Çalıştayın I. Oturumda, "Anasözleşme ve Sürdürülebilirlik Kayıtları" başlığı altında 8 konuşmacı 3 bildiri, II. Oturumda, "Sürdürülebilirliğin Sağlanması Açısından Kamu Otoritelerinin İşlevi" başlığı altında 5 konuşmacı 3 bildiri, III. Oturumda, "Şirketlerin Sürdürülebilirlik Düzenlemelerinden Kaynaklanan Sorumluluğu" başlığı altında 6 konuşmacı 5 bildiri ve IV. Oturumda, "Kurumsal Yönetim İlkeleri, Denetim Ve Şeffaflık Açısından Sürdürülebilirlik" 7 konuşmacı 4 bildiri sunumu yapmışlardır.

Çalıştayda, projemizle ilgili olarak teorik ve uygulama açısından birçok konunun tartışılması fırsatı yakalanmış, böylece proje çalışmamızda öngördüğümüz hedefler bağlamında yüksek katkı sağlanmıştır.

Projemiz kapsamında yürüttüğümüz faaliyetlerimize destek sunan kıymetli akademisyenlere ve Ticaret Bakanlığı; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Sermaye Piyasası Kurulu ile Kamu Gözetimi Kurumu temsilcilerine yürekten teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca proje kapsamındaki çalışmalarımızı destekleriyle gerçekleştirdiğimiz TÜBİTAK'a teşekkür ederiz.

Projemizin her aşamasında desteğini esirgemeyen, bize yol gösteren Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar'a müteşekkiriz. Yine projemiz sürecinde bizlere destek vererek çalıştay sürecinde değerli katkılarını sunan Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı hocamız Prof. Dr. Bayram Keskin'e teşekkür ederiz. Çalıştayda bildiri sunarak projemize değerli katkılar sunan Prof. Dr. Şükrü Yıldız'a teşekkür ederiz.

Proje Ekibi Adına

Proje Yürütücüsü

Prof. Dr. Levent Biçer

ANASÖZLEŞME VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇALIŞTAYI

AÇILIŞ KONUŞMALARI

09.00 – 09.15: AÇILIŞ KONUŞMASI
Prof. Dr. Bayram Keskin
Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı

09.15 – 09.30: GİRİŞ KONUŞMASI
Doç. Dr. Levent Biçer

09.30 – 09.45: PROJE TANITIM SUNUMU
Dr. Öğr. Üyesi Duygu Demirel Özdemir

09.45 – 10.45: **I. OTURUM**

ANASÖZLEŞME VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAYITLARI

OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Bayram Keskin

KONUŞMACILAR:

- *Anasözleşme ve Sürdürülebilirlik Kayıtları Hakkında Değerlendirme:*
  - **Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar** *(Yeditepe Üniversitesi)* ve **Doç. Dr. Levent Biçer** *(Kocaeli Üniversitesi)*
  - **Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu** *(Kadir Has Üniversitesi)* ve **Dr. Öğr. Üyesi Fatma Beril Özcanlı** *(MEF Üniversitesi)*
- *Özsermaye ve Sürdürülebilirlik Arasındaki İlişki Hakkında Değerlendirme:*
  - **Prof. Dr. Şükrü Yıldız** *(İbn Haldun Üniversitesi)* ve **Dr. Öğr. Üyesi Zehra Badak** *(Kocaeli Üniversitesi)*

- *Kamu otoriteleri bakış açısıyla anasözleşme ve sürdürülebilirlik kayıtları*
    - **Kadir Sevim** ve **Meryem Bıyık** *(Ticaret Bakanlığı)*

10.45 – 11.00: SORU CEVAP
11.00 - 11.15: KAHVE MOLASI

11.15 – 12.15: II. OTURUM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI AÇISINDAN KAMU OTORİTELERİNİN İŞLEVİ

OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Şükrü Yıldız

KONUŞMACILAR:

- *Kamunun İşlevi, Gözetim ve Denetimi Açısından Değerlendirme:*
    - **Tufan Göçer** *(Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu/KGK)*
- *Şirketlere Sağlanan/Sağlanacak Teşvikler Açısından Değerlendirme:*
    - **Prof. Dr. Memduh Aslan** *(Kocaeli Üniversitesi)*
    - **Kadir Sevim** ve **Meryem Bıyık** *(Ticaret Bakanlığı)*
- *İklim Kanunu Taslağı Hakkında Değerlendirme:*
    - **Av. Emel Ünal** ve **Fatih Dedeoğlu** *(Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı)*

12.15 – 12.30: SORU CEVAP
12.30 - 13.30: ÖĞLE YEMEĞİ

13.30 – 14.30: III. OTURUM

ŞİRKETLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK DÜZENLEMELERİNDEN KAYNAKLANAN SORUMLULUĞU

OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar

KONUŞMACILAR:

- *İnsan Hakları Bağlamında Şirketlerin Sorumluluğuna Dair Değerlendirme:*
  - **Doç. Dr. Özge Yücel Dericiler** *(Özyeğin Üniversitesi)*
- *Yöneticilerin Sorumluluğuna Dair Değerlendirme:*
  - **Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer Eroğlu** *(Boğaziçi Üniversitesi)*
- *Tedarik Zincirinden Kaynaklı Sorumluluk Açısından Değerlendirme:*
  - **Dr. Öğr. Üyesi Argun Karamanlıoğlu** ve **Dr. Onur Görmez** *(Kadir Has Üniversitesi)*
- *Sorumluluk Hukuku Açısından Sürdürülebilirlikten Kaynaklı Sorumluluğun Değerlendirilmesi:*
  - **Dr. Öğr. Üyesi Cemile Turgut** *(Kocaeli Üniversitesi)*
- *İdari düzenlemeler ışığında şirketlerin sürdürülebilirlik kaynaklı sorumluluklarının değerlendirilmesi*
  - **Av. Emel Ünal** ve **Fatih Dedeoğlu** *(Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı)*

14.30 - 14.45: SORU CEVAP
14.45 - 15.00: KAHVE MOLASI

15.00 – 16.00: IV. OTURUM

KURUMSAL YÖNETİM İLKELERİ, DENETİM VE ŞEFFAFLIK AÇISINDAN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu

KONUŞMACILAR:

- *Revize edilen G20/OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri Kapsamında Şirketlerin Sürdürülebilirliği ve Dayanıklılığını Teşvik Eden Politikalar, Yeni Yaklaşımlar:*
  - **Doç. Dr. M. Aslı Küçükgüngör** *(Sermaye Piyasası Kurulu)*
- *Sorumlu Yatırımcı Kavramı ve Sorumlu Yatırım İlkeleri Açısından Değerlendirme:*
  - **Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Semerci Vuraloğlu** *(Bahçeşehir Üniversitesi) ve* **Dr. Öğr. Üyesi Özlem Ata Polat** *(Yeditepe Üniversitesi)*
- *Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması, Şirketlerde Denetim, Şeffaflık ve Sorumluluk Açısından Değerlendirme*
  - **Doç. Dr. Işık Özer** *(Özyeğin Üniversitesi)*
  - **Araş. Gör. Dr. Habibe Dinç Doğan** ve **Araş. Gör. Dr. Atahan Güncan** *(Kocaeli Üniversitesi)*
- *KGK Düzenlemeleri Bakımından Değerlendirme*
  - **Tufan Göçer** *(Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu/KGK)*

16.00 - 16.15: SORU CEVAP
16.15 - 16.30: KAPANIŞ

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Prof. Dr. Bayram Keskin: Sosyal bilimlerde proje yapmak hakikatten zordur. Ben bu sıkıntıya maruz kalan, aramızda şu an yer alan, kamu kurumlarından gelen, teşrif eden Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığından gelen; hakeza üniversitelerden gelen çok değerli hocalarım, çok değerli yine fakültemizin emektar hocaları aramızdalar. Ben kendilerine teşekkür ediyorum teşrifleri için. Ve emek sarf eden proje ekibine Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanlığı olarak çok çok teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Tabii proje 3005 kapsamında TÜBİTAK tarafından desteklenen bir proje. İklim değişikliği malumunuz dünyamızı etkiliyor, dünya değişiyor. Devlet yapılarımız değişiyor. Bunun yanında hukuk sistemlerimizin değişmesi de elzem. Biz bu sendromu aslında idari hukukçuları olarak geçmişten beri yaşayageldik. Şu an özel hukuk ağırlıklı bir toplantıdayız. Kamudan pek bir arkadaşımız yok. Herhalde bir Memduh Hocamız var. Malum kamu hukukundan, bizden. İdare hukukçuları olarak bu sendromu, kamu hizmetindeki değişim ve dönüşümde yaşadık. Özel hukuk tüzel kişilerinin kamu hizmeti ifa etmesine yönelik girdileri, devletin buradaki misyonu bizim alanımızda tartışılageldi. Devlet acaba gözetim ve denetim mi yapmalı, regülasyon mu yapmalı? Ya da bizatihi bu hizmeti kendisi yürütmeli mi? Bunun düşüncesi, savaşı, tartışması yıllarca sürdü. Osmanlı döneminin son dönemlerinde özellikle verilen imtiyazlar, yabancı şirketlere verilen imtiyazlar, kamu hizmetlerinin

yabancı şirketler eliyle görülmesi usulünün yarattığı sıkıntılar. Yeni kurulan genç cumhuriyetin, bir refleks göstermesine sebep oldu. Ve imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde yabancı menşeli şartlaşma ve sözleşmelerinde uluslararası tahkim bizde pek kabul görmedi. Ta ki doksanlı yıllara kadar. Özel hukuk tüzel kişileri kamu hizmeti alanına girilsin istenmedi. Girilse bile yabancı sermaye gelsin ama uyuşmazlık kendi bünyemizde görülsün refleksi gösterildi. Fakat yabancı sermayenin getirilmesi arzusu, nihayetinde anayasa değişikliğiyle bu alandaki uyuşmazlıkların, uluslararası tahkime götürülmesinin önünün açılması ile son buldu. Anlayış değişti, devlet yapısı değişti. Kamu hizmetlerinin görülme usulü değişti ve bu değişimden şirketlerin nasibini alması, elzem, muhakkak.

Eski sistemle devam etme olasılığı yok. Artık, teknodevrim yaşanmakta. Hukuk sistemlerimizde biraz evvel özel hukuk, kamu hukuku ayrımından bahsettik ama bu ayrımın da artık bir manası kalmamış gibi. Devletin yapacağı işleri, şirketlerin yaptığı bir dönemdeyiz. Ve bu devlet bize atalarımızdan miras kalmadı, çocuklarımızdan emanet aldık diyoruz. İklim değişiyorsa, dünya değişiyorsa, hukuk sistemleri değişiyor ise bizim devlet yapılarımız değişiyorsa, eski sistemdeki şirket yapılarıyla yeni döneme, bu teknodevrime adapte olma olasılığımız yok. Demek ki şirketlerimizin, şirket yapılarımızın da aynı insanımızın olduğu gibi, aynı toplumumuzun olduğu gibi, aynı devletimizin yapısının olduğu gibi değişmesi elzem. İşte bu ve benzeri projelerle bu değişime nasıl ayak uydurulacağını arkadaşlarımız projelendirecekler, projelendiriyorlar. Burada sizlerin katkısı çok çok önemli. Proje üretmek hakikaten zordur.

Kaynak yürütümünden, organizasyona kadar. İşte projeyi yürütenler bilir ki, Şükrü Hocamla sabah konuştuk, projeyi teslim etmişler. Fakat nihayetinde sizlerin katkısı, akademik personelin buradaki girdileri, hocalarımızın desteği bu projenin başarılı olmasındaki en büyük etken olacaktır. Ben çok fazla sözü uzatmak istemiyorum. Fakat akşam arkadaşımız mesaj çekmiş. Şu an aramızda olması gereken Emel Ünal Hanım var. Kendisi benim mesai arkadaşımdır. Yetiştirdiğim bir arkadaşımız. İklim Değişikliği Kanunu görülüyor bakınız. Bir bakanlığın ismi değişti. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı oldu ve işte bu değişimden bakanlık nasibini aldı. İşte bu projede de, bu ve benzeri projelerde de bu işin artık özel hukuk demeyeceğim, kamu hizmetini yürüten özel hukuktakiler de dahil olmak üzere şirketler nasıl nasibini alacak? Bu değişime nasıl adapte olacaklar? Anasözleşmeleri değiştirmek icap edecek mi? Nasıl olacak bu iş? Bunun projelendirildiği bir toplantıdayız. Ben hepinize başarılar diliyorum. Sunacağınız katkılar için şimdiden teşekkürlerimi arz ediyorum. Tekrar hoş geldiniz diyorum.

Doç. Dr. Levent Biçer: Dekan Hocamıza konuşması için teşekkür ediyorum. Ben de öncelikle misafirlerimize, gelen herkese, bu çalıştaya katılarak destek verdikleri için teşekkür ediyorum. Burada Şükrü Yıldız Hocamız, dekan Hocamız, Mehmet Bahtiyar Hocam, Bakanlıklardan gelen misafirlerimiz, özellikle Ticaret Bakanlığı, Kamu Gözetimi Kurumu'ndan temsilcilerimiz ve Sermaye Piyasası Kurumu'ndan Aslı Küçükgüngör Hocamız gelecek, Çevre Bakanlığı'ndan yine misafirlerimiz var. Hepinize ayrı ayrı çok

teşekkür ediyoruz. Bugün çalıştayda, inşallah birlikte çok önemli değerlendirmeler, tartışmalar yapacağız.

Ben öncelikle, sosyal bilimlerde bir TÜBİTAK projesinin özellikle zorluklarından çok kısaca söz etmek istiyorum. Biz TÜBİTAK projesine bu proje için başvurduğumuzda, proje hazırlanması, yürütülmesi çok yaygın değildi. Bizim üniversitemiz de proje konusunda bu kadar hassas değildi. Ama belli bir süre sonra özellikle aday araştırma üniversitesi olma hedefimiz ortaya çıktıktan sonra, proje çok önemli hale geldi. Sosyal bilimlerde özellikle hukuk fakültesi açısından mesela daha önce bizim fakültemizde veya diğer sosyal bilimlere ilişkin fakültelerde TÜBİTAK projesi çalışıldığını nadiren duyuyorduk. Gerçekten örnek alacağımız proje yok denecek kadar azdı. Biz o dönemde bu projeyi yapabilir miyiz, yapamaz mıyız diye düşünürken; üniversitemizin buna ilişkin bize yardımcı olabilecek bir organizasyonu da yoktu. Sonradan buna ilişkin bir birim üniversitemizde kuruldu. Yani özellikle proje yazım teknikleri, başvuru usulleri gerçekten orada da ayrı bir bürokrasi var. Başvuru aşamasında da ayrı bir bürokrasi var. Yani siz TÜBİTAK'a derdinizi düzgün bir şekilde anlatamazsınız eğer, orada aslında yenilikçi bir düşünce olmasına rağmen o projeyi alamayabiliyorsunuz.

Biz nihayetinde bu projenin başvurusunu yaptık ve kabul edildi. Projenin konusu açısından da özellikle Mehmet Bahtiyar Hocamın monografik çalışması anasözleşme konulu olduğu için o da bize yol gösterici oldu. Bu anlamda Mehmet Bahtiyar Hocama ayrıca meslek hayatımda bana verdiği destek ve emekler için yeri de gelmişken teşekkür

etmek istiyorum. Ve sürdürülebilirlik o dönemde de aslında popüler bir konuydu. Katıldığımız bir toplantıda özellikle bu konuyla ilgili projelerin de kabul edilme olasılığının yüksek olduğu söylenince, sürdürülebilirlik konusunda anasözleşmeye biz bir projeyi nasıl uyarlarız, fikri ortaya çıktı ve biz sürdürülebilirliğin sağlanması açısından, şirketleri bu sürece nasıl entegre edebiliriz, bunu düşünmeye başladık ve bizim proje konumuz böylece ortaya çıktı.

Anasözleşmede bizim karşımıza çıkan 3 tür kayıt var: Zorunlu kayıtlar, öngörülmeleri koşuluyla zorunlu olan kayıtlar ve ihtiyari kayıtlar. Burada biz bunlardan ikincisini yani öngörülmeleri koşuluyla anasözleşmeye konulabilecek kayıtlar açısından projeye yaklaştık. Bu kayıt açısından başvurumuzu gerçekleştirdik. Bunun nedeni de şu: Aslında sosyal sürdürülebilirlik, çok önceki zamanlardan beri neredeyse yaklaşık yüz yıldan beri tartışılan bir konu. Burada sosyal sürdürülebilirlik konusunda öğretide, toplumda genel bir kabul var. Fakat şirketlerin entegrasyonu açısından, şirketlerin sürdürülebilirliğe katılımı açısından bir sıkıntı olduğunu gördük. Yani burada acaba zorunlu bir düzenleme mi söz konusu olacak? Gönüllü bir katılım mı söz konusu olacak? Özellikle gönüllü katılım konusunda birçok düzenleme var. Bizim burada önerimiz aslında ne zorunlu ne gönüllü, esasen ikisinin arasında bir yerde. Şirketlerin bu kayıtları seçme konusunda kendi iradesini göstermesi gerekiyor. Ama bir defa o iradeyi gösterdikten sonra artık o kayıtlar anasözleşmesinde yazılı olduğu için bunları uygulamak zorunda ve bunun sonuçlarına katlanmak zorunda kalıyor. Bu yönüyle proje konusunun hem gönüllü hem zorunlu veya ikisinin arasında bir yerde olduğunu söyleyebiliriz.

Tabii hukuki düzenleme nasıl yapılacak, bu da çok tartışılıyor. Benim sunumumun aslında konularından bir tanesini de bu oluşturuyor. Öğretide özellikle bunu pozitif hukuk düzenlemesiyle yapalım, yasa hükmüyle yapalım, bütün şirketler açısından zorunlu olsun diyen bir görüş var. Bunun tabii geçmişte çok başarılı olamadığını görüyoruz. Bu sürece katılım konusunda şirketler, çok istekli değiller. Bizim buradaki önerimiz zorunluluk konusunda değil ama özellikle bu ikinci sınıftaki kayıtlara ilişkin bir yasal düzenleme yapılması konusunda bir önerimiz olabilecek, amaçlarımızdan bir tanesi de bu aslında. Bunun yanında projede TÜBİTAK'ın bize göndermiş olduğu proje kabulüne ilişkin raporda projemizin yenilikçi yönü olarak, anasözleşme kayıtlarıyla bunun sağlanmasının yenilikçi bir yön oluşturduğunu belirtmişlerdi. Biz de zaten başvururken bunu ifade etmiştik. Aslında burada yenilikçi olduğunu söyleyebileceğimiz bir başka yön de şu noktada ortaya çıkıyor. Biz buradaki düzenlemeleri hangi tür şirketlere uygulayacağız? Bu da aslında önemli sorunlardan bir tanesi. Genel olarak özellikle sermaye piyasası mevzuatına bakıldığında burada kişi sayısı olarak ve sermaye büyüklüğü olarak çok büyük şirketlerin bu sürece dahil edilmek durumunda olduğunu görüyoruz. Biz böyle bir zorunluluk öngörmedik. Biraz daha katılımın fazla olması gerektiğini, en azından burada yalnızca halka açık değil, halka açık olmayan şirketlerin de bu sürece dahil olmalarının buradaki amaç açısından önemli olduğunu düşünüyoruz. O yüzden bunu da diğer bir yenilikçi yön olarak söyleyebiliriz.

Bunun dışında kendi arkadaşlarımızla, aynı oturumda bulunduğumuz arkadaşlarımızla, Esra Hamamcıoğlu

arkadaşımla tartıştığımız bir konu vardı. Burada sürdürülebilirlik yaklaşımları içerisinde ekonomik sürdürülebilirlik, sosyal sürdürülebilirlik ve çevresel sürdürülebilirliğin yer aldığını görüyoruz. Bunların hangisini burada tam olarak inceliyoruz, değerlendiriyoruz? Aslında çalışmamızda biz hepsini değerlendiriyoruz. Şöyle ki sosyal sürdürülebilirlik ve çevresel sürdürülebilirlik dediğimizde aslında sürdürülebilirliğin bu yönünün ekonomik sürdürülebilirliğe katkı sunacağını, bu katkının da aslında çok önemli olduğunu burada düşünüyoruz ve bunu savunuyoruz aslında.

Bunun dışında yine tabii en temel sorunlardan bir tanesi de hukuki düzenlemeler açısından ve şirketlerin katılımı açısından, şirketler bu sürece katılmak istemeyecekler. Dün akşam Mehmet Bahtiyar Hocamla konuştuk, bu süreç ancak belki şirketlerin biraz da dışsal etkenlerle sürdürülebilirliğe girme konusunda birtakım zorlamalarla, finansman konusunda veya teşviklerle katılımının sağlanması söz konusu olabilecek. Teşvik konusu burada önem arz ediyor veya borçlanma maliyetlerinin daha düşük olması, sürdürülebilir katılım konusunda önemli olabilecek. Dolayısıyla bunları genel olarak biz projemizde tartışmayı amaçlıyoruz. Ve nihayetinde Avrupa Birliği'nin Durum Tespiti veya Özen Yükümlülüğü Yönergesini Duygu arkadaşımız çalıştı. Bu konuda bir makale, tanıtım makalesi de yazdı. Kendisi benden sonra projenin tanıtımıyla ilgili değerlendirmeler yapacak. Ses kaydı da alıyoruz. Onu da baştan onayınızı almak amacıyla bir defa daha söylemek isterim. Şimdilik benim söyleyeceklerim bu kadar, biraz da geç kaldık. O yüzden burada konuşmamı bitirmek istiyorum sözü Duygu Demirel'e bırakıyorum.

Dr. Öğr. Üyesi Duygu Demirel: Çok teşekkür ederim Hocam. Öncelikle bütün katılımcılara, bizleri bugün bu çalıştayda yalnız bırakmadığınız için, bizlere destek olduğunuz için çok teşekkür etmek istiyorum. Tabii ki projemizi desteklediği için TÜBİTAK'a teşekkür ediyorum. Bununla beraber projemiz boyunca da bizden desteklerini esirgemeyen dekan hocamız sayın Prof. Dr. Bayram Keskin'e, proje yürütücümüz Sayın Doç. Dr. Levent Biçer'e, proje arkadaşlarıma, değerli hocalarıma ve değerli kamu kurumu temsilcileri ile tüm katılımcılara bugün bizleri yalnız bırakmadığınız için teşekkür ederek konuşmama başlamak istiyorum.

Projemizin temel amacından zaten Hocamız bahsetti. Genellikle şirketlere ilişkin olarak sürdürülebilirliğe, kurumsal sürdürülebilirliğe dair düzenlemelere baktığımızda raporlama yükümlülüklerinin ön planda olduğunu görüyoruz. Biz ise bu proje çalışmamızda şu temel sorudan hareketle yola çıktık: şirketler hukukuna özgü acaba hangi araçları kullanarak kurumsal sürdürülebilirliği sağlamak adına daha kapsamlı bir sistem oluşturabiliriz? Bu soruyu temel alarak aslında çalışmaya başladık ve burada ele alabileceğimiz en önemli araçlardan bir tanesi olan anasözleşme ve anasözleşmedeki kayıtlardan, anasözleşmede öngörülmeleri şartıyla yer alması zorunlu olan kayıtlardan yola çıktık. Acaba sürdürülebilirliğe dair kayıtlara anasözleşmede nasıl yer verilebilir, hangi şirketler, bunları nasıl ve ne koşullarda anasözleşmelerine koyar? gibi sorulara cevap bulmak için bu projeyi başlattık. Burada tabii birtakım risklerle de karşı karşıya kaldık. Zira şirketler neden anasözleşmelerinde bu tür kayıtlara yer versinler? Yer verdikleri takdirde birtakım külfetlere katlanmak zorunda kalacaklar ve bu durumda da

şirketlerin bu tür kayıtlardan kaçınmalarına neden olabilecektir. O halde bu kaçınma davranışını engellemek için acaba neler yapılabilir? Bugün çalıştay boyunca bu sorulara, sizinle beraber bir cevap aramaya çalışacağız.

Bir başka risk olarak ise şu anki mevcut düzenlemelere baktığımızda yalnızca payları borsada işlem gören şirketler bakımından sürdürülebilirlik ilkeleri uyum çerçevesi kapsamından uy ve açıkla şeklinde yumuşak hukuk kurallarının olduğunu görmekteyiz. Bu anlamda ilgili sürdürülebilirliğe ilişkin düzenlemelerin çok sınırlı birtakım şirketler için geçerli olduğunu görüyoruz ve bu durumda da diğer yani şu an için günümüzde aktif şirket sayılarına baktığımızda 1.300.000'ü bulan limited şirketler gibi daha dar kapsamlı şirketlerin sanki sürdürülebilirlik noktasında kendilerinin muaf olduklarını düşündükleri, bu alanlarda herhangi bir yükümlülüklerinin olmadığı gibi bir algının olduğunu fark ettik. Buna dair ne yapabiliriz? Tabi biz bu anlamda da anasözleşmedeki kayıtlarla, belki öngörülmeleri şartıyla zorunlu olan kayıtlarla anonim şirketlerin yanı sıra diğer sermaye şirketlerini de içine alacak şekilde daha kapsayıcı nitelikte sürdürülebilirliğe ilişkin düzenlemeleri ele alabiliriz diye düşünüyoruz. Doğaldır ki noktada da diğer bir risk olarak anasözleşme kapsamında, anonim şirketlerde TTK m.340 ve limited şirketlerde ise TTK m.579 kapsamında emredici hükümler ilkesi ile karşı karşıya kalıyoruz. Bir sonraki oturumda zaten bu hususları daha detaylı şekilde tartışacağız.

Bu çalışma kapsamında bizim projemiz bir senelik bir projedir ve 1 Temmuz 2024 itibariyle başlayan sürecimiz

önümüzdeki 1 Temmuz 2025 tarihinde tamamlanacak şekilde tasarlanmıştır. Projemiz TÜBİTAK tarafından 3005 Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Yenilikçi Çözümler Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenmektedir. Bu çerçevede yapmış olduğumuz bugünkü çalıştayın akabinde ses kayıt dökümlerinden oluşan bir kitap çıkarmayı planlamaktayız. Daha sonrasında da şimdiden ilgili hazirunu da davet etmek üzere 7 Mayıs'ta bir sempozyum düzenlemeyi planlıyoruz ve şimdiden sizleri davet etmekten mutluluk duyarız. Bununla beraber sempozyum etkinliğimizde sunulan bildiri özetlerini ve tam bildiri metinlerini içeren kitaplar yayınlamayı ve yine belki aynı dönemde editörlü bir kitap bölümü çalışması yapmayı planlamaktayız. Proje kapsamındaki çalışmalarımıza dair çeşitli makale ve bildiri sunumuna dair birtakım hazırlıklarımız var. İlk çıktımız olarak naçizane benim hazırladığım AB Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Yönergesi'ni incelediğim makale çalışmasını gösterebiliriz. Yine bu çalışmayı takiben proje ekibimizdeki diğer arkadaşlarımız da makale çalışmalarına devam etmektedirler.

Son olarak anket çalışmamızdan bahsetmek istiyorum. Çalışmamızın yenilikçi yönlerinden birisi olarak sosyal bilimlerde, hukuk alanında çok fazla görmesek de bir anket çalışması hazırladık. Çalışmamızda 350 anonim ve limited şirketin yönetim kurulu üyelerine ve üst düzey yöneticilerine ulaşmayı hedefliyoruz. Şu an için anketimizle yaklaşık 300 şirkete ulaşmış durumdayız. Çalıştığımız anket şirketinden mevcut sonuçlara dair bir ön sonuç raporu talep ettik ve buradan edindiğimiz sonuçları müsaadenizle sizlerle paylaşmak istiyorum. Bahsettiğimiz üzere anket

çalışmamızda şirketler bakımından herhangi bir ayrım yapmadık; halka kapalı ve/veya halka açık bütün anonim şirketleri ve limited şirketleri esas almayı planladık. Bu çerçevede 3 pilot bölge belirledik: İstanbul, Kocaeli ve Sakarya. Tabii burada da Marmara Bölgesinde sanayinin yoğun olmasından kaynaklı olarak bu üç bölge özelinde bir anket çalışması gerçekleştirmenin uygun olduğunu düşündük. Dediğim gibi henüz tam olarak neticeye varmadı; fakat edindiğimiz ön sonuçları sizlerle paylaşmak istiyorum.

Anket çalışmamızda 3 temel sorudan yola çıktık. Birinci bölümümüzde şirketlerin yönetim kurulu üyeleri ve üst düzey yöneticilerin, şirket anasözleşmelerinde sürdürülebilirlik kayıtlarına yer verebilmeleri için hangi tür avantaj, destek ve teşvikleri istediklerine dair yönelimlerini tespit etmeye çalıştık. Bunun için çalışmamızda yaklaşık 10 adet avantaj, destek ve teşvik saydık. Bunlardan en önemli görülenler yaklaşık %41 ile anasözleşmede sürdürülebilirlik kayıtlarının sürdürülebilir finansmana erişimi kolaylaştırması olduğunu görmekteyiz. Bu anlamda finansal açıdan eğer ki bir destek olursa %41'lik bir oranda bu kayıtlara anasözleşmede yer verilebileceği izlenmektedir. İkinci olarak %37,5 ile şirket hisselerinin değerini artırması halinde bu kayıtlara yer verilebileceği gözlemlenmektedir. Üçüncü olarak ise anasözleşmede sürdürülebilirlik kayıtlarına yer verilmesinin, %35,5 ile şirkete çeşitli vergi kolaylıkları sağlaması ve yine aynı eşdeğerde %35,5 ile SGK prim teşviki gibi birtakım teşvikler sağlaması halinde ancak tercih edilebileceğini izlemekteyiz. Düşük önemde görülenleri de ifade etmek istiyorum. Yani burada şirketler birtakım hususları daha düşük önem derecesinde görmüşler. Bunlardan

ilginç olanlardan birisi olarak sürdürülebilirlik ilkelerine uyum sağlayan şirketlerin ürün ve hizmetlerine müşteriler bakımından bir talep artışı sağlanarak yakın ve orta vadede ciro artışının olması, düşük önem derecesine sahip olduğunu görüyoruz. İkinci olarak düşük öneme sahip husus, yaklaşık %10 oranı ile bu kayıtların yeni potansiyel yatırımcılara ulaşma noktasında kolaylık sağlaması durumudur. Üçüncü düşük öneme sahip olan husus ise bu kayıtların şirketin ticari itibarı zarar görmeksizin finansal yeniden yapılandırmayı kolaylaştırmasını sağlaması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anket çalışmamızın ikinci bölümümüzde ise kurumsal sürdürülebilirliğin sağlanması açısından belirlenen bazı ifadelere yönelik tutumları tespit etmeye çalıştık. Yani şöyle olursa bunun uygun olacağını düşünüyorum/düşünmüyorum şeklinde sorularımız vardı ve katılıyorum/katılmıyorum/bilmiyorum şeklinde katılımcılarımızın tutumlarını ölçmeye çalıştık. Ankete baktığımızda henüz 300 kişinin katıldığı anketimizde genel itibariyle bilmiyorum seçeneğine çok yönelindiğini görüyoruz. Yani %40-50 üzerinde genelde bilmiyorum seçeneğinin işaretlendiğini ifade edebilirim ama biraz daha pozitif olan kısımlar da var. Olumsuza gitmektense, katılmıyorum demektense şirketlerin genellikle katılıyorum seçeneğine daha fazla yöneldiklerini görüyoruz. %30-40 aralığında bir oranda katılıyorum kısmının işaretlendiğini ifade edebilirim. Burada da en yüksek %49'la katılıyorum ifadesi, üst düzey yöneticilerin sürdürülebilirlik kayıtları halinde görev ve sorumluluk altında olduğunu kabul ediyorum ifadesi olmuştur. Yani yöneticilere bir sorumluluk atfedilmesinin olumlu olduğunu ifade

ediyorlar. İkinci en yüksek katılıyorum ise, üst düzey yöneticilerin yine hukuki ve cezai sorumluluğu doğacak olsa bile bu kayıtlara anasözleşmede yer verilmesinin uygun olduğu ifadesinde gerçekleşmiştir. "Katılmıyorum"a baktığımızda ise en yüksek katılmıyorum ifadesi yine aslında ilginç bir şekilde üst düzey yöneticilerin görev ve sorumluluğu altında olduğunu düşünüyorum ifadesinde, yani yarı yarıya bile diyebiliriz burada. Bir kısım kabul ederken diğer kısım kabul etmiyor. İkinci katılmıyorum seçeneğinde ise en yüksek olan ifade, şirketlerimizin sürdürülebilir hedeflere ulaşması için şirket özkaynakları içerisinde bu amaçlara özgülenmiş bir fon oluşturulmasının gerekli olduğunu düşünüyorum ifadesidir. Yani bu noktada da bir fon ayrılmasının daha düşük önem arz ettiğini ifade edebiliriz ilgili ankette. Çoğunlukla bahsettiğim üzere katılımcılar burada bilmiyorum noktasında bir değerlendirmede bulunmuşlar. Her ne kadar katılmıyorum az olsa da bilmiyorum ifadesi ile birleştiğinde, ikinci bölüm açısından genel tutumun olumsuz olduğunu belirtebiliriz.

Anket çalışmamızın üçüncü bölümümüzde, az önce bahsettiğim ilk iki bölümü birbirleriyle karıştırmak suretiyle şu şekilde ifade ettik: Eğer ki ilk bölümdeki avantaj ve teşvikler size verilmiş olsaydı, 22 adet saydığımız kurumsal sürdürülebilirliği sağlamaya yönelik anasözleşme kayıtlarından hangilerini tercih ederdiniz? şeklinde evet ve hayır demek suretiyle hangi kayıtlara yöneldiklerini tespit etmeyi amaçladık. Burada en yüksek evet yani en çok anasözleşmemde yer veririm denilen hususlar; birinci sırada iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasına ilişkin kayıtların olduğunu görüyoruz. Bu noktada neler olabilir? İşçilerin çalışma

koşulları olabilir, sosyal hayatları olabilir. Buna ilişkin kayıtlara anasözleşmelerinde yer verebileceklerini görmekteyiz, %75,7'lik bir oranla evet denmiştir. İkinci sırada ise teknolojik gelişmeleri takip ederek yenilikçi bir politikaya sahip olmaya ilişkin kayıtların yer aldığını görüyoruz. Üçüncü olarak ise iş etiği ve insan haklarına saygı gösterilmesi noktasındaki kayıtların olduğunu ifade edebilirim. Dördüncü olarak ise şirket yönetim kurulu üyeleri için birtakım nitelikler öngörülmesi mesela sürdürülebilirliğe ilişkin yönetim kurulu üyelerinin bir sertifika alması, bir eğitim alması yahut seçilme engeli olarak olumsuz kayıtlar yani daha öncesinde sürdürülebilirliğe ilişkin vermiş olduğu bir karar neticesinde herhangi bir cezai yaptırıma yahut özel hukuk yaptırımına uğramamış olmasına ilişkin bir kayda anasözleşmelerinde yer verebileceklerini görmekteyiz. Bu noktada en yüksek hayır denilen kayıtlara baktığımızda ise %48,4'lik bir oranla ulusal ve uluslararası bağlayıcı olan olmayan düzenlemeleri takip ederek, bunlara ilişkin bir işletme konusunda sürdürülebilirliğe yer verilmesine ilişkin kayıtlar olduğunu görmekteyiz. %44'lük oran ile sivil toplum kuruluşları ya da sosyal sorumluluğa ilişkin bir politikanın oluşturulması yönünde olduğunu görmekteyiz. Bunu yine takip eden sürdürülebilirlik ile ilgili uyuşmazlık olması halinde yetki sözleşmesi yahut tahkim kaydı konulması gibi kayıtların da yine pek tercih edilmediğini görmekteyiz. Yani bu hususlar için hayır cevap oranının yüksek olduğunu görüyoruz. Son olarak da anasözleşmede tedarik zincirindeki faaliyetlerden sorumluluğa ilişkin yani tedarik zincirinden kaynaklanan eylemlerden dolayı ilgili

şirketlerin sorumluluğuna ilişkin kayıtlara yer verilmesine de yüksek oranda hayır denildiğini görmekteyiz.

Anket çalışmamız için mevcutta 304 anket yapılmış durumda. Genellikle limited şirketlere yapılmış durumda, anketlerin 254'ü limited şirkete ve yalnızca 50 tanesi anonim şirketlere uygulanmıştır. Katılımcılarımızın %73'ü üst düzey yönetici, yani yönetim kurulu üyelerinden oluşmakta; katılımcıların %34,2'si kadın, %65,8'i de erkeklerden oluşmaktadır. Bu noktada bizim sizlerden ufak da bir yardım talebimiz var. Anket çalışmamız henüz bitmedi. Bir elli anketle birlikte neredeyse tamamlanacak düzeyde. Ancak anonim şirket sayımız ellide kalmış durumda. İlgili anket şirketiyle de bunu paylaştık. Onlar da çalışmalarını sürdürecek. Ancak sizlerden de ricamız eğer uygun görürseniz, whatsapp yahut mail ortamından sizlere göndereceğimiz bu anketi, tanıdığınız, bildiğiniz şirketlerle, özellikle anonim şirket olanlarla paylaşmanızdır. Böylelikle ulaşacağımız sayısal verilerden daha sağlıklı ve daha anlamlı sonuçlar elde edebilmemizi sağlayabilirsiniz. Bu itibarla şimdiden yardımlarınız için teşekkür ederim. Konuşmamı bu şekilde sonlandırıyorum. Teşekkürler.

Prof. Dr. Bayram Keskin: Teşekkür ediyoruz Duygu Hocamıza ve proje yürütücümüz Levent Hocamıza. Hemen oturumlara başlamak istiyoruz, yeterince vakit kaybettik.

Bu arada hoş geldiniz diyorum. Yeni katılan arkadaşımıza. Hangi kurumu temsilen geliyorsunuz?

Fatih Dedeoğlu: İklim Değişikliği Başkanlığı.

Prof. Dr. Bayram Keskin: Emel Hanım'ın oradan geliyorsunuz? Ankara'dan mı geliyorsunuz?

Fatih Dedeoğlu: Ankara'dan geliyorum.

Prof. Dr. Bayram Keskin: Hoş geldiniz. Emel Hanım'a selamımızı iletirseniz mazeretini aldık, kabul ettik.

Doç. Dr. Levent Biçer: Hocam Sermaye Piyasası Kurulu'ndan da Aslı Küçükgüngör Hocamız geldi.

Prof. Dr. Bayram Keskin: Siz de hoş geldiniz. Açılış konuşmasında Ticaret Bakanlığı'nı eklemeyi unuttum. Siz de tekrar hoş geldiniz, sabah konuştuk diye kurum isimlerini zikrederken şimdi atladığımı anımsadım. Müsaadenizle oturumlara başlamak istiyorum. Tekrar hepinize hoş geldiniz diyoruz, Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi adına ve proje ekibi adına. Çok kıymetli hocalarımızı burada görmekten, çok değerli temsilcileri burada ağırlamaktan mutluyuz. Bu vesileyle emektar hocalarımız ki burada Muzaffer Hocamı da görüyorum. Boğaziçi Üniversitesi'ne transfer oldu bizden. Hakeza Mehmet Bahtiyar Hocamız, emektarlarımızdandır, isimlerini zikretmeden geçmek istemem. Çünkü Hocamızla burada tanıştık. Kendisinin tecrübelerinden proje ekibimiz istifade etmektedir. Sizlere de ayrı ayrı teşekkür ediyoruz Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi adına.

I. OTURUM

ANASÖZLEŞME VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAYITLARI

Birinci oturum anasözleşme ve sürdürülebilirlik kayıtları başlığını taşımakta. Konuşmacılarımız Mehmet Bahtiyar Hocamız, aramızdalar. Hakeza Esra Hamamcıoğlu Hocamız. Hocamızla, burada sabah konuşmuştuk. İkinci isimleri biraz sonra söylerim. Yine Şükrü Yıldız Hocamız burada, bu oturumda. Kadir Sevim temsilcimiz, Ticaret Bakanlığı burada. Ben sözü ilk olarak anasözleşme ve sürdürülebilirlik kayıtları bakımından değerlendirme için Sayın Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar ve Doç. Dr. Levent Biçer'e bırakmak isterim.

Doç. Dr. Levent Biçer: Biz hocamla öncelikle benim konuşacağım konusunda anlaşmıştık. Hocam izninizle ve tekrar konuşmaya başlayabilirim.

Burada tabii zaman kaybı da yaşandı. Bizim oturumun süresi de biraz kısıtlı gibi süre açısından da sıkıntımız var gibi. Bizim oturumuzda, Esra Hocamızla, Beril Hocamız, özellikle anonim ve limited şirketlerde sürdürülebilirlik hususunda somut olarak hangi kayıtların anasözleşmeye konulabileceğini ifade edecekler. Biz de hocamla biraz daha teorik biraz daha işin temel yönünü burada değerlendirmeye çalışacağız.

Ben sunumumda sürdürülebilirlik kavramı ve buna bağlı olarak sürdürülebilirlik yaklaşımları, şirketin amacı, şirketin amacıyla sürdürülebilirlik arasındaki ilişki, şirket

menfaati kavramı, şirket menfaati ile yine sürdürülebilirlik arasındaki ilişki yine bir temel kavram olarak şirket teorilerinin özellikle sürdürülebilirliğe bakış açısı ve uyumunu anlatarak; nihayetinde, pay sahipliği teorisi, paydaş menfaati teorisi ile sunumumu bitireceğim. Çok konu var gibi aslında ama özetle burada en temel noktaları ifade etmeye çalışacağım.

Sürdürülebilirlik kavramının tanımına baktığımızda, sürdürülebilirlik kavramı birçok alanda birçok bilim dalı açısından ve her bilim dalının da kendi bakış açısıyla tanımlama yaptığı bir kavram olarak karşımıza çıkıyor. Birçok tanım var sürdürülebilirlik ile ilgili, bu tanımları göz önünde tuttuğumuzda, özellikle sürdürülebilirlik yaklaşımlarını bir tarafa koyarsak herhalde şöyle bir tanım yapabiliriz. Sürdürülebilirlik özünde, dünyanın sınırlı kıt kaynaklarının insan ihtiyaçları doğrultusunda hem bugün hem gelecekte buna uygun olarak kullanılabilmesi, buna imkân sağlayan eylemler ve düşünce sistemi, sürdürülebilirlik olarak değerlendirilebilir diye düşünüyorum. Bunun yanında, sürdürülebilirlik yaklaşımları açısından ve bu anlamda en temel ve bizim konumuzu burada ilgilendiren yaklaşımlar olarak da ekonomik sürdürülebilirlik, sosyal sürdürülebilirlik ve çevresel sürdürülebilirlik ifade edilebilir. Burada tabii kavramlar, kurumsal sosyal sorumluluk, anonim şirketlerin sosyal sorumluluğu diyoruz. Bunların da çoğunlukla buradaki sosyal sürdürülebilirlikle de bağlantılı olduğunu birbirleriyle çok yakından ilişkili ve birbirlerini kapsayan kavramlar olduğunu düşünüyorum. Ekonomik sürdürülebilirlik dediğimizde şirketlerin finansal ve hukuki açıdan varlıklarını

devam ettirebilme kabiliyetleri ile yetenekleri bu anlamda ekonomik sürdürülebilirlik olarak değerlendirilebilir.

Burada aile şirketlerini çalışmış olan Esra Hamamcıoğlu arkadaşım da aramızda. Aile şirketlerinin aslında bu yönüyle ekonomik sürdürülebilirliğin de bu konuyla bağlantılı olduğunu düşünüyorum. Aile şirketlerinin devamı, bunların sürekliliğinin sağlanması da sonuçta şirketlerin devamlılığını amaç ediniyor. Bunun yanında çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konuları aslında ekonomik sürdürülebilirliğe katkısı ve/veya onunla bağlantısı açısından da çok önemli. Biz burada salt ekonomik sürdürülebilirliğe değil, hatta özellikle sosyal sürdürülebilirlik ve çevresel sürdürülebilirlik konularına odaklandık ve buna bağlı birtakım kayıtlar üzerinde çalıştık. Dolayısıyla bu üç yaklaşımın sürdürülebilirlik açısından önemli olduğunu düşünmekteyim.

Bunun yanında şirket amacına geldiğimizde acaba buradaki temel sorulardan bir tanesi, şirketin amacı, sürdürülebilirlik kavramıyla bağdaşır mı? Yani burada biz şirketin amacının Ticaret Kanunumuza göre ekonomik bir amaç olduğunu söylüyoruz ve buradaki ekonomik amaç da aslında şirketin pay sahiplerinin ekonomisine katkı sunan ve fayda sağlayan bir amaç, üçüncü kişilere fayda sağlayan onlarla ilgili olarak bir ekonomik menfaatin burada söz konusu olmadığını görüyoruz.

Ancak Ticaret Kanunumuzun 331. maddesi daha sonra anlatacağımız konular açısından değerlendirildiğinde daha çok şirket teorileri bakımından sözleşmeler ağı teorisi ve bu anlamda yine bir başka teori, pay sahipliği teorisi açısından bakıldığında, yani pay sahiplerini şirketin menfaati

açısından önceleyen düşünceye yakın bir durumda. TTK 331. madde bunu aslında burada bize söylüyor, destekliyor. Fakat burada biz şirketin amacına sürdürülebilirliği de ekleyebilir miyiz sorusunu temel olarak sorduğumuzda, yine paydaş menfaatinin de gözetilmesini ekleyebilir miyiz, sorusunu sorduğumuzda şunu söyleyebiliriz. Yönetim kurulu üyelerinin şirketin menfaati açısından değerlendirme yaparken özellikle paydaş menfaatini değerlendirip değerlendirmemesi gerektiği hususunda bir düşünceyi göz önünde tuttuğumuzda, herhalde burada şirketin amacı açısından da sürdürülebilirliğe şirketin amaçları arasında yer verebilmemiz, o amaçlar içerisine sokabilmemiz 331. maddeye aykırılık teşkil etmeyecektir. Böyle bir amacın şirket amacı olarak değerlendirilmesi durumunda dahi aslında ekonomik amacın değişime uğramadığını, aslında bunların birlikte devam ettirebileceğini ifade edebiliriz sonuç olarak. Şirket amacı açısından sürdürülebilirlik böyle bir öneme sahip. Yoksa tabii şirket amacıyla, sürdürülebilirliği bağdaşır görmezsek bu anlamda şirketler hukuku açısından da başka birtakım sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir. Kuruluş açısından, daha sonra şirketin faaliyetlerinin devamı açısından veya bir ekonomik kişi birliği olması açısından düşünüldüğünde birtakım sorunların ortaya çıkmasına neden olabileceğinden açıklamalarımızı bu şekilde yapabiliriz.

Bunun yanında şirket menfaatine geldiğimizde, şirket menfaatinin belirlenmesi açısından, tabii her somut durum ayrıca önem taşıyor ama şirket menfaatine ilişkin öğretide yapılan tanımlara bakıldığında biz hukuki ve iktisadi açıdan şirketin varlığını devam ettirebilmesine ilişkin durumlar şirketin menfaatini oluşturur diyoruz. Aslında öğretide yapılan

bu tanım daha çok şirketlerin ekonomik sürdürülebilirliğine işaret ediyor. Bu şirket menfaati tanımında, biz çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe ilişkin emareler, izler göremiyoruz. Fakat özellikle Ticaret Kanunu'nun 369. maddesi bağlamında yapılan tartışmalarda şirketin yönetim organı tedbirli bir yönetici gibi karar verirken, şirketin menfaatlerini değerlendirmek durumunda. Burada bahsedilen şirket menfaatinin yalnızca pay sahiplerinin menfaati olmadığı, aslında şirket menfaati ile kastedilenin hem pay sahiplerinin menfaati hem de paydaş menfaati olduğu ifade ediliyor. Dolayısıyla sonuç olarak burada yapılan tartışmada da biz pay sahipliği menfaatini, şirket menfaati ile özdeşleştirmiyoruz. Bunlar birbiriyle aynı değil, bunlar zaman zaman birbiriyle çatışabilir. Yani pay sahipliği menfaati ile şirket menfaati zaman zaman birbiriyle çatışabilir. Yönetim kurulu böyle bir durumda şirket menfaatini esas almak durumunda.

Tabii burada paydaş menfaatini de dikkate alır diyoruz ama. Bu dikkate alma meselesi nasıl olacak? Asıl zorluk burada zaten. Yani dikkate alır. Biz bunu söylerken kolay biçimde söylüyoruz. Her somut durumda ayrıca değerlendirme yapmak gerekir diyoruz ama işin sonunda yönetim kurulu üyeleri özellikle şirketin ekonomik mülkiyetini elinde bulunduran pay sahiplerinin menfaatini esas alma konusunda bir eğilim gösterebilirler. Bu da gerçekten şirketler hukukunun bir gerçeği olarak ifade edilebilir.

Şirket menfaati açısından gerçekten her somut durum açısından ayrıca değerlendirme yapılabilir ama burada şirket menfaati denildiğinde pay sahiplerinin menfaatini,

paydaş menfaatini, şirket menfaatinin hepsinin bir arada değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Bunun yanında burada bir başka kavram da, aslında sürdürülebilirliğin şirketin amaçları içerisine yerleştirilmesine imkan tanıyan veya yönetim kurulu üyelerinin karar verirken paydaş menfaatini de dikkate almasını destekleyen bir başka kavram da, şirket teorileri olarak karşımıza çıkıyor. Ben tabii bu konuya çalışmaya başladığımızda gerçekten, şirketler hukuku çalışan bir kişi olarak, bu konuda çalışmış bir akademisyen olarak açıkçası belli ölçülerde önyargılıydım. Özellikle sosyal sorumluluğa ön yargıyla yaklaşan birisiydim. Ama çalıştıkça ve özellikle daha fazla kaynak okudukça gerçekten bunun da son derece önemli olduğunu şirketler hukukunun özü açısından da önemli olan bir konu olduğunu gerçekten gördüm.

Burada şirket teorileri açısından konuya yaklaşıldığında karşımıza, imtiyaz teorisi, sözleşmeler ağı teorisi ve gerçeklik teorisi veya kurum teorisi denilen 3 tane teori çıkıyor.

Bu teorilerden ilki aslında imtiyaz teorisi şirketi bir hukuki kurgu olarak görüyor bu anlamda. Ve daha çok şirketlerin kurulmaya başladığı dönemlerden kalma bir teori aslında. Şimdi devletin şirketlerin kurulması aşamasında şirkete bir imtiyaz tanıyarak çalışmasına imkân sağladığı, dolayısıyla devletin verdiği bu imtiyaz veya kralın verdiği bu imtiyaz neticesinde şirketlerin de, bu imtiyaz nedeniyle, devlete, topluma ve bunun dışında kalan paydaşlara bir sorumluluğunun olduğu ifade ediliyor.

Sözleşmeler ağı teorisinde ise bu teorinin özellikle Amerika'da geçerli olan bir teori olduğunu görüyoruz. Bu teori her türlü müdahaleyi ve bu arada devletin müdahalesini reddeden bir teori ve dolayısıyla pay sahipliği önceliğini esas alan bir teori, şirketin kuruluşunda. Bu nedenle de özellikle bu sosyal sürdürülebilirliği de kesin bir biçimde reddediyor. Zorunluluk olmadıkça bu yaklaşımları reddeden bir teori.

Nihayetinde artık günümüzde geçerli olan kurum teorisi, gerçeklik teorisine geldiğimizde, gerçeklik teorisi aslında şirketleri bir hukuki kurgu olarak görmüyor. Bir sosyal varlık olarak, bir vatandaş olarak aslında görüyor. Bunun sonucu olarak da, özellikle tabii artık imtiyaz yok ama yine de devlet, şirketlere bir tüzel kişilik tanıyor, bir sınırlı sorumluluk bahşediyor, dolayısıyla yine günümüzde de devlet şirketlere aslında bu anlamda tüzel kişilik ve sınırlı sorumluluk verdiği için de bunun karşılığında sosyal sorumluluk anlamında şirketlerin sorumlu olması gerektiğini savunuyor. Buradaki temel düşüncede bu. Dolayısıyla bizim özellikle şirketin bu sürdürülebilirlik amaçlarını TTK 331'e entegre etmemiz düşüncesini sağlayan da bu noktada bu kurum teorisi, gerçeklik teorisi.

Tabii bu noktada monografik çalışmaları okuduğumuzda son zamanlarda, yadırgadığımızı veya yadırgama ihtimalimiz olan bazı ifadeler de var. Mesela çok buyurgan ifadeler; "şirketler bu anlamda sosyal sorumludur, yardım etmek zorundadır" gibi aslında bu konuda sosyal sorumluluk konusunda doğrudan veya paydaş menfaatinin göz önünde tutulmasını gerektiren pozitif düzenlemeler

dünyada da oldukça sınırlı. Bu konuda İngiltere'de bir düzenleme var. Fransa'da bir düzenleme var, Avrupa Birliği'nde işte Durum Tespiti Yönergesi var. Kısmen biraz daha etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu şirket teorileri açısından da durum bu şekilde.

Bunun dışında zaten ifade ettim ama son olarak şunu da söyleyebilirim. Pay sahiplerinin yani aslında şirketin ekonomik olarak mülkiyetinin sahibi olan pay sahiplerinin menfaatini önceleyen bir teori var. Bir de paydaş menfaatini önceleyen bir teori var. Burada anlattıklarımız aslında buna göre değerlendiriliyor. Özellikle sürdürülebilirlik ile paydaş menfaatinin esas alınması, yönetim kurulu kararlarında yönetim kurulunun özellikle karar alırken bunu dikkate alması; dikkate almadığında, bu noktada sorumluluğunun olup olmayacağı meselesi veya tam aksine eğer paydaş menfaatini dikkate alır da pay sahiplerinin menfaatini dikkate almazsa bu durumda yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun söz konusu olup olmayacağı meseleleri yoğun bir biçimde tartışılan meseleler. Şu anda en azından kesin bir biçimde cevabını veremeyeceğimiz meseleler. Bu mesele yine konuşmada da ifade ettiğim gibi aslında.

Amerika'da 1900'lü yıllardan itibaren tartışılan meseleler ama meselenin özünde sonucunda şunun yer aldığını düşünüyorum. Somut bir önerinin olmaması ve pozitif hukukta bir düzenleme olmaması yine konuşmamda ifade ettiğim gibi eğer bir düzenleme yapılacaksa bu düzenlemenin gönüllü mü, zorunlu mu olacağı hususudur. Yine bir yasa hükmü olarak mı dizayn edilecek, yoksa şirketler hukukunun içerisine anasözleşme kaydı olarak mı entegre edilecek

bunlarda tartışılan meseleler. Ben burada sözü hocama vermek istiyorum, teşekkür ederim.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Sayın dekan, değerli öğretim üyesi arkadaşlarım, Sermaye Piyasası Kurulu'nun, Kamu Gözetimi Kurumu'nun değerli temsilcileri, Ticaret ve Çevre Bakanlıklarımızın çok değerli temsilcileri, hoş geldiniz. Merhaba. Aranızda olmak benim için de gurur verici. Böyle bir projeyi öncelikle desteklediği için TÜBİTAK'a müteşekkiriz. Böyle bir projede aranızda olmak gerçekten benim için gurur verici bir şey. Ben naçizane 2001 yılında anasözleşme kitabımı doçentlik takdim tezi olarak yazmıştım ve kitap olarak da yayınlanmıştı. Şimdi tabii bu proje vesilesiyle sürdürülebilirlik, anasözleşme ilişkisini kurmak bakımından da küçücük katkılarım olursa ne mutlu bana. Ama hepimizin amacının güzel ülkemize hukuki, ekonomik, ticari anlamda katkı sunmak olduğu şüphesiz. O anlamda ne yapabilirsek hepimiz adına çok güzel bir şey ortaya çıkacak ve biz de bundan inşallah nasibimizi alacağız. Gururla anacağız en azından, ülkemize hizmet etmiş olacağız. Bunun gururunu hep beraber yaşamayı temenni ediyorum. Ümit ediyorum.

Şimdi ben tabii konumuza doğrudan geçiş yaparsak anasözleşme dediğimizde eski ticaret kanunumuz anasözleşme içeriğini düzenleme konusunda sözleşme özgürlüğü ilkesine paralel bir özgürlük tanıyordu. Dolayısıyla anasözleşmeye emredici hükümlere aykırı olmayan hemen hemen her tür düzenlemeleri koyabiliyorduk. Bu da bir düzenleme özgürlüğü ve bir otonomi tanıyordu, şirket kurucularına ve pay sahiplerine. Fakat yeni ticaret kanununun, kanımca en

isabetsiz maddelerinden biri bu konuda getirildi. Alman Ticaret Kanunundan esinlenerek TTK 340. maddemiz, Türk Ticaret Kanunu'na girdi. Bir de limited şirketler için 340'a çok paralel 579 maddemiz hüküm halini aldı. İkisinin bir ortak yanı zaten içerikler hemen hemen aynı. Emredici hükümler ilkesi diye ifade edilen bir ilke ve maalesef diyor ki anasözleşmenin kanundan sapabilmesi için kanunda buna açıkça izin veren bir hükmün olması gerekir. Yani kanun izin vermedikçe anasözleşme kanundan sapamaz gibi çok katı, sözleşme özgürlüğü ilkesini şirketler hukukunda adeta ortadan kaldıracak kadar tehlikeli bir düzenleme. Naçizane önerim ki, ben adalet bakanlığıyla yapılan toplantılarda da bunu dile getirdim. Yetkim olursa veya arkadaşlarım bu konuda inisiyatif alırsa, belki kaldırılmasını önereceğim ilk maddelerden bir tanesi olabilir, TTK 340. madde gibi düşünüyorum. Dolayısıyla bizim konumuz bakımından da ya bu 340. maddenin kaldırılması ya da değiştirilmesi ya da hiç olmazsa bunlar yapılamıyorsa anasözleşmesel düzenleme serbestisine hayatiyet kazandırmak adına anasözleşme içeriğini düzenleme bakımından 340. maddenin lafzına değil ya gerekçesine bakılarak daha liberal daha esnek bir yorumla hiç olmazsa anasözleşmeye bir özgürlük kazandırılması, düzenleme serbestisine imkân tanınması gerektiğini düşünüyorum. Demek ki yapılması gereken bir ya 340. maddeyi değiştireceğiz ya da kaldıracağız. Bunu yapamıyorsak yasa koyucumuz bunu uygun görmüyorsa, 340. maddeyi gerekçesine göre yorumlamak daha liberal daha esnek bir yorum yapmak hiç olmazsa anasözleşme içeriğine bazı hususların yazılmasına ya da kanundan sapılmasına belli noktalarda izin vermek gerekir diye düşünüyorum.

TTK 340. maddenin iki cephesi var. Bir kanundan sapan hükümler cephesi, iki boşluk dolduran tamamlayıcı hükümler cephesi. Bu konuda da maalesef yine mehazdan farklı bir düzenleme yapmışız. Alman yasasında tamamlayıcı hükümler mümkündür. Anasözleşmeye boşluk doldurucu tamamlayıcı hükümler konulabilir. Meğer ki kanun yasaklamış olmasın veya kanun yasaklamadıkça tamamlayıcı hükümler konulabilir anlamına gelen bir hüküm konulmuş. Ama bizde şöyle bir ifade konulmuş, oraya mehazdan tamamen farklı. "Diğer kanunların anasözleşmeye yazılmasına izin verdiği tamamlayıcı hükümler, o kanunlara özgü hüküm doğurur.". Yani ben TTK olarak adeta tamamlayıcı hükümlere de pek sıcak bakmıyorum, tamamlayıcı hüküm koymanıza da çok izin vermiyorum gibi yorumlanabilecek kadar katı ya da mehazdan farklı bir düzenleme maalesef kaleme alınmış. 340. madde konusunda doktrinde yapılan eleştirileri hepimiz biliyoruz. O eleştirilere ben de büyük ölçüde iştirak ediyorum ama TTK 340. madde belki o ağırlığını ifadenin katılığını ortadan kaldıracak bir gerekçeyi de içeriyor. Gerekçe de içimizi rahatlatan bilecek birtakım ifadeler var. Hiç olmazsa yorumu gerekçeye göre yapabilirsek, bizim çalıştığımız konu bakımından sürdürülebilirlik kayıtları bakımından da daha rahat hareket edebiliriz diye düşünüyorum. Şimdi tabii Duygu'nun o anket çalışmalarında sorulan sorulardan bahsetmesi çok da faydalı oldu. Çünkü o soruların bir kısmı eğer 340. madde katı yorumlanırsa kesinlikle kanun değişikliğini gerektirecek. Yok 340. madde değiştirilmediği ve katı yorumlandığı takdirde o zaman mevcut durumda neler yapabilirsin, çabasını göstermek durumunda bırakacak bizi. Belki bu gözle bakmamız

gerekecek 340. maddeye, dolayısıyla önümüzde böyle bir 340 engeli var.

Onu öncelikle vurgulamak isterim şimdi işin özeti bu. Peki acaba sorunu sadece anasözleşmeyle mi çözeceğiz? Tabii ki bu projenin temel amacı bu. Ama şunu da vurgulamadan geçmek eksik olur. Anasözleşme yanında tabii ki mevzuat ve ikincil düzenlemelerle özellikle belki anasözleşmeler ya da kanun değişiklikleri yanında şirket içi örf ve adetler, teamüller oluşturulması, şirket içi birtakım yönergeler oluşturulması, organların bu doğrultuda kararlar almasının teşvik edilmesi, hatta şirket içi iyi davranış kodları diye belki özetleyebileceğimiz bazı tavır davranış kodlarının oluşturulmasının teşvik edilmesi de konumuz bakımından önemli olabilir diye naçizane belirtmek isterim. Şimdi hepimizin gayet iyi bildiği gibi sürdürülebilirliğin üç boyutu olduğu vurgulanıyor. Bütün doktrinde nedir bu üç boyut sosyal göstergeler, sosyal sorumluluk boyutu, kurumsal sosyal sorumluluk ya da sosyal sorumluluk diye ifade ettiğimiz çevresel sorumluluk boyutu, çevresel boyutu bir de ekonomik boyutu. Tabii ekonomik boyut, ekonomik sürdürülebilirlik dediğimizde özellikle kurumsal yönetim ilkeleriyle büyük ölçüde örtüşen bazı düzenlemelerin bu bölümde tavsiye edildiğini görüyoruz. Okuduğumuz kaynaklarda şimdi ben bu konuda hazırlanan rehberleri de inceledim. Size daha somut olabilecek konumuz bakımından önemli bazı hususlara dikkat çekerek bu üç noktada neler olabilir? Anasözleşmeye mevcut durumda neler yapabiliriz? O noktada bazı önerilerimi de yapıp, süremi çok aşmadan bitirmeye çalışacağım. Bir defa sosyal bakımdan sosyal sürdürülebilirlik noktasında hangi göstergelere bakılması tavsiye ediliyor diye baktığımızda yönetim kurulu yapısında ve

çalışanlarda çeşitlilik tavsiye ediliyor. Mesela farklı cins ve kökenlerin yönetim kurulunda temsili, farklı uzmanlıkların temsili, farklı uzmanlıklara saygı, farklı inanç, etnik yapı, farklı yaş ya da engelli olup olmama durumlarının dikkate alınması dolayısıyla kapsayıcılık tavsiye ediliyor. Sosyal göstergeler arasında bunların bir kısmı kanunla yapılabilir, bir kısmı anasözleşmeyle yapılabilir. Mesela anasözleşmede yönetim kurulu üye nitelikleri ve yapısı konusunda birtakım düzenlemeler yapma özgürlüğünü, şu anki TTK bile bize veriyor. Bu kapsamda bizim için güzel bir veri olabilir bu.

İkincisi, çalışma süreleri ve işe alım daha yüksek ortalama görev sürelerinin olması, şirketin kurumsallığa ulaştığının bir göstergesi sayılıyor. Doğum iznine çıkıp geri dönenlerin sayısı ve oranına bakılması, işe alımlarda ve yükseltmelerde şeffaflık. Deneyimli çalışanların oranının yüksek olması gibi veriler. Tabii bunların anasözleşmeyle doğrudan bağlantısı yok. Belki ikincil düzenlemelerle, özellikle demin saydığım o şirket içi örf, adet teamül kuralları, organ kararları, iyi davranış kodları bu noktada işimize yarayabilir demin vurgulandı. Çalışan sağlığı ve iş güvenliği konusunda yine sosyal göstergeler arasında şirket içi politikalar var mı? Bu konularda eğitim veriliyor mu? Kaza ya da meslek hastalıklarının sıklık oranı nedir? Bir şirkette kayıp gün oranı nedir, gibi verilere bakılması tavsiye ediliyor. Dediğim gibi bunlar bakımından da anasözleşme doğrudan bir düzenlemeye ihtiyaç pek göstermiyor. Ama demin saydığım diğer kurallarla bu konuda da düzenlemeler yapılabilir. Dördüncü bir gösterge olarak sosyal gösterge başlığı altında dördüncü bir veri olarak çalışanlara sağlanan eğitimler çok

önemli. Meslek içi eğitimler, sürdürülebilirlik eğitimleri, motivasyon arttırıcı eğitimlere dikkat çekiliyor.

Burada da anasözleşmeyle bazı düzenlemeler yapılabilir ama düzenleyici olur. Burada zorlayıcı bir düzenlemeye ihtiyaç olmadığı, belki demin söylendiği gibi kanunla bunları teşvik etmek vergisel birtakım avantajlar getirmek, motivasyon arttırıcı olabilir. Çalışan memnuniyeti bu noktada çok önemli. Tabii ki en önemlisi de insan hakları, çocuk işçiliği ve kadına bakış meselesi. Şirket içi politikalarda şirket içi kararlarda bunlara dikkat edilmesi de yine sosyal göstergeler arasında dikkat çekilen altıncı bir veri olarak önemli. Şimdi bu kısımda dediğim gibi bir kısmı anasözleşmeyle halledilebilir, bir kısmı kanunla halledilebilir ama bir kısmını da demin söylediğim diğer yöntemlerle halledilmesi lazım. Bu anlamda yönetim kurulu 375. maddenin kendisine tanıdığı birtakım yetkilerle komite ya da komisyonlar kurma yoluyla bunları halledebilir. Kanun zaten buna izin vermiyor ama anasözleşmeyle bunların ayağını yere bastırıp belki ve bu komitelerin kurulmasını adeta zorunlu hale getirmek düşünülebilir. İlla şirketin halka açık bir şirket olması gerekmiyor. Halka kapalı şirketlerde de bazı komitelerin kurulması hiç olmazsa anasözleşmeyle zorunlu hale getirilebilir. Onun dışında dediğim gibi şirket içi örf ve adet kuralları, teamüller, yönergeler, iyi davranış kodları ve şirket içi organ kararları yoluyla da bu sorun büyük ölçüde halledilebilir gibi geliyor bana.

Çevresel göstergelere geçiyorum. Sürdürülebilirliğin ikinci boyutu, çevresel göstergelerle kendisini gösteriyor. Burada da birinci olarak yönetimin iklim, çevre yaklaşımı,

risk yönetimi, karbon ayak izi, sera gazı emisyonu konusundaki tavırları, üçüncüsü enerji kullanımı, üretimi, yenilenebilir enerji kullanımı konusundaki şirketin tutumu, dördüncüsü enerji verimliliği ve yeşil bina sertifikaları konusundaki tutumları ve beşincisi su kullanımı, şebeke suyu kullanımı, yağmur suyu, yeraltı suyu, geri kazanım, deniz suyunun dönüştürülmesi gibi konular önem kazanıyor. Altıncısı geri dönüşüm meselesi, geri dönüşen malzeme kullanımı oranı, döngüselliğin teşvik edilmesi, bu konudaki politikaların teşvik edilmesine önem verilmiş, atık yönetimi ve biyoçeşitlilik meselesi burada karşımıza çıkıyor. Tabii raporlama hepsi bakımından sürdürülebilirliğin bütün boyutları bakımından raporlama önemli ama bu çevresel göstergeler konusunda anasözleşmeyle müdahale edebileceğimiz konular da daha sınırlı kalıyor. Bunların bir kısmı kanuni düzenleme gerektiriyor.

Bir kısmı da anasözleşme dışındaki demin saydığım argümanlarla çözülebilecek meseleler. Ekonomik boyut belki bizim için çok önemli, sürdürülebilirliğin üçüncü ayağının ekonomik ayak olduğunu, ekonomik sürdürülebilirlik olduğunu söylemiştik. Burada kurumsal yönetim göstergeleri karşımıza çıkıyor. Nedir onlar? Birinci olarak yönetim kurulu yapısı, yönetim kurulunun işleyişi, mesela bağımsız üyelik sistemi var mı? Yönetim kurulu üyelerinin nitelikleri, yetkinlikleri, yönetim kurulu, toplantılarının düzeni, periyotları, yönetim kurulu üyelerinin toplantılara katılma durumu, sıklıkları, komitelerin kurulup kurulmadığı, hangi alanlarda üyelere yer verildiği, üyelerin eğitim durumu, üyelerin kaç yıldır orada görev yapmakta olduğu, onlara ne gibi ödemeler yapıldığı meseleleri, yönetim kurulunun

yapısı ve işleyişi başlığı altında karşımıza çıkıyor. Burada hem kanunla yapılabilecekler var hem de buradaki düzenlemelerin birçoğunu biz anasözleşmeyle çözebiliriz. Özellikle yönetim kurulu yapısı, nitelikleri, onlara birtakım eğitimlerin verilmesi, yönetim kurulu bileşimi, uzmanlık durumu gibi konularda anasözleşmeyle düzenleme şu anda bile çözebileceğimiz bir mesele. İkinci bir gösterge, ortaklık yapısı ve pay sahipliği durumu, hissedarlık yapısı nedir? Şirkette imtiyazlı paylar var mı yok mu, yoksa paylar eşit mi dağıtılıyor? Hisse devir kısıtlamaları var mı? Azınlığın yönetim kurulunda temsiliyeti bakımından şirketin pozisyonu nedir? Bilgi alma ya da inceleme hakları nasıl kullandırılıyor? Evet, kanunda bir düzenleme var. Hepimiz biliyoruz 437. Maddeyi, ama onun ne kadar formalite bir madde olduğunu ve uygulamada ne kadar suistimal edildiğini, kağıt üstünde işletilen bir madde olduğunu çok iyi biliyoruz. Bizim onu anasözleşmeyle ayaklarını yere bastırmamız, bu hakkı daha etkin kullanılan bir hakka dönüştürmemiz ve bu hakkın kullanımı konusunda şirket politikalarını teşvik edici, belki mevzuat değişikliklerini önermemiz de fayda olabilir diye düşünüyorum. Genel kurullara elektronik katılım olanağı yeni Ticaret Kanunu'muzda düzenlendi ki en isabetli düzenlemelerden biri elektronik genel kurul, elektronik yönetim kurulu, oy hakkı kullanımına dair açıklamalar ama oy hakkı konusunda uygulamada ciddi kargaşalar yaşandığını biliyoruz. Burada belki bazı anasözleşmeler, düzenlemeler, anasözleşmesel düzenlemeler ya da yasal düzenlemelere ihtiyaç olabilir. Üçüncüsü risk yönetimi meselesi. Yani risk yönetimi konusunda ayrı bir komite var mı?

Uluslararası standartlar uygulanıyor mu? Yönetim kurulu üyeleri ve çalışanlara bir bilgilendirme yapılıyor mu?

Sürdürülebilirlik ile ilgili riskler sıklıkla takip edilebiliyor mu ve raporlanabilir mi meseleleri önemli. Dördüncüsü yönetim kurulu komiteleri, kaç komite var, görev alanları nedir, iç işleyişi nedir? Bunlara dair dökümanlar var mı yoksa komiteler kağıt üstünde yılda bir defa toplanan komiteler mi? Bunların hepsi önemli ve nihayet tedarikçi ilişkileri onlara da zaten değindi arkadaşlarımız, Duygu değindi. Tedarikçi ilişkileri konusunda bir denetim ya da eğitim var mı? Tedarikçi seçiminde kullanılan birtakım kıstaslar var mı? Gibi konular ekonomik gösterge, sürdürülebilirlik göstergesi olarak dikkat çekilen noktalar. Özetle sonuç olarak bu noktada ne yapılabilir? Anasözleşmeyle birtakım düzenlemeler yapılabilir. Hisse devir kısıtlamalarının kaldırılması anasözleşmeyle mümkün olabilir ama kanunda düzenlenen pay sahipliği hakları anasözleşmeyle daha etkin kullandırılabilir, daha fazla etkinlik kazandırılabilir. Mesela kâr payı dağıtım mecburiyeti anasözleşmeyle getirilebilir ki, eski Sermaye Piyasası Kanunu'nda böyle bir düzenlememiz vardı. Azınlık oranlarının hafifletilmesi ya da yeni azınlık oranları yaratılması yoluyla pay sahipliği haklarının daha etkin kullanımı sağlanabilir. Anasözleşmeye şu haliyle bile TTK buna izin veriyor. Özellikle 340. maddenin liberal yorumu buna izin veriyor diye düşünüyorum. Bu konuda Adalet Bakanlığı'na sunduğum bir tebliğim var, TTK'nın beşinci yılı sempozyumunda ve bilgi alma inceleme hakkı gibi hakların kullanımı yine anasözleşmeyle daha etkin kılınabilir. Nihayet yönetim kuruluna birtakım komiteleri kurma ve daha etkin çalıştırma zorunluluğu getirilebilir. Burada da

anasözleşmesel bir düzenlemeye şu haliyle de TTK izin veriyor diye düşünüyorum. Çok hızlı belki oldu ama en azından örnekler üzerinden geçme fırsatı buldum. Sabrınız için teşekkür ederim, sağolun.

Prof. Dr. Bayram Keskin: Teşekkür ediyoruz Hocamıza, Yeditepe Üniversitesi'nden Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar ve proje yürütücümüz Levent Biçer Hocamıza. Tabi programa geç başlamamız hasebiyle geciktik. Süreyi tasarruflu kullanmamız da icap edecek. Bana verilen çizelgeye baktığım vakit birinci oturum için bir saat kadar bir vakit ayrılmış, doğru mudur yürütücü hocam? Dolayısıyla artık diğer hocalarımızla konuşmacılardan böyle 15-20 dakikada toparlayabilmelerini rica etsem.

Doç. Dr. Levent Biçer: Emel Hanım sunum yapmayacak Hocam. Onun süresinden artan 10- 15 dakikamız var.

Prof. Dr. Bayram Keskin: En azından çizelgeye baktığım vakit eğer bu formatta gidersek bu saatte bitirme olasılığı yok. En azından öğle yemeği yeme vaktinden kısmak icap edecek. Anasözleşme ve sürdürülebilirlik kayıtları hakkında değerlendirme için Kadir Has Üniversitesi'nden Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu ve Dr. Öğr. Üyesi Fatma Beril Özcanlı MEF Üniversitesi'nden, sözü kendilerine bırakıyorum. Buyurun sayın Hocam.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Teşekkür ediyoruz Hocam. Tüm hazirunu, tüm hocalarımızı saygıyla selamlıyoruz biz de. Burada bulunmak bizim için çok büyük onur. Çok teşekkür ediyoruz, bizi de dahil ettiğiniz için Levent Hocam ve bütün proje ekibine, sizlere teşekkür ediyorum.

Biz de Kadir Has Üniversitesi'nde bir TÜBİTAK 1001 projesini tamamladık ve sonuç raporunu teslim ettik. Şöyle bir baktığımda da Şükrü Hocam başta olmak üzere, aslında bütün hocalarımızın yani hemen hemen burada gördüğüm hocaların bir TÜBİTAK projesi tecrübelerinin olduğunu görüyorum. Zehra Hocam, Şükrü Hocamla birlikte aynı ekipteydi. Orada sevgili arkadaşlarımız, çok destek oldular. Işık Hocayı görüyorum. O da şu an hali hazırda bir TÜBİTAK 1001 bir projesi yürütüyor. Onur Hocam projesini yeni teslim etti ve o TÜBİTAK projesi de değerlendirilme aşamasında. Dolayısıyla Levent Hocam gerçekten bu işin içerisine hep beraber girdik ve yolda öğreniyoruz; hiç kolay bir şey değil, değil mi Işık Hocam? Özellikle bu anket çalışması beni çok heyecanlandırıyor. Çünkü hukukçu olarak kullandığımız bir yöntem olmadığı için verilerle çalışmak ve ona ilişkin birtakım sonuçlara varmak hakikaten heyecanlı bir süreç ve bizim çalışma disiplinimizi de çok değiştirdi. O yüzden de tekrar böyle bir çalışma içerisinde olmak, verileri duymak, Hocam çok iyi geldi bana.

Dr. Öğretim Üyesi Duygu Demirel Özdemir: Anket tamamlanınca sonuçlarını da paylaşırız Hocam.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Hocam çok teşekkür ederiz zaten yayınları da takip edeceğiz. Biz Beril Hocayla şöyle düşündük. Vakti de iyi kullanabilmek adına zaten sohbet ortamı gibi olduğu için çalıştay, bir sunum yapmak yerine tartışmalı olduğunu düşündüğümüz hususları dile getirmek istiyoruz. Levent Hocam ve Bahtiyar Hocamla da öyle konuşmuştuk. Bahtiyar Hocam genel olarak anasözleşme kayıtlarından bahsetti. Biz de, dedik ki ne yapabiliriz

acaba bu projeye bir katkımız nasıl olabilir? Ya da ekip olarak belki bu anket sorularını biraz geliştirip başka bir noktaya getirebilir miyiz bunu konuşalım. Dolayısıyla Levent Hocamdan izin alarak anket soruları üzerinden gitmek istiyoruz. Acaba bu kayıtlar anasözleşmelere gerçekten konulabilir mi? Onların üstünden tartışalım istedik.

Bu noktada ben başlamadan önce Bahtiyar Hocamın ve Levent Hocamın söylediği hususa katılıyorum. Biz herhalde biraz daha geleneksel bakıyoruz. Özellikle TTK 340 dolayısıyla tabii. Acaba bu tür kayıtların yeri sadece anasözleşme mi olmalı? Bahtiyar Hocamın söylediği gibi belki her kaydı da anasözleşmeye koymaya da gerek yokmuş gibi de hissettim ben anket sorularını okuduğumda. Çünkü bizim başka mekanizmalarımız da var. Hani özellikle yönetim kurulu anlamında iç yönergeler. Yönetim yetkisinin devrine ilişkin iç yönerge olabilir. Acaba sürdürülebilirliğe ilişkin bir iç yönerge düşünülebilir mi? Bir kılavuz çıkarılabilir mi? Şirketler için hocamın söylediği gibi şirketin şirket içi davranış kılavuzları veya kodları bir teamül haline getirebilir mi ve şirket içi bu örf ve adetler dolayısıyla hepsini acaba birlikte mi düşünmeliyiz?

Biz şöyle düşündük, kayıtları hem anonim şirketler hem de limited şirketleri birlikte dikkate alarak konuşalım, siz de söylediniz. Limited şirketler gerçekten Türkiye'de uygulaması çok kolay şirketler ve nedense bizde de biraz üvey evlat muamelesi görüyor, görmesinler istiyorum. Dolayısıyla biraz böyle paslaşarak konuşalım istedik Beril Hocamla. Proje ekibinin de katkılarını bekleriz. Bu arada bizler bu anket sorularının hazırlanmasının ne kadar zor

olduğunu çok iyi biliyoruz. Yani sürecin nasıl geçtiğini çok iyi biliyoruz. Hiç kolay hazırlanan sorular değiller. Bu vesile ile proje ekibine çok teşekkür ediyoruz.

Dolayısıyla belki siz bu kayıtları koyarken bizim aklımıza gelmeyen birtakım başka hususlar düşünmüş olabilirsiniz. Dolayısıyla bizim yaptığımız yorumlarda lütfen müdahale edin ve biz de bu açıdan düşündük deyin ki hep beraber burada tartıştıklarımızın rapora bir etkisi olsun isteriz. Sevgili Beril Hocam buyursunlar.

Dr. Öğretim Üyesi Fatma Beril Özcanlı: Kıymetli hazirun, değerli hocalarım merhaba. Burada bulunmak benim için çok kıymetli, çok çok teşekkür ederim davetleriniz için. Esra Hocamın bahsettiği gibi ekrana da yansıyan anket soruları üzerinden ufak değerlendirmelerimizi paylaşacağız. 15 dakikaya sığdıracağız değerlendirmemizi. Buradaki anket sorularını grupladık. Anket soruları içinde sürdürülebilirliğin şirket, menfaati ve işletme konusuna entegrasyonunu öngören 3 tane öneri var.

Bunlar; *"Ulusal ve uluslararası bağlayıcı olan ve olmayan düzenlemelerin takip edilerek içselleştirilmesi başta olmak üzere işletme konusunun sürdürülebilirlikle ilişkilendirilmesine yönelik kayıtlar* (birinci soru) *"Ulusal ve uluslararası bağlayıcı olan ve olmayan düzenlemelerin takip edilerek içselleştirilmesi başta olmak üzere işletme konusunun sürdürülebilirlikle ilişkilendirilmesine yönelik kayıtlar*" (dördüncü soru) ve "*Şirket dışındaki kişiler dahil tüm menfaat sahiplerinin çıkarlarının gözetilmesine ilişkin kayıtlar"* (beşinci soru) dır.

Şimdi bu kapsamda bir değerlendirme yaptığımızda birden Bahtiyar Hocam, Levent Hocam çok bahsettiler. Dördüncü ve beşinci sorular ekseninde bir değerlendirme yaptığımızda, bu kayıtları esas sözleşmeye yerleştirebilir miyiz? Yerleştirirsek örneğin dördüncü soruda bizim için bunu işletme konusuna özellikle entegre edersek bu durum bir belirsizlik yaratır mı? TTK m.210 hükmü ile öngörülen yaptırım ile karşılaşmamız mümkün olabilir mi? Özellikle esas sözleşmeye amaç hükmü ekseninde yerleştirdiğimiz hükümler doğrultusunda, eğer bu amacı gerçekleştiremezsek işletme konusuna aykırı faaliyetler de mi bulunmuş oluruz? Gene beşinci anket sorusu, şirket menfaatinin tanımıyla birebir ilgili; örneğin şirket dışındaki kişiler dahil tüm menfaat sahiplerinin çıkarlarının gözetilmesini ilişkin kayıtların şirket esas sözleşmesine yerleştirilmesi mevcut TTK sisteminde mümkün müdür? Bu husus zaten şirketler hukukunun, hocalarım da ifade ettiler, yıllardır süregelen global bir tartışmasıdır. "Shareholder primacy" mi, "stakeholder governance" mı belirleyici olacaktır? Yani pay sahibi menfaatlerinin önceliği mi yoksa tüm menfaat sahiplerinin menfaatlerini dikkate alarak mı şirketi yönetmeliyiz. İşte bunun en uç noktası belki yetmişli yıllarda Milton Friedman'ın yayınladığı, bir şirket sosyal amaçlar güdemez şeklindeki makaledir. Mevcut geldiğimiz konumda tam olarak nerede olduğumuzu bilemesek de o noktada değiliz veya tüm menfaat sahiplerinin menfaatlerini de belki dikkate alabilecek bir noktada değiliz bu anlamda.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Bir de Beril Hocam seninle toplantılarımızda konuştuğumuz hususlardan biri şuydu. Şirket dışındaki kişiler dahil tüm menfaat

sahiplerinin çıkarlarının gözetilmesine ilişkin kayıtlar tabii çok muğlak olabilecek olan kayıtlar. Orada tüm menfaat sahiplerinden kastımız nedir? Işık Hocam da burada tabii bu konuları çok çalışan, yani onun kitabından da çok yararlandık. Konuya ilişkin TTK'da verilen örnekler var. Çalışanların çıkarlarının korunması için verilen örnekler var. İşçiler lehine yine yardım yapılması, işte o örgütlerin kurulması, o isteğe bağlı yedek akçelerin ayrılması gibi. Kamu düzeni, kamu menfaatlerinin korunmasına ilişkin Beril Hocamın söylediği TTK 210 var. TTK 353 var ana çerçeve bu ama; bunun dışında acaba anasözleşmeye bu tarz bir hüküm koymak başta TTK 210 olmak üzere bizi bir tehlikeye sokar mı? Yani şirketleri sürdürülebilir sağlamak isterken acaba farklı türde bir sıkıntı içine ya da farklı bir soruna yol açabilir miyiz?

Doç. Dr. Levent Biçer: Burada bir şey söylemek isterim. Burada benim okuduğum kadarıyla sosyal sürdürülebilirlik, sosyal sorumluluğu savunan düşünce, ekonomik amaç tamamen ortadan kalkmasın, bunlar birlikte yürütülsün, bizim zaten böyle bir amacımız yok diyorlar ve nihayetinde şirket amacıyla işletme konusuyla uyumlu olduğunu söylüyorlar.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Hep işletme konusuna geliyor değil mi Hocam? Yani bu tarz kayıtlar koyarken aslında o işletme konusu bağlantısını anasözleşmede doğru koymak gerekecek herhalde.

Doç. Dr. Levent Biçer: Onlar bu kavramların amaç ve konu açısından ve şirket menfaatini bir sıkıntıya sokmayacağını, kendi monografik çalışmalarında savunuyorlar.

Benim gördüğüm kadarıyla yapılan özellikle doktora tezi seviyesinde yapılan çalışmalarda, ben bunların savunduğunu gördüm.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Menfaat sahipleri deyince, TTK 553 anlamda menfaat sahiplerinin dava açma haklarının olmadığı akla geliyor. Özen yükümü bağlantısı, o zaman anasözleşmeye koydum, bir işlerliği olacak mı? Böyle soru işaretleri bizi başka tartışmalara götürüyor.

Dr. Öğretim Üyesi Muzaffer Eroğlu: Ben de bahsedeceğim şimdi bu hususta. Anasözleşmenin yaptırımı nihayetinde pay sahipliği davasına kaldığı için orada çok büyük bir etkisi olacak. Davaya konu olunca da, dava açma hakkı olanlar, özellikle yönetim kuruluna dava açma hakkı olanlar, yönetim kurulu üyelerine sorumluluk davası açma hakkı olanlar sınırlı olduğu için de başka bir tartışma ortaya çıkıyor.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Bir de hadi diyelim bir kanun değişikliğiyle menfaat sahiplerine dava açma hakkı tanıdık, onu tanımalı mıyız kısmı da ayrı bir tartışma konusu. Şimdi orada da yönetim kurulu üyelerini acaba böyle bir tehdit altında bırakmak ne kadar doğru olacak? Bu durum başka tartışmaların kapısını aralayacak.

Dr. Öğretim Üyesi Muzaffer Eroğlu: İstatistiklere göre 3000 civarında bu konuda Avrupa'da açılan davaları toplamışlar. Pay sahibi sıfatını kazanıp, bu şekilde açıyorlar. Ömür boyu sürebilir mi bu durum? Fakat bu aktivizm şunu tehlikeye atabilir ki, Trump'ın meselelerden birisi de bu, işte şirketin ekonomik amacını, varlığını tehlikeye atar mı, bu hususlar tartışılıyor.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Söylediğim gibi bu tarz kayıtlar bizi bambaşka tartışmalara da götürüyor. Yani koyarken bunların hepsini aslında herhalde birlikte değerlendirmek gerekiyor diye düşünüyorum. Bunlar tabii tek başıma konuştuğum, düşündüğüm hususlar değil. Beril Hocamla tartıştığımız konular.

Dr. Öğretim Üyesi Duygu Demirel Özdemir: Hocam ufak bir şey söyleyebilir miyim? Biz bunu mesela düşünürken şöyle de ifade ettik, yani bazı anket çalışmasını da sorarken bazı örnekler de vermiştik. Burada mesela verdiğimiz örneklerden bir tanesi menfaat sahipleri olabilir, alacaklılar olabilir. Yani dış paydaşlara mesela bir bilgilendirme hakkı tanınması gibi böyle bir hakkın tanınması, yani tabii ki bir dava açma hakkı çok tabii iddialı bir durum. Ama belki mesela AB Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Yönergesine de baktığımızda orada mesela deniyor ki şirketlere, özellikle de bu paydaşlarla ilgili bir bilgilendirme mekanizmalarının kurulmasından, bir şikâyet hattının kurulmasından, bu tür mekanizmaların oluşturulmasından bahsediliyor. Şirketin çevresel bazı olumsuz etkileri var mesela, çevresel zararlara yol açılıyor. Bu konuda dış paydaşlar için bir şikâyet hattının kurulması, şirketin mesela üst yönetimi bununla ilgili herhangi bir şeyi bilmeyebilir, bu mekanizmalar ile dış paydaşların durumu bildirmesini sağlayan mekanizmalar kurulabilir. Böylelikle dış paydaşların kullanabileceği, yararlanabileceği bir bildirme/şikayet ve/veya bilgilendirme mekanizmasının kurulması söz konusu olabilir. Biz ankette örnek olarak açıklama kısmında bu hususlara benzer noktalara işaret etmiştik. Ama tabii olur olmaz tartışmalara açığız.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Anasözleşmeye konulması ama tabi bambaşka bir şey. Bu nedenle onun sınırlarını iyi çizmek gerekebilir. Buyursunlar Hocam.

Dr. Öğretim Üyesi Fatma Beril Özcanlı: Yine Esra hocamla konuştuğumuz üzere sorumluluğa ilişkin, tabi buna ilişkin ayrı bir oturum var, ama çok kısaca anketteki 2., 6., 16. ve 18. sorulardan bahsetmek istiyoruz.

Bu sorular sırasıyla aşağıdaki şekilde ankette yer almaktadır:

"Şirket yönetim kurulunda sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılması konusunda görevlendirilen bir üyenin bulundurulmasına yönelik kayıtlar" (2. Soru)

"Şirketin yönetim organizasyonu içerisinde sürdürülebilirlik komisyonu/komitesi kurulmasına ilişkin kayıtlar" (6. Soru)

"Sürdürülebilirlik amaçlarına aykırı davranışlar için yönetim kurulu üyelerinin ve yöneticilerin sorumluluğuna ilişkin kayıtlar" (16. Soru)

"Sürdürülebilirlik amaçlarına aykırı davranışlar halinde yönetim kurulu üyelerinin veya yöneticilerin görevlerinin sona ermesine ilişkin kayıtlar" (18. Soru)

2. soru temelinde aklımıza gelen soru; esas sözleşmede bir CSO (*Chief Sustainability Officer*) görevlendirilebilir mi? Esas sözleşmede böyle bir düzenleme yapılabilir mi? 6. soru, sürdürülebilirlik komitesi oluşturulabilir mi? 16. ve 18. Sorularda daha çok yönetim kurulu üyelerinin özen ve sadakat yükümlülüğüne ilişkin spesifik belirleme

yapılabilir mi şirket esas sözleşmesinde. Aslında buna ilişkin biz açıkçası hocamla yaptığımızı değerlendirmelerde bu hususlara dair çok bir engel göremedik.

Dr. Öğretim Üyesi Duygu Demirel Özdemir: Hocam tekrar söyler misiniz, numaralarını?

Dr. Öğretim Üyesi Fatma Beril Özcanlı: 2, 6, 16 ve 18. Burada 16 ve 18'e geldik.

Dr. Öğretim Üyesi Duygu Demirel Özdemir: Teşekkürler Hocam.

Doç. Dr. Levent Biçer: Biraz yukarı çıksak aslında 16'yı da görebilsek, hem 16'yı hem 18'i mümkün olur mu acaba?

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Aslında Bahtiyar Hocamın söylediği husus yani aslında herhalde anasözleşmede en rahat olduğumuz alan siz çok güzel yazmışsınız Muzaffer Hocam, Melsa Hocayla yani esnek bırakılan en önemli, en güzel alanlardan bir tanesi. Bahtiyar Hocam da biraz önce ifade etti. Yönetim kurulu üyelerinin oluşumu, o esnek yapı bize burada bayağı alan sağlıyor. Hem anonim şirketlerde hem limited şirketlerde dolayısıyla burada hakikaten önemli o komitelerin kurulması. İşte belki atamaların yapılması, uzmanlaşmış kişilere ilişkin kayıtlar getirilmesi, bunları yapabiliyoruz ama burada da Hocam ifade etti, TTK 375 yönetim kurulunun devredilemez nitelikteki yetkileri var, biliyorsunuz orada da böyle acaba 367 anlamında bir yetki devri bize birazcık zor geldi. Bu sürdürülebilirlik anlamında dolayısıyla oraya bir işaret koyduk. Burada yeni bir tartışma açılabilir. Yani o TTK 367 yetki devri anlamında,

ama yönetim kurulu üyeleri için özellikler getirilebilir elbette. Fakat anket sorularının içerisinde de var. Bu sürdürülebilirliğe ilişkin birtakım aykırı hareketlerin yönetim kurulu üyeliği görevinin kendiliğinden sona ermesine ilişkin kayıtlar gibi bir ifade vardı. Orada ben böyle bir durdum, evet tabii güzel olur ama kendiliğinden sona ermede orada da bambaşka sorunlara sebep olabilir mi? Yani orada o zaman çok iyi tanımlamak lazım. Her şeyi o kadar acaba yazmalı mıyız? Sonradan şirket işleyişinde birtakım sıkıntılara yol açabilir miyiz diye o konuda bizi birazcık endişeye sevk etti Beril Hocamla birlikte.

Doç. Dr. Levent Biçer: Haklı neden olabilir mi?

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: O olabilir, o orada evet ama limited şirketlerde yine biraz daha elimiz rahat olur. Orada ortaklar anlamında da dolayısıyla biraz bu kayıtları yazarken iyi düşünüp iyi formüle etmek, hep işletme konusu ve şirket menfaati kavramı ile kurgulamak herhalde gerekebiliyor. Buyursunlar Hocam.

Dr. Öğretim Üyesi Fatma Beril Özcanlı: Estağfurullah Hocam yönetim kurulunun yapısından bahsederken, yine işte kadın yönetim kurulu üyesine ilişkin hüküm getirebilir miyiz?

Anket soruları içinde "*Yönetim kurulunda ve üst düzey yönetimde cinsiyet eşitliği politikası izlemeye yönelik kayıtlar*" yer alan (10. Soru) tam da bu hususla ilgili.

Mevcutta tabii ki getirebiliriz. Bir engel yok. TTK m.340 zaten engel değil. Örneğin Borsa İstanbul'un esas sözleşmesinde böyle bir düzenleme var. Veya TTK m.360

hükmü temelinde bir imtiyaz tanıyarak böyle bir esas sözleşme hükmü getirebilir miyiz? İşte B grubu paylar veya kadın pay sahipleri arasından bir yönetim kurulu üyesi seçilir. Burada bu durumda pay, kadın pay sahibinden biri erkeğe devredildiğinde ne olacak, belki bağlam hükmü getirilebilir. Burada bu imtiyazın devamlılığını sağlamak için. Bu düşünülebilir.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Bir anda makro bakıştan mikro bakışa geçtiniz. Konu hakkındaki açıklamalar çok makroydu, çevredeydiniz, toplumdaydınız birden mikro seviyeye geldiniz.

Dr. Öğretim Üyesi Fatma Beril Özcanlı: Ankette yer alan ve daha çok İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku ile ilgili olduğunu düşündüğümüz sorular da mevcut.

Bunlar "*İşçiler ve çalışanlar bakımından adil ve şeffaf ücret politikası izlenmesine ilişkin kayıtlar*" (7. Soru)

"*İşçi sağlığı ve iş güvenliğinin sağlanmasına ilişkin kayıtlar*" (8. Soru)

"*İş etiği ve insan haklarına saygı gösterilmesine ilişkin kayıtlar*" (9. Soru)

İş hukuku ve sosyal güvenliğe ilişkin düzenlemeler açısından bunlar evet, Avrupa Birliği'ndeki bazı gelişmeler var. Eşit işe eşit ücret, cinsiyet temelli ücret ayrımcılığının giderilmesi gibi. Ama bunları şu anda tam olarak entegre edebilmek, bizim iş hukuku mevzuatımızda uyumlu olmayacak esasen ama tabii ki takip etmek gerekir.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Bunlar için Hocam biz Bahtiyar Hocamın söylediği gibi "Politika oluşturmak, anasözleşmenin işi mi olmalı?" soru işareti var. Yani onları biraz daha şirketin yönetim kuruluna bırakmak, yönetim kurulu kararlarıyla bunu yapmak işte iç yönergeler, kılavuzlar hazırlamak ve şirkette o anlayışın sağlanmasına hizmet edilmesi, biraz daha bize doğru gibi geldi. Bu tarz politikaların yeri sanki anasözleşme olmamalı gibi hissettik biz.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Bir de bu konuda Devlet ne yapmış? Çocukların belirli işlerde çalışmasını yasaklamış, iş hayatında belirli düzenlemeler getirmiş. Yönetim kurulu zaten ona uyacak, uymadı, işçi zarara uğradı, bundan şirket sorumlu olacak. Kanuni hükümlere uymayıp şirketin zarara uğramasına neden olan yönetim kurulu da TK m. 553 hükmü gereği, şirkete karşı sorumlu olacak. Bu nedenle böyle bir hükmün şirket esas sözleşmesine koymanın bir anlamı olabilir mi? Düşünmek lazım.

Dr. Öğretim Üyesi Fatma Beril Özcanlı: Biz de öyle düşündük. Aynı sonuca varmıştık Esra Hocamla.

20 ve 22. soruları yine birlikte değerlendirdik. Bu sorular da sırasıyla aşağıdaki şekilde ankette yer almaktadır

"*Bağlı şirketlerin sürdürülebilirlik ilkelerine uyumuyla ilgili hâkim şirket anasözleşmesine konulacak kayıtlar*" (20. Soru)

"*Tedarik zinciri içerisinde sürdürülebilirlik amaçlarına aykırı davranışlar sebebiyle anasözleşmeye konulacak sorumluluk kayıtları*" (22. Soru)

Biri topluluğa ilişkin, diğeri tedarik zincirlerine ilişkin. Tedarik zincirlerine ilişkin zaten ayrıca bir oturumumuz var; fakat ikisi açısından da şimdi buradaki beyanlar sanki birer himaye beyanı gibi anlaşılacak ifadeler. 20. soruda bağlı şirketlerin sürdürülebilirlik uyumuyla ilgili hâkim şirket anasözleşmesine konulacak kayıtlardan bahsediliyor; tabii bizim sistematiğimizde hâkim şirket bağlı şirketin işlemlerinden sorumlu değil. Bu anlamda da Alman Hukuku'nda tartışılagelen hâkim şirketin topluluğu yönetme yükümlülüğü var mıdır? sorusu Alman Hukuku'nda dahi olumsuz cevaplanıyor. Fakat şimdi tedarik zinciri yasaları var. Alman doktrininde de bunu bu kapsamda evet yani tedarik zinciri içerisindekiler topluluk anlamına gelmiyor ama olabilir mi deniyor. Bu anlamda 20. sorudaki kayıt ne şekilde değerlendirilecek? Yine 22. soruda da bu kapsamda bir himaye beyanı olarak düşünülebilir. Tabii tedarik zinciri tanımı da önemli, tedarik zinciri nedir?

Başka bir konumuz son nokta olarak da tahkim kaydına ilişkin "*Sürdürülebilirlikle ilgili bir uyuşmazlık doğması halinde yetki sözleşmesi veya tahkim kaydına yer verilmesine yönelik kayıtlar*" şeklinde ankette ifade edilen 15. sorumuz var.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Tahkim kaydında da biz şöyle düşündük en azından, yani tahkim kaydı anonim şirket anasözleşmesine, limited şirket sözleşmelerine konulabilir mi konulamaz mı tartışması da mevcut. En son Cem (Veziroğlu) Hocanın paylaştığı sicilden geçen tahkim kaydında, pay sahipleri arasında veya şirket ve pay sahipleri arasında veya yönetim kurulu üyeleriyle şirket ve/veya pay

sahipleri arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklar dolayısıyla tahkim kaydı kullanılabileceği ifade edilmişti. Ancak diğer menfaat sahipleri açısından bir tahkim kaydı konulması mümkün mü, bunun tarafı kimler olacak? Böyle her şeyi tahkime götürebilir miyiz? Orada da biraz takim kaydına ilişkin bir soru işaretimiz oldu. Yetki kaydı konusunda da biliyorsunuz HMK 17 sınırlaması var. Dolayısıyla bütün bunları şirket sözleşmelerine koyarken biraz daha belki dikkat etmek gerekebilir. Şirket sürekliliğini, devamlılığını sağlamak isterken başka açıdan da şirketi böyle çalışamaz hale getirmek ya da farklı davalarla karşı karşıya bırakmak belki zorlayıcı olabilir.

Bizim son söylemek istediklerimiz herhalde bunlar. Limited şirkete tabii emredici hükümler ilkesinde biraz daha rahatız. O çelik korse biraz daha biliyorsunuz biraz daha ferahladı diyelim o öngörülmesi şartıyla şirket sözleşmesine konulabilecek hükümler bağlamında. Belki Bahtiyar Hocanın son söylediği imtiyazlara ilişkin pay devirlerine ilişkin ekonomik sürdürülebilirlik de diyoruz ya, belki o kayıtlarda birazcık tartışılabilir. Bunlar da elimizdeki imkanlarla konulabilecek olan kayıtlar olduğu için değerlendirilebilir dedik. 18.20 dakika Hocam çok teşekkür ederiz. Süremizi üç dakika geçmiş olduk. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Bayram Keskin: Teşekkür ederiz değerli katkılarını sunan Esra ve Fatma Beril Hocalarımıza. Sırada Şükrü Hocamız var. Ama ben Sakarya'ya gitmek zorundayım. Malumunuz programımız uzadı, ben de özür dileyerek müsaadenizi istiyorum. Katılımlarınız ve katkılarınız için çok teşekkür ediyorum. Oturum başkanlığını da Bahtiyar

Hocamıza tevdi etmek isterim. Tekrar Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi adına ve proje ekibi adına hepinize katkılarınız için çok teşekkür ederiz. Müsadenizle.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Zehra Hocayla birlikte özsermaye ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişki konusunda düşüncelerimizi aktaracağız. Bizden önce sunum yapan meslektaşlarımız, hocalarımız aslında sürdürülebilirliği ana hatlarıyla açıkladılar. Bizim tebliğde de Zehra Hoca bu konuyu çalıştığı için önce sürdürülebilirliği bir aktarsın, sonra özkaynak nedir açıklasın, akabinde de ben de değerlendirmeyi yaparım. Uygun mudur?

Dr. Öğretim Üyesi Zehra Badak: Olur tabii ki Şükrü Hocam, çok teşekkür ederim. Ben burada bulunmaktan, sizlerle birlikte bu çalıştayda yer almaktan gerçekten büyük onur duyuyorum. Hem projemize yaptığınız katkı için hem burada aslında konunun gerçek uzmanlarıyla birlikte hem uygulamadan konudan hem akademiden çok değerli hocalarımla birlikte olmaktan çok mutluyum. Şükrü Hocamla birlikte bir tebliğ paylaşmaktan da ayrıca mutluluk duyuyorum. Şimdi sürdürülebilirlik kavramıyla ilgili bir açıklama yapacağım ama işte az önceki tebliğde de söylendiği gibi yani buradaki herkes bir şekilde sürdürülebilirliği başka bir açıdan ele alarak konunun uzmanı durumda. Sizlerin yanında ben "Sürdürülebilirlik nedir?" bunu anlatırken gerçekten çok tereddütle konuşacağım, bir yanlış olursa affola diyeyim. Şimdi sürdürülebilirlik kavramı esasında ticaret hukuku yönünden yahut uygulamada iktisadi açıdan bakıldığında ilk tartışmaların gündeme geldiği yerde, çevreyle ilgili problemlerde 17.-18. Yüzyıllarda evet bununla ilgili

şeyler görülüyor. Ama ilk konuşulduğu kavram, sürdürülebilir kalkınma üzerinden oluyor ve bu sürdürülebilir kalkınmanın hızlı biçimde geçecek olursam, yeri geldiğinde şirketler bakımından gelir artışı, sermaye verimliliği, karlılığı, sermaye yapısının sağlanması gibi algılandığı örneklerde görülüyor. Mesela Siemens 2012 yılında sürdürülebilirliği böyle bir şekilde tanımlamış. Fakat geçen zaman içerisinde Levent Hocamın da değindiği üzere şirketin iktisadi gayesinin, saf bir iktisadi gaye mi yoksa topluma esasında göstermesi gerektiği bir özeni içerip içermediği de bu tartışmalarla birlikte yer edinmiş ve sonuçta sürdürülebilirliğin şirketler açısından ele alınması noktasında sürdürülebilir kalkınmanın, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçları kabiliyetinden ödün vermeden bugünkü neslin ihtiyaçlarını karşılayan bir kalkınma olduğu, doğal kaynakların da bu anlamda sadece yeniden üretebilecekleri bir şekilde kullanıldığı ekonomiyi içerdiği şeklinde bir tanıma da varılmış. Bu hususlar dikkate alındığında sürdürülebilirlik teriminin içerisine biz zamanla ekonomik bir sürdürülebilirliğin yanında çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik ayaklarının da eklendiğini görüyoruz. Şimdi burada hem bir sürdürülebilirlik terimi var hem de bir kurumsal sürdürülebilirlik, kurumsal sosyal sorumluluk terimi var. Kurumsal sosyal sorumluluk teriminin, sürdürülebilirlik terimiyle çoğu yerde bir arada kullanıldığı görülüyor, ama esnasında sürdürülebilirliğin tanımı noktasında Işık Hocamın görüşüne katılıyor, sürdürülebilirliğin kurumsal sosyal sürdürülebilirlik içerisinde, onu da destekleyen bir nitelikte olduğunu düşünüyorum. Bu çerçevede sürdürülebilirlik bir ticaret şirketi bakımından ele alındığında, işin içerisinde iktisadi basamaklar yanında bir de

sosyal ve çevresel kaygı girdiğinde, bu defa bizim tarihten gelen ticari gayenin, iktisadi gayenin sürdürülebilirlikle örtüşmediği noktaların var olduğunu görüyoruz.

Burada çok kısa biçimde Levent Hocanın bahsettiği teorileri de hatırlatmak istiyorum. Şimdi bu teorilerden şirket teorisi kendi içerisinde başlangıçta pay sahipliğinin öne alınması, pay sahibi menfaatinin maksimize edilmesini esas alıyor esasında. Şimdi pay sahibi menfaatinin maksimize edilmesi özünde bizi nereye getiriyor? Bu pay sahibi yaptığı iktisadi faaliyetler ve yatırımlar sonucunda bir kâr elde etmeyi arzu ediyor. Bu kâra biz ulaşmak istiyorsak neyi önceliyoruz? Dolayısıyla şirketin yaptığı yatırımlar içerisinde ve dolayısıyla ona bırakılan, ona sağlanmış sermayeyi kullandığı alanlarda özellikle kâr elde etmeyi hedeflemesini istiyoruz. Öte yandan menfaat sahipleri teorisine baktığımızda bu defa şirket kâr elde etmeyi hesaba kattığı gibi diğer menfaat sahiplerinin menfaatlerini de dengeli biçimde gözetmesi gerekir iddiası ortaya atılıyor. Burada her iki teorinin bizim konumuz yani bu şirketlerin öz sermayesi anlamında önemi işte acaba şirket öz sermayesi kullanılırken, iktisadi yatırımlar yapılırken yahut kâr elde etme amacı hedeflenirken hangi menfaate öncelik verilecek, nasıl yatırımlar yapılacak ve nasıl belki yeri geldiğinde yedekler ayrılacak gibi başlıklarda ortaya çıkıyor. Bu konuyu biz Levent Hocamla da tartışıyoruz. Yeri geldiğinde birkaç defa proje içerisinde yine tartışmaya açtığımız zamanlar oldu. Beril Hocamla, Esra Hocamla tartışma imkânımız oldu. Burada ben de biraz açıkçası kendimi, aynı şekilde ifade edeyim, tutucu gibi görme noktasına varıyorum. Çünkü şirketin sahip olduğu iktisadi gayenin, bir sosyal sorumluluğu

içerecek biçimde genişletilmesine acaba ihtiyacı var mı sorusu bende ortaya çıkıyor. Bu menfaat sahiplerinin korunmasına ilişkin teorilerin tartışılmasında dahi, esasında sosyal sorumluluğa ilişkin yatırımların, yönetim kurulu üyelerinin belli durumlarda sosyal menfaatleri gözeten kararlarının gün sonundaki getirisinin şirketlere faydası ekonomik olarak değerlendiriliyor ve bu anlamda ekonomik olarak cezbedici geldiği sonucuna doğru bizi götürüyor. Bu noktada ben aslında şirketin öz sermaye ve sürdürülebilirlik ilişkisi arasında yine şirketin iktisadi gayesiyle ilgili olan bir birliktelik olduğunu görüyorum ki esasında buradaki hocalarımın genel olarak da çalışmalarında iktisadi amacı reddetmediği ama onunla birlikte şirketin parçası olduğu topluma karşı sahip olduğu bir kısım sorumluluklar olduğu da ifade ediliyor.

Şirketin sosyal sorumluluğu bu şekilde tanımlanacak olursa, sürdürülebilirlik ile ilişkisine bizim düzenlemelerimiz içerisinde Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları'nda finansal anlamda bir raporlama getirilmek suretiyle yer verildiğini görüyoruz. Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları'nın genel amacı bir işletmenin genel amaçlı finansal raporlarının, asli kullanıcıları açısından işletmeye kaynak sağlama kararı verirken faydalı olacak, sürdürülebilirlik ile ilgili risklerine ve fırsatlarına ilişkin bilgilerin açıklamasını zorunlu kılmaktır şeklinde ifade edilmiş. İşte bu zorunluluk dolayısıyla bir şirketin faaliyetlerini sürdürdüğü sırada, sürdürülebilirlikle ilgili herhangi bir işe girişecekse yahut bu noktada herhangi bir riske sahip olacaksa bunu finansal anlamda raporlama yükümlülüğü getiriliyor. Bununla ilgili işletme genel amaçlı finansal

raporların kullanıcılarının, aşağıdaki bağlantı türlerini anlamalarına imkan verecek şekilde bir bilgi sağlama yükümlülüğü getirir diyor, ki kapsamı da işletmenin sürdürülebilirlik ile ilgili finansal açıklamalarında yönetişim, strateji, risk yönetimi, metrik hedeflere ilişkin bu anlamda işletmenin sürdürülebilirlikle ilgili risk ve fırsatları ne şekilde yöneteceğine ilişkin açıklamaları belirleyeceği, risk ve fırsatları izlemek ve yönetmek için kullandığı yönetişim süreçlerinin neler olduğu ve bunlarla ilgili getirdiği prosedürlerin neler olduğu konusunda birtakım açıklamalar şeklinde ortaya konuyor.

Buradan toparlayacak olursak, sürdürülebilirliğin kendi tanımı içerisinde biz hem bir ekonomik hem bir çevresel hem de bir sosyal sorumluluğu barındırdığını ifade ettik. Öyleyse bu raporlama standartlarından anladığımız üzere şirketler sürdürülebilirliğin bu ayaklarıyla ilgili herhangi bir risk öngörüyor veya yatırım yapmayı düşünüyorsa bununla ilgili kendi finansal durumunu nasıl kullanacağını, nasıl bir yapı oluşturduğunu göstermek durumunda kabul edilmiş. Bir diğer kanımca önemli belge, Avrupa Hukuk Enstitüsünün yine Kurumsal Sürdürülebilirlik İçin Şirket Sermayesi ve Finansal Muhasebe Hakkındaki Rehberi. Bu rehber şirketlere genel bir tablo çizdiği ve yön gösterdiği gibi şirketlere göre bir taksonomi oluşturarak öz sermaye içerisinde tablo örneği veriyor. Buna göre bir pay sahipleri öz kaynağı ayrılmasını, bir şirket öz kaynağı ayrılmasını istiyor. Pay sahipliği öz kaynağı içerisinde bir dağıtılabilir grup veriyor, bir dağıtılmayan grup veriyor. Şirket öz kaynağının ise tamamen dağıtılamayan gruplar olarak alt başlıklandırılmasını öneriyor. Yine bu rapor içerisinde 5 adet tavsiyeye yer verilmiş durumda. Bu tavsiyelere baktığınız

zaman birincisi dağıtımlar için kâr payı, öz sermaye üzerinden yapılacak, pay sahiplerine verilecek dağıtımlar için bir sürdürülebilir esaslar belirlenmesini istiyor. İkinci adımda pay senedi ihraç primleri ile ilgili özellikle ilgili yedek akçelerin, kanuni yedek akçe gibi değerlendirilmesi ve bunların dağıtılamaz ya da zor müdahale edilebilir kısımda olmasını istiyor. Şirketler bakımından bir asgari öz sermaye bulunmasını ve bu asgari öz sermayenin korunmasını, kanuni yedek akçelerin kullanımında ihtiyatlı bir yaklaşım belirlenmesini ve şirketler bakımından kâr dağıtımı noktasında da bir kısım zorunlu dağıtım kısıtlamaları getirilmesini istiyor. Bu örnekleri değerlendirdiğimizde ve genel bir değerlendirme yaptığımızda esasında bizim kanunumuzda kendi sistematiğimiz içerisinde temel olarak bunlara karşılık gelecek düzenlemelerin varlığını görebiliyoruz. Şimdi bunları daha iyi anlayabilmek için belki biraz da öz sermaye kavramından bahsetmek gerekiyor.

Öz sermaye dediğimiz kavram kendi içerisinde sermayeyi, kanunen ayrılması zorunlu olan yedek akçeleri, esas sözleşmeyle gösterilen yedek akçeleri, sözleşmeyle gösterilmemiş olsa da ayrılmış yedek akçeleri (genel kurul kararıyla ayrılan yedek akçeleri), daha önceki yıllardan aktarılmış ve dağıtılmamış kârları yine şirketin içerisindeki mal varlığında meydana gelen değer artışlarını (olumlu yönde gerçekleşen değer artışlarını) ve olumlu yöndeki enflasyon düzenlemelerinin içerisinde barındıran bir kavram. Bu kavram bir yerde şirket bakımından korunması gereken bir kavram olarak öngörülüyor. Bununla ilgili pek çok bilgi var. Şurada tek tek girmeyeceğim elbette ki. Ama yekün tutar diyelim genel olarak sürdürülebilirlik anlamında da önem

arz ediyor. Zira şirketin herhangi bir şekilde uzun vadede ilgililer dediği menfaat sahibi kişiler dediği kişilerin de güvencesini aslında bir yerde bu özsermaye oluşturuyor. Bu noktada bizim sistemimiz içerisinde karşılıklarını hem ticaret kanununda asgari sermaye öngörülmesi gibi kurallarda hem kârın dağıtılması sırasında 519. maddede ve ilgili maddelerde öngörülen hangi durumda dağıtılabileceği ve kanuni yedek akçenin ve ihtiyar yedek akçenin hangi durumda ayrılabileceğine ilişkin düzenlemelerde hem şirketin sermayesi üzerinden yapılabilecek, sermayesinin kaybı halinde yapılması gereken işlemlerde hep karşılığını bulduğumuz düzenlemeler oluyor. Dolayısıyla şirket sözleşmesinde doğrudan sürdürülebilirlikle ilgili düzenlemeler olmadan sermaye, özsermaye, yedek akçeler ve şirket finansal belgeleri bakımından getirilen düzenlemeler de sürdürülebilirlik amaçlarına hizmet edebiliyor. Bu noktada ben sözlerime son verirken bu detaylarla ilgili Şükrü Hocama mikrofonu bırakıyorum. Hepinize çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Sürdürülebilirliğin ne olduğunu genel olarak anladık. Nedir sürdürülebilirlik? Ekonomik, ekolojik ve toplumsal faydaya yönelik çalışmalara sürdürülebilirlik diyoruz. Biz sürdürülebilirlik ve şirketleri bağdaştırmayı düşünmekteyiz. Nasıl olacak? Bizim şirketimiz çevreye uygun, çevreye saygılı bir mal mı üretmeyi taahhüt edecek? Bizim şirketimiz esas sözleşmeye koyacağı hükümle havayı kirletmemeyi mi? Akan suları kirletmemeyi mi? Denizleri kirletmemeyi mi? Toprağı kirletmemeyi mi? Taahhüt edecek.

Oysa uygulamada görünen örnekler hiç de öyle olmadığını gösteriyor. Anonim şirketler, hem de büyük büyük anonim şirketler toprağı da kirletiyor, havayı da kirletiyor, suyu da kirletiyorlar. O zaman ne yapmak lazım? Avrupa Yeşil Mutabakatı çerçevesinde devletin bu dönüşümü sağlayacak olan şirketlere teşvik vermesi lazım. Ucuz kredi vermesi lazım. Vergi muafiyeti tanıması lazım ki zaten herhalde de tanıyor. Sürdürülebilirliği sağlamak ve verilen olumsuzlukları ortadan kaldırmak için şirketin esas sözleşmesine, çevreyle, ekolojiyle ilgili hükümler koyamaz mıyız? Konulabilir ama etkisiz diye düşünüyorum, yani etkisi olmaz. Ama bu konuda bazı anonim şirketler için kurumsal finansal raporlama, yapılması zorunlu tutulmuş. Bu raporda denetçi tehdit oluşturan veya oluşturmayan hususlara ilişkin bir rapor düzenliyor. Bu konuyu Kamu Gözetimi Kurumu'ndan gelen arkadaşımız daha ayrıntılı anlatacaktır. Bankalar, kredi kuruluşları bu şirketlere kredi sağlarken o rapora bakıyor. Fırsatlar nedir, riskler nedir analizini bu raporu inceleyerek yapıyorlar. Siz ürettiğiniz üründe çevreye zarar veriyorsanız, herhalde bu bir risk oluşturacaktır. Çünkü o riski kaldırmak için yatırım yapmanız lazım. Hukukumuzda çevreyi koruyucu pek çok mevzuat var. Ama mevzuata uymak gerekli, sürdürülebilirliği sağlamak için esas sözleşmeye bu konuda hüküm koymaya gerek olmadığını düşünüyorum. Ancak buna ilişkin hükümlerin esas sözleşmede yer alması TK m. 340 kapsamında zarar da oluşturmaz herhalde.

Sürdürülebilirlik ekonomik ve toplumsal fayda açısından bizim konumuz itibariyle, ticaret hukukçularını biraz daha fazla ilgilendiriyor. Çünkü anonim şirketler kâr elde

etmek, elde ettiği kârı da paylaştırmak amacıyla kuruluyor. Şimdi anonim şirketler kuruldukları bölgeye, çevreye büyük toplumsal katkı sağlıyorlar. Oradaki insanlar bu şirkette işçi olarak çalışabiliyor. Üretilen mallar tedarikçilere gönderilerek ticari hayat canlandırılıyor. Yine bu şirketin elde ettiği kârdan devlet vergi, belediyeler harç alıyor. Bu nedenle anonim şirketin, doğrudan ve dolayısıyla toplumsal pek çok faydası bulunuyor. Ama öncelikli olarak herhalde anonim şirket dediğimiz zaman bizim merkez kavramımız herhalde pay sahibi olmalıdır. Bu hususu burada, Bahtiyar Hocam, Levent Bey, Esra Hocam, Beril Hanım, Zehra Hanım gibi bütün meslektaşlarım da buradaki konuşmalarında çok güzel dile getirdiler.

6102 sayılı TTK kapsamında yönetim kurulu üyelerine karşı sorumluluk davasını sadece pay sahipleri açabiliyor. 1956 tarihli TTK'da ise alacaklıların da bu davayı açma hakkı vardır. Şimdi istisnai bir durumda açabiliyorlar. Şirket iflas edecek, iflas dairesi sorumluluk davası açmayacak, ancak o zaman alacaklı bu davayı açabiliyor.

Anonim şirkette toplumsal fayda hedeflerini sağlamak için esas sözleşmeye hüküm koyabileceğimiz alanlar da var. Türk Ticaret Kanunu m. 523'de işçilere yardım vakıfları diye bir hüküm var. Hatta bu hüküm 1956 tarihli eTTK ile hukukumuza girmiş ve TMK etkilemiş. Medeni Kanun'a, ticaret kanunumuzdaki bu hüküm dikkate alınarak işçilere, çalışanlara yardım vakfı diye hiç de vakıf teorisine uygun olmayan düzenlemeler getirilmiş. Ama çok güzel bir şey. Ne yapıyor? Anonim şirket esas sözleşmesinde hüküm koyarak işçilerin sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak, kârdan

ayrımlar yapabiliyor. Hatta genel kurul esas sözleşmede olmasa bile kârdan, eğer kar varsa tabii, kâr yoksa bu ayrım yapılamıyor.

Ben Ticaret Kanunu'muzun hükümlerini incelediğim zaman aslında Ticaret Kanunu'muz sürdürülebilirliği şirket açısından, pay sahipleri açısından ve şirket alacaklıları açısından bir ölçüde güvence altına almaya çalıştığını görüyorum. Örneğin nakit sermaye taahhüt edildiyse dörtte birinin kuruluşta şirkete ödenmesini şart kılıyor. Dörtte biri ödendikten sonra 24 aylık süre içerisinde bütün taahhüt edilen nakit sermayenin ifasını zorunlu tutmuş. Bu düzenleme, şirket tüzel kişiliğini, pay sahiplerini ve şirket alacaklılarını güvence altına alma amacı taşıyor. (Önemle ekleyelim ki, bir sermaye şirket olan limited şirkette bu hüküm yok. Önceki düzenleme bana göre daha güzel bir düzenleme idi. Hangi gerekçeyle kaldırıldı bilemiyorum. Herhalde bu Alman hukukundaki 24.999 Euro'luk şirketler dikkate alındığı için öyle bir değişiklik yapıldı.). Başka bir hüküm, ayni sermaye konulması öngörülüyorsa, şirket tüzel kişilik kazanmadan önce şirket esas sözleşmesi düzenlenmeden önce mahkeme marifetiyle bilirkişiye git, ayni sermayeye değerleme yaptırma yükümlülüğü getiriyor. Yine, kurucular şirket kârından pay almak istiyor ise bunu da sınırlandırıyor. Diyor ki kanuni yedek akçenin birinci ayrımı yapılmadan, pay sahipleri için birinci temettü yani mutlak nitelikte ödenmesi gerekli %5 ödenmeden sen bunlara kârdan pay veremezsin. Önce onları bir öde, sonra geriye kalanın onda birini ancak bunlara kâr olarak verebilirsin diyor. Ayrıca, şirket borca batıklık durumundaysa sermayenin üçte ikisi zarar nedeniyle kaybolmuşsa, sermayenin yarısı karşılıksız

kalmışsa, sermaye borca batıksa yönetim kuruluna mükellefiyetler getiriyor. Bu durumda yönetim kurulunun, genel kurulu toplantıya çağırması, şirketin sermayesinin karşılıksız kaldığını bildirip ya sermaye azaltımı yapmasını, azaltım ile birlikte artırım ya da mevcutla yetinme kararı almasını, bu yapılmazsa borca batıklığı mahkemeye bildirip iflas isteme zorunluluğu bulunuyor. Diğer bir ifade ile kanun koyucunun şirket tüzel kişiliğini, alacaklıları, pay sahiplerini korumak, yani sürdürülebilirliği sağlamak için hükümler getirdiği anlaşılıyor.

Yine hem şirket tüzel kişiliğini korumak hem de pay sahiplerini korumak açısından 519. maddede özel bir düzenleme getirilmiş. Bu maddeye göre, şirket kâr elde ederse, şartımız bu, kârın yüzde beşini kanuni yedek akçenin ilk ayrımı olarak şirkete bırakmak zorunda. Sonra pay sahiplerini güvence altına almış. Pay sahiplerine ödenmiş sermayenin yüzde beşini ilk temettü olarak ödeyecek. Bunu yaptıktan sonra Mehmet Hocamın söylediği gibi şirket esas sözleşmesine hüküm koyarak, geriye kalan kâr üzerinde tasarrufta bulunma hakkı getirmiş. Şirketin kâr elde etmesi durumunda, kanuni yedek akçenin ilk ayırımı ile ilk temettü üzerinde mutlak hakimiyeti olmadığını, bu konuda bu konuda şirket tüzel kişiliği ile pay sahiplerini koruyarak sürdürülebilirliği sağlamayı amaçladığı görülüyor.

Gerçekte sürdürülebilirlik ne demek? Bir şirketin uzun yıllar faaliyette bulunacağı, üretim yapacağı hammaddeye ulaşabilmesi demek. O konuda çalışacak işçiyi bulabilmesi demek. İhtiyaç duyduğunda kredi kuruluşlarından krediyi

alabilmesi demek. Yani, şirket güçlü olursa zaten işçilerin güvende ve ayakta kalacak olması demek.

Yine 519. madde diyor ki kanuni yedek akçe, ödenmiş sermayenin yüzde yirmisini buluncaya kadar ayırmak zorundasın. Bundan sonra istersen ayırırsın. Bu yedek akçe üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilmek için bunun esas sermayenin yarısını geçmiş olması zorunlu. Ancak kanun koyucu, istikrarı, sürdürülebilirliği sağlamak için bu yedek akçelerin işsizliğin giderilmesi, istikrarlı kâr dağıtımı yapılması için kullanılabileceğini hüküm altına alıyor. Görüleceği üzere TTK'da işçiler açısından, pay sahipleri açısından, şirket tüzel kişiliği açısından sürdürülebilirliği sağlama konusunda özel hükümler bulunuyor.

Ancak belirtilmelidir ki, pay sahiplerinin kâr payı alma hakkını, bilgi alma hakkını ya da yönetim kurulu üyeleri için belirli özellikleri şirket sözleşmesine koyacağımız hükümlerle belirleyebiliriz. Bunlar da sürdürülebilirlik kapsamında değerlendirilebilir. Ama işte ekolojik dengenin sağlanması, çevrenin korunması için bu hususların taahhüt edildiği bir esas sözleşme hükmü mü? Şirket çevreye saygılı olacağını esas sözleşme hükmü ile mi taahhüt etmeli? Taahhüt etti. Ancak taahhüdünü yerine getirmedi. Yaptırım olarak kime ne uygulanabilecek? Çevre kanunu kapsamında şirket dava edilebilir. Şirkete verilen parasal cezalar nedeniyle yönetim kurulu üyelerine karşı sorumluluk davası açılabilir. Ancak sürdürülebilirlik açısından, benim şahsi kanaatim, toplumsal fayda, ekonomik fayda, sağlamak ve çevre kirliliğini önlemek için yürürlükteki mevzuat hükümlerine uymanın yeterli olduğu, bunun için şirket esas

sözleşmesine ayrıca hükümler konulmasının gerekmediğini düşünüyorum.

Dolayısıyla sürdürülebilirlik, çok ilginç ve sihirli bir kelime. Ama bizim şirketlerimiz açısından, bizim konumuz açısından üzerinde çok tartışılması, konuşulması gerekiyor. Ne yapılabilir? Eğer yeşil enerji kullanıyorsan, Mehmet Bahtiyar Hocamız çok güzel örnekler verdi, şirkete vergi indirimi uygulanabilir ya da çevreyi kirletmiyorsan teşvik verebilir. Krediye kolay ve ucuz maliyetlerle ulaşması sağlanarak, bu yönüyle sürdürülebilirliğin daha etkin hale getirileceğini düşünüyorum. Benim söyleyeceklerim bu kadar Hocam.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Çok teşekkür ediyoruz Hocam. Şimdi sözü Ticaret Bakanlığı temsilcisi arkadaşlarımıza veriyoruz.

Doç. Dr. Levent Biçer: Hocam müsadeniz olursa ben 2 tane örnek verebilir miyim? Çok kısa şekilde açıklayacağım.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Tabii ki buyrun.

Doç. Dr. Levent Biçer: Hocam sizinle çalıştığımız bir dosyada şöyle bir olay yaşamıştık. Bir kâğıt üretimi yapan bir şirket Bilecik'te bir fabrika kurmayı planlıyordu. Daha sonra bu planı değerlendirirken izin de aldılar aslında fabrikanın kurulması konusunda. Fakat daha sonra gerek fabrikanın kurulacağı yerdeki köyün muhtarı gerek diğer sivil toplum kuruluşları bunu istemedi. Fabrikanın oraya kurulmasını istemediler ve fabrika yönetim kurulu, tabii bu mu tamamen neden olduğu başka bir neden var mıydı bilmiyorum ama orada fabrika kurulmasından vazgeçti. Bir başka

yere bir başka OSB'ye fabrika kurulması konusunda karar aldı. Bu sefer de azınlık pay sahipleri dediler ki siz burada kurulması için şu kadar masraf yaptınız ve sorumluluk davası açıyoruz dediler. Mesela karşılaştığımız somut bir örnek. Yine bir başka örnek, alacaklılar açısından görev yaptığım bir dosyada bir alacaklı bizi arayarak şunları söyledi dedi ki, hocam biz bu şirkette çalışıyorduk. Belli bir aşamaya, konkordato ilan eden bir şirket, belli bir aşamaya kadar da çalıştık. Bize en son aşamaya kadar mahkemeye başvuru aşamasına kadar hiçbir ekonomik sıkıntılarının olmadığını söylediler. Biz de çalışmaya devam ettik ve bizim alacağımız büyüdü. Şimdi bu örnekte de eğer biz alacaklıya bilgi verme yükümü içerisinde olsaydık belki o alacaklı, alacağının yükselmesini istemeyecekti. Mesela burada bu tür imkanlar getirilebilir mi bilmiyorum ama paydaş menfaati açısından değerlendirilebilir.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Burada şirket sırrı kavramı karşımıza çıkıyor. KVKK karşımıza çıkıyor.

Doç. Dr. Levent Biçer: Belki Hocam bir finansal tablolarını görme, değerlendirme veya bir istediği bir bilgi yani ticari sır mahiyetinde olmayan bilgilerin paylaşımı olabilir.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Ticari tabloyu, bilançoyu herkese serbestçe inceleyebiliyor biliyorsunuz.

Doç. Dr. Levent Biçer: Bu kadar Hocam, yaşadığımız mevcut örneklerdeki durumu ifade etmek istedim.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Teşekkür ederiz, buyurun değerli arkadaşlar söz sırası sizde.

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Ben öncelikle Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne ve proje ekibine bu değerli çalışmaya bizleri davet ettiği için Bakanlığım adına teşekkür ediyorum. Çalıştay öncesinden burada bulunduğunuz ana kadar büyük bir misafirperverlik gösterdiniz, her konuda desteğinizi esirgemediniz. Yine kamu kurumlarımızın değerli katılımcılarını, değerli hocalarımızı saygıyla selamlıyorum. Ticaret Bakanlığı adına katılıyoruz, ben Kadir Sevim ticaret uzmanı olarak görev yapıyorum bakanlıkta. Biz Ticaret Bakanlığı olarak, ticaretin farkı alanlarında çalışan bir bakanlığız. Yani iç ticaret, dış ticaret, gümrük gibi farklı birimlerimiz var. Her birimimiz kendi çalışma alanı, görev alanı çerçevesinde faaliyetlerini sürdürüyor. Ben çalışma arkadaşım Meryem Hanım'la birlikte İç Ticaret Genel Müdürlüğü Şirketler Dairesi Başkanlığı'nda görev yapıyorum. Adından da anlaşılacağı üzere bizim temel konumuz şirketler hukuku. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde biz görevlerimizi yürütüyoruz. Bu kanunun ticari işletme ve ticaret şirketlerine ilişkin bölümlerinden sorumlu birimiz bakanlığımızda. Ticaret Kanunu'muz görece yeni bir kanun 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girdi ama tabii ülkemizde şirketler hukukunun yasal bir mevzuatta düzenlenmesi çok köklü bir geçmişe dayanıyor. Ticaretin hızlı değişen dinamiğine uygun şekilde yeni bir kanun çıkarıldı, 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girdi. Bu kanunun yürürlüğe girdiği dönemde sürdürülebilirlik aslında şirketler hukukunun pek konusu değildi. Hani kanunun gerekçesine baktığımızda da hazırlanma amaçları arasında Avrupa Birliği'ne uyum, şirketlerin kurumsal yapılarının güçlendirilmesi vb. konular daha ön plana çıkıyor. Dolayısıyla doğrudan sürdürülebilirliğe ilişkin bir atıf yok kanunda. Ama

özellikle dijitalleşme yeni kanunda çok öne çıkmış bir konuydu. Bunun da ben sürdürülebilirlik ile biraz bağlantısı olduğunu düşünüyorum. Çünkü birbirini destekleyen iki konu. Şirketlerin karbon ayak izlerinin azaltılması, kaynakların daha etkin kullanılması, iş süreçlerinde verimliliğin artırılması açısından dijitalleşme önemli bir konu. Bu anlamda da özellikle MERSİS bence önemli bir yer tutuyor ticaret sicili kayıtlarını tuttuğumuz. Ticaret Kanunu'muz, ticaret sicilinin merkezi bir veritabanında tutulmasını öngörüyordu. Bu amaçla Bakanlığımız MERSİS'i, merkezi sicil kayıt sistemini kurdu. Şu an tüm şirket kayıtlarını biz MERSİS'te tutuyoruz. Şirketlerin tescile tabi tüm işlemlerini elektronik ortamda yürütebiliyoruz. Dolayısıyla ülkemiz açısından önemli bir veri kaynağı MERSİS. Bugün baktığımızda altmışın üzerinde kurumla veri paylaşıyoruz. Yine birçok e-devlet hizmetinde doğrulama kaynağı olarak kullanılıyor. MERSİS değerli bir dijitalleşme aracı bizler için.

Yine yeni kanunla beraber Mehmet Bahtiyar Hocam söylemişti, elektronik ortamda kurullar yapılması mümkün hale geldi: yönetim kurulu toplantısı, müdürler kurulu toplantısı ve genel kurul toplantıları. Anasözleşme boyutuyla bakarsak bu toplantıları yapmak isteyen şirketlerin esas sözleşmelerinde zorunlu bir hükme yer vermeleri gerekiyor. Ticaret kanununun 1527. maddesinde düzenlenmiş Bakanlığımıza verilen yetkiyle biz ikincil düzenlemede bunu hazırladık. Bu hükmün doğrudan aynı şekilde esas sözleşmede yer alması zorunlu. Hani dolaylı bir bağlantı olarak anasözleşme ve sürdürülebilirlik kayıtları açısından zorunlu bir kayıt olarak bunu söyleyebiliriz.

Bunun dışında ben tabii Bakanlık olarak bu konunun biraz bizim açımızdan yeni olduğunu ifade etmek istiyorum. Bizim doğrudan çalışma yaptığımız bir alan değil. Burada da biraz sizlerin, değerli hocalarımızın çalışmalarından istifade etmek için bulunuyoruz. Ben not ettim hocalarımızın yorumlarını, onlar üzerine birkaç değerlendirme yapmak isterim yine. Ticaret kanununun 340. ve 579'uncu maddelerinden bahsetmiştik. Anasözleşmede yer verilecek hükümlerin kanun emredici hükümlerinden ne ölçüde ayrılabileceği noktasında. Biz şimdi şirket esas sözleşmelerini MERSİS'te hazırlatabiliyoruz. Bir şirket kurmak isteyen kişi MERSİS'e girdiği zaman zorunlu unsurları dolduruyor. Anasözleşme çok hızlı bir biçimde taslak olarak önüne geliyor. Ama biz belki uygulamada bu yorumdan bu hükümden biraz ayrıldık diye düşünüyorum. Biz ilave düzenleme eklenmesine müsaade ediyoruz aslında MERSİS'te, yani zorunlu hususları doldurduktan sonra ilave düzenleme ekleyebilecekleri bir alan var şirket kurucularının. Bu eklendiği takdirde de biz bakanlık olarak izin verdiğimiz şirketler de var. Kuruluşu Bakanlığın iznine tabi şirketler söz konusu. Bu tür şirketlerde bu hüküm sözleşmenin konusu değil diye reddettiğimiz bir düzenleme olmadı. Bizim burada daha çok baktığımız gelen düzenlemenin emredici hükümlere bir aykırılık teşkil edip etmediği, eğer varsa biz o durumda o hükmün değiştirilmesini veya sözleşmeden çıkarılmasını istiyoruz Bakanlık olarak izin verdiğimiz şirketlerde. Ama tabii ülkemizde şirket kuruluşlarının hepsi bakanlık iznine tabi değil. Ticaret sicili müdürlüklerinde yapılıyor, 238 farklı nokta var şirket kurulabilen. Tüm il merkezlerinde ve belli ilçelerimizde ticaret sicili

müdürlüğümüz var. Yani bu noktada sözleşmeye eklenir ama tabii ticaret sicili müdürlüğü personellerimizin yetkinliği, bu eklenen düzenlemeyi ne ölçüde uygun görecekleri çok önemli. Bu noktada da biz ticaret sicili müdürlükleri personelleri arasında bir yeknesaklık sağlanması, onların kapasitesinin artırılması için çalışmalar yürütüyoruz. Yine yaptığımız ticaret sicili akademisi çalışması var örneğin Türkiye Odalar Borsalar Birliği ile.

Ben bu bağlamda sözleşmeye hüküm eklenebileceğini düşünüyorum. Ama tabi bu eklediğimiz hükümler ne ölçüde bağlayıcı olacak? Burada hocalarımız da ifade etti. Sorumluluk davasını herkes açamıyor. Şirket ortakları ancak şirketin zararını isteyebiliyorlar. Alacaklılar da iflas durumunda belli şartlar altında bu davayı açabiliyor. Dolayısıyla yaptırımı olmayan bir düzenleme olacağı için bu ancak iyi niyet beyanından öteye geçemeyecektir. Bence eklenen düzenlemeler, özellikle sosyal ve çevresel sorumluluklara ilişkin eklenen düzenlemeler bence biraz daha dediğim gibi iyi niyet beyanına dönüşecektir. Sözleşmenin konusu olduğunu çok düşünmüyorum şahsen. Bunlar belki yönetim kurulunun alacağı ilave bir karar veya yönergelerde belirtilecek şeyler. Çünkü şirket esas sözleşmesi dediğimizde biraz şirketin hukuki yapısı, işleyiş kuralları, şirketin sermayesi, üçüncü taraflar açısından bilinmesini zorunlu olan hususları düzenlediğimiz bir belge. Bu belgeyi ticaret siciline tescil ediyoruz ve ticaret sicili gazetesinde ilan ediyoruz. Biraz daha bu tip konuların ben esas sözleşme dışı olduğunu düşünüyorum aslında. Çevresel sorumluluğuna ilişkin veya şirketin faaliyetini yürütürken dikkat edeceği diğer etik kurallara ilişkin hususlara anasözleşmede yer verilmesi bence

çok uygun olmayacaktır. Belki bu noktada pay sahipleri haklarını güçlendirecek düzenlemeler, kanunda zaten mekanizmalar var Şükrü Hocam ifade etti, onları güçlendiren düzenlemeler sözleşmede yer alabilir. Bunlar da aslında pay sahiplerinin haklarını koruyucu şekilde etki doğuracaktır bu durumda.

Bunun dışında ülkemizde biraz şirket kurma pratiğinden bahsetmek istiyorum. Bizler uygulamayı bilen kişileriz. Genelde şirket kurmak isteyenler aslında şirket sözleşmesinden bir haberler, bir muhasebeciye gidiyor insanlar ben bir şirket kurmak istiyorum diyor. Muhasebeci tamam diyor, ben sana bir sözleşme hazırlayayım. Kişinin haberi bile yok çoğunlukla. Bir vekalet veriyor muhasebeciye veya hazırlanmış bir sözleşmeyi kendisi sonradan imzalıyor. Durum böyle olduğu için bu niyetle hareket edip de şirket sözleşmesine sürdürülebilirliğe ilişkin düzenleme koyacak kurucu çok olacak mıdır? Zannetmiyorum ben ülkemizdeki bilinç düzeyi açısından söylüyorum. Bir de Türkiye'deki şirketlerin çoğunun tek ortaklı olduğunu biliyoruz Bakanlık olarak, şirket kayıtları MERSİS'te var demiştim. Çoğu tek ortaklı ve bu tek ortaklı şirketlerin müdürleri de yönetim organı üyeleri de kendileri. Dolayısıyla kişi kendisi için bir şirket kuruyor. Kendisi yönetim kurulunda, tek amacı burada aslında bir kâr elde etmek, kendi kârını maksimize etmek, sosyal ve diğer çevresel konulara ilişkin tutumu biraz ikinci planda kalıyor diye değerlendirebiliriz.

Dediğim gibi şirket sözleşmesinden ziyade bu hususların biraz daha şirket tarafından çıkarılacak yönergeler veya yönetim kurulu kararıyla düzenlenmesinin daha uygun

olacağı kanaatindeyim. Yani zorunlu bir düzenleme olarak getirdiğimiz takdirde de ülkemizde şöyle bir anlayış var, şirket kurmayı kolaylaştıralım. Ne kadar kolay kurdurursak şirketleri, bizim için o kadar iyidir. Şükrü Hocam bahsetti, dörtte bir sermaye ödeme şartı kaldırılmıştı limited şirketlerde. Onun amacı da buydu aslında. Dünya Bankası İş Ortamı Raporu vardı, ülkeleri sıralıyordu belli konularda. Bir tane konu da şirket kuruluşuydu. Şirket kuruluşu o ülkede ne kadar kolay ne kadar hızlı yapılıyor. Biz burada ilerlemek için birçok değişiklik yaptık. Ticaret Kanunu'nda limited şirketlerde dörtte bir sermaye ödeme şartını kaldırdık, defter tasdiklerini kuruluşta ticaret sicili müdürlüklerine verdik. Birçok konuda noter şartı kalktı. Bunların hepsi bu amaçla yapılmıştı. Şu anda zorunlu bir düzenleme olarak şirket sözleşmelerinde bu tür hükümlerin yer almasını getirirsek, bu şirket kurmayı zorlaştıran bir duruma dönüşecektir ve çok arzu edilmeyecektir bence. Son olarak bir de biz yakın dönemde 14 Şubat'ta bir Tebliğ yayımladık, şirketlerin muhasebe dışında kalan ticari defterlerinin elektronik ortamda tutulmasına ilişkin. Pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defterinin elektronik ortamda tutulmasına imkân sağlayan bir düzenleme yayımlandı. Kanun'da yetkimiz vardı, Bakanlık olarak. Muhasebe defterlerini zaten Maliye Bakanlığı düzenlemişti, bunlar elektronik ortamda tutulabiliyordu, bu da bence yine sürdürülebilirlik açısından değerli bir çalışma diye değerlendiriyorum. Çünkü hem şirketlerin çok problemi oluyor, defteri kaybediyorlardı, şirketin devamı açısından zayi belgesi almak zordu, mahkemeler vermiyor çünkü belli şartlara bağlanmış Kanun'da. Alamadığı zaman defteri

çıkaramıyor ve şirketin faaliyetlerini sürdürmesi imkânsız hale geliyor. Bir takım ciddi problemler vardı. Biz en azından bununla şirketlerin kurumsal yapısını biraz daha güçlendirdiğimizi ve faaliyetlerini daha rahat devam ettirebilir bir noktaya getirdiğimizi düşünüyoruz. Bakanlık olarak buradaki çalışma bizim için önemli. Buradan elde edeceğimiz çıktılarla biz de inşallah politikalarımıza yön veririz, tekrar teşekkür ediyorum Hocam.

Meryem Bıyık (Ticaret Bakanlığı): Herkese merhabalar saygıdeğer hocalarım ve meslektaşlarım, ben de Meryem Bıyık Bakanlık'ta uzman yardımcısıyım ve Kadir Bey'le aynı dairede çalışıyorum. Yani Kadir Bey özetledi aslında ama şöyle bu Avrupa Yeşil Mutabakatı sürecinden sonra yapılan birçok çalışma var kamu kurumu ve kuruluşlarınca. Bizim bakanlığımız tarafından da keza aynı şekilde ama iç ticaret kısmında ve bizim birimimiz kısmında pek bir adım yok bununla alakalı. Biz şu an kurumda bir uzmanlık tezi aşamasındayız ve ben konu olarak bu konuyu seçtim. Kadir Bey söylediğinde dedim ki ben de geleceğim sizinle. Ben açıkçası buraya faydalanmaya geldim. O yüzden katkılarınız için çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Kolay gelsin, başarılar.

Meryem Bıyık (Ticaret Bakanlığı): Teşekkür ederim Hocam çok sağolun.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Var mı ilave etmek istediğiniz bir şey.

Meryem Bıyık (Ticaret Bakanlığı): Şu an için yok teşekkür ederim.

Dr. Öğretim Üyesi Beril Özcanlı: Bizim Kadir Bey ve Meryem Hanım'a bir sorumuz var. TTK m.210/3'e ilişkin, biz çünkü buna çok takıldık, uygulamada hatta çok görebildiğimiz bir şey değil. Söz konusu düzenlemede kamu düzenine veya işletme konusuna aykırı işlemler, burada "veya" denilmesi; "ve" olsaydı yine bir noktada. Sizlerin görüşü nedir merak ettik.

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Tabii ki uygulamayla da ilgili bilgi vereyim isterseniz.

Dr. Onur Görmez: Bu konuda açtığınız hiç dava var mı?

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Var evet şöyle, esasında faaliyet konusuna sürdürülebilirliğe ilişkin bir husus eklenebilir mi diye konuşmuştuk. Faaliyet konusunda sürdürülebilirliğe ilişkin hükme yer verirsek ve bu uygulanmazsa faaliyet konusuna aykırı bir davranış olur mu? Bizim bakanlık olarak burada esasındaki yaklaşımımız ultra vires ile bağlantılı yani ultra vires ve şirket esas sözleşmesinde faaliyet konularında yazmayan alanlarda da işlem yapılabilir mi tartışması vardı. Ticaret kanununun esas sözleşmeyi düzenleyen maddelerine bakarsak, açık ve detaylı biçimde faaliyet konusu yazılmalıdır diyor. Dolayısıyla biz orada esas sözleşmede yazmayan bir konuda faaliyet yürüten şirketleri esas sözleşmeye aykırı faaliyet yürütüyor olarak değerlendiriyoruz. Örneğin, turizm ile ilgili bir faaliyet yürütüyor ama esas sözleşmesinde buna ilişkin bir ibare yok. Tabii bu üçüncü tarafların haklarının korunması bağlamında geçerli bir işlem, şirket yöneticileri bundan sorumlu. Ama şirket, faaliyet konusuna aykırı işlem olarak değerlendiriliyor.

Doç. Dr. Levent Biçer: Sürdürülebilirlikle ilgili bir husus işletme konusu olarak yazılabilir mi?

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Bence yazılabilir Hocam. Şirket şu şu alanlarda faaliyet gösterecektir, bunları yaparken şunları şunları da uygulayacaktır, bu çevresel sorumlulukları yerine getirecektir denebilir.

Prof. Dr. Beril Özcanlı: Yazdı bu hususları ama uygulayamazsa, o zaman TTK 210'un konusuna girmez mi?

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Hocam bu durum bence girmez, madde 210'un konusunda dediğim gibi şirket sözleşmesine yazmadığı bir konuda faaliyet gösteriyorsa bu durum esasında uygulanır. Yazıp da yapmamasında uygulanmaz. Yani böyle örnekler de oldu biraz.

Dr. Öğretim Üyesi Duygu Demirel Özdemir Faaliyet konusunda yazdı şirket, ancak uygulamıyor ve uygulamadığı içinde birtakım zararların meydana gelmesine yol açıyor olsa?

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Hocam şirketler esasında 10-15 tane konu yazıyorlar faaliyet konularına ve ticaret unvanında bir tanesini belirtiyorlar. Bu onun hepsini yapması gerektiği anlamına gelmiyor. Bugün faaliyet konularından birisini yapıyor, ama yarın başka birini yapabilir veya şube açarak diğer faaliyetini yürütebilir. Ama hiç yazmadığı bir konuda faaliyet yürüyorsa biz bunu işletme konusuna aykırı davranış olarak değerlendiriyoruz. Bize gelen şikayetler de oluyor. Tabii her durumda dava açılmadı ama birkaç tane örnek var Bakanlığımızın açtığı fesih davası.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Benim aklıma şu geldi, sürdürülebilirlik amacına hizmet eden faaliyetleri yapabilir tarzında değil de şirket anasözleşmesine şunlardan kaçınacak ve şunları yapmayacaktır tarzında sınırlama ve yasaklama getiren bir hüküm koyarsak ve buna aykırı davranılırsa bu durumda Bakanlık müdahale etmeyecek mi?

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Hocam aslında biz burada çok dava açma tarafında değiliz. Biraz daha kamusal anlamda zarar veren şirketler, örneğin işte sigortacılık ile ilgili bir örnek olmuştu. Kefalet sözleşmesi vesaire yapmışlar ama tam onu düzenleyen ifade yoktu sözleşmesinde ve birçok kişi de zarara uğramıştı bundan. Örneğin bunu bize Sigortacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu bildirmişti ve biz dava açtık, faaliyet konusuna aykırı davranış diye. Ama böyle her olayda şirketlerin işlerini zorlaştırıcı, onların faaliyetlerini engelleyici bir yaklaşımla biz dava açmayız. Böyle bir irademiz yok.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: TTK 210/3'te bir de süreklilik var, eylemin tekrarlanması şartı var sanki, bir iki kez yapılan değil süreklilik haline getirilmiş, alışkanlık haline getirilmiş eylemler bu kapsamda yaptırıma yol açıyor.

Doç. Dr. Levent Biçer: Temel bir nokta olarak TTK 340. madde emredici hükümler ilkesiyle ilgili Bakanlığın görüşü nedir, yaklaşımı nedir? Çok katı olmadığını ifade ettiniz az önce ama tekrar ifade ederseniz çok seviniriz.

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Tabii Hocam, ticaret sicili müdürünün görevine bakarsak şu yazıyor Kanun'da. Özellikle ticaret şirketlerin kuruluşunda, sözleşme

hükümlerinin emredici hükümlere aykırı olup olmadığını inceler. Yani bir ticaret sicili müdürü önüne şirket sözleşmesi geldiğinde, şirket sermayesini 250.000'ne çıkardık, yani 100.000 yazdıysa müdür bunu reddedecek ama bunun dışında kanunda düzenlenmemiş, açıkça kanunun yasaklamadığı bir konuda sözleşme hükmüne yer verirse onu reddetmemesi lazım. Ben lafzından böyle değerlendiriyorum.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Ancak TTK m. 340'ın lafzını incelediğinizde açıkça izin verilecek deniyor.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: İlgili hükümde açıkça izin verilmişse sapabilir şeklinde bir cümle var. Maalesef çok sıkıntılı bir düzenleme. Tabii bunun ikinci bir nedeni de var bunun, şüphesiz siz buna vakıfsınız. Kanun, 340. ve 579. hükümlerinde düzenlenen emredici hükümler ilkesiyle anonim ve limited şirketlere dair tüm hükümlere emredicilik karakteri yüklüyor. Sorun buradan kaynaklanıyor aslında.

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Evet biraz tartışmalı ama dediğim gibi MERSİS'te biz ilave sözleşme hükmü eklenmesine müsaade ediyoruz. Örnekler de var.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Bakanlık daha liberal bir yaklaşıma sahip.

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Yani biz şirketler kurulsun, çalışsınlar, bakış açısındayız daha çok. Tabii çok böyle ayrıksı düzenlemeler de gelmedi. Mesela sosyal sorumluluğa ilişkin bir örnek gelmedi.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Evet anlıyorum, size genelde klasik, standart bir an önce kuralım mantığıyla

hazırlanan Bakanlığın hazırladığı örneğe uygun esas sözleşmeler geliyor ve bu şekilde yapıyorsunuz haklısınız tabii. Ama spesifik bir şey gelse, acaba emredici hükümlere uygun mu değil mi diye değerlendirilecek ve belki dava konusu yapılacak.

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Evet dediğim gibi Hocam öyle bir örnek gelmediği için bizim bunu değerlendirme fırsatımız olmadı. Bugüne kadar gelen örneklerde ya işte sizin anlattığınız gibi pay sahipliği haklarını güçlendirecek ilave düzenlemeler koymuş. Mesela pay devriyle ilgili ilave bir düzenleme koymuş şirket, kanunda esas sözleşmede yer alması zorunlu maddeler arasında olmayan bir konu ama onu eklemiş ilave bir düzenleme olarak. Kanunda olan bir konuyu biraz daha detaylandıracak düzenlemeler eklenebilir. Biz bu örneklerde hiçbir zaman tabii ki reddetmedik.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Teşekkür ederiz. Buyurun Hocam siz sorun.

Dr. Öğretim Üyesi Duygu Demirel Özdemir: Hocam aslında sizin sorduğunuz sorudan yola çıkarak bir sormak istiyorum. Mesela çevreyi kirleten bir şirket var, fabrikası yakınındaki göle atıklarını boşaltıyor. Fakat sonrasında belli yatırımlar, teşvikler alabilmek adına anasözleşmesinde, şirketin konu ve amacı kısmında çevreyi kirletmeyeceğini, çevre kirliliğine yol açan zararlı davranışlardan kaçınacağına dair birtakım taahhütlerde bulunuyor. Yahut Ticaret Bakanlığı'nın sağladığı bazı teşviklerden yararlanabilmek adına AB Yeşil Mutabakatı'na uyum sağlayacağına dair bazı beyanlarda bulunuyor. Sonrasında da bunlara

uymadı diyelim ve bu süreklilik arz eden bir durum olarak karşımıza çıkıyor. Aslında bu halde 210 hükmünün uygulaması söz konusu olmaz mı? Elbette şu an için uygulaması yoktur.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Ama bu halde uygulaması olmalı katılıyorum.

Dr. Öğretim Üyesi Duygu Demirel Özdemir: Bizim proje konumuz zaten bu farazi mesele üzerinden yola çıkıyor. Anasözleşmeyle acaba kurumsal sürdürülebilirliğin gereklerini sağlayabilir miyiz? Hani o yüzden net bir cevap vermenizi tabii ki beklemiyoruz ama bu şekilde sürekli bir çevreyi kirleten bir şirket varsa ve çevreye zarar veriyorsa, alacaklılardan tutun tüm toplum, paydaşlar bundan zarar görüyorsa ve bakanlığın önüne böyle bir şey geldiğinde de sizce değerlendirilmez mi? İlgili maddenin uygulanması açısından en azından baktığınızda ne düşünürsünüz?

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Tabii şimdi günümüzde ticaretin temel konusu sürdürülebilirlik oldu artık. Yani rekabet edebilmek için şirketler buna uymak zorunda. O yüzden bizim de algımız biraz bu yöne kaydı ve bu yönde de bize bir geri bildirim gelirse şirketlerden veya paydaşlardan değerlendirilebilir.

Dr. Öğretim Üyesi Duygu Demirel Özdemir: Neticede söz konusu şirket ilgili teşvikleri almak için de bu beyanlarda bulunuyor. Böylelikle hem Bakanlığın teşviklerinden yararlanacak hem de ilgili beyanlarına karşı aksi davranışta bulunacak. Bu noktada da sanki ilgili maddenin konusuna giriyor gibi görünüyor.

Dr. Öğretim Üyesi Beril Özcanlı: Greenwashing (yeşile boyama) bunu engellemek için özellikle çok iyi bir hüküm olabilir.

Dr. Öğretim Üyesi Duygu Demirel Özdemir: Şu an belki çok kullanılmıyor ama bu konuda ön plana da alınabilecek bir hüküm olarak karşımıza çıkabilir.

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Evet Hocam olabilir ama kötüye kullanıma açık maddeleri de biz çok ön plana almak istemiyoruz. Yani mesela diyelim fesih davası açtık. Bu sefer bunun gibi çok fazla başvuru geldiğinde her birine fesih davası mı açacağız? Veya her birini değerlendirmemiz de bizim görev kapasitemizin üstünde olacağından çok mümkün olmayacak. O yüzden biraz geride durabiliriz ama dediğim gibi gündem bunu gerektiriyorsa bizim tabii makam düzeyinde de bu yöndeki fikir ve tutum değişebilir. Bu da mümkün.

Doç. Dr. Levent Biçer: Bir husus eklemek istiyorum. Hocam ben TTK m. 340 hükmünün uygulamasının olup olmadığını merak ettim ve Kocaeli Ticaret Sicil Müdürlüğü'ne gidip bu hususu sormuştum. O dönemde ticaret müdürü bu 340 hükmünün uygulamasının olmadığını açık bir biçimde ifade edilmişti. Yani bakanlığın uygulamasıyla paralel olduğunu görüyorum. 340. madde hükmünün uygulaması fiili olarak yok demişti bana o zaman.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Ama bu fiili bir durum. Kadir Bey'in de güzel bir şekilde ifade ettiği gibi standart, bir an önce şirketi kuralım mantığıyla en basit metinlerle

sicile gidildiği için. Ancak spesifik bir düzenlemeyle gidildiğinde nasıl davranacaklar, o tam olarak belli değil.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Hocam dünyada tartışma çıkıyor.

Dr. Öğretim Üyesi Muzaffer Eroğlu: Hocam bu konuda büyük çaplı şirketler açısından tartışma çıkıyor zaten. Dünya çapında faaliyet gösteren veya göstermeyi hedefleyen şirketler burada söz konusu olacaktır. Yani bunun dışında kalan şirketler açısından bu çapta bir şey beklemiyoruz zaten. Küçük çapta hizmet veren küçük kurulmuş bir şirketten böyle bir beklenti yok, hiçbir zaman da olmayacak zaten.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Ve daha çok da anasözleşme değişikliği ile bu husus karşımıza çıkabilecektir, kuruluşta değil.

Kadir Sevim (Ticaret Bakanlığı): Evet Hocam anasözleşme değişikliğinde olabilir. Örnekleri biraz daha yaşayıp göreceğiz biraz süreçte şekillenecek.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Başka sorusu olan arkadaşımız var mı?

Araş. Gör. Dr. Atahan Güncan: Hocam benim sorum Esra Hoca'ya olacaktı. Anonim şirkette işletme konusunun gerçekleşmesi veya gerçekleşmesinin imkânsız hale gelmesi bir infisah sebebi olarak düzenleniyor bildiğiniz gibi. Fakat limited şirkette 636. maddede bu yönde açık hüküm yok. Anonim şirketteki 529/1-b gibi bir hüküm yok. Tabii kıyasen uygulanır mı, uygulanmaz mı tartışması yapılıyor. Bu işletme konusu özelinde sürdürülebilirlik hedefleri

bakımından limited şirkette elimiz daha geniştir diyebilir miyiz? Anonim şirketlere nazaran yani sürdürülebilirlik hedefleri ve işletme konusu bağlantısı açısından?

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Bu tabii nasıl baktığınızda da bağlantılı yani eğer yani ben orada aslında limited şirketlerdeki düzenlemeye kıyasen uygulanabilir mi derken, hükmün kıyasen uygulanmasında bir engel olmadığını da düşünüyorum aslında. TTK'da limited şirketlerin işletme konusunun gerçekleşmesini veya gerçekleşmesinin imkânsız hale gelmesini infisah nedeni olarak düzenleyen bir hükmün bulunmaması bir kanun boşluğu olarak değerlendirilebilir. Açık bir düzenleme olmaması limited şirketlerde farklı bir sonuca varılmasını gerektirir mi? Burada çok bir farklılık olur mu Hocam çok emin değilim.

Dr. Öğretim Üyesi Fatma Beril Özcanlı: Adi ortaklık ekseninden de bakıldığında bu şekilde denilebilir.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Evet doğru, adi ortaklık ekseninde de böyle. Herhalde çok farklılık olmaz ama tartışmaya da açığım tabii.

Araş. Gör.Dr. Atahan Güncan: Yani zaten kıyasen uygulanır dersek farklılık kalmıyor. Ama kıyasen uygulanır demezsek o zaman belki düşünülebilir.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Evet ben kıyasen uygulamanın mümkün olabileceğini düşünüyorum.

Dr. Öğretim Üyesi Zehra Badak: Hocam ben de genel bir konuda, hem Kadir Bey ifade ettiler hem siz ifade ettiniz. Genel olarak sanırım şirketin bu faaliyetlerini sürdürürken şirket sözleşmesinde yer alması/almaması

meselesinde ticaret hukukçuları arasında sanırım biraz ortak kanıya varılıyor gibi geliyor bana. Bu noktada bizim konumuz da özsermaye olunca, onunla ilgili birkaç hususta dikkatimi çeken noktaları hazır tartışma sırasında yer vermek istedim. Sizlerin de esasında görüşlerini özellikle merak ediyorum. Mesela Hocam bu Avrupa Hukuk Enstitüsü'nün hazırladığı metin içerisinde kârın dağıtımıyla ilgili ki zaten kendi temel şeyler bunun etrafında dönüyor. Şirketin elde ettiği geliri acaba nereye harcayacak? Yönetim kurulu üyeleri bunların üzerine nasıl bir irade kullanacak, kimin menfaatini gözeterek bunları değerlendirecek gibi. Bu kârla ilgili olarak dağıtılabilecek azami kâr sınırlarının belirlenmesi gibi öneriler de getiriliyor. Mesela bu acaba doğru bir düzenleme midir? Acaba gerçekten şirket sözleşmesinde böyle bir şeye yer verilebilir mi sorusu bile bence başlı başına bir soru teşkil ediyor. Biz hani asgari oranı belirliyoruz ama azami kâr dağıtımı oranını belirleyebilir miyiz yani? Şimdi ilgili metinde bunu kanunla düzenlemekten bahsediliyor, bu öneriyi getiriyor bu arada. Şirket sözleşmesinde hani ortaklar düzenli bir yedek akçe ayrımıyla belli şeylere gitsin ama orada bile tartışmalı bence. Çünkü bir şirketin kârı elde etme amacı varsa bir şirket ilgili yedeklerini ayırdıysa, bu şirketin hatta birtakım ihtiyari yedekleri bile ayrıldıktan sonra belli bir kâr sürekli birikiyor durumdaysa sen bunu asla dağıtamazsın. Bu illa şirkette kalacak gibi bir mantığa götürmek. Yani bu bakış açısı o anlamda sürdürülebilirliğin şirket amacını genişletir boyutta ele alınmasını bana çok yakın göstermiyor. Mantığıma oturmuyor. Öte yandan hem sizin söylediğiniz bu şirket sözleşmesinde değil, fakat yan metinlerde, uygulayıcı metinlerde ele

alınması. Uygulaması belki pek yok yani yaptırımını pek göremiyoruz ama örneğin bizim kurumsal yönetim ilkelerimiz içerisinde etik kurallar, doğru başlığını söyleyeyim etik kurallar ve sosyal sorumlulukla ilgili bir başlık dahi var yani bu isteniyor. Şirketler buna yer versin ve kullansın diye. Şimdi bunların oluşturulması ardından da Kadir Bey'in söylediği bilinç düzeyini yani şahısların bu aslında eylemleri yerine getirecek kişilerin bilinç düzeyinin geliştirilmesi bizi bence bir yere götürecek nokta. Şirket sözleşmelerinde bu anlamda şirket sözleşmesi metinlerinin ben bizim için çok kullanılabilir metinler halinde olmadığını düşünüyorum. Örnek verelim hatta yine öğretide de bahsedilen diyelim ki şirketin elde edeceği kâr üzerinden bir düzenli olarak eğitim vakıflarına bağış yapılması yönünde şirkete bir esas sözleşme metni kondu. Bunu kim yürütecek, kim takip edecek? Şirketin ortaklarından biri çıkıp esas sözleşmeye aykırı bir işlem yapıyor yönetim kurulu bakın bu dağıtımı yapmıyor demedikten sonra bunu kim tespit edecek? Hatta belki ortaklar diyecek ki o para oraya gitmedi de bu para kaldı yarın öbür gün iç kaynaklara aktarılacak benim sermaye oranım artacak belki hiç ses çıkarmayacak. Şimdi o anlamda uygulanabilirliğini de düşündüğümüzde dediğim gibi esas sözleşmesel metinlerden daha çok belki şirketin iç yapılanmasındaki yazılı metinlerle ve bireylerin bireysel boyutta ve belki de kurumsal boyutta şirket organlarının ve unsurlarının bilincinin geliştirilmesi suretiyle buraya varacağımızı düşünüyorum. Hemen şunu da söyleyeyim, sözüme son vereceğim, daha uzatmayacağım. Zaten OECD'nin sürdürülebilirlik ile ilgili metinlerinde ve son zamanlardaki raporlarda da görüyoruz genellikle bu

kurumsal yatırımcı dediğimiz pay sahipleri önerileri vasıtasıyla sürdürülen birtakım girişimler var. Bunların daha etkili olduğunu görüyoruz. Esasında en azından bu kurumsal yatırımcıların hiç değilse ellerinde bulundurdukları sermayeyle bir takım kime yatırım yapacağız sorusunun karşılığında bu tür sonuçlara varılabildiğini görüyoruz diye düşünüyorum. Sizlerin de bu anlamda görüşlerinizi almayı gerçekten çok isterim. Çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: İlk söylediğin kısımla ilgili müsaadenizle ben kısa bir şey söyleyeyim. Şimdi asgari kâr dağıtım zorunluluğu anasözleşmeyle getirilebilir, buna şüphe yok. Şükrü Hocam da belirtti onu. Ama azami şu kadarını dağıtabilirsin demek, ben de senin gibi düşünüyorum. Sanki şirketin kuruluş mantığına ters gibi geliyor bana. Eğer burada amaç tasarruf edilen yani dağıtılmayan kısım üzerinden sürdürülebilirlik amaçları doğrultusunda harcama yapmaksa, bu amaca dolaylı yoldan ulaşmak mümkün. Mesela ihtiyari yedek akçe ayırma zorunluluğu anasözleşmeyle de getirilebiliyor.

Dr. Öğretim Üyesi Zehra Badak: İhtiyari yedek akçe, aynen.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Anasözleşmeye hüküm koyup işte kârın şu kadarı şuraya ayrılacaktır denilebilir. Yedek akçe ayrıldıktan sonra bunun sarf tahsis amacı ile ilgili bir düzenlemeyi anasözleşmeye koymak mümkün ya da genel kurul kararı almak mümkün. Anasözleşmeye koyarsak mesela sürdürülebilir amaçlarını da tarif edip bu amaçla ayrılan yedek akçeler sadece bu amaçla kullanılacaktır dediğinde isabetle sarf ve tahsis amacını da belirlemiş

olursun. Bence amaca uygundur, yapılabilir bir şey yani. Ve dolayısıyla evet burada azami bir oran göstermek yerine aynı amaca bu yöntemle ulaşmak TTK'nın mevcut metnine daha uygun gibi geliyor.

Mehmet Bahtiyar: Teşekkür ederim Hocam, var mıydı ilave etmek istediğiniz bir şey.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Yok Hocam aynen katılıyorum.

Prof. Dr. Memduh Aslan: Hocam saat bire doğru gidiyor. Bir oturumumuz daha var ama herhalde bir yemek arasından sonra mı devam edeceğiz?

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Ben de onu diyecektim. Sabah biraz geç başladık, arkadaşlarımız sabah trafiğe takıldı. Bu nedenle program biraz sarktı. Şimdi kahve molası vermeyeceğim, zaten gördüğünüz üzere çayımızı kahvemizi istediğimiz zaman alabiliyoruz, istediğimiz zaman mola verebiliyoruz. Onun için müsaade buyurursanız bu kısmı atlamak istiyorum ve buradan 10-15 dk tasarruf edelim. Bir sonraki oturum için de hemen oturum başkanlığı görevini Şükrü Hocama tevdi edeceğim. Hemen başlayalım ki yemek arası için bir zaman ayıralım. Belki orada da bir tasarruf sağlayabiliriz.

II. OTURUM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI AÇISINDAN KAMU OTORİTELERİNİN İŞLEVİ

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Bu oturumda da çok ilginç tebliğler var. Onları dinleyeceğiz. Birinci tebliğimizi "Kamunun İşlevi, Gözetim ve Denetimi Açısından Değerlendirme", Tufan Göçer, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'ndan geldi arkadaşımız. Süremiz 15 dakika.

Tufan Göçer: Herkese merhabalar. İsmim Tufan Göçer. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Başkanlığı'nda uzman olarak görev yapıyorum. Sürdürülebilirlik Standartları Daire Başkanlığı'nda çalışmaktayım. Bir tane genel bir hususa değinip oradan özele inmeyi planlıyorum. Önce belirtmek istediğim bir şey var. Ormanda kartal yılanı yer, yılan kurbağayı yer, kurbağa daha küçük hayvanları yer diye bir ekosistemimiz var ya; ama yangın çıkınca herkes aynı yöne koşar. Şimdi sürdürülebilirlik konusu o kadar geniş bir şey ki, herkesin farklı uzmanlık alanı var. Ama hepimiz bugün buradayız. Şimdi Kamu Gözetimi Kurumu olarak biz, o ekosistemdeki belki bir yılanız belki bir kurbağa. Ama yaptığımız şey şu: Finansal tabloların… Önce kurumun misyonunu bir dakikayla şöyle özetleyeyim: Finansal tabloların nasıl gerçeğe uygun sunulacağını ve buradaki bilgilerin doğru sunulup sunulmadığına ilişkin denetlemekle alakalı bir misyonumuz var. Bu misyon, yeni Türk Ticaret Kanunu'yla Avrupa Birliği'ne tam uyum kapsamında kurulmuş bir kurum vasıtasıyla

bizim kurumumuzda yürütülüyor. Biz standartları yurt dışında İngiltere merkezli IFRS vakfından Türkçe'ye çevirip büyük işletmelerin uygulamasına sunmakta ve bunların doğrudan denetlenmesiyle görevliyiz.

Şimdi Sürdürülebilirlik Raporlaması Standartları hayatımıza girdiğinde, bunu hocalarım çok güzel özetledi. Yani hani hem öz sermaye üzerinden zaten kurgulanmış parasal bir yapı var; hem de bunların diğer kanunlarla nasıl çözüm sunabileceğine ilişkin çalışmalar var. Burada ortaya yeni bir dinamik çıkıyor. Nedir biliyor musunuz? Bize bir dağıtım anahtarı lazım. Ne demek istedim? Hani iktisatta bir terim var. Kaynak kimin için dağıtılacak, ne üretilecek, ne kadar üretilecek, hangi zamanda dağıtılacak? Şimdi geldik bu noktaya. Bu noktadan sonra artık bazı kararların verilmesi için bize bilgi kâğıdı lazım. İçinde bilgi olan kağıtlar lazım. Bu kağıtlar için standartlar lazım. Standartlar olmalı ki hangi şirket neyi yapıyor, kim neyi yapmıyor buna yönelik kararlar verebilelim. Bu kararları kimler veriyor? Bankalar ve elinde sermayesi olan siz değerli büyük ya da küçük yatırımcılar. Şimdi işte o olay, bundan sonrası için artık ilgili kaynakların nasıl kullanılabileceği ya da kullanabilecek durumda değilseniz söz konusu kârlılığı nasıl sürdürebileceğinize ilişkin yatırımcıyı ikna etmek. Bunlar Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları ile mümkün olacak.

Şimdi, geçmiş veriler bizim bugüne kadarki finansal tablolarımızı oluştururken, gelecekteki olası senaryolar da artık bizim sürdürülebilirlik raporlarımızı oluşturuyor. Ha şu var, tartışılır: KGK buna sürdürülebilirlik raporu demek zorunda mıydı? Bence dememeliydi. Bunun adı bir risk

raporlamasıdır. Yani bizim bugün en azından kendi penceremizden bakarak konuşmaya çalıştığım konu, TSRS'ler bir risk raporlamasıdır. Yani eldeki mevcut insan kaynağı, mevcut mal ve hizmet kaynaklarıyla sınırlı olmak üzere, söz konusu kaynaklardan ne kadar yararlanarak işletmenin var olan kârlılık oranını ileride koruyabileceğimizi ispatlama çabası. Raporda biz bugün %20 kâr yapıyorsak, 2030 yılında nasıl %30 kâr yapacağız? Bunu ispatlayabiliyorsak yatırımcı seve seve şirketin hisse senedini alır. Şimdi bu nasıl yapılacak? Kırmamız gereken kalıplar var. Bu kadar anlattığım şey kurumsal şirketler için geçerli. Yani kurumsal şirketi de geçtim, kurumsal bir bakış açısını gerektirir. Neden? Biz maalesef 1994 yılında Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından çıkartılmış vergi muhasebesi esaslı tek düzen uyumlu defterini tutuyoruz. Bu çağ dışı. Çağ dışılığın getirdiği zararlar var nedir? Bugün şu aldığım cep telefonunu 2021 yılında aldım ben, iPhone 11. Bu telefonu ben 10.000 liraya aldım. Şimdi satsam ikinci eli 25.000 TL. Şimdi Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği diyor ki, bunu 10.000 liradan defterinde göstermeye devam et. Yani ama bizim KGK'nın çıkarttığı gerçeğe uygun raporlar ne diyor, 25.000 liraysa 25.000 TL diye güncelle. Şimdi bu neyi değiştirir? Eğer fiyat artarsa fiyat değişimi özkaynağa yansır. Özkaynağa yansıdığında rasyolar değişir, rasyolar değiştiğinde sermaye yeterlilik oranı artar. Sermaye yeterlilik oranı artıyorsa şirket güçlü demektir. Şimdi bütün bunları niye anlattım? Önce tek düzen hesap planı (MSUGT) dediğimiz vergi esaslı muhasebenin değişmesi lazım ki, Türk Ticaret Kanunu'nun 64. maddesindeki defter tutma terimini doğru tanımlayalım. Çünkü 64. madde der ki defter tutmak

ne demek? Defter tutmak, bu vergi esaslı muhasebeye göre, eğer varsa çalıştığınız SMM ya da YMM'ler klasiktir. Eskiden de öyleydi. Şimdi değişmeye başladı. Bildiğiniz 60 yaprak kareli defter, kareli defterinin ilk sayfasını açıyor. Alışveriş yaptığınız fişleri zımbalıyor oraya. Yani defter tutmak budur. Şimdi biz diyoruz ki, TSRS raporlaması yapılması da 64. maddeye girer. Ama bunu Kanun'un lafzı hükmüyle ispatlayamıyoruz. Dolayısıyla kamunun sürdürülebilirlik açısından işlevi, sadece kamu gözetimiyle sınırlı olmamakla birlikte, bir yerden fitili yaktık. Defter tutma ödevinde mantık aslında raporlamadır. Raporlamakla da kastedilen şey, aslında yapılan şeyin ispatlanmasıdır.

Ben sözlerimi şöyle toparlamaya çalışayım, son birkaç cümleyle. İşte sürdürülebilirlik yelpazesi o kadar geniş iken, herkes bir noktasından giriş yapıyor. Yani bu herkesin haklı olduğu bir konu. O yüzden ispatlamak ya da haklı olma çabasına girmeden açıklanması gerekir. Çevresel açıdan, sosyal açıdan ve ekonomik açıdan sürdürülebilirliğin her birinin muhatabı başka bir kesim. Çevre dediğinizde akla iklim gelir. Burada değerli İklim Değişikliği Başkanlığı'ndan uzmanımız var. Ekonomik dediğinde Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Sermaye Piyasası Kurulu başta gelir; ama BDDK ve KGK da unutulmamalıdır. Ne kaldı geriye? Yönetişim. Yönetişim deyince herkesin görev alanı, yani başta akademisyenler olmak üzere. Şimdi herkesin farklı alanda uzman olduğu bir şeyi tek bir rapora nasıl sığdıracağız. İşte burada ihtiyaç duyulan standardizasyonda ateşten gömleği KGK giymiştir. KGK'nın yaptığı şey, sadece yapılacak bir raporlamanın nasıl dış paydaşlara eşit ve anlaşılabilir bir şekilde anlatılması noktasındadır. Onun dışında

hiçbir misyonu yoktur. Yani trafik lambalarının optimizasyonu sağlanması suretiyle yakıt verimliliği nasıl sağlanır projesi KGK'nın görev alanı değildir. Dolayısıyla biz bunun sadece çıkan finansal sonuçlarının rapora nasıl yansıyacağı konusunda destek sağlarız. Şimdi bunu şu hükümlerle bağlayayım. Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standardı'nın B 31 paragrafı, mevzuatla etkileşimden bahsediyoruz. Bu standart ilke bazlıdır. Kural bazlı değildir. Bakın MSUGT (Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği) kural bazlıdır. Bu telefonda amortisman 5 yıl alacaksın diyor. 5 yıl yine çok, belki 3 yıldır bilmiyorum da; ama gerçeğe uygunlukta ben bu cep telefonunu belki de 10 yıl kullanacağım. 10 yıl boyunca kullanıyorsanız, bunun giderini 10 yıl boyunca göstermeniz lazım. Lafı nereye getiriyor? Lütfen kusura bakmayın dağıtıyorum da, bu konuda biraz KGK olarak da doluyuz. Yani yanlış anlaşılıyor demeyeyim de, yani doğru anlaşılmak noktasında… Yani ilk başta artık barajın kapağı açıldı. Bunu da şunun için kıymetli görüyoruz. Yani burada herhangi bir düşünce ufkunda yeni yollar açıyorsak ne mutlu. Birbirimize zaten bu fırsatı sağlamak için burada toplanıyoruz. Yani biz de bu açıdan anlatmaya çalışıyoruz. Kamu Gözetimi Kurumu sadece standardı koyar ve bu ilke bazlıdır. İlke bazlılığın en güzel yanı da şudur, her yiğidin yoğurt yiyişi farklıdır. Hocamın şirketi vardır, raporu farklı çıkar. Hocamın şirketi vardır, raporu farklı çıkar. Ancak ilgili şirketin 4 başlı olması lazım. Daha önce bir hocamız değindi: Yönetişim, strateji, risk yönetimi, metrik ve hedefler. Tekstil sektörüyle çimento sektörünün raporuna baktığımda, elbette ki her şirketin riski farklı. Hepsinin metriği farklı. Ama hepsinin bazı kalemlerini belirli yerlerde de

karşılaştırılabilecek durumdayım. Şimdi işte ilke bazlı olmanın verdiği avantajda şunun yapılması beklenir.

Regülasyon yeteneği elinde olan kurumlarda biz bunu belirtiyoruz. Diyoruz ki mevzuat B31 paragrafında ilgili ülkedeki mevzuat şirketin sürdürülebilirlik raporlarında bazı hükümleri açıklamasına ilişkin zorunluluk getirebilir. Zorunluluk getirdiği takdirde şirket bunu açıklayabilir. Açıkladığı bilgi önemsiz ise, önemli bilgileri gizlemeden açıklar. Şimdi bakın bunlar ilke bazlı. Yani eğer İklim Değişikliği Başkanlığı'mız mesela kendileri çok büyük, özverili bir çalışma gerçekleştirdiler. Özellikle iklim değişikliği, İklim Kanunu'ndan bir önceki düzenlememiz vardı. Yeşil taksonomi. Yeşil taksonomi mesela, TSRS kapsamıyla birebir tutarlıdır. Yani oradaki bazı finansal rasyoları TSRS raporlamanızda açıklamanız gerekir diyor. Kanlı canlı örnek şu anda resmi olarak resmî gazetede yani… Yayınlandı mı? Yayınlanmadı. Yayınlanmamış yani yayınlandığında kanlı canlı mevzuatla etkileşim bölümüne örnek olacaktır. Dolayısıyla inşallah Ticaret Bakanlığı'mız düzenleme yaparsa, Çevre Bakanlığı, Sanayi Bakanlığı, SPK, önemli değil. Önemli olan tek bir şey var. Mevzuatın tek bir raporda o hükmü açıklamasına ilişkin yer vermesi. Bunun dışında sürdürülebilirlik ile ilgili kamusal otorite işlevini yerine getirecektir diye düşünüyorum. Bir örnekle kapatayım. Mesela Koç Holding, az önce raporuna baktım. 130.000 kişi çalıştırıyor, 5 kıtada 40 şirketiyle. Bunun tedarik zinciri, ailesi, iş ortakları derken nereden baksanız 1.000.000 doğrudan, ürünlerini satın alarak bizlerle beraber belki de 100 milyonlarca insana dolaylı etkisi var. Dolayısıyla Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları'nın hedef kitlesi

mahallenizde bulunan kasap değildir. Yani holding bünyesi olmak üzere başta, bankalar ve sigorta şirketleridir. Bunların zaten belirli hükümleri yerine getirmekle piyasa tedvin olacaktır. Sigorta şirketi eğer sizin riskinize ilişkin raporunda tanımlama yoksa, sizin poliçenizi tavandan sigortalayacağım demesi, şirketin amiyane tabiriyle paşa paşa o sürdürebilirlik riskini raporlaması demektir. Dolayısıyla eğer daha büyük balıklara odaklanırsak küçük balıkları denizde kontrol edebiliriz diye düşünüyorum. Başta büyük yani kanun yetkisini elinde bulunan kuruluşlara hatırlatmada bulunarak, ben sözlerimi bu şekilde toparlamak istedim. Yani aklınızda varsa bir şey yine yardımcı olmak isteriz de, işte o 64. ve 88. madde arasında defter dediğimiz şeyin aslında raporlama olduğunu önce bir kanıtlamamız lazım. Onu kanıtladıktan sonra TTK'nın 562. maddesindeki cezalar yerini bulur. Yani klasik bir soru geliyor ya biz raporlama yükümlülüğü var, yapmasak ne olur? Şimdi zaten kafa burada. Yani yük kabul ediyoruz. Çok da doğru bir sorudur. Yani raporlamayı nasıl yapacağımızı tartışmaktan ziyade, raporlamasak ne olur? Raporlamasak ne olurun cevabı yazıyor 562. maddede, 88. maddeye uymazsanız diye, ki onu geçtik, ikinci oturumda konuşacağız. Ben oraya saklayayım. Denetimle alakalı… Denetimden geçmemiş raporlar yok hükmündedir. Yok hükmünde olmanın yaptırımları vardır. Yönetim kurulu başta infisah olur gibi gibi. Bütün bunların hepsi kurumsal bakış açısını gerektirir. Zaten aile şirketlerinde ya da kurumsal bakış açısı olmayan şirketlerde bunları konuşmanın bir anlamı yoktur. Bunlara dikkat çekmek istedim. Zaman ayırdınız, teşekkür ederim. Çok sağ olun.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Teşekkür ederiz. Tufan Bey bize Kamu Gözetimi Kurumu'nun çerçevesinde raporlamayı genel hatlarıyla sundu. Tabi bağımsız denetime tabi şirket sayısı ülkemizde çok fazla değil. Ticaret Kanunu yürürlüğe girdiği anda 750.000 şirket denetime tabi iken, şu anda bu söylediği, bahsettiği raporlamaya tabi olan Türkiye Muhasebe Standartları'na tabi olarak denetim yapan, rapor sunan şirket sayısı 19.500. Yani çok fazla değil. Belirli büyüklükteki şirketlerin ilk anda 5.000 idi, şu anda 19.500 olmuş. Dolayısıyla önemli bir konu ama tabii raporlama, finansal sürdürülebilirlik raporu da çok önemli. Bütün şirketler finansal sürdürülebilirlik raporuna tabi değil. Bu raporlamaya tabi olmak için belirli bir ölçekteki şirket olmak gerekiyor. Şimdi Memduh Hocamız bize bir sunum yapacak. O arkadaştan gelen 5 dakikayı size veriyoruz Hocam, olur mu?

Prof. Dr. Memduh Arslan: Peki, teşekkür ederim Hocam. Şimdi şöyle söyleyeyim; sunuma biraz makro iktisattan, biraz da finanstan gireceğiz. Önceki konuşmalardan hareketle makro ve hatta bireysel bir bakış açısı sunacak, sonra biraz işletme içerisinden vergi konusuna değineceğiz. En sonunda da ticaret hukuku ile tamamlayacağız. Yani bu şekilde bir plan yaptım.

Anlatacağım veya söyleyeceğim şeylerin, benim kapitalizm taraftarı ya da aleyhtarı olduğum şeklinde yorumlanmamasını rica ediyorum. Küreselci olup olmadığım yönünde de bir çıkarım yapılmasın. Mümkün olduğunca objektif bir bakış açısıyla, bir durum tespiti yaparak sunumumu gerçekleştirmeye çalışacağım.

Dünya tarihi, iktisadi anlamda Sanayi Devrimi ile birlikte yön değiştirmiştir. Sanayi Devrimi'yle beraber ölçek ekonomisine geçilmiş; bu da daha hızlı üretim, daha yoğun üretim ve teknolojinin ilerlemesi gibi sonuçları hızla beraberinde getirmiştir. 1700'lü yıllarda yoğunlaşan sistem, 1900'lü yılların başına geldiğinde iki büyük problemle karşı karşıya kalmıştır. Birincisi, Birinci Dünya Savaşı sonrasında ülke ekonomilerinin yıkılması ve para sisteminin çökmesidir. Hemen akabinde 1929 Büyük Buhranı'nın yaşanmasıyla kapitalizm mevcut hâliyle çökmüş ve ardından yeni bir para sistemine dönüşüm süreci başlamıştır. Keynesyen ekonomi dediğimiz, insanı (belki herkesin çıkarı olsa da) daha fazla odağına alan bir ekonomi modeline doğru bir gidişat olmuştur. Bu dönemde elbette ideolojiler de karşımıza çıkmıştır. Bir tarafta kapitalizm üzerinden ilerleyen yoğun üretim varken, diğer tarafta üretimden gelen gücü kullanmak isteyen bireylerin bu paydan eşit hak alma mücadelesi, dünyayı kapitalizm, komünizm, sosyalizm veya sosyalist ütopya gibi farklı ideolojik noktalara taşımıştır.

Ancak geldiğimiz noktada, ölçek ekonomisinin her geçen gün büyüdüğünü ve kaynakları hızla tükettiğimizi görüyoruz. 1945 yılında İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra çok ciddi bir problem daha ortaya çıkmıştır: Uluslararası ticaretin yürütülmesindeki para sisteminin yeniden canlandırılması (ihya edilmesi). IMF'nin ve Dünya Bankası'nın kurulmasının temel sebeplerinden biri de budur. Çünkü Dünya Bankası, savaşların veya büyük insani kayıpların ekonomileri de mahvettiğini görmüştür. Dolayısıyla, savaşsız bir dönemin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yerel savaşları bir kenara bırakırsak, yaklaşık 80 yıldır büyük bir dünya savaşı

yaşanmamaktadır. Günümüzde Ukrayna veya Filistin gibi farklı yerlerde insan hayatına yönelik savaşlar veya şiddet olayları olsa bile, bu çatışmalardaki insan kayıplarının (elbette her can kıymetlidir) dünya nüfusu içindeki oranının geçmişe kıyasla yüksek olmadığını görmekteyiz.

1920 yılında 2 milyar olan dünya nüfusu, bugün 8 milyarın üzerindedir; yani yüz yılda tam dört kat artış göstermiştir. Günümüzde ise "sürdürülebilirlik" kavramı, bir yandan kalabalıklaşan nüfusun ihtiyaç duyduğu ürün ve hizmetlerin arzının sürdürülebilmesini, diğer yandan da üretilen bu malların tüketilebilmesi için insan nüfusunun kendisinin sürdürülebilir olmasını gerektirmektedir. Bu durum, ekonomik sistemin işleyebilmesi için insan nüfusunun artmasına da ihtiyaç duyulduğu anlamına gelmektedir ki bu da karşımıza bir açmaz olarak çıkmaktadır. Bir yandan teknoloji gelişip hayatımız daha konforlu hâle gelirken, diğer taraftan dünya kaynaklarını yok ediyoruz. Bu, kaçınılmaz bir sonuçtur: İklimini, nehirlerini, denizlerini, havasını ve ozon tabakasını yok ediyoruz. Dolayısıyla bu gidişatla dünyanın sürdürülebilir olmadığı açıktır. Bu noktada konuyu ikiye ayırmamız gerekir: Makro açıdan baktığımızda dünyamızın kaynakları tükeniyor ve bu yüzden iklim konusu büyük önem taşıyor. Ancak mikro açıdan baktığımızda ise işletmelerin ve bireylerin ayakta kalması, yani varlığını devam ettirmesi gerekiyor. Buradaki temel mesele şudur: Dünyayı hepimiz, yani 8 milyar insanın tamamı kirletiyor ve tüketiyor. Ancak ekonomilerimiz ulusal; örneğin Türkiye, bir ulusal kalkınma mücadelesi veriyor.

Dünya Bankası'nın veya Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'na baktığımızda, bir yanda 13. başlık olan "İklim Eylemi" gibi çevreyi koruyan hedefler görüyoruz. Diğer yanda ise "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar", "Açlığa Son" ve "Yoksulluğa Son" gibi insan refahını ve ekonomik kalkınmayı hedefleyen amaçlar bulunuyor. Bu hedeflerin bütününe baktığımızda, ekonominin de hızlı bir şekilde büyümeye devam etmesi gerektiği anlaşılıyor. Dolayısıyla burada temel bir "sürdürülebilirlik çelişkisi" ortaya çıkıyor: Öncelik dünyanın sürdürülebilirliği mi, yoksa insan refahının sürdürülebilirliği mi? Makro açıdan bakarsak vereceğimiz cevap farklı, mikro açıdan baktığımızda ise farklı olacaktır. Bu nedenle, bu dengeyi kurarken bu iki öncelik arasında bir tercih yaparak fedakârlıkta bulunmamız gerekiyor. İşte bu fedakârlığın ne olacağına karar vermeliyiz.

Peki, bu girişi neden yaptım? Şunun için: Dünya para sistemi, özellikle 1945 sonrası Bretton Woods Anlaşması ve onun çökmesinin ardından, 1976 itibarıyla itibari para sistemine geçmiştir. Ekonomik sistemin doğal bir akışı vardır ve günümüzdeki bu akış, borç üzerine kurulu bir para sistemine dayandığı için, sistemin sağlıklı işleyebilmesi adına vergilendirme kritik bir önem taşımaktadır. Dolayısıyla, bu sistemin devamlılığında vergilendirme merkezi bir role sahiptir.

Siz vergi gelirlerini azaltıcı tedbirler aldığınızda, örneğin “teşvik verelim, destek verelim” dediğinizde, ana sistemin dengesi bozulmaktadır. Bu durum, tıpkı baş ağrısı için aldığımız bir ilacın midemize dokunması gibidir; bir sorunu çözerken başka semptomların ortaya çıkmasına neden olur.

Bu noktada, “teşvik mi vereceğiz, destek mi vereceğiz?” sorusuna gelirsek, şunu ifade etmek gerekir: Bir sektöre teşvik veya destek veriliyorsa, bu durum o sektörün iktisadi açıdan kendi kendine yeten, sürdürülebilir bir alan olmadığını veya bu özelliğini yitirdiğini gösterir. Bir alanın desteğe ihtiyaç duyması ya o alandan vazgeçildiğini ya da o işin desteksiz yapılamayacak hâle geldiğini gösterir. Bu durum, “desteklerin sürdürülebilirliği” gibi başka bir sorunu gündeme getirir. Destek mekanizması, bu açıdan kesinlikle problemlidir. Şahsen ben bir işletmeci olsaydım, yeni bir işe girerken devlet desteği gören bir sektöre yatırım yapmazdım.

Dolayısıyla, iktisadi anlamda bir sürdürülebilirlik problemi ile karşı karşıya kalıyoruz. Teşvikler ise genellikle geleceği belirsiz olan yeni konular için gündeme gelir. Bir alana ilk girenleri cesaretlendirmek amacıyla "teşvik edelim" denir.

Peki, iklimle ilgili konularda teşvik yoluyla mı ilerleyelim? Bu yolla ilerlesek bile, ortaya çıkacak vergi açığını kim kapatacak? Sistemin finansmanını kim sağlayacak? Bu sorular, karşımıza başka bir sorunu çıkarmaktadır. Teşvik ve destek mekanizmalarını kullandığımızda; vergi kaybı, adalet sorunu ve gelir dağılımında bozulma gibi problemlerle karşılaşıyoruz. Bu durum, zengini daha zengin, fakiri daha fakir yaparak bizi 1929 krizinin koşullarına geri götürmektedir. Bu mekanizmaların alternatifi olarak imtiyaz verilebilir. İmtiyaz, sürdürülebilirliği sağlamak için iktisadi anlamda en önemli argümanlardan biridir. Bunun en somut örneğini İstanbul'daki taksi probleminde görebiliriz. Buradaki temel mantık şudur: Eğer herkes serbestçe taşıma işi

yaparsa, kimse kârlı bulmadığı uzak mesafelere gitmek istemez. Ancak bir sürücüyü uzak mesafeye gitmeye teşvik etmek istiyorsanız, ona dönüş yolunda da müşteri bulabilmesini sağlayacak bir imtiyaz tanırsınız. Bunu, konuyu basitleştirerek ifade etmek için söylüyorum. Fakat imtiyazlar da zamanla farklı sorunlar doğurur. Öncelikle, rekabet problemini yaratır; serbest rekabeti ortadan kaldırır, haksız rekabete yol açar ve tekelleşmeye neden olur. Bir sonraki aşamada ise, bu imtiyazların iktisadi sistemi bozduğunu görürüz.

Şu konuyu ele alalım: Eğer denetim eksikliği, denetim yetersizliği veya bir otorite boşluğu varsa, sözleşmeye ne yazdığımızın bir önemi kalır mı? Kalmaz. Örneğin, bize öğretilen temel kurallardan biri, şirketlerin anasözleşmelerinde belirtilen üç ana faaliyet alanı dışında iş yapamayacağıydı. Ancak uygulamada bir bakıyoruz ki herkes her işi yapıyor; ticaret, e-ticaret, ev alım satımı ve daha nicesi...

Bu duruma engel olunup olunmaması gerektiği tartışılabilir. Ancak temel ilke şudur: Eğer bir kural koyuyorsak, onu uygulamalıyız. Bu noktadan hareketle, bir şirketin anasözleşmesine iklimle ilgili bir yükümlülük koymak, en başta belirttiğim konuya geri dönecek olursak, doğrudan bir maliyettir. Dolayısıyla, bir şirkete böyle bir maliyet yüklüyorsanız, bunun bir şekilde telafi edilmesi gerekir. Bu telafi ya teşvik veya destek mekanizmalarıyla maliyeti karşılayarak ya da daha cazip bir yöntem olan imtiyaz tanıyarak yapılabilir. Örneğin, bir şirkete elektrik dağıtım imtiyazı verirsiniz ve bu işi başkasının yapmasına izin vermezsiniz. Veya nakliye imtiyazı, servis plakası, taksi plakası gibi

ayrıcalıklar tanırsınız. Bu yöntemin iyi mi yoksa kötü mü olduğu elbette ayrıca tartışılabilir.

Hocam, sermaye konusuna değindiğiniz için teşekkür ediyorum; ben de bu konuyu biraz daha açmak istiyorum. Sermaye dediğimiz kavram, bilançonun pasif kısmını ifade eder ve iki ana unsurdan oluşur: öz kaynaklar ve yabancı kaynaklar. Genel kullanımda sermaye denildiğinde akla ödenmiş sermaye gelse de, ki bu öz kaynağın bir parçasıdır, geniş anlamıyla sermaye tanımı aslında bilançonun pasif tarafının tamamını kapsar.

Sermaye ihtiyacının iki ana sebebi vardır: Ya uzun vadeli yatırımlar için yatırım sermayesine ya da kısa vadeli faaliyetler için işletme sermayesine ihtiyaç duyulur. Ancak bu sermayenin ille de öz kaynak olması gerekmez. Asgari sermaye yeterliliği gibi kavramlar, alacaklıların haklarını koruma bakımından anlamlı olabilir; ancak zengin olmak, yani para kazanmak istiyorsanız, başkasının parasını kullanmanız gerekir. Bu bir kuraldır. Çünkü kendi paranızla ölçek yaratmanız, matematiksel olarak imkânsızdır. Oysa herkesten belirli bir miktar borç alarak işinizi geometrik olarak büyütebilir, yani ölçek ekonomisinden daha etkin bir şekilde faydalanabilirsiniz. Elbette bu durum, bir kriz anında kırılganlığa ve sistemin çökmesine sebebiyet verebilir. Ancak aşırı veya hızlı zenginleşmek istiyorsanız, iktisadi işletmelerde yabancı kaynak kullanmalısınız. Hızlı bir zenginleşme, yabancı kaynak kullanımıyla mümkün olabilir.

Peki, sermaye niçin gereklidir? Uzun vadeli bir ihtiyaç için mi, yoksa kısa vadeli bir ihtiyaç için mi? Finansmanın temel kuralı şudur: Kısa vadeli ihtiyaçlar için uzun vadeli

kaynak, uzun vadeli ihtiyaçlar için de kısa vadeli kaynak kullanamazsınız.

Peki, ticaret şirketlerinde "sürdürülebilirlik" dediğimiz kavram nedir? Bu, en basit tanımıyla, kazancınızın sürekli olarak devam ettirilebilir olmasıdır. Dolayısıyla, bir işletmenin kazancının bir sınırı vardır ve bu sınır üç ana girdiye bağlıdır:

1. **Üretim Kapasitesi:** Birim zamanda ne kadar mal, örneğin ne kadar "mouse" üretebiliyorsunuz?

2. **Pazarlama Kapasitesi:** Ürettiğiniz malın ne kadarını satabiliyorsunuz? Bu iki unsur da birer dar boğazdır.

3. **Tahsilat Hızı:** Sattığınız ürünün bedelini ne kadar sürede tahsil edebiliyorsunuz?

Bir şirketin gerçek kârlılığını bilançoya veya gelir tablosuna bakarak nereden ölçersiniz? Ticari alacakların devir hızı üzerinden. Aksi takdirde, brüt kâr marjınızın %3 veya %90 olmasının tek başına bir önemi yoktur. Bir yılda %90 kâr etmiş olmanız anlamsız olabilir. Asıl önemli olan nokta, minimum sermayeyle o sermayeyi kaç defa çevirdiğiniz ve her çevrimde ne kadar kazandığınızdır. "Çarpan etkisi" veya "ciro etkisi" dediğimiz kavram burada ortaya çıkar.

Bu nedenle, Tufan Bey'in bilançodaki varlıkların gerçeğe uygun değerle raporlanması gerektiği yönündeki görüşüne katılmıyorum. Çünkü bu şekilde bir değerleme yapıldığında, ortaya çıkan değer artışı enflasyon muhasebesi kapsamında kâr sayılır. Bu durumda işletmelerin sermayesi kalmaz ve devlet vergi yoluyla bu sermayeye adeta el koymuş olur. Örneğin, değeri tamamen amorti edilmiş bir

varlığa "bugünkü değeri 25.000 TL'dir" derseniz, bu 25.000 TL kâr olarak yazılır ve üzerinden vergi alınır. Bu da işletmeler için ciddi bir problemdir.

Peki, bu konuya neden girdim? Şundan dolayı: Vergilendirmeyle ilgili temel bir noktaya değinmek istiyorum. Siz para kazandığınızda, devlet de sizin ortağınızdır; daha doğrusu, ortak olmak zorundadır. Teorik olarak, kamu harcamalarını vergisiz finanse etmek belki mümkündür, ancak gelir dağılımını vergisiz bir şekilde düzeltemezsiniz. Gelir dağılımını düzeltemediğiniz takdirde ise sürdürülebilirliği sağlayamazsınız. Sürdürülebilirlik için müşterinin sürekli olarak satın alma gücüne sahip olması gerekir. Vatandaş bir şeyler satın alabilmelidir ki ekonomik çarklar dönsün. Eğer satın alma gücü yoksa, o vatandaşın bir işletme için iktisadi bir anlamı kalmaz. Satın alma gücü olmayan bir kişi, iktisadi anlamda müşteri değildir. İşte bu nedenle, gelir dağılımını dengeleyerek bu satın alma gücünü sağlamanın en etkin yolu vergilendirmedir. Bu yolla aşırı zenginleşmeyi de önlememiz gerekir.

Konumuza dönecek olursak; kazancımızı nasıl vergilendiriyoruz? Temel problem şudur: Çok iyi bir üretim kapasitesine sahip olabilirsiniz ve ürettiğinizin tamamını satabilirsiniz. Ancak alacağınızı tahsil edemezseniz zaten batarsınız; fakat sadece geç tahsil etseniz bile yine batarsınız. İşletme sermayesi devir hızı ve bununla ilişkili finansman maliyetiniz tam da bu noktada ortaya çıkar. Özellikle yabancı kaynak kullanarak hızla büyüyen büyük firmaların, sürdürülebilir olabilmeleri için alacak devir hızlarını çok yüksek tutmaları gerekir. Zira müşterilerinizden biri "Bu

hafta ödenek çıkmadı" dediği anda zincirleme bir etkiyle devrilebilirsiniz. Yani hızlı büyüyebilirsiniz, ama bu bir balondur ve patlama riski taşır. Türkiye'de kriz dönemlerinde birçok büyük ve devasa firmanın batmasının temel sebebi de budur.

İşte bu noktada öz sermaye yeterliliğinin önemi ortaya çıkıyor. "Kâr dağıtımını yapalım mı, yapmayalım mı, hangi oranda yapalım?" gibi sorular gündeme geliyor. Belki de ekonomik kriz riskinin yüksek olduğu dönemlerde, belirli bir katsayı (delta katsayısı) kullanarak kâr dağıtımını kısıtlamak ve bu yolla öz sermayeyi güçlendirmek gerekebilir. Bu tür tedbirlerin alınması ise daha çok Kamu Gözetimi Kurumu'nun (KGK) alanına girmektedir.

Vergilendirmede iki ana esas vardır: birincisi tahakkuk esası, ikincisi ise tahsilat esası. Bu, şu anlama gelir: Anayasa'nın 73. maddesi gereğince herkes, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. Bu ilke uyarınca, iktisadi faaliyetin olduğu her alan potansiyel bir vergilendirme konusudur. Elbette bir şeyi fiilen vergilendirebilmek için onu kanunla verginin konusuna dahil etmek gerekir, ancak potansiyel olarak her iktisadi faaliyet vergilendirilebilir.

Basit bir örnekle, Borçlar Kanunu kapsamındaki bir satım sözleşmesinde malın teslimi, karşı tarafın para borcunu doğurur. Ancak vergi hukuku farklı işler. Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 2. maddesine göre, malın teslim edilmesi tek başına vergiyi doğuran olaydır. Yani, satış bedelini tahsil edip etmemenizin bir önemi yoktur. Daha önce kâr marjlarına değil, devir hızına odaklanmamız gerektiğini söylememin sebebi de buydu. Oranlara takılmayın; katma değer

vergisinin %1, %10 veya %20 olmasının prensipte bir farkı yoktur. Asıl önemli olan nokta şudur: Henüz bedelini tahsil etmediğiniz bir satışın katma değer vergisini, takip eden ayda devlete ödemek zorundasınız. Bu, işletmeniz için doğrudan bir finansman maliyetidir. Dolayısıyla, işletme verimliliğini maksimuma çıkarmak için daha önce saydığımız; hızlı tahsilat, finansman, pazarlama ve üretim problemlerini çözme gerekliliğiyle birlikte, vergilendirme faktörünü de hesaba katmalısınız. Vergilendirme, kârlılığınızı ve verimliliğinizi doğrudan etkiler; maksimum potansiyelinize erişmenizin önündeki en büyük engellerden biridir. Bu nedenle, vergi istisnası veya muafiyeti tanınan alanlarda faaliyet göstermek son derece avantajlıdır. Örneğin, teknokentler bu açıdan en avantajlı alanlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Benzer bir durum kurumlar vergisi için de geçerlidir. Normalde kurumlar vergisi oranı %25'tir ve kazancınızın %25'ini vergi olarak ödemeniz gerekir. Ancak sorun şudur: Kâğıt üzerinde bir kazanç elde etmiş olsanız bile, karşı taraf size ödeme yapmamış olabilir. Buna rağmen, o kâğıt üzerindeki kazancın %25'lik vergisini ödemekle yükümlüsünüz. Kurumlar vergisi, kanun gereği yıllık olarak beyan edilip nisan ayında ödense de, uygulamada durum farklıdır. Her üç ayın sonunda ödenmesi gereken "geçici vergi" uygulaması bulunmaktadır. Dolayısıyla, vergilendirme aslında üç ayda bir yapılmaktadır. Hatta durumu bir örnekle açıklayayım: 2024 yılının kurumlar vergisi 2025'in nisan ayında ödenirken, 2025 yılının ilk üç aylık döneminin geçici vergisi ise hemen bir sonraki ay olan mayısta ödenecektir. Yani arada sadece bir ay vardır.

Eğer şirket bu kazançları henüz tahsil edememişse, yani bir tahsilat problemi yaşıyorsa, bu durum işletme sermayesinde ciddi bir soruna yol açar. Bu da konuyu tekrar başka bir alana taşıyor: Tahsilat güvenliği. Bu noktada, alacakların teminatlandırılması gibi medeni hukuk konuları da işletmelerin sürdürülebilirliği açısından önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şimdi, Türk Ticaret Kanunu'nun 1530. maddesine değinmek istiyorum. Bu madde, mal ve hizmet satışlarında satıcıyı ve üreticiyi koruyan müthiş bir düzenlemedir. Ancak ne yazık ki, kanunda madde var olsa da uygulaması yoktur.

Bu madde, ticari işlerdeki genel faizden farklı olarak, mal ve hizmet satışları için özel bir düzenleme getirmiştir. Kanun, uygulanacak temerrüt faizinin, kanuni faiz oranının sekiz puan fazlasından az olamayacağını belirtir. (Burada bir düzenleme hatası var; 'yüzde sekiz' yerine 'sekiz puan' denmesi gerekirdi, ancak biz ne kastedildiğini anlıyoruz.) Bu oranın altında yapılan sözleşmeler geçersiz sayılır. Ayrıca, ödemenin teslimattan veya muayeneden sonraki 30 gün içinde yapılması gerektiğini, aksi takdirde borçlunun temerrüde düşeceğini belirtir.

Kanun, KOBİ'lerin ve tarımsal üreticilerin alacakları için 60 günden fazla vade konulamayacağını belirtmesine rağmen, uygulamada ne görüyoruz? Büyük zincir marketlerin ana alıcı olduğu yerlerde, birçok işletme 90 veya 180 günlük vadelere mahkûm edilmektedir. Bu marketler, "getir-götür" masrafları ve iadeler gibi uygulamalarla tedarikçinin kârının önemli bir kısmını almaktadır.

İşletmelerin sürdürülebilirliği için, sadece iklimi değil, bu tür iş yapma tarzlarını da kontrol altına almamız gerekir. Eğer araç muayenesine gidip farkında olmadan elektronik para komisyonu ödemek zorunda kalıyorsak veya Kocaeli'deki gibi otobüs kartımıza para yüklerken %6 komisyon kesiliyorsa, bu durum iş modellerini gözden geçirmemiz gerektiğini gösterir.

Peki, mevzuatımıza baktığımızda, iklimle ilgili veya dünyayı kurtaracak tedbirler için vergi teşvikleri yeterli mi? Tekrar altını çiziyorum, bu tedbirler birer maliyettir. Şirketlerden kârlarından vazgeçmelerini istiyorsak, onlara karşılığında bir şey kazandırmalıyız. Sadece "dünyayı seviyoruz" diyerek ihtiyari olarak hareket etmelerini beklemek, bu kişilere haksızlık olur ve onları haksız rekabete maruz bırakır. O zaman ne yapacağız? Zorunluluk getireceğiz. Peki, bu zorunluluğu neden anasözleşmeye koyalım? Doğrudan kanunlarımıza koyabiliriz. Örneğin, "Çevreyle uyumlu firmalar, kurumlar vergisini 5 puan eksik öder" diye bir kanun çıkarılabilir. Bu düzenlemeyi de Maliye Bakanlığı'nın kolayca değiştiremeyeceği özel bir kanuna koyarsınız. Veya bir imtiyaz tanıyabilirsiniz: "Kömürle üretim yapacak firmalar, sadece belirli iklim koşullarını yerine getirenler olabilir." Bu tür imtiyazlar, haksız rekabeti engeller. Tabii bütün bunlar, tekrar altını çiziyorum, denetimin tam yapıldığı bir sistemde anlamlıdır.

Otorite eksikliğinin ve denetim yetersizliğinin olmadığı, yani denetimin tam yapıldığı bir sistem varsayalım. Her şeyin kuralına uygun işlediği böyle bir noktada, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için ya belirli çevrelere

imtiyaz vererek onları teşvik edebiliriz ya da bu kuralları herkese zorunlu tutarız. Ancak herkesi zorunlu tutmak pratik olarak mümkün değildir, çünkü her işletmenin başına bir denetçi koyamazsınız. Bu nedenle, imtiyaz verme seçeneği daha anlamlı bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır.

Peki, mevcut mevzuatımızda bu konuları teşvik eden düzenlemeler var mı? Örneğin, yatırım teşvik sisteminde Katma Değer Vergisi istisnası gibi uygulamalar bulunuyor...

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Hocam 25 dakika oldu.

Prof. Dr. Memduh Arslan: Konuyu toparlıyorum Hocam. Mevcut teşviklere baktığımızda, KOSGEB destekleri veya tarımsal destekler gibi birçok mekanizmanın iklimle doğrudan bir ilgisi olmadığını görüyoruz. Kestirmeden söylemek gerekirse, Ticaret Bakanlığı'nın e-ihracat desteklerinin de iklim konusuyla bir bağlantısı bulunmuyor. Mevcut desteklerin Yeşil Mutabakat veya yeşil dönüşümle de bir ilgisi olmadığını söyleyebilirim. Destekler daha çok dijital dönüşümle ilgili, ancak yeşil dönüşüm ayağı eksik kalıyor. Kalkınma ajanslarının verdiği asgari ücret desteği, Ar-Ge, inovasyon veya deprem bölgesindeki konut destekleri gibi teşvikler de bu kapsamdadır.

Günümüzde ise gündemimizde Birleşmiş Milletler Sürdürülelebilir Kalkınma Amaçları (SDG - Sustainable Development Goals) bulunmaktadır ve bu çalıştay da onun bir parçasıdır. Dünya Bankası artık bu süreci Birleşmiş Milletler üzerinden yürütmektedir. Peki, bu küresel hedeflerin bizim mevzuatımızdaki yansımasını (izdüşümünü) nerede görüyoruz? 12. Kalkınma Planı'nda. Ancak 12. Kalkınma

Planı'na baktığımızda somut bir teşvik görüyor muyuz? Hayır, planda sadece niyet beyanı var. Örneğin, iklimle ilgili düzenlemeler yapıyoruz. Açıkçası, bu bir felakettir. Diğer ülkeler bu adımları atmadan, bizim kendi sanayicimize sera gazı emisyonu, karbon ticareti gibi yükümlülükler getirmemiz ekonomimiz için iyi bir şey değildir. "Felaket" demeyeyim ama bu, kötü bir şeydir. Tekrar ediyorum, 12. Kalkınma Planı'nda da sadece niyet var. Planda, "Yeşil dönüşüm kapsamında duvarınıza izolasyon yaparsanız size bir şey yapacağım" deniyor, ama o "şey"in ne olduğunu bilmiyoruz. Emlak vergisini mi düşürecek, malzemenin maliyetini mi azaltacak, belli değil. "Yenilenebilir enerji kullanırsanız destekleyeceğiz" deniyor. Tamam, kullanalım. Ama dünya piyasasında 10 cent olan enerjiyi "destekleyeceğiz" diye 15 cente mal ediyoruz. Bu maliyetle ben üretimi nasıl yapacağım?

Aslında bir yandan destek verirken, diğer yandan başka bir kayba neden oluyoruz. Buradaki temel sorun şudur: Bizim bu dönüşümleri ve düzenlemeleri dünya ile paralel olarak yapmamız gerekir. Trump'ın Paris İklim Anlaşması'ndan çekildiği, dünyayı en çok kirleten ülkelerden ve dünya ekonomisinin en büyüklerinden biri olan Çin'in bu kuralları zaten umursamadığı bir ekosistemde, bizim biraz romantizme kapılarak İklim Değişikliği Kanunu çıkarmamız, kendi ayağımıza kurşun sıkmaktan öteye gitmiyor. Bu konuda anlatılacak çok şey var ama süre kısıtlı.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Hocamız çok ilginç konulara değindi. Yani düşünmemizi de sağladı.

Fatih Dedeoğlu: Ama en azından şöyle söyleyeyim, biz AB ile paralel gitmeliyiz. Yani Trump'ın ilk Paris Anlaşması'ndan çıkması zaten oradaki eyaletlerin çıkması anlamına da gelmiyor. California hala sürdürüyor iklim yatırımlarını. Ama biz AB'yle paralel gitmek zorundayız, çünkü en büyük ticaret partnerimiz o. Onun mevzuatını alıp kendimize uyumlaştırmak zorundayız ki az etkilensin. Çünkü en azından sınırda karbon düzenleme mekanizması var. Oraya ihracat yapan şirketler belirli meblağı Türkiye'ye ödemediği sürece…

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Bir de dünyaya ve kendimize karşı bir sorumluluğumuz var. Onu da göz ardı etmeyelim.

Fatih Dedeoğlu: Tabi ki. Ancak şirketlere bu konuda yol gösterici olmalıyız.

Prof. Dr. Memduh Arslan: Karbon kaynakları olmayan bir birlikle karbon kaynağı olan ve olmamış gibi davranmak kadar çok irrasyonel. Yani onların karbonu ki, adam zaten hiç kirletemiyor. İstese de kirletemiyor.

Fatih Dedeoğlu: Yoksa şirketlerin burada ödemediği her meblağı biz Avrupa Birliği'ne ödemek zorunda kalacağız. Şirketler oraya ödeyecek.

Prof. Dr. Memduh Arslan: Çünkü nükleer enerjiye geri dönüyorlar. Yani özellikle yapay zekada özel 200 milyar dolarlık nükleer enerji yatırımları var.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Evet bir sunumumuz daha var.

Kadir Sevim: Hocam biz anasözleşmeyle ilgili değerlendirmemizi ilk oturumda ifade etmiştik. Bu oturumda

bize verilen bildiri konusu "Şirketlere Sağlanan/Sağlanacak Teşvikler Açısından Değerlendirme". Biz İç Ticaret Genel Müdürlüğü'nde görev yapıyoruz arkadaşım Meryem Hanım'la birlikte. Bizim genel müdürlük olarak sağladığımız bir teşvik yok ama bizim bakanlığımız büyük bir bakanlık. Farklı birimlerimiz kendi gündemleri çerçevesinde sürdürülebilirlikle ilgili çalışmalar yapıyor. Bunlardan bir tanesi de İhracat Genel Müdürlüğümüz. Ülkemizde ihracatın artırılması, ihracat faaliyetlerinin teşviki açısından görev yapan birimimiz. Ülkemizin en büyük ticari partneri Avrupa Birliği, Çevre Bakanlığı'ndan katılan katılımcımızın da ifade ettiği üzere Avrupa Birliği düzenlemeleri var bu konuda. Bu tedarik zincirinde yer almak için bizim Avrupa Birliği düzenlemelerine uygun olmamız gerekiyor. Dolayısıyla sürdürülebilirliği teşvik eden iki teşvik mekanizması var İhracat Genel Müdürlüğümüz'ün. İlgili birimimizden bir katılımcı yok burada, ama biz kendilerinden bir bilgi temin ettik. Hazirunun takdirine sunmak isteriz. Arkadaşım Meryem Hanım bu konuda kısa bir açıklama yapacak.

Meryem Bıyık: Kadir Bey'in de dediği gibi bu Avrupa Yeşil Mutabakatı sonrasında sürdürülebilirlik ile ilgili, sınırda karbon düzenlemeleri olsun, İhracat Genel Müdürlüğümüz gerçekten büyük çalışmalar gerçekleştiriyor, eğitimler veriyor odalar ve borsalarla beraber. Bunun yanında da sürdürülebilirlik ile ilgili aslında Yeşil Mutabakat'la ilgili finansman kaynaklarında yanlış hatırlamıyorsam 10-12 tane program var. Ama bunlardan 2 tanesi şirketlerin sürdürülebilirliği ile alakalı. Bunlardan bir tanesi Turquality, bir tanesi de Responsible programı. Turquality dediğimiz program, Türk şirketlere uluslararası marka olma fırsatı sunan,

onlara rekabet avantajı sağlamayı hedefleyen ve Türk Malı algısını güçlendirmeyi hedefleyen bir program aslında. Bu program başlangıçta hazır giyim ve tekstil sektöründe başlamış ama 2015'ten itibaren tüm sektörleri kapsayacak şekilde genişletilmiş. Bu destekler de program kapsamında pazar araştırması, bilişim yönetimi giderleri, istihdam, tasarım, dekorasyon, reklam, pazarlama, yurt dışı birimlerinin kira harcamaları, endüstriyel tasarım, sertifikasyon ve kurumsal alt yapı gibi alanlarda %50 oranında destek sağlanıyor. Ve Turquality'de aslında destekler ikiye ayrılıyor. Turquality desteği ve marka desteği olarak. Turquality 5 yıl boyunca uygulanıyor, marka destekleri 4 yıl boyunca uygulanıyor.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Fuarlarda kira desteği de sağlanıyor.

Meryem Bıyık: Evet, fuarlarda kira desteği sağlanıyor. Burada hangi firmalar buna başvurabiliyor? Bu programdan, mal ve hizmet ihracatı gerçekleştiren ve son 3 yılda 3.000.000 $ ihracat gerçekleştirmiş firmalar yararlanabiliyor. Ayrıca şirketin Türkiye'de tescilli bir markasının olması ve hedef pazarlardan da en az bir tanesinde bu markanın tescil edilmiş olması gerekiyor ki bu programdan yararlanabilsin. Sürdürülebilirlik konusunun gündeme gelmesinden sonra da kurumsal altyapıyı geliştirmeye yönelik destekler kapsamında sürdürülebilirlik danışmanlığı da Turquality'nin kapsamına dahil edildi. Burada başvuru zamanı yok. Eğer siz Turquality'den faydalanan ve ilk 5 yılınızı doldurmamış bir şirket iseniz buna başvurabilirsiniz. Burada sürdürülebilirlik danışmanlığı ilk 5 yıllık dönemleri

için veriliyor şirketlere. Ve burada 5 yıllık dönemde kurumsal altyapılarını geliştirmek amacıyla sürdürülebilir ilişkinin danışmanlık hizmeti almaları sağlanarak şirket operasyon ve süreçleri çevresel sürdürülebilirlik doğrultusunda dönüşümüne destek olmak amacıyla uygulanıyor. Burada da yine harcama tutarının %50'si kadar bir destek sağlanıyor. Yani sürdürülebilirlik danışmanlığı ile ilgili harcamalarının %50'si bakanlığımız tarafından bu program dahilinde sağlanıyor.

Diğeri de Responsible programı. Bu da yine Yeşil Mutabakat'a uyum projesi desteği olarak aslında hayatımıza girdi. Bu aslında hem bir danışmanlık programı hem de bir Responsible markası oluşturma programı. Şöyle, eğer ki sizin firmanız sürdürülebilirlik parametrelerine göre, belirli seviyenin üzerinde tespit edilirse size bir danışmanlık desteği veriliyor. Yine Turquality'de olduğu gibi 5 yıl süreyle bir danışmanlık desteği veriliyor. Ayrıca size Responsible etiketi veriliyor. Yani siz aslında sürdürülebilirlik konusunda sorumlu bir firmasınız ve bu yeşil finansmana erişim olsun, yatırımcıların dikkatini çekmek olsun, bu konuda daha çok ön plana çıkmanızı sağlayacak bir program. Yine burada da proje 3 fazdan oluşuyor. Birinci faz, sürdürülebilirlik yol haritasının oluşturulması danışmanlığı. İkinci faz, sürdürülebilirlik yol haritasında yer alan projelerin teknik ve finansal fizibilitesine yönelik uygulama danışmanlığı. Üçüncü faz da, izleme ve doğrulama danışmanlığı. Bu programdan faydalanan şirketler de yine son 3 takvim yılında toplam 300.000 $ ve üzeri ihracat yapan imalatçı ve ihracatçı şirketleri kapsamakta. Bu şekilde iki tane program var.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Teşekkür ederiz. Çok değerli bilgiler verdiniz. En son tebliğimizi Emel Ünal Hanım sunacaktı. Herhalde yok. Onun yerine Fatih Bey burada mı?

Fatih Dedeoğlu: Buradayım. İsterseniz diğer oturumda da ben varım, orada konuşayım fazla bekletmemek adına.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Olur. O zaman var mı soru cevap? Yoksa yemeğe mi inelim ne dersiniz? Şöyle yapacağız, yemeği bir saat yerine 45 dakika olarak belirledik, hocalarımızla karar verdik. 45 dakikalık bir süremiz var. Yemekten sonra gelip, çalıştayımızı nihayete erdirelim inşallah.

III. OTURUM

ŞİRKETLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK DÜZENLEMELERİNDEN KAYNAKLANAN SORUMLULUĞU

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Bu oturumda "Şirketlerin Sürdürülebilirlik Düzenlemelerinden Kaynaklanan Sorumluluğu" ana başlığımız, konuşmacılar, ilk sırayı Doçent Doktor Özge Yücel Dericiler Hocama vereceğim Özyeğin Üniversitesi'nden, insan hakları bağlamında şirketlerin sorumluluğu, buyurun Hocam.

Özge Yücel Dericiler: Teşekkürler Hocam, Öncelikle Kocaeli Üniversitesi'ne ve proje ekibine bu nazik davetleri için çok teşekkür ediyorum. Buradaki tek görece alan dışı insan benim sanıyorum ama aslında alanın da içindeyim.

Bir kamu hukukçusuyum, spesifik olarak insan hakları hukukçusuyum, daha da spesifik olarak bir süredir aslında iş dünyası ve insan hakları alanında çalışıyorum. Uluslararası insan hakları hukukunda iş dünyası ve insan hakları başlığı giderek başlı başına bir çalışma alanı haline geldi; konuya ilişkin geniş bir literatür var ve bir de zorlayıcı yasaların kabul edildiği, yani iş dünyasının insan haklarına ilişkin sorumluluklarının esnek hukuk dokümanı olmaktan çıkıp sert hukuk dokümanı olmasına, ulusal düzeyde ve Avrupa Birliği düzeyinde bunların daha zorlayıcı yasalarla düzenlenmesine eşlik eden bir süreç var. Artık insan hakları uzmanları bu alanda çalışmaya başladı, istihdam edilmeye başlandı. Tabii biraz geriye gidersek, aslında kurumsal sosyal sorumluluk literatürü ile iş dünyası ve insan hakları

literatürü biraz paralel gidiyor bir süre. Fakat ortaklaşan yanları olmakla birlikte ayrışan yanları da var. Çünkü üst başlık olarak 'sürdürülebilirlik' dersek, onun altında kurumsal sosyal sürdürülebilirlik dersek, bu konunun insan haklarıyla bütünleşmesi, entegre olması biraz daha sonraki dönemlere rastlıyor ve bu da biraz iş dünyası ve insan hakları alanındaki çalışmaların ve literatürün katkısıyla oluyor diyebiliriz. Şimdi sorumluluk mu, yükümlülük mü? Mesela bu bile başlı başına kavramsal bir tartışma. Çünkü insan hakları hukukunda, uluslararası hukukta, yer yer yükümlülük kavramının tercih edildiğini de görüyoruz. Bunun da nedenini birazdan açıklayacağım.

Birleşmiş Milletler'in bu konuyla ilgili çalışmalar yapmaya başlaması için esas olarak 1970'leri referans olarak alabiliriz. Bu süreç çeşitli aşamalardan geçiyor ve en sonunda çok somut bir çıktı olarak, 2011 yılında bu konuda çalışmak için Birleşmiş Milletler'de görevlendirilen özel raportörün çalışması kabul ediliyor. Birleşmiş Milletler iş dünyası ve insan hakları alanında bu sorumlulukları düzenleyen Rehber İlkeleri kabul ediyor ama bu bir yumuşak hukuk enstrümanı olarak kabul ediliyor. Özel Raportör Ruggie'nin kullandığı üç ayaklı bir çerçeveden ya da yapıdan bahsedebiliriz. İnsan hakları hukukunda hep temel kabul edilen bir şey vardır: Devletler sadece kişilerin haklarına saygı göstermekle kalmaz; aynı zamanda devlet dışı aktörlerden yani üçüncü kişilerden gelecek ihlallere karşı da kişileri koruma yükümlülükleri vardır. Ki üçüncü aktörlerin, devlet dışı aktörlerin içinde tabii ki ticari işletmeler de yer alır. Yani sadece birey ve devlet dışındaki üçüncü gerçek kişiler değil, tüzel kişiler de kapsama dahildir. Dolayısıyla

buradan zaten şirketlere bir ödev çıkıyor. Yani buradan türeyen ikincil bir ödev çıkıyor. Devletler şirketlerin de aralarında olduğu üçüncül aktörlere karşı kişilerin haklarını koruyacaksa, şirketler tarafından da bu haklara saygı gösterilmesi gerekir. Hem devletlerin taraf olduğu ve insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeler devlete bu yükümlülüğü yüklüyor, hem de şirketlerin ulusal düzeyde zaten var olan yasalara ve temel haklara uygun davranmaları gerekiyor. Fakat Ruggie'nin öngördüğü, ortaya koyduğu perspektif bunu bir yükümlülükten ziyade sorumluluk kavramıyla ifade etmek şeklinde olmuştur. Çünkü Rehber İlkeler zaten belirli bir çatışma ve uzlaşma sürecinin sonucu olarak ortaya çıkmış. Dolayısıyla çeşitli tavizler verilmek zorunda kalınmış ve şirketlere doğrudan hukuki bir yükümlülük yüklemek gibi bir tercihte bulunulursa, o zaman böyle bir uzlaşının sağlanması mümkün olamayacak diye düşünülüyor. Dolayısıyla bu metinde daha ziyade sorumluluk kavramı kullanılıyor. Yani şirketler bir bakıma ahlaki, etik bir ödev olarak buna dikkat etsinler, zaten bir toplumda bir şirket meşru bir şekilde faaliyet göstermek istiyorsa bunlara da riayet göstermesi beklenir, gibi bir yaklaşım var. Fakat daha sonrasında bu yaklaşımın biraz daha ötesine gidiliyor ve deniyor ki bu sadece devletin koruma ödevinden türeyen ikincil bir yükümlülük değil ve devletlerden bağımsız olarak şirketlerin de insan haklarına saygı göstermesi gerekiyor. Burada tabii ki öncelikli olarak kastedilen çok uluslu ya da uluslararası şirketler, ama bu arada Rehber İlkeler'de şu da ifade ediliyor: faaliyet gösterdiği sektörden, ölçeğinden, büyüklüğünden, küçüklüğünden bağımsız olarak aslında tüm ticari işletmeler bu ilkelere saygı göstermekle

yükümlüdür. Ama tabii ki etki gücü, çalışma alanı, yayıldığı coğrafya, etki ettiği nüfus vesaire gibi değişkenlere baktığımızda burada çok uluslu şirketler öncelikle bu yükümlülükleri gerçekleştirme ödevi altında. Zamanla daha sonra bu yaklaşımın biraz ötesine geçiliyor ve yavaş yavaş bu yumuşak hukuk enstrümanları daha zorlayıcı belgelere konu oluyor. Ama burada tabii ki sadece Birleşmiş Milletler Rehber İlkeleri değil, bu çerçeveyi çizdiğimiz başka önemli uluslararası dökümanlar da var, ki konuşmamın sonunda kısaca değineceğim Avrupa Birliği Kurumsal Sorumluluk Özen Yükümlülüğü Direktifi'nin de temel aldığı çerçevede yine bu uluslararası belgelere dayanılıyor. Bunlardan bir diğeri 1976 tarihli OECD Çok Uluslu Şirketler Rehberi. Yine OECD çatısı altında yapılmış ve özel olarak özen yükümlülüğüne ayrılmış bir başka metin daha var, Sorumlu İş Davranışı İçin Özen Yükümlülüğü Rehberi. Bu rehberler zaman zaman güncelleniyor, yakın zamanda da güncellendi.

Bir diğer önemli uluslararası belge de Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politika İlkelerine İlişkin üçlü İLO bildirgesi. Yani Birleşmiş Milletler Rehber İlkeleri, OECD'nin konuya ilişkin ilke metinleri ve ILO bildirgesi bu konuda uluslararası hukuktaki temel çerçeveyi çiziyor diyebiliriz.

Bu metinlerin temel kavramlarından biri özen yükümlülüğü kavramı, İngilizce'de "due diligence" olarak geçiyor. Tabii ki şirketler hukukunda da var özen yükümlülüğü ama burada kastedilen ondan biraz daha farklı olarak insan haklarına ilişkin özen yükümlülüğü. Çevirilere baktığımızda bazen "özen yükümlülüğü" olarak bazen "durum değerlendirme prosedürü" olarak çevirildiğini görüyoruz.

Aslında her ikisi de doğru. Ben bu metinleri incelerken ve nasıl çevireceğim zorluğunu yaşarken aslında bağlamına göre her iki şekilde de çevirmek gerektiğini düşündüm. Yani bir davranış standardı olarak ve bir üst ilke olarak bence özen yükümlülüğünü kavramsal olarak korumak önemli ama belirli yerlerde spesifik olarak "due diligence process" diyor zaten ve orada bir süreçten bahsettiğini açıkça belirtiyor. Dolayısıyla aynı zamanda bu insan haklarına ilişkin durum değerlendirme sürecine karşılık geliyor. Özen yükümlülüğünü bir üst ilke olarak korumak neden önemli? Şu nedenle bana önemli görünüyor. Az önce de bahsetmiştim. Bu hem literatürde çok gelişen bir alan hem de bu durum değerlendirme süreci artık bazı şirketler için zorunlu hale geldiğinden buna ilişkin uzmanlar istihdam edilmeye başlandı. Fakat bu eş zamanlı olarak şöyle bir kaygıyı da ortaya çıkarıyor: aslında çok da insan hakları perspektifi olmayan ama sadece şirket için bir zorunlu olan süreci tamamlamak için, işte o "box ticking" dedikleri prosedür tamamlama işine indirgendiği zaman, amaca ulaşılamıyor. Bu ödevin bir prosedüre indirgenmemesi ve gerçekten temel haklarla ilgili mevcut ve potansiyel olumsuz etkilerinin ne olduğunun ölçülebilmesi ve yine hani çokça kullanılan bir ifade ile "proaktif bir şekilde" yani ihlal gerçekleştikten sonra müdahil olmak değil, ihlal gerçekleşmeden önlemek için özen göstermek gerekiyor. Çünkü uluslararası insan hakları hukukunda öne çıkan önemli bir yaklaşım da bu: ihlalin sonrasına hep odaklanıyoruz. Ama önemli olan aslında önlemek yani ihlale zemin hazırlayacak koşulları öngörmek ve ortadan kaldırmak, ihlal gerçekleşmeden sürece müdahil olmak. İşte bunun da belirli bir insan hakları

perspektifini gerektirmesi nedeniyle, bir davranış standardı olarak özen yükümlülüğü kavramını korumak da önemli görünüyor şahsen bana.

Durum değerlendirme süreci olarak baktığımızda çoğu yasal düzenlemede olduğu gibi bununla da kastedilen şey aslında mevcut ve potansiyel insan hakları etkilerini, olumsuz etkileri önlemek, azaltmak ve bunların nasıl ele alındığını ortaya koymak için yapılan ve süreklilik gösteren bir değerlendirme süreci. Süreklilik göstermesinin nedeni de şu aslında: sadece mevcut değil, potansiyel etkilerden de bahsediyoruz, yani olası ortaya çıkabilecek olumsuz insan hakları etkilerinden bahsediyoruz. Dolayısıyla bu sürecin süreklilik göstermesi önemli. Bir de insan hakları dediğimizde aslında burada kastedilen şey, uluslararası hukukun kabul ettiği bütün haklar, yani şirketin faaliyet gösterdiği sektöre göre, iş koluna göre hangi hakların etkilenebileceği değişiklik gösterebiliyor. Dolayısıyla da burada sadece belirli hakların, mesela sadece çalışmaya ilişkin hakların veya sadece çevreyle ilgili sorunların değil, bütüncül bir perspektifle o şirketin faaliyet gösterdiği alana göre aslında farklılaşabilen hakların etkilenebileceğini görüyoruz. Dolayısıyla bu tüm haklar bakımından yapılması gereken bir değerlendirme süreci anlamına geliyor.

Peki, biraz daha detaylı anlatırsak bu sürecin basamaklarını, neler yapmak gerekiyor? Bu belgelerin çizdiği çerçeveye göre şunlara dikkat etmek gerekiyor: Bir kere bu değerlendirme yapılacak. Yani mevcut ve potansiyel olarak hangi insan hakları etkilenebilir, bunlar tespit edilecek. Sonra bu olumsuz etkileri önlemek veya azaltmak için yani

hâlihazırda gerçekleştiyse bu ihlali azaltmak ya da durdurmak için neler yapılabilir? Burada işte beklenen şey şu, şirket bu etkiye neden oluyorsa, yani doğrudan kendisi buna neden oluyorsa, bunu durdurmak ya da önlemek için adım atmak. Katkıda bulunuyorsa yani doğrudan kendisi neden olmuyor ama bunda pay sahibi oluyor ise, burada yine bunu durdurmak veya önlemek için adım atmak. Bazen de ne doğrudan kendisi neden oluyor ne de pay sahibi ama onunla iş yapan yani iş ilişkisinden kaynaklanan, beraber çalıştığı tedarikçisi, bağlı kuruluşu vesaire, onun faaliyet, ürün ve hizmetlerinden kaynaklanan bir olumsuz etki ortaya çıkabiliyor. O durumda da etki gücü kavramı devreye giriyor. Şirket bunu durdurmak veya azaltmak için etki gücünü kullanmalı. Yani onunla olan iş ilişkisini gözden geçirmeli, gerekiyorsa iş ilişkisini sonlandırmalı gibi basamaklar öngörülüyor. Bununla da bitmiyor; çeşitli önlemler aldı, adımlar attı, bunların değerlendirmesini yapmaya devam etmesi gerekiyor. Yani işe yarıyor mu, yaramıyor mu bu tedbirler diye bakması gerekiyor ve sonuncu basamakta da bunları paydaşlara duyurması bekleniyor şirketlerden. Yani senin sadece olumsuz bir etkiye neden olmaman ya da bunu durdurmaya çalışman yeterli değil, aynı zamanda bunu göstermen de gerekiyor. Tabii ki burada paydaş kavramı da geniş anlamda kullanılıyor. Yani bundan etkilenen herkes, bütün bireyler, sivil toplum vesaire hakları üzerinde etki doğuran herkes kastediliyor.

Son olarak vurgulamak istediğim birkaç husus var. Avrupa'da çeşitli yasal düzenlemeler var ama bu ulusal düzenlemelerden 3 tanesi özellikle dikkat çekiyor. Çünkü bunlar diğerlerinden biraz daha farklı olarak bazı yaptırımlar ve

daha bağlayıcı düzenlemeler öngörüyor, Bunlardan bir tanesi Fransa'nın kabul ettiği Özen Ödevi ya da birebir çevirirsek İhtiyat Ödevi Yasası. Bir diğeri Almanya'nın kabul ettiği, yine yakın zamanda yürürlüğe giren Tedarik Zincirlerinde İnsan Hakları İhlallerini Önlemeye İlişkin Özen Yükümlülüğü Yasası. Üçüncü dikkat çeken örnek de Norveç'te kabul edilen Şeffaflık Yasası. Şimdi bunlar ulusal düzeyde öne çıkan örnekler. Avrupa Birliği düzeyinde de yine çok yakın zamanda Temmuz 2024'te yürürlüğe giren Avrupa Birliği Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Özen Yükümlülüğü Direktifi var. Yakın zamanda Duygu Hocamın da bir makalesi çıktı, gördüm ama henüz incelemedim. Kaydettim bilgisayarıma. Burada da mesela az önce bahsettiğim çerçeve yine dikkate alınıyor. Yani AB bu direktifi oluştururken Birleşmiş Milletler Rehber İlkelerini, OECD'nin bahsettiğim uluslararası belgelerini ve ILO belgesini temel alıyor ve buradan hareketle küresel olarak tedarik zincirlerinde insan hakları ve çevreye ilişkin olarak özen gösterme yükümlülüğü nedir Avrupa Birliği'ndeki şirketlerin, buna ilişkin bir çerçeve çiziyor. Bu çerçevede AB direktifinde kurumsal olarak özen yükümlülüğü ödevi yükleniyor ve şirketlerin de bu direktife uygun olarak hem kendi faaliyetleri hem de iştiraklerinde, onunla iş yapan şirketlerde, zincirlerinde gerekli tedbirleri almaları ve bu durum değerlendirme sürecini işletmeleri bekleniyor.

Bunun ötesinde az önce bahsettiğim o durum değerlendirme sürecinin aşamaları, önce tespit etmek, önlemek ya da azaltmak için gereken tedbirleri almak, bunları izlemek ve bunu paydaşlarla paylaşmak, onlara duyurmak şeklindeki 4 basamaklı süreç, 6 basamaklı bir şekilde ama yine

OECD'nin çizdiği çerçeveden hareketle ortaya konuyor ve aynı zamanda bundan zarara uğrayanların erişebileceği çeşitli hak arama yollarının kurulması da gerekiyor. Devletlerin de şirketlerin bunu kurup kurmadığını takip etmesi ve çeşitli yaptırımlar öngörmesi bekleniyor ve burada kademeli bir yükümlülük şeması getiriyor. Yani şirketin çalışan sayısına ve net cirosunun miktarına bağlı olarak, o rakamlarla sizi boğmayacağım ama mesela bir tanesini örnek vereyim, 26 Temmuz 2027'den itibaren yürürlüğe girecek olan aşama; 5 binden fazla çalışanı olan ve dünya çapında net cirosu bir buçuk milyar avroyu aşan AB ana şirketlerini ve Avrupa Birliği'nde net cirosu bir buçuk milyar avronun üzerinde olan AB dışı ana şirketleri kapsayacak, onlar için bağlayıcı olacak. Sonra 2028'de ve 2029'da kademeli olarak diğer yükümlülükler de devreye girecek. Tabii burada sadece AB'de bulunan orada kurulmuş olan şirketler değil, o şirketlerle çalışan Avrupa Birliği dışında olan diğer şirketler için de belirli yaptırımlar öngörülüyor. Dolayısıyla onlar da bu direktiften etkilenecekler. KOBİ'ler doğrudan kapsamda değil ama direktif kapsamına giren büyük şirketlerin tedarikçisi veya alt sağlayıcısı olan KOBİ'lerin de bir ölçüde bu düzenlemelere tabi olacağı öngörülüyor. Üye devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmeyen şirketleri soruşturmak ve cezalandırmak üzere bir denetim mekanizması oluşturmaları gerekecek. Yine bu devletlerin özen yükümlülüğünü ihlal edenlere bir cezai yaptırım uygulaması gerekecek. Eğer bu cezayı ödemezse şirketler cirolarının yüzde beşine kadar ihtiyati tedbir uygulanabilecek bu direktife göre ve direktife uygunluk kamu ihaleleri ve imtiyazların verilmesine de bir kriter olarak değerlendirilebilecek.

Bu arada hazır Ticaret Bakanlığı'ndan da uzmanlarımız buradayken, dün baktığımda hâlâ direktif çevrilmemişti, aslında bir resmi çevirisi yapılsa ve Ticaret Bakanlığı'nın sayfasına konsa çok işlevsel olur. Bir diğer aklıma gelen şey, ona da bu sunum için hazırlanırken tekrar baktım mesela, OECD'nin bu belgelerinin ulusal düzeyde hayata geçirilmesi için ulusal temas noktaları kurma gibi bir yükümlülük yüklediğini biliyoruz devletlere. Türkiye'de bu sorumluluk Sanayi Bakanlığı'nda. Ben doçentlik takdim tezimi bu konuda hazırladığım için en son 2023'ün başında bakmıştım ve o zaman 6 ya da 7 tane başvuru vardı bu ulusal temas noktasına yapılan başvurulara ilişkin, dün baktım hâlâ aynı sayıda karar vardı. Bu kararlar güncel mi değil, yoksa gerçekten bu mekanizma bilinmiyor ve işletiliyor mu? O da enteresan. Çünkü bu konuda aslında çok ciddi ihlallerin olduğunu da hepimiz biliyoruz. Ana hatlarıyla çizilebilecek çerçeve bu kadar, dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Evet, Dr. Öğretim Üyesi Muzaffer Eroğlu'na sözü veriyoruz, buyrun.

Dr. Öğretim Üyesi Muzaffer Eroğlu: Çok teşekkür ederim Hocam. Yani genelde doğrudan konuya girerim ama burada biraz duygusal bir his de var. Özellikle doktorasını birlikte yaptığımız Duygu ve diğer arkadaşlar, Levent Hocam, bir de Kocaeli Üniversitesi'nde 10 yıldan fazla süre çalışmış olmanın keyif ve gururuyla bu projeyi ilk duyduğumda hem çok sevindim hem de çok gururlandım. Çünkü benim de neredeyse akademik hayatımın bir akışı başlangıcından sonuna kadarki sürecin de bir şekilde tartışıldığı bir de toplantı oldu. Tartışmaya şöyle başlamıştım, aslında

OECD'nin ilkeleri yani 2000'li yılların sonuna doğru, 2000'li yıllardaki doktora tezimde çok uluslu şirketlerin sorumluluklarını tartışarak başlamıştım İngiltere'de. Daha sonra 2011 yılında sürdürülebilir şirketler adında bir projeye dahil olmuştuk Oslo Üniversitesi'nde 2011 yılıydı yani yaklaşık 15 yıl öncesinde böyle bir projede tartışılan bir konuydu.

Bunun biraz da Türkiye'de tartışılması için bir makale yazdım, aslında konu da tam şuydu. Sürdürülebilir şirketler için ne yapmalıyız? İşte hard law'u diye sert hukuk diye çevirdiniz. Sanki ben onu yaptırıma bağlanmış hukuk diye çevirmiştim. Yaptırıma bağlanmış hukuk mu yoksa yumuşak hukuk mu olsun diye bir makale yazmıştım. O da 2014'müş ben daha yakın tarihli zannediyordum ama neredeyse bir 10 yıl önce bir şekilde demek ki bu günlerin geleceği belliymiş tartışmaya başladık. Şimdi buradan başlayıp kısaca, belki toplayıp sorumluluğa getireceğim ki sanki zaten oraya doğru da ilerledik bir sorumluluk tartışmasına tam da zamanı ve yeri geldi sabah da çok harika tartışmalar oldu.

Bir neredeyiz, nereden nereye geldik? Sorunları hemen bağlayacağım. Şimdi sürdürülebilirliğin genel çerçevesine baktıktan sonra bir geçmişte ne tam olarak bütün o sabahki de belki biraz daha özetleyerek daha yakalayacağım sorumluluk tartışmasını. Biz slaytta tam olarak ne tartışıyoruz? Ona bakıp sorumluluğa nasıl bağlayacağız? Ona bakıp sonra da nereden nereye gidiyoruz, onunla da tamamlayacağım. Şimdi iklim değişikliğinin bir olumsuz bir etkisi var. Dünyada bir olumsuz etki var. Buna ilişkin dünyanın her tarafında bir çalışma var, uluslararası anlaşmalar sistemi

var, uluslararası hukukta Birleşmiş Milletler'in Paris İklim Değişikliği Anlaşması var ama bunun bir ekonomik etkisi de olduğunu biliyoruz. Ekonomik etkinin de hem dünya ekonomik sisteminde hem de iç hukuk sisteminde giderilmesi gerekiyor. Yani otomatik olarak bunu iç hukuk sistemine alıp ekonomik olarak böyle hukuk sistemindeki yani normal işleyişi, ticari işleyişi, ekonomik işleyişi değiştirmem gerekiyor. Bunun için kurallar koymam gerekiyor. Burada da her ülkenin kendi hukuk sistemi içerisinde uluslararası hukuktan kaynaklı yükümlülükleri ile birlikte kendi iç hukukuna entegre ettiği bir sistem var. Türkiye'de buna bir de ek AB hukuku var doğal olarak biz AB hukukunu da dikkate almak zorundayız. Almak zorunda değilsem bile ticari partner olarak dikkate almak zorundayım. Çünkü kendiliğinden otomatik olarak bir baskı unsuru olarak da var. Şimdi yoğun düzenlemeler Türkiye'ye de geldi. Birdenbire çok hızlandı, aslında belliydi, yani geleceği. 2020'lerden itibaren de çok yoğun bir düzenleme sistemi Türkiye'de geldi. Önceden 3-4 yıl sonradan takip ederdik ama şu an neredeyse 6 aya kadar düştü o takip sistemi bir yandan da iyi.

Bir yandan da yumuşak hukuk kural sistemi var. Yumuşak hukuk kuralları sistemi var. Bir de şirketin kendi kararını verdiği davranışları var tartışmamız gereken. Yani bir uluslararası hukuk sistemi içerisindeyiz, ulusal hukuk sistemi içerisindeyiz. Yaptırıma bağlanmış hukuk sistemi içerisindeyiz. Yumuşak hukuk sistemi var. Metinler bütününde bir de şirketin kendi takdiri var, kendi davranışı var. Bunu nereye koyacağız? Şimdi sorumluluklara baktığımızda şirketler zaten ulusal hukuk sistemine girdiyse ve sorumluluk olduysa bu uyum meselesidir. Zaten bunun yaptırımı da

belirlenmiştir. Mesela siz dediniz, yaptırıma bağlanmış bir sisteme dönüştü. Bağlandıysa zaten bunun kamu yaptırımı vardır, ceza yaptırımı vardır. Bu artık bir uyum meselesidir. Yönetici açısından ben buna uyacağım. Zaten bunun alternatifi yoktur. Uyum departmanı buna uyacak, raporlama ve aydınlatma yükümü var. Buradaki temel tartışma da bu iklim risklerinin sürdürülebilirlik, risklerin raporlanması ve kamuoyunun aydınlatılması üzerine bir yükümlülük var. Yumuşak hukuk kuralları sistemi var işte belirli bir kuralı takip edeceğim, bu Birleşmiş Milletler sistemi olabilir, OECD olabilir, İLO olabilir. Ya da kendiliğinden sektör spesifik olabilir ya da kendi standardını belirler bir şirket olarak derim ki ben buna uyacağım. Yani artık ben böyle bir şirketim kendi etik kodlarım var, kendi iç kodlarım var, bunlara uyacağım derim, bunların hiçbiri yoksa da genel prensiplere tabiyim yani sorumluluk prensibine tabiyim. Ben sadakat ve özen yükümü altında nasıl davranacağım, kararımı nasıl alacağımı, yönetici olarak kararımı nasıl alacağımı kendi her kararımda her ticari kararda ya da yönetime ilişkin her kararımda bunu değerlendirmek zorundayım.

Şimdi burada da artık kalıyoruz. Yani şirketler hukuku tartışmasında sadakat ve özen yükümü üzerine kurulu. Şimdi bu genel bir prensip, dünyanın her yerinde de sadakat ve özen yükümü üzerine yerleşmiş bir prensibimiz var. Şimdi burada da Levent Hoca çok güzel girdi. Kime karşı sadakat ve özen yükümüm var benim? Pay sahipliği teorisi ve shareholder/stakeholder theory olarak burada girdik yani toplum bunun bir parçası mı? Yıllarca biz bunu toplum bunun bir parçası değil diye tartıştık. Sonra işte bu 2000'li yıllardan itibaren 2010'lardan itibaren zirve yapmaya başladı ya toplum

da bunun bir parçası yani benim sadakat ve özen yükümlülüğümün içerisinde toplum da var ilk ekonomik etkileri ve sürdürülebilirlik etkilerini de değerlendireceğim.

Şimdi bu da ilk başlarda bir teorik tartışmaydı güzel bir teorik tartışmaydı işte amacını tartışıyorduk şirketin, amacı sadece toplum olabilir mi diye metinlere yansımaya başladı. Mesela OECD Kurumsal Yönetim İlkelerine 2023 güncellemesinde önceden tek bir maddedeyken altıncı bölüm olarak sürdürülebilirlik ve diğer bölümü ekledi. İngiliz Şirketler Kanunu'ndan bahsettin. Orada çok şey bir kelime kullanıldı, "having regards" yani dikkate alacak şirketlere karşı sorumlu ama bunlar da dikkate alacak, o dikkate alacağın sorumluluk karşılığını da tartışmamız gerekiyor. Hocam bahsetti işte durum tespiti olarak çevrilen devasa bir AB yükümlülük sistemi var. Bizim yumuşak hukuk kuralı dediğimiz SPK'nın Kurumsal Yönetim İlkeleri'ne giren 3.5.2'miz var işte şirket, sorumluluklara karşı, sosyal sorumluluklara karşı duyarlı olur, çevreye, tüketiciye, kamu sağlığına ilişkin düzenlemeler ve etik kurallara uyar. Ama bizim ticaret kanunumuzda yok, işte 369 ve 553'te nerede kalacağız? Bu tartışmayı burada açmak gerekiyor. Hani elimizde bir uluslararası hukuk metni var, ulusal hukuk metni var, yaptırıma bağlanmış var yaptırıma bağlanmış ama raporlama temelinde bağlanmış, yani uyup uymama temelinde değil, yumuşak hukuk kuralı olarak bağlanmış uysan iyi olur, uymazsan raporla demiş. Şirketin kendi deklare ettiği kurallar var. Bir de aldığı ticari kararlar var. İşte bunların hepsinde sürdürülebilirlik tartışması olunca sorumluluk tartışmasına girmem gerekiyor. Yani nerede şirket yani yönetici hangi aşamada sorunu hissedecek, ne yapacak, yapmazsa ne olur?

Şimdi sorulara baktığımda 7 soru çıkarmışım, ben burada. Mevzuata uyum konusunda yüküm nasıl sağlanacaktır? Bu en kolayı, uyacaksın. Buradaki en kolay yükümlülük ve sorunun cevabı bu. Raporlama yükümlülüğünün etkin uygulanması nasıl olacak? Şimdi raporlama genelde şudur, durumunu raporla, ona uy değil yani nesin ne değilsin görürsün. Buradaki amaç da kamuoyu baskısı yaratmaktır, pay sahibi baskısı yaratmaktadır, paydaş baskısı yaratmaktır, burada raporlamada soru başlıyor, raporlama standartları. Aslında onu yap hükmünü çıkartma. Senin şirketin 3 yıldır sürekli kötü raporlama çıkartıyor ya da raporlamayı düzgün yapmış ama yaptığı her şey sürdürülebilirliğe aykırı. Ben burada artık yavaş yavaş yani ne oluyor sorusu çıkartabilir miyim? Bu bir. Yumuşak hukuk kurallarına kayıtsız kalabilir mi? Yani uluslararası bir standart oluşmuş değil mi, OECD 1976 yılında yayınlamış ilk kuralları dediniz hocam 76 yani benden bile yaşlı yani hani ben yaşlı hissediyorum, benden bile yaşlı bir metin çıkmış ortada buna bakacak mıyım? Ben bu kadar özgür müyüm? Yani bu metinlerin hiçbirinin hiçbir anlamı yok mu? Yani 30 yıldır 40 yıldır olan metinlerin, daha da önemlisi, ben deklare etmişim, deklare eden standarda uyum eksikliği olursa ne olacak? Yani demişim ki herkese ben buna uyacağım ama uymuyorum, kendi oluşturduğum standartlar, buna anasözleşme dahil sanırım anasözleşme tartışmasını burada yapacağız, kendi oluşturduğum açıkladığım standartlara uyarsam ne olur, planlarımı yaparsam yani günlük iş planım geleceğe yönelik kısa dönem uzun dönem iş planlarımda ne olur, bir de ticari kararlarımı alırken aldığım kararlarda sürdürülebilirliği ne kadar dikkate alacağım ne kadar dikkate almayacağım diye 7 soru üzerinden gideceğim.

Şimdi bir de madalyonun öbür yüzü çıktı aslında. Son 3 yılın 4 yıl tartışması da green washing dediğimiz yeşil aklama. Ha, ben bunların hepsini yapıyorum da. Ya kendimi de o kadar abartırsam dikkat etmem gereken başka bir husus çıktı. Yani ben yapacağım, yapacağım, yapacağım deyip yapmazsam da bir sorumluluk var. Yani sadece aktif değil, pasif sorumluluk yükümlülüğü de oluşuyor. Yani yapacağım demek kolay. Şimdi çünkü bu çok olmamıştı. Herkes yapacağım demeye başladı. Özellikle yumuşak hukuk kuralında. Yapıyorum ya da raporlarda yapıyorum dedi, aslında yaptığı yok ya da kamuoyuna bir reklam yaptı ya da kamuoyunda bir açıklama yaptı ki mesela buna ilişkin sağ tarafta davalar koydum. Çok sayıda davanın açıldığını görüyoruz.

Şimdi bir baskı oluştu şirketlerde. Yöneticide de baskı oluştu çünkü sürdürülebilir davranacaksın baskısı çok gerçek bir baskı. Sanki yokmuş gibi davranıyoruz ama devasa bir baskı oluştu. Hani iş dünyasıyla bir araya geldiğinizde tek konu bu son günlerde. Demek ki böyle bir baskı var, onun için davranmak zorunda. Peki bu baskı aşırıya kaçıp yeşil aklamaya doğru giderse sorumluluk açısından ne olacak? Bunun sorumluluk davasına dönüşmesi de kaçınılmaz. Şimdi asıl mesele şurada, zaten her zaman onu geleneksellerle yeni durumun çatışmasına girdi. Çatışmamız şundan oluşuyor.

Ya geleneksel sorumluluk tartışmasında ben şirketin menfaatini ya da pay sahibinin menfaatlerini esas alıyorum ve bu menfaati de genelde ekonomik araçlarla ölçüyorum. Çünkü tazminat davası açıyorum. Zaten başka açacak

davam da yok. Tazminat davası açıyorum. Tazminat davası da şu demektir, şu kadar zarar verdin, bunun şirkete geri ödenmesi davasıdır. Yani türev dava olarak adlandırdığımız davadır. Şimdi çok sayıda dava açıldığını görüyoruz. Şirketler hukuku araçlarını kullanıyor, insan hakları davası çok açılıyor ama şirketler hukuku aracını kullanarak aktivist pay sahiplerini dünyada çok dava açıyor. Mesela 2023'te 2666 tane tespit edilen bu tür davalar var. Genel kurula katılıyorlar, bilgi alma davası açıyorlar, genel kurul kararının iptali davası açıyorlar. Bir de sürdürülebilirlikten kaynaklı sorumluluk davası açıyor, iddia da şu: Şirket olarak sen sürdürebilir davranmadın değil sadece, sürdürülebilirlik diye bir dünya var sen onda yeterince etkin rol almadın yönetici olarak, bir de fırsatları da değerlendirmedin davası var. Bu yani sorumluluk da fırsat da. Yani şirkete diyorum ki sen bu fırsatı değerlendirmedin ve de şirketin bir şekilde zarar etti, ekonomik zarar olarak da ölçmüyorum davayı bu şekilde açıyorum. Sadakat ve özen yükümü kapsamına girer mi? Şimdi temel tartışma şu, mahkemenin önündeyim, mahkemede de sadakat ve özen yükümü kararına girer mi? Şimdi bizim ve tüm dünyada da yine kabul edilen yani TTK'nın gerekçesinde de açıklanan, burada ölçüyü şuna koyacağım, iş insanı kararı ilkesine bakacak. Çünkü özünde yönetici bir karar almış. Bu karar da iş insanı kararı ilkesine bakacağım. Burada da iş insanı kararı ilkesi şunu diyor, tedbirli bir yöneticinin özeni ile hareket edersen bilgiye, işte raporlamaya, istişareye, iç denetim mekanizmalarına, karşılaştırmaya, değerlendirmeye ve deneyimlerinden faydalanmaya önem vermesi gerekir, gerektirir diyor yöneticinin. Burada aslında çok anahtar kelimeler var. Tarafsız, iyi niyetli, tedbirli, yönetici. Bilgiye, kararlaştırmaya, raporlamaya,

istişareye ve iç denetim mekanizmalarına uymak zorunda, uyarsa tedbirli davranmış olacak uymazsa tedbirsiz davranmış olacak. O zaman karar alırken bakıyorum işte yumuşak kurallarına uyacağım dedim. Uymadı, ya da karar alırken sürdürülebilirlik ilkelerini hiç değerlendirmedi, ya da kendi etik kurallarını yapmadı ya da etik kuralı hiç yayınlanmadı ya da yumuşak hukuk kurallarına uyacağım diye hiçbir deklarasyon yapmadı.

Büyük bir şirketsin ama hiçbir kamusal açıklama ve kararın yok. Şimdi sorun şurada buna ilişkin davalar çok sayıda var. 1-2 dava üzerinden değerlendirme yapacağım, iş insanı ilkesi kapsamında mıdır değil midir? Hani işte burada bir ilk dava olarak bir test davası var. İngiltere'de, Hollanda'da ve İngiltere'de aynı dava aynı sonuca vardı eninde sonunda. Türkiye'de henüz bu tartışmalar çok yok. Ama asıl sorun şurada çıkıyor; bir, sorumluluk davasına kalırsa iş ekonomik zarar göstermek zorundayım, ekonomik zararı yoksa? Ben bu sadakat ve özen yükümü altında neyin davasını açacağım? İki, nasıl kuracağım ekonomik denge eğer sorumluluğu varsa ekonomik dengeyle sürdürülebilirlik arasında iç dengeyi nasıl kuracağım? Üç, mahkeme davranış yükümü getirebilir mi? Anahtar konulardan birisi bu. Biz sadece sorumluluk davası olarak görüyoruz bunu. Yani mahkeme şunu diyebilir mi yöneticiye, yani sen aslında şöyle davranmalıydın, davranmalısın bundan sonra böyle davranma. Yoksa bu ardıl yükümlülük mü?

Bu aslında anasözleşmedeki tartışmanın da kilitlendiği nokta, bunu anasözleşmeye getirince de ben bununla sana yükümlülük getirebilir miyim? Buna böyle uyacaksın yoksa şey yok dersem, çözüm önerisi şu; mevzuata koyalım,

kurtulalım, bu tartışıldı. Yani ya her şeyi zaten yaptırıma bağlanmış hukuk sisteminde zaten eninde sonunda oraya geliyor ama her şeyi de mevzuata koyamıyoruz. Nihayetinde her şirketin kendine özgü bir davranışı var. Her şirketin kendine özgü faaliyet alanı var. Bunları çok zor zaten mevzuata yavaş yavaş giriyor. Girince zaten uyum mekanizması oluyor. Uymazsan zaten sorumlusun yani yaptırıma bağlanmış bir hukuka. Yenilikçi bir yorum gerektirir, işte burada iş insanı kararını yeniden yorumlanması belki çözüm olabilir, esas sözleşmeye koymak çözüm olabilir ama esas sözleşmeye koymak da yine o yaptırımı gerektirecek tartışmalarda. Şimdi mahkeme nasıl sonuçlandı? Onun üzerinden gideyim. Hollanda'daki karar, ilk önce mahkemede Shell'e dava açıyorlar, Shell yöneticilerine diyorlar ki sen iklim değişikliği risklerini yeterince dikkate almadın. Bu nedenle de sorumluluk davasının yanında iklim risklerine ilişkin yeni bir strateji belirleme yükümü davası açıyorlar. Diyorlar ki senin iklim değişiminin risklerini şu şekilde dikkate alman gerekirken almadın, dava açanlar da aktivist pay sahipleri aslında bir dernek, bu Friends of Earth denen çevreci bir dernektir, dünyanın her yerinde faaliyeti vardır. İlk derece mahkemesi diyor ki evet diyor, dava açanlar haklı, Shell diyor yeterince dikkate almamıştır. Bu nedenle 2030 yılına kadar emisyonu %45 azaltıcı tedbir alma yükümü getiriyorum yönetime diyor. Sonra bir üst mahkeme bunu bozdu. İngiltere'de doğrudan bu yönde karar çıktı. Üst mahkeme şöyle diyor, bozduğu kararda, yükümlülük doğrudan getirilmesi, iş insanı kararı ilkesinin çok katı yorumudur, yükümlülüğü zaten genel prensiplerden vardır, insan hakları ve çevreye uyma yükümü, bırakalım her şirket kendi

içerisinde, doğrudan bir hüküm değil de, genel yükümlülüğü hâlâ koyalım, sen özen yükümü içerisindesin, çevresel riskleri dikkate almak zorundasın, böyle bir şey var. Doğrudan rakam veremezsin diyor. Aslında biraz topu taça atıyor yani diyor ki doğrudan yükümlülük ben sana verememe. Yani rakamsal verememe ama yükümlülüğün var, sen şirket olarak onu değerlendir diyor bu önünde sana sorumluluk davası olarak döner ama oradaki doğrudan rakam vermesi de mahkemenin uygun değildir diyor. Çünkü buna ilişkin yaptırıma bağlanmış bir hukukta yok diyor. Yani nihayetinde Avrupa'nın hedefleri var. Genel prensipler var, genel prensipleri gereği insan haklarına saygı gösterilmesi gerekir ama bunun da bu şekilde olması gerekir diyor.

Şimdi bence, anahtar nokta şu; iş insanı kararı ilkesini nasıl yorumlayacağım ben? Dedik ki, tedbirli bir yöneticinin bilgiye, tecrübeye, özene, istişareye dayanarak karar alması lazım. Şimdi 10 tane iş insanına soralım bir odada, bunlar sürdürülebilirliği dikkate almam gerekir derse, iş insanı bunlar değil mi nihayetinde? O zaman iş insanı kararı ilkesi şunu gerektirir; ya iş insanı, siz dediniz ya Hocam, ben dün bir konuşurken örf ve âdet demeye çok korktum, yani şirketler hukukunda örf ve âdet olmaz kolay kolay ama, hani şirketler hukukunun örf ve adeti oldu mu bu yani soruyorum gerçekten Türkiye'de ya da dünyada iş insanı için sürdürülebilirliği dikkate almamak herhangi bir yöneticinin ya da tedbirli yöneticinin yapabileceği bir şey mi, bence değildir. Artık bu bir iş insanı kararının temel standartlardan birisi olmuştur. Çünkü tedbirli, istişareye dayanan özenli bir yönetici etrafında işletme bilimcileri tarafından tüm bilim insanları tarafından dikkatle değerlendirilen

bir konuyu dikkate almak zorundadır. Ama bu dikkatin sınırı her bir olayın kendi içindedir. Yani çok büyük şirketiniz işte bankasınız, herkes yeşil tahvil mevzuatı çıkarmış, siz çıkarmadıysanız o zaman derim ki sen de çıkarmak zorundasın ya da sen de yeşil tahvil sistemine girmek zorundasın. Sanayi şirketisiniz o sanayi şirketinin büyüklüğüne göre, kapasitesine göre, çapına göre sen de aslında burada biraz iş insanı kararı ilkesi senin bunu dikkate almanı gerektirirdi derim. Çünkü o karar şu an bence oluştu. Çünkü genel kabul olan bir durum var.

İşte yani tedbirli yönetici de bunu dikkate almak zorundadır. Şu da haklıdır yani ama Trump geldi dediyse de ona da bakarım. Çünkü o da tedbirli bir yöneticinin özenidir, istişaresidir, tedbiridir. Çok haklı olarak onu da dikkate almak zorunda, çünkü dünya bir karıştı. Bir dur bakalım ben de biraz beklemeye aldım deme hakkının da olduğunu düşünüyorum. Çünkü bunun yanında bunu gerektirir. Maalesef öyle bir dünya olur. Sonuç olarak bu burada devam edecek.

Dünyanın bu kadar ilerlemişliğinin bir tane bu şekilde agresif şeyle çözüleceğini zannetmiyorum. Burada devam edecek 2 şekilde 3 şekilde devam edecek; bir, yaptırıma bağlamış hukuk. Bir şey yumuşak hukuksa ben hep söylerim bir şey yumuşak hukuk adını aldıysa eninde sonunda 3 yıl, 5 yıl, 10 yıl. Hatta bu süre git gide dağılıyor. Önceden 15 yıl bekliyordum ben şimdi 2-3 yıla düştü, önüne yaptırıma bağlanmış hukuk olarak gelecektir zaten kaçınılmazdır. Sürdürülebilirlik, raporlama standartları da SPK'da 2021'de 2022'de çıkmıştı 3 yıl sonra bir gün Kamu

Gözetimi Kurumu da önümüze kondu zorunlu dedi. Yani eninde sonunda bu gelecektir. Böyledir o zaman o konuyu tartışmaya başlamamız lazım. Buna ilişkin geçişteki sorumluluk sistemini tartışmamız lazım. Bu sorumlulukla şirketin yöneticisi olarak yani hiçbir şey olmasa bile ben bunu toplantımda tartışmak zorundayım. Tartışmamam, sorumluluk sebebidir. Tartışıp vardığım sonuç, ayrıca bakarım ama tartışmamak sorumluluk sebebidir.

Tartıştık vardığım sonucu ben istişareye, bilgiye, denetime ve gözetime ya da uzman görüşüne dayandırıyorsam kurtarırım ama dayandıramıyorsam ayrı. Ama bence tartışmamak kesinlikle bir sorumluluk sebebidir. Tartışmak zorundayız. Ne oluyor ne bitiyor, neye uyacağız, ileride ne olacak, hangi yumuşak kuralı var, ben bunu nasıl karar alacağım? Bu şekilde bir tartışmanın devam edeceğini düşünüyorum. Şirketler hukukunun her anlamda etkisi devam edecektir. Bunun yani bu konuyu tartıştık daha çok su götürecektir. Ve güncel tartışmalarla şekillenecektir. Mahkeme yeni girdi işin içine, çok girmemişti uzun yıllardır. Bu mahkeme kararlarında o 3000 davadan bırakmayacaklar peşini. O 3000 davadan bence artık bir mahkeme yorumu da gerektiriyordu bu konu. Çünkü mahkemeler çok geride kaldı düzenleyicilerin yanında. Mahkemelerin de artık yavaş yavaş bu işe girerek şekillendireceğini düşünüyorum sanırım.

Bir de son söz endüstriden al haberi demişler. Sigortacıların en çok konuştukları bir şey, sürdürülebilirlik hükümleri yöneticilerin izleme listesine yukarı çıkıyor. Diğer rapor yazmış sürdürülebilirlik riskleri sigortası çıkartmışlar. Yani yöneticilerin sürdürülebilirlik risklerinden sorumluluk

sigortası çıkarmışlar, sorumluluk sigortasına sürdürülebilirlik riskleri sigortasını eklemişler. Zaten bundan sonra artık yöneticinin keyfinden de çıkmış o sorumluluk sigortasının kapsamındaysa da bu işi dikkate almak zorundadır, diyorum son sözümde.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Sigortası varsa sorumluluğu da vardır.

Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer Eroğlu: Sigortası varsa sorumluluğu da vardır Hocam, teşekkürler.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Muzaffer Hoca çok teşekkür ederiz. Tedarik zincirinden kaynaklı sorumluluk açısından değerlendirme konusunda Doktor Öğretim Üyesi Argun Karamanlıoğlu mazeret beyan etti ama online bağlanıp sunumunu yapacak. Süreye riayet konusunda uyaralım, buradan beni duymayabilir ve Doktor Onur Görmez buyurun.

Dr. Öğretim Üyesi Argun Karamanlıoğlu: Herkese merhabalar, herkesi saygıyla selamlıyorum acaba sesim geliyor mu?

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Evet geliyor, ancak sanırım siz bizim sesimizi duyamıyorsunuz.

Dr. Öğretim Üyesi Argun Karamanlıoğlu: Öncelikle çok özür dilerim. Yani bayağı bir ciddi bir soğuk algınlığı geçirdiğim için çok istemekle birlikte fiziken gelemedim ama bu şekilde beni huzurlarınızda kabul ettiğiniz için herkese çok teşekkür ediyorum. Başta Levent Hocam, Zehra Hocam, Duygu Hocam bütün emeği geçenlere de ayrıca teşekkür ederim saygılarımı sunup başlamak istiyorum.

Şimdi ben toplantının önceki kısmı yani bizim oturumun önceki kısmını duyamadım ama aklımda söylemek sizinle paylaşmak istediğim birkaç önemli husus var, onlara değinip fazlaca zamanınızı almamak isterim.

Şöyle ki, özellikle bu Avrupa Birliği'nin CSDDD veya CS3D dedikleri Yönergesi üzerinde biraz durmak isterim ve onun ortaklıklar hukukuna olası kapsam bakımından etkileri ve çok kısaca da topluluk bahsinde birkaç şeyden bahsedip sözü bırakmak isterim. Sanıyorum benden sonra Onur Hoca olacak. Aslında Avrupa Birliği'nin bu düzenlemeye giden yolu oldukça uzun ve bir rüzgârlı bir yol. Onun altını çizmek gerekli, hatta şöyle aslında son anda tabiri caizse direkten dönmüş bir süreç var. Geçtiğimiz yıl bu aylarda, bu günlerde. Şöyle ki, tasarının ilk hali aslında komisyon tarafından kabul edilmişken parlamentoya son anda Almanya'nın itirazları oldu. Özellikle kapsam boyutunda ve gene sorumluluğa ilişkin hükümlerin daraltılması boyutunda Almanya'nın ciddi bir itirazı oluyor ve bu da çok kısa bir süre kala gerçekleştiği için oylamaya, sonrasında tabii Fransa ve İtalya'nın da Almanya'yı takip etmesi adeta büyük bir riske sokuyor yönergenin yürürlüğe girmesini. Daha sonra dönem başkanının çabalarıyla ve kapsam bakımından önemli bir daraltma, sorumluluğa ilişkin hükümlerde geriye gidişle, hatta bunu bazı yabancı öğretide yazarlar adeta bir yamalı bohçaya benzetiyorlar, bu şekilde yönerge kabul edilmiş oluyor.

Şimdi yönergenin bizim açımızdan, bize etkisi açısından baktığımızda öncelikle biz şu anda aday ülkeyiz, AB üyesi değiliz. Fakat özellikle zaten sadece AB üyesi ülke

hukuklarına tabi ortaklıklara uygulamıyor kapsam olarak. Burada faaliyet zinciri denilen kavram yönergenin uygulama alanı bakımından kapsamı bakımından oldukça önemli ve faaliyet zinciri sadece Avrupa Birliği hukukuna tabi şirketlere özgü değil. Aynı zamanda şirketler topluluğu varsa şirketler topluluğundaki bütün şirketleri ve gene faaliyet zinciri açısından yaklaştığımızda burada faaliyet zincirine dahil olan diğer üye ülke olmayan şirketleri de kapsayabilir. Bu itibarla aslında Türk şirketlerinin de yönergenin kapsamına dahil olması mümkün. Nasıl mümkün olacak? Şimdi birinci olasılık burada baktığımızda Türk şirketleri tabii biliyorsunuz Avrupa Birliği bizim en ciddi ticaret otağımız konumunda özellikle ihracat bakımından da en fazla ihracat yaptığımız bölge. Bu itibarla aşağı düzlemde iş ortağı olduğumuz hususlarda, yani Avrupa Birliği üyesi ülkede bu yönergeye tabi bir şirketin Türk hukukuna tabi bir şirketle veya Türkiye'de kurulu bir şirketle yaptığı işlemler bakımından aslında bizim şirketimize özellikle AB üyesi ihracat yaptığı şirkete çeşitli bilgi verme yükümlülükleri bulunacak. Bunun dışında tabii, yönergenin kapsamına baktığımızda sadece AB üyesi ülke hukukuna tabi şirketleri değil aynı zamanda doğrudan kapsamı bakımından Avrupa Birliği içinde belli ciro şartını gerçekleştiren şirketleri de kapsamında alıyor. Bu açıdan da yaklaştığımızda gene tabii ülkemizde oldukça önemli şirketler var. Avrupa Birliği'ne ciddi ihracat yapan hatta Avrupa Birliği'nde yavru şirketleri olan, onların da bu eşikleri geçmesi söz konusu olabilir. Dolayısıyla bu açıdan da özellikle büyük ölçekte Avrupa Birliği'nde de 450.000.000 Euro üzeri ciroya sahip Türk ortaklıklarının doğrudan yönergenin kapsamına girmesi konusu.

Bunun da altını çizmek isterim. Tabii ki onun dışında bir aday ülke olarak Türkiye'nin de iç hukukuna bu yönergeyi aktarması gerekeceği aşikâr. O herhâlde ilerleyen fasıllarda Avrupa Birliği raportörlerin her yıl yaptığı bu incelemelerde ilerleyen yıllarda herhalde karşımıza çıkacaktır.

Bunun dışında özellikle sorumluluk meselesine baktığımızda şimdi bazı öğretideki yazarlar Türkçe'de ifade edebileceğimiz bir atasözü ile adeta dağ fare doğurdu yakıştırmasını bu yönerge için yapıyorlar. Neden yapıldığını kısa bir özetlemek gerekirse, az önce arz ettiğim şekilde yönergenin Avrupa Parlamentosu'ndan geçip kabul edilme sürecinde özellikle kapsama ilişkin çok ciddi son dakikada daraltmaya maruz kalması ve ya da baktığımızda sorumluluk hükümleri açısından çünkü Avrupa Komisyonu tarafında sunulan aslında Parlamento'da son dakikaya kadar kabul edilmesi beklenen tasarının ilk halinde aslında bu yönergeye tabi ortaklıkların yönetim kurulu üyeleri için dahi sorumluluk hükümleri vardı fakat bunların tamamen kaldırıldığını ve yürürlüğe giren yönergede olmadığını görüyoruz. Dolayısıyla bu itibarla gene yönergenin yetersiz kalabileceği amacına ulaşamayabileceği söyleniyor. Hatta ve hatta şu yakıştırmayı yapan yabancı öğretide yazarlar olduğunu da tespit ettik biz Esra Hoca ile, bu konuda ortak bir kitap bölümü yazarken ve yine kürsüde Onur Hoca ile tartışırken. Şimdi özellikle tabii burada niyetin çok iyi olduğunu belirtiyorlar. Fakat niyet iyi olmakla birlikte buradaki çıktının amaca yönelik olmadığını ve özellikle aslında global küresel anlamda bakıldığında o eski sömürgeci anlayışı dahi andırabileceğinin altını çiziyor. Bu noktada sorumlulukla ilgili özellikle altını çizerek belirtmemiz gereken nokta Esra

Hoca ile yaptığımız çalışmalarda da tespitimiz şu oldu, bir defa burada yönerge insan hakları ihlallerinden çevreye verilen zararlardan ve yine, iklim zararlarından dolayı herkese bir sorumluluk davası açma imkânı vermiyor. Veya bu anlamda özellikle aktivist çevreci derneklere, aktivist kişilere bir dava hakkı vermiyor. Bunun altını öğretide özellikle çiziyorlar, zira burada ister bir insan hakları ihlali olduğunu ister bir çevre zararı ister bir iklim zararı söz konusu olsun, dava açabilecek kişi ancak bu ihlalden dolayı doğrudan zarar gören kişi. Gene bunun dışında nedensellik bağı açısından da oldukça zor bulgular var. Ha şunu söylemek lazım. Delil bazında tabii ki bu sorumluluk davası doğrudan zarar gören kişi tarafından açıldığında delil konusunda, ispat konusunda, delillerle yükümlülükleri hafifleten bazı düzenlemeler var. Ancak özellikle nedensellik bağı kapsamında iklim zararlarında adeta bir çifte nedensellik bağı ispatı söz konusu ki, bu da oldukça zor, bu davaların başarıya ulaşma şansını azaltacak gibi görünüyor. Çünkü iklim zararı özelinde bu türde bir sorumluluk davası açın ve işte yönergeye tabi bir şirketin yönergedeki bu hükümlere ilişkin raporlama yükümlülüğü yerine getirmemesi nedeniyle ve gene, o özen yükümü demeyelim, yönergedeki yükümlülüğünü yerine getirilmemesi nedeniyle zarar görmesi halinde davayı açtığında hem şirketin yönergeden kaynaklanan görev veya yükümlülüklerin yerine getirilmemesinin zararına neden olduğunu hem de bu iklim zararının doğrudan kendi kişisel zararına neden olduğunu, yani iki ayrı nedenselliği ispat etmek durumunda kalacak. Bu da tabii ki başarı şansını somut olarak oldukça düşüren bir husus. Tabii bir de baktığınızda şuna da dikkat çekiliyor, genellikle doğrudan zarar

gören kişilerle işte yönerge kapsamına baktığımızda oldukça büyük şirketler olduğunu tespit ettiğimizde burada bir hukuk mücadelesi olduğunun altı çiziliyor.

Burada öğretide ciddi biçimde vurgulanan son olarak belirtmek istediğim husus da şu. Yönergede sadece sorumluluk düzenlenmiyor. Aynı zamanda idari yaptırım kapısı da ve bir idari yaptırım mekanizması da var. Bu idari yaptırım için Avrupa Birliği'nde her üye ülkenin kendi ülkesinde bu yönergenin uygulanmasından ve gözetiminden sorumlu bir idari organ belirlemesi veya kurması gerektiğinden söz edilmiş. Bu idari organ baktığımızda ciddi biçimde para cezası, idari para cezaları uygulamalı, bir takım idari tedbirler almalı. Öğretide büyük çoğunluk aslında bu idari yaptırımların ve idari gözetimin hukuki sorumluluklardan çok daha yeğ olduğunu ve çok daha etkili olacağını ve bu şekilde ikili yani hem idari yaptırım hem sorumluluk iki ayrı mekanizmanın bir arada öngörülmesi yerine idari mekanizmanın ayrı hüküm olarak düzenlenmesinin daha isabetli olacağını belirtiyorlar. Bizim de genel olarak tespitlerimiz, Esra Hoca ile Onur Hoca ile çalışırken bunlar oldu. Ben tabii toplantı salonundan ses alamadım, çok kısa süre alabildim. Umarım süreyi aşmamışımdır. Benim söyleyeceklerim de bu kadar, sorusu olan olursa yazılı olarak, Ezgi Hocam iletirse yanıtlamaya çalışırım. Hepinizden tekrar özür diliyorum aranızda fiziki olarak olamadığım için. Bu fırsatı verdiğiniz için de teşekkür ederim, saygıyla selamlıyorum.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Evet Onur Hocam sıra sende, buyurun.

Dr. Onur Görmez: Ben de proje ekibine, sayın hocalarıma, değerli haziruna saygılarımı sunuyorum. Bu fırsatı verdikleri için de ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Şimdi başlarken aslında güzel denk geldi. Hem Bayram Hocama atıfla hem de aslında Özge Hocama atıfla 1-2 şey söyleyebilirim. Bayram Hocamın aslında açılış konuşmasında şöyle bir ifadesi oldu, özel hukuk ve kamu hukuku arasındaki ayrımın kalktığı devletlerin yapması gerekenleri şirketlerin yaptığı bir düzene doğru gittiğimiz, bunların yaklaşımlarının benzeştiği gibi bir ifadesi oldu. Özge Hocam da bunun üstüne aslında bunu tamamlayacak şekilde devletlerin yükümlülüklerinin olduğunu, bu devletlerin yükümlülüklerinden doğru şirketlerin ikincil bir yükümlülüğünün ortaya çıktığını ifade etti. Aslında ben de bir ticaret hukukçusu olarak yine burada Memduh Hocama da atıp vererek aslında herkese atıfla başlamış gibi oldum. Şunu söyleyeyim, öğretideki bazı görüşleri aktaracağım. Bunları aktarmam benim bunlara katıldığım anlamına gelmiyor. Öncelikle bunu vurgulayayım ben de. Fransız öğretisinde özellikle ticaret hukukçuları tarafından aslında tam da bu noktada ve aslında tam da Bayram Hocamın vurguladığı noktada aslında bir eleştiri söz konusu. Fransız öğretisinde bu tarz çevresel ve toplumsal amaçları önceleyen yaklaşımların ortaklıkları ve ortaklıklar hukukunu politikleştirdiği, kamusal ve özel hedeflerin karışmasına yol açtığı, ortaklıkların insan hakları veya çevrenin korunması konusunda devletlerin taahhütleri ile ilişkilendirilmesinin ve bunlarla ilgili sonuçlara tabi kılınmasının, bu kısım önemli, devletlere yüklenmiş kamusal yükümlülüklerin özel tüzel kişilere aktarılması niteliğinde olduğu şeklinde bir eleştiri dile

getiriliyor. Aslında burada Argun Hocama da rahatlıkla atıf verebilirim. İdari yaptırım mekanizmaları öngörelim, bu devletin yükümlülüğünde olan bir şey, biz bunu niye özel hukukta çözmeye çalışıyoruz diye bir eleştiri mevcut.

Niye Fransız hukukuna atıf yaptım? Buradan da oraya bağlayayım. Çünkü aslında, buradan da başka bir tartışmaya kısaca bağlayacağım, bu CSDDD dediğimiz Corporate Sustainability Due Diligence Directive konusunun kaynağı aslında Fransız hukuku olarak tespit edilebilir. Çünkü bu direktif, Türkçeleştirerek ifade edersek, bu yönerge ve öngörülen yükümlülükler setine benzer bir yükümlülük seti 2019 yılında Fransız hukukunda öngörüldü. Bu konuda Kadir Has Hukuk Bülteni'nde yazmış olduğum bir yazı var. Kitap bölümü olarak da aslında, ilgili yerlere ilettim, basılmasını bekliyoruz şu an ilgili kitap bölümünün. Aynı zamanda aslında bu yönerge konusunda da geçen sene haziran ayında yine Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki İklim Hukuku Sempozyumu'nda sunduğum bir tebliğ var. Şimdi bu iki tarafta yaptığım çalışmaları birleştirdiğimde yönergenin kökünde aslında Fransız hukukundan esintiler olduğunu rahatlıkla ifade edebilirim. Burada da tam olarak yine Özge Hocama atıf vererek bir şey söyleyebilirim rahatlıkla... Özge Hocam nasıl tanımladı CSDDD'de bulunan yükümlülüğü? Proaktif davranma yükümlülüğü bulunduğunu ifade etti.

Kısa bir parantez açarsam, CSDDD'yi kendimin nasıl adlandırdığını halen söylemedim; çünkü orada bence bir tartışma var Duygu Hocamın da ifade ettiği üzere, ama benim orada ifade edilen görüşlerden ayrıksı bir görüşüm var.

İzninizle hızlıca o zaman bu yönerge nasıl adlandırılmalı konusundaki görüşümü ifade edeyim. Ben bu yönergenin açıkçası özen yükümlülüğü olarak adlandırılmaması gerektiği kanaatindeyim. Bu özen yükümlülüğü olarak adlandırma zorluğunu, daha doğrusu zor olabileceğini Duygu Hocam'ın da fark ettiğini tahmin ediyorum ki "özenli etki" demeyi tercih etmiş kendisi. Ya da durum tespiti olarak değerlendiriliyor. Burada birkaç tane benim de karşı argümanlarımı ileteyim bu akademik tartışma ortamını kullanarak ... Ben şu görüşteyim, biliyorsunuz özen yükümlülüğünün özellikle bizim tarafımızda ortaklıklar hukuku tarafında İngilizce ifadesi "duty of care". Dikkat ederseniz yönergenin İngilizce halinde "duty of care" ifadesi başlıkta kullanılmıyor ve metin içerisinde hiçbir yerde geçmiyor. Bunun yerine yönerge, "due diligence" ifadesini tercih ediyor. Demek ki İngilizce metinde özen yükümlülüğü ifadesinden bilinçli bir kaçış olduğu kanaatindeyim. Ayrıca yönergenin kökeninde Fransız hukukundan esintiler var demiştik, bu yönergenin Fransızca başlığı, tam başlığı söylemeyeceğim ama, ilgili yükümlülük diyeyim, yükümlülük olduğu kanaatindeyim çünkü, "devoir de vigilance" olarak adlandırılıyor. Fransız hukukunda özen yükümlülüğünün karşılığı ise "devoir de diligence". Fransızlar bu yükümlülükte bilerek bunu "devoir de diligence" olarak adlandırmaktan kaçındılar kendi mevzuatlarında 2019'da yaptıkları değişikliklerde ve bu yönerge Fransız hukukunda "devoir de vigilance" yönergesi olarak anılıyor. Bunları bir araya getirdiğimizde ben burada özen yükümlülüğünden bilinçli bir kaçış olduğu kanaatindeyim. Ancak bunun bir yükümlülük olduğu kanaatindeyim. Ve dolayısıyla bunun, şimdi önerime geliyorum,

bunun "İhtiyat yükümlülüğü" olarak adlandırılması gerektiği kanaatindeyim. Neden? Çünkü bu şu anda bu yükümlülük gelişmekte olan bir yükümlülük, ne deve ne kuş ne olduğunu bilmiyoruz. O zaman biz şimdilik buna ayrıksı bir tanımlama yapalım ki içini istediğimiz gibi doldurabilirim. Neden? Çünkü özen yükümlülüğü, Türk hukukunda da parçası olduğumuz Kıta Avrupası hukukunda olduğu gibi başı sonu görece belli, dört başı mamur bir yükümlülük. Aynı zamanda, içeriği, kapsamı yönünden çok uzun süredir yürütülen tartışmaların olduğu bir yükümlülük. Biz buna özen yükümlülüğü dediğimiz anda başka hukuki tartışmaların içine sürüklenmek zorunda kalıyoruz. Dolayısıyla ben bunun başka şekilde adlandırılması gerektiğini ama bir yükümlülük olduğunu ve bu yükümlülüğün de ihtiyat yükümlülüğü şeklinde farklı bir şekilde adlandırılmasının uygun olacağı kanaatindeyim.

Bakanlık çevirisinde de özen yükümlülüğünü tercih ediyor, Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi ifadesini tercih ediyor. Ben buna katılmıyorum, neden? Neden hızlıca onu da söyleyeyim? Yine Fransızlardan esinlenerek ilgili tespiti yapayım. Fransız yasasındaki ilgili yükümlülüğün yine Fransız yazarlarına, müelliflerine atıfla söyleyeceğim ama yönerge bakımından da aynı durumun geçerli olduğu kanaatinde olduğumu belirteyim. Öncelikle, Fransız yasasındaki ve yönergedeki ilgili yükümlülüklerin özen yükümlülüğü niteliğinde olduğunu ileri süren yazarlar var. Ancak yasa ile getirilen yükümlülük, yönergedeki yükümlülük de bundan esinlendiğine göre yönerge bakımından da benzer bir yere varabiliriz, Fransız hukukunda da şöyle nitelendiriliyor: Yasadaki düzenlemelerin proaktif ve

kanıtlanabilir adımlar atılmasını gerektiren prosedürel bir yükümlülük getirdiği, "diligence" yerine "viligance" tercihinin yasa kapsamındaki ortaklıklardan beklenen makul önlemler alınmasıyla sınırlı olmadığı, biliyorsunuz özen yükümlülüğü kapsamında genellikle makuliyet üstünden bir sorumluluk rejimi kuruyoruz, ihlalleri önleme ve azaltmada makul ve somut sonuçlar sağlayacak önlemler alınması gerekliliğinin yasa koyucu tarafından vurgulanmak istendiği ifade ediliyor Fransız hukukunda. Yönergede de, dikkat ederseniz, proaktif bir bakış açısı olduğunu hepimiz rahatlıkla tespit edebiliyoruz. Dolayısıyla ben yönergenin isimlendirilmesi konusunda farklı bir kanaatteyim.

Özetle, ne olması gerektiğini savunuyorum, "Kurumsal Sürdürülebilirlik İhtiyat Yükümlülüğü Yönergesi" olması gerektiği kanaatindeyim. Bu konuda da ilgili sempozyumdaki bildirim bir kitap bölümü olarak tebliğ edildi. Basılmasını bekliyoruz ama buradan da bir başka konuya geçelim.

Türk tipi yavaş hareket etmenin gelişmeleri biraz geriden takip etmenin belki de avantajlı olduğu bir alandayız. Neden? Çünkü bugün muhtemelen oylanacak diye bekliyoruz. Yönergeyi sulandırmaya karar vermiş Avrupa Birliği. Nasıl bir *regulatory framework* içindeyiz yani yasal düzenleme süreci içindeyiz. Birinci olarak çok yeni bir uzman raporu yayınlandı finans sektörüne ilişkin olarak Avrupa Birliği'nde 10 Şubat tarihli "less is more" diye. Yani *regulatory burden*'ı, mümkün mertebe yasal düzenlemeleri artık azaltalım, biz rekabet edemiyoruz diyorlar. İkinci olarak Kurumsal Sürdürülebilirlik İhtiyat Yükümlülüğü Yönergesi'ni

de sulandıralım, burada getirdiğimiz yükümlülüklerle acaba biraz amiyane tabirle, suyunu mu çıkardık deyip bunu sulandırmayı düşündükleri bir yasal çerçeve içindeyiz. O zaman biz aslında burada çok değerli bir tartışma yapıyoruz ama bu tartışma bir yönüyle acaba meleklerin cinsiyetini tartışmak gibi bir yere mi gidiyor? Maalesef. Çünkü bizim bu kadar çalışmamıza ve bu konuda bu kadar heyecanlı olmamıza rağmen ve bir şeyler yapılması gerekliliğine çok fazla ikna olmuş olmamıza rağmen "yasalaşma süreci bizim istediğimiz yönde ilerlemek yerine acaba bir geriye gidiş mi gösterecek?" sorusunu sormak lazım. Burada da heyecanla bekliyoruz. Bizim kitap bölümümüz ve sizin projenize çok etki edecek yasal değişiklikleri Avrupa Birliği'nde görebiliriz …

Doç. Dr. Levent Biçer: Hocamızı haklı çıkaracak gelişmeler oluyor o zaman.

Dr. Onur Görmez: Oluyor Hocam, oluyor, evet Hocam ne kadar yavaş o kadar iyi oraya gelmiş gibiyiz. Ama ben burada şimdi 10 dakikadır konuşuyorum, 5-6 dakikada toparlarım diyecektim ama bundan sonra gerçekten sadece 3-4 dakikada birkaç tane başlıkta benim dikkatimi çeken hususlara değinip konuyu toparlayacağım.

Muzaffer Hocam'a atıfla değineyim, zira kendisinin bu konuda çalışması var, tedarik zincirinde sorumluluk konusunda bizim esas sıkıntılarımızdan bir tanesi rekabet hukuku olabilir. Tedarik zincirinde alt veya üst pazarlara yükümlülük yüklemeyi öngördüğümüz, planladığımız her türlü düzenleme aynı zamanda rekabet hukuku anlamında rekabetçi endişeyi beraberinde getiriyor. Avrupa Birliği bir yönergede bu rekabetçi endişeyi doğrudan dikkate alarak

“rekabet hukukuna uyumlu düzenlemeler yapın” diye uyarısını yapıyor. Ayrıca 2022 yılında Dikey Anlaşmalar Yönergesi’nde ve bununla birlikte çıkarılan kılavuzda bazı bu konuya ilişkin özel açıklamalar yapıldı. Bu alanın, sürdürülebilirlik alanının rekabet hukukunun dışında olmadığı, bu alandan da rekabetçi endişelerin doğabileceği ve rekabet hukukunun düzenlemelerine tabi olduğu açıkça zikredildi. Daha sonrasında yatay anlaşmalar bakımından da benzer açıklamalar yapıldı. Dolayısıyla bu alanı biz düzenlemek istiyorsak, burada hâlâ anasözleşme konusunda değilim, ama tedarik zincirinde bir sorumluluk rejimi tartışması yapıyorsak anasözleşme bağlamının yanında özellikle yasa koyucuya ve idari otoriteye düşen yükümlülük bence rekabet hukukçuları ile birlikte ve özellikle rekabet otoritesiyle birlikte bu süreci çok dikkatli yürütmek olmalı kanaatindeyim.

İşin bir tarafı rekabet hukuku tarafı, bir de ticaret hukukuyla bağlantılı ne söylenebilir? Ticaret hukukuyla bağlantılı olarak da kanaatimce haksız rekabet, burada gene Memduh Hocama atıf yapabilirim, Memduh Hocam haksız rekabet konusundan birkaç defa bahsetti. TTK’daki teknik anlamıyla haksız rekabet anlamında bazı sonuçlar doğabilir. Şöyle bir yöntemin anlamlı olduğu kanaatindeyim ben. Bir, zorlayıcı yani Muzaffer Hocamın ifadesiyle yaptırıma tabi düzenlemeler öngörecek isek, öngörülür ise, bunlar doğrudan haksız rekabetin konusu olur. Neden? Bir şirket, yasa koyucunun getirdiği düzenlemeleri takip eder ama diğerleri takip etmezse bu haksız rekabet kapsamında neye girebilir, iş şartlarına uymamak kapsamına pek tabii ki girebilir.

Öte yandan burada yine Muzaffer Hocama atıfla onun söyledikleri üzerine bir şey inşa edebiliriz belki, ticari örf ve âdet dedi Hocamız. Şimdi burada Bakanlığa özellikle atıfla söyleyebileceğim bir husus var. Model anasözleşme hükümleri. Anasözleşmeyle doğrudan bağlantılı veya tedarik zincirinde uygulanabilecek model sözleşme hükümleri. Her ne kadar Muzaffer Hocam, bunların 3-5 sene sonra yumuşak hukuk kuralından yaptırıma bağlı hukuk kuralına geçeceğini ifade etmiş olsa da, bunun kesin olmadığını da göz önünde bulundurarak, Bakanlığın bu tip bir yumuşak hukuk düzenlemesi öngörmesinin yani model anasözleşme hükümleri ve/veya model tedarik zincirine ilişkin hükümler öngörmesini, bunların piyasada kabul edilmesi üzerinden ticari örf ve adet, daha doğrusu ticari teamül haline gelebileceği ve ticari teamül haline geldiği ölçüde bunlar, burada da Cemile Hocama…

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Onur Bey, konuyu ticaret hukuku perspektifinde düşünmek gerekir. Ticari teamül öyle birkaç yılda oluşmaz. Ticari örf ve adetin hukuk kuralı olabilmesi için toplumda kabul edilmiş olması da gereklidir.

Dr. Onur Görmez: Tam onu söyleyecektim Hocam.

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Bu sebeple örf ve âdet kavramı yerine, başka bir kavram bulalım.

Dr. Onur Görmez: Orada, Hocam, işte bunun hukuk kuralı olarak, yani sizin de ifade ettiğiniz üzere toplumda buna uymak yönünde bir zorunluluk olduğu kabulü ortaya çıktığı ölçüde…

Prof. Dr. Şükrü Yıldız: Bakanlık eliyle olursa, kendiliğinden olmuyor.

Dr. Onur Görmez: Anladım Hocam, ben sadece bunun belki denenebilecek bir yöntem olduğu kanaatinde olduğumu ve bu anlamda işlevselleştirilebileceğini düşünüyorum Hocam, ama dediğiniz gibi bunun uygulama konusu olmasının çok uzun sürebilecek olması karşısında belki de anlamlı bir görüş olarak kendisini göstermiyor Hocam. O anlamda dediğiniz gibi belki de oldukça hatalı bir görüş savunuyorum Hocam ama ben izninizle hemen devam edeyim ve birkaç farklı hususa daha değinerek bu sunumu kapatayım.

Bir diğer husus değinebileceğim burada KGK kapsamında aslında TSRS 2'de doğrudan tedarik zincirine ilişkin yapılan atıflar var. Bu atıflar kapsamında ortaklıklar bakımından kamuyu aydınlatma belgelerinden doğan sorumluluk benzeri bir sorumluluk mekanizması öngörülebileceği kanaatindeyim veya halka açık anonim ortaklıklar bakımından bu hükümlerin işlevselleştirilebileceği kanaatindeyim. Ama şu çekinceyi koyayım, Sermaye Piyasası Kanunu'ndaki kamuyu aydınlatma belgelerinden doğan sorumluluk düzenlemelerinin kendi içinde çok karmaşık ve çok tartışmayı beraberinde getirdiğini vurgulamak isterim. Dolayısıyla böyle bir yöntem bizi daha iyi bir yasal düzenleme çerçevesine mi oturtur? Çok emin değilim ama böyle bir sonuç doğabilir.

Üçüncü olarak da daha doğrusu son husus olarak da şunu söyleyerek sözlerimi tamamlayayım. Bu noktada yapılacak yaptırıma tabi sert hukuk düzenlemelerinin kamu

düzeninden anlaşılmak suretiyle 210 Fıkra 3 kapsamında bakanlık tarafından işlevselleştirilebileceğini ve bu anlamda şirketlerin feshiyle sonuçlanabileceği kanaatindeyim, daha doğrusu böyle bir şeye yol açabileceği kanaatindeyim diyerek teşekkürlerimi sunayım. Sabrınız için çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Teşekkür ederiz Onur. Doktor Öğretim Üyesi Cemile Turgut, "Sorumluluk Hukuku Açısından Sürdürülebilirlikten Kaynaklı Sorumluluk" başlıklı konuşma. Buyurun.

Dr. Öğr. Üyesi Cemile Turgut: Teşekkür ederim Hocam. Herkese tekrardan merhaba. Davetleri için fakültemizin ticaret hukuku kürsüsüne çok teşekkür ediyorum. Bir medeni hukukçu olarak çok faydalandım açıkçası, sabahtan beri merakla dinledim.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Biz de medeni hukukun bir parçasıyız biliyorsun.

Dr. Öğr. Üyesi Cemile Turgut: Elbette Hocam. Tartışma ortamının olması çok keyifli gerçekten. Kurumsal sorumluluk dediğimizde aslında (hocalarım hep anlattı), şirketlerin pay sahiplerine karşı değil, şirket ilişkisi içerisinde olan menfaat sahiplerine karşı, dolayısıyla topluma karşı da aslında sorumlu olduğu görüşünü tartışıyoruz. Ben de konuyu borçlar hukuku bağlamında ele almayı ve bazı tartışma konularını açmaya çalışacağım. Zira bazı çekincelerim var. Borçlar Kanunu anlamında sorumluluğun kapsamı ne olacak? Şirketle ilişkili olan menfaat sahibi veya toplumdaki 3. kişi sürdürülebilirlik kapsamında zarar gördüğü

iddiasını ileri sürdüğünde sorumluluğun temelini neye dayandıracağız?

Son zamanlarda ortaklıklara, sürdürülebilirliğe ilişkin yükümlülükler yüklemek amacıyla bazı açık düzenlemeler kabul edildi. Avrupa Birliği'ndeki Corporate Sustainability Due Diligence Directive veya Fransız Ticaret Kanunu'ndaki düzenlemeler bunlardan bazıları. Bu düzenlemelerde şirketlere sürdürebilirlik kapsamında riskleri belirleme, önlem alma, plan yapma konularında yükümlülükler yüklenmiş. Bu yükümlülüğün özen yükümlülüğü mü ihtiyat yükümlülüğü mü özenle etki değerlendirmesi mi tartışması yapılıyor. Düzenlemeleri incelediğimizde "özen yükümlülüğünün" haksız fiildeki kusur sorumluluğuna dayandığını tespit ediyoruz genel olarak. Fakat bizim için temel problemler; menfaat sahibi ya da üçüncü kişi dediğimizde bir illiyet bağını nasıl kuracağız? Mağdur kişinin, hakkın sujesinin kim olduğu? Kusur ispatının nasıl gerçekleşeceği? Çünkü haksız fiilde davacı, yani zarar gören, davalının sorumluluğu için aranan şartların varlığını ispatla yükümlüdür. Dolayısıyla bu açık hükümlerin varlığı, üçüncü kişi veya menfaat sahibine karşı sürdürülebilirlikten doğan sorumluluk konusunu doğrudan çözmemekte.

Bundan öte tartışabileceğimiz bir diğer husus, sürdürülebilirliğe ilişkin açık bir hükmün olmaması ve ortaklık esas sözleşmesinde buna istinaden bir hüküm konulması ihtimali. Diyelim ki ortaklık taahhüdünü açıkladı. Herkes bu taahhütten haberdar fakat ortaklık taahhüdü yerine getirmedi. Acaba menfaat sahibi veya üçüncü kişi, ortaklığa yönelik bir ifa talebinde bulunabilir mi? Örneğin şirketin

taahhüdü, bir çevreye ilişkin bir derneğe yıllık 1.000$ bağışta bulunmak. Bunun şirketler hukuku bağlamında tartışmalı olduğunu biliyorum. Ancak böyle bir taahhüt konulduğunda ve bu taahhüde uyulmadığında acaba üçüncü kişiler bu taahhüdün yerine getirilmesini talep edebilir mi? Üçüncü kişiyi toplumda yaşayan bir üçüncü kişi veya çevreyle ilgili bir STK olarak düşünebiliriz. Greenpeace mesela. Böyle bir durumda üçüncü kişi veya menfaat sahibi ortaklığa karşı dava açıp, "senin böyle bir taahhüdün vardı bu taahhüdünü yerine getirmedin ve ben ifayı talep ediyorum" diyebilir mi? İlk problematik noktamız bu. Bir diğeri ise yine bu kişilerin ortaklığa karşı "sen bu taahhüdü yerine getirmedin ve bundan bir zarar meydana geldi. Bu zararın tazminini talep edebilir miyim" diyebilir mi ve diyebilirse bunu neye dayandıracağız?

Öncelikle ifa talebi dediğimizde arada bir sözleşmesel ilişkinin olması gerekiyor. Az önce bahsettiğimiz örnekte yer alan toplumdaki üçüncü kişi sözleşmenin bir tarafı mı? Değil. Sözleşme ilişkisinin nisbiliği gereği sözleşme ilişkisine dayanarak bir ifa talebinde bulunabilmek için o sözleşmenin tarafı olmak gerekiyor. Üçüncü kişi olarak ifa talebinde bulunabilmek için belli mekanizmalar kurulmuş elbet. Ne var mesela? Alacağın devri, borcun nakli, halefiyet kuralları vesaire. Fakat bu kurumların özelliklerine baktığımızda bir taraf ayrılıyor, üçüncü kişi taraf haline geliyor ve öyle ifa talebinde bulunuyor. Yine borçlar hukuku bağlamında bir kurumumuz daha var. Üzerine düşünüp, tartışabiliriz. Acaba örneğimizde üçüncü kişi yararına bir sözleşme vardır diyebilir miyiz, bu şekilde nitelendirilebilir miyiz? Ancak burada da tabii farklı tartışmalar gündeme

geliyor. Çünkü biz üçüncü kişi yararına sözleşme dediğimizde tam üçüncü kişi yararına ve eksik üçüncü kişi yararına sözleşme diye ikiye ayırıyoruz. Vaat eden var, vaat ettiren var ve sözleşme bu iki taraf arasında gerçekleşiyor. Üçüncü kişi lehtar sözleşmenin tarafı değil, hatta iradesi bile önemli değil. Sadece onun lehine yapılmış bir sözleşme var. Tam üçüncü lehine sözleşme dersek lehtar ifa talebinde bulunabiliyor. Şimdi bu açıdan değerlendirirsek ve başa dönersek menfaat sahibi yararına yani tam üçüncü kişi yararına sözleşme vardır diyebilir miyiz? Ancak bizim örneğimizde vaat eden vaat ettiren kim olacak? Ortaklık sözleşmesinin genel olarak bir sinallagmatik bir ilişki olmadığını söylüyoruz. Dolayısıyla karşılıklı edim olmadığı için bir üçüncü kişi yararına sözleşme kurulmuş mudur? Ya da aslında ortaklık sözleşmesinde bir amaca yönelme ve bu amacı gerçekleştirmeye yönelik ortaklık hem vaat edendir hem vaat ettirendir şeklinde bir yorumda bulunabilir miyiz? Karşılık ilişkisini buradan kurabilir miyiz? Eğer buradan kurarsak işimiz biraz daha kolay. O zaman deriz ki "üçüncü kişi lehtardır ve üçüncü kişi yararına sözleşme kurulur". Problematik bununla da bitmiyor yalnız. Diyelim ki kurumu tespit ettik. Üçüncü kişi yararına sözleşme diyebilmemiz için, lehtarın belli olması gerekiyor. Burada lehtar belli mi? Yani toplumdaki herhangi bir üçüncü kişiyi lehtar olarak nitelendirebiliriz dersek lehtarın kapsamı çok geniştir, belirli veya belirlenebilir kılamayız. Sizin az önceki tartıştıklarınız bana başka bir kapı açtı. Greenpeace örneğini düşündüğümüzde, "burada Greenpeace bir menfaat sahibidir, dolayısıyla lehtar sayılabilir." diyebilir miyiz? Ancak en başta da ifade ettiğim gibi, bunların hepsi tartışılabilecek,

üzerine düşünülebilecek konular. Tartışmadan, doğrudan kabul edebileceğimiz fikirler değil.

Tartışılabilecek bir diğer husus, sürdürülebilirliğe ilişkin bazı açık hükmün olmadığı ve esas sözleşmeye hüküm konulduğu ve taahhüdün yerine getirilmediği halde üçüncü kişiler veya menfaat sahiplerinin zararı talep edip edemeyecekleri ve sorumluluğun kaynağının ne olacağı? Acaba, sözleşme ilişkisi temelinde bir zarar talebinde bulunabilir mi üçüncü kişi? Yahut klasik haksız fiil kurallarımıza başvurması mümkün mü?

Sözleşmesel bağlantıyı düşündüğümüzde, üçüncü kişi yararına sözleşmenin altında kabul edilen bir teorimiz var bizim, üçüncü kişiyi koruyucu etkili sözleşme. İlk Alman hukukunda kabul edilen ve edim yükümünden bağımsız borç ilişkisi görüşüyle hukuk hayatımıza giren bir görüş. Üçüncü kişiyi koruyucu sözleşmede ise yine sözleşmenin iki tarafı var ve borçlarının nisbiliği ilkesi mevcut. Üçüncü kişi bu sözleşmenin tarafı değil fakat sözleşmeye o kadar yakın ve menfaati sözleşmeyle o kadar iç içe ki bu üçüncü yakın kişi de acaba bu sözleşme ihlal edildiğinde ve zarar gördüğünde sözleşmenin tarafı olmamasına rağmen bu zarar talebinde bulunabilir mi?

Ancak bizim üçüncü kişiyi koruyucu etkili sözleşmede yani edim yükümünden bağımsız borç ilişkisi temelinde sözleşmeye dayanarak menfaat sahibi veya üçüncü kişinin zarar talebinde bulunabileceğini söyleyebilmemiz için, kişinin sözleşme ilişkisine dürüstlük kuralı gereği çok yakın olması neredeyse temas etmesi lazım. O yakınlık ilişkisi acaba burada var mı? “Menfaat sahibi dürüstlük kuralı

gereği sözleşme ilişkisine çok yakındır, zira sürdürülebilirliğin amacı zaten budur" diyerek geleneksek görüşten sıyrılabilir miyiz? Ancak yine aynı noktaya geliyoruz: Borçlar hukuku bağlamında bu kavramları zorlayarak bir yorum yapmaya çalışıyoruz fakat dürüstlük kuralını bu kadar genişletmek/geniş yorumlamak çok doğru bir tercih değil.

Haksız fiil ilişkisine geldiğimizde ise tabii ki ayrı problemler var. Çünkü siz de biliyorsunuz ki haksız fiilden sorumluluk dediğimizde temel kuralımız TBK 49. Şartları; hukuka aykırı fiil, şartları kusur, zarar, illiyet bağı. Hukuka aykırı bir fiilden söz edebilmemiz için ya bir mutlak hakkın ya da açık, emredici hükmün ihlali gerekir. Ortada bir mutlak hakkı ihlali ya da açık hüküm yoksa zarar talebinde bulunabilir diyemeyiz. Zira hukuka aykırılığın olduğunu söyleyemeyiz. Onun dışında klasik haksız fiil kurallarınca salt ekonomik zarar tazmini de bizim örneklerimizde mümkün değil. Onun dışında bir diğer problemli husus illiyet bağının nasıl kurulacağı? Ben üçüncü kişiyim, "ortaklık, esas sözleşmesindeki taahhüdünü yerine getirmedi, ben zarar gördüm" dediğimde buradaki nedensellik bağını nasıl kuracağız? Ben de Argun Hocamın söylediğine katılıyorum. Bana kalırsa, mevcut hukuk düzenimizdeki haliyle, bu hususlar hâkimin önüne geldiğinde borçlar hukuku anlamında hâkimin çözeceği ve "evet burada bir zarar vardır", diyerek tazminata hükmedeceği konular değil. Zorlayıcı, genişletici yorumlarla elde edilen çözümler.

Belki mevzuyu idare hukuku bağlamında değerlendirilerek, idari para cezaları ile şirketlere caydırıcılık sağlanabilir. Zira mevcut hukukumuzdaki borçlar hukuku ve

sorumluluk hukuku kuraları bağlamında şirketleri menfaat sahibi veya üçüncü kişilere karşı sürdürülebilirlikten sorumlu tutmanın zor olduğunu düşünüyorum.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Teşekkür ederiz, ilginç borçlar hukuku açısından. Evet Fatih Bey sanıyorum tekrar size söz vereceğim. "İdari Düzenlemeler Işığında Şirketlerin Sürdürülebilirlik Kaynaklı Sorumluluklarının Değerlendirilmesi" başlıklı konuşmanız, buyurun.

Fatih Dedeoğlu: Tekrar teşekkür ederim. Ben öncelikle İklim Kanunu'ndan bahsetmek isterim. İklim Kanunu aslında çerçeve bir kanun. Biz İklim Kanunu'na dayanarak çeşitli yönetmelikler çıkartacağız. Emisyon ticaret sistemi, sınırda karbon düzenleme mekanizması, belki onlar Hocamın rekabet sorusuna cevap olabilir. Onu anlatacağım ve Türkiye Yeşil Taksonomisi. Türkiye Yeşil Taksonomisi esasında bugün konuştuğumuz sürdürülebilirlik mevzularına bir cevap olabilir. Çünkü gördüğüm kadarıyla sürdürülebilirlik konusunda bir sıkıntı var, o da şu, metrik yok standart yok yani herhangi bir şirket sürdürülebilir olduğunu söyleyebilir. Kimse de bir şey diyemez. Anasözleşmesine de bir şey yazabilir. Önemli, burada on iken karbon emisyonunu sekize indirebilir. Bu sürdürülebilir bir şey değildir ancak sürdürülebilir olduğunu iddia eder. Yeşile boyama yapmış olur ve esas sıkıntı burada piyasadaki diğer aktörleri ikna edemez, onların sürdürülebilirlik standartları farklıdır, şirketin farklıdır, finansmana ulaşma konusunda sıkıntı çeker. Burada bir standart getirilmesi gerekiyordu. Biz bunu yaptık, Türkiye Yeşil Taksonomisi ile. 6 çevresel hedefte teknik tarama kriterleri hazırladık, web sitemizde görebilirsiniz

taslak yönetmeliği ve kriterleri. 142 ekonomik faaliyeti ele aldık teker teker, bu 6 kategoride 142 ekonomik faaliyet için teker teker kriterler belirledik. Yani dedik ki bir şirket bir ekonomik aktivite yürütüyor yani demir çelik, örneğin. Demir çelik aktivitesinin sürdürülebilir olması için diyoruz ki ton başına, şu an değer aklımda değil, en fazla şu kadar sera gazı emisyonu veya daha azını salgılarsan yeşil olursun, daha yukarısını yeşil olarak kabul edilemez. Bu şekilde piyasada bir standart oluşturduk. Piyasanın ortak dili konuşmasını sağlıyoruz. Şirketler yeşil olmak istiyor ama finansmana erişmek de zorundalar. Bunlara finansman kaynakları sağlamak zorunda. Bankalar bu şirketlere ne kadar yeşil finansman sağladığını raporlayacaklar bunun sayesinde. Fonlar, finansal piyasa katılımcıları hatta. Onlar da yani fon kaynaklarının yüzde kaçını yeşil şirketlere yatırdığını raporlamak zorunda kalacaklar sigortacılar ve şirketler. Bu şekilde biz piyasada yeknesaklık sağlamayı istiyoruz.

Taksonomide de bahsedeceklerim bu kadar. Taksonomide esasında bu sürdürülebilirliğin anasözleşmesine konduğu zaman en azından piyasayı ikna ediyor. Anasözleşmeye koyma konusunda şunu söyleyeyim, herhangi bir bağlayıcılığı yok şirketin normalde, ne sıfır hedef koyan şirketler Science Based Targets diye bir uluslararası oluşum var. Ona başvururlar, ondan bir onay alırlar. Ondan sonra hedef koyarlar ama hedefe ulaşıp ulaşmaması, sadece bir borç ilişkisi varsa, bir fonla ya da bir tahvil bağlamında onunla bir ilişki doğurur yani borç ilişkisi yani şöyle bir örnek vereyim, sürdürülebilirlik bağlantılı tahviller vardır. Orada bir hedef koyarsın genelde bir taksonomi bağlamında hedef konulur. Ben taksonomideki şu hedefe ulaşacağım

diye ve tahvile çıkarsınız. Tahvil ihracına çıkarsınız. Tahvilinizi alan kişiye raporlama yapmak zorundasınız. Yani belirli bir sene koyup o senede ulaşamadığınız anda yani normalde daha ucuza, daha ucuz şekilde borç elde ediyorsunuz, 50 baz puan falan daha aşağıdan borç elde edebiliyorsunuz 500 baz puan. Eğer o hedefe ulaşmazsanız, sizden tahvil alan kişiye o 500 baz puanı ödemekle yükümlü oluyorsunuz. Esasında sizin oradaki yükümünüz bu oluyor. Yani bu herhangi bir idari yaptırıma falan girmiyor. Çünkü biz bunu piyasaya bırakıyoruz. Piyasanın şu an tek eksikliği olarak şeyi görüyoruz. Sürdürülebilirlik konusunda bir standart ve metrik bulunmamakta. Bu konuda da finansal piyasalarla reel sektör arasında bir ortak dil yok. Bu şekilde mevzuların üstesinden gelmeyi düşünüyoruz.

Hocam sizin rekabet konusuyla alakalı İklim Kanunu'nda şey var sınırda karbon düzenleme mekanizması, Türkiye kendisi kurabilecek. Esasında Avrupa Birliği kendi kurduğu sınırda karbon düzenleme mekanizmasını, kendi şirketlerini korumak için rekabetten korumak için kurdu. Biz de kendi kanunumuza eklettirdik. Türkiye Gümrük Bölgesi'nde ithal edilen malların gömülü sera gazı emisyonlarını ele almak için Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) kurulabilecek. Belki o şirketleri dış rekabetten koruyacaktır. Ama bir şekilde bizim de Avrupa Birliği mevzuatına uyum sağlamamız gerekiyor. Özellikle fonlardan faydalanabilmek için, ESG fonlarının yüzde sekseni Avrupa Birliği'nde. Bu şekilde, kısa tuttum, umarım yararlı olmuştur, teşekkür ederim.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Teşekkür ederiz, ağzınıza sağlık. Şimdi, müsaade buyurursanız yine ara vermeyeceğim. Son oturuma geçelim zaman kaybını engellemek adına. Tabii son oturuma başkan olarak Esra Hocamız başkanlık edecek. Buyurun lütfen.

IV. OTURUM

KURUMSAL YÖNETİM İLKELERİ, DENETİM VE ŞEFFAFLIK AÇISINDAN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Aslı Hocam sizi de çok ayrı biliyorum tanıyorum, Işık Hocam, Özlem Hocam, Tuğba Hocam, hep beraber bugün birlikte olmak benim için çok heyecan verici ve yine Atahan Hocam, Habibe Hocam, burada birlikteyiz ben de çok heyecanlıyım. Buyurun Hocam.

Doç. Dr. Aslı Küçükgüngör: Öncelikle Esra Hocam, nazik girişiniz için çok teşekkür ederiz. Bu çalıştaya davet edilmem sebebiyle teşekkürlerimi sunuyor, tüm proje ekibini projenin başından beri gerçekleştirdikleri kapsamlı çalışmalar için tebrik ediyorum. Başta Şükrü ve Mehmet Hocalarımızın değerlendirmeleri olmak üzere burada gerçekleştirilen sunumlardan son derece istifade edildiğine ve tartışmaların çok verimli geçtiğine inanıyorum. Bugün sizinle revize edilen G20/OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri ve sermaye piyasası mevzuatındaki sürdürülebilirliğe dair düzenlemeler hakkında bazı değerlendirmelerimi paylaşacağım.

OECD, Cumhuriyetin ilk yıllarından beri ülkemizin üyesi olduğu, bu vesileyle karar alma mekanizması içinde oy hakkına sahip olduğumuz çok önemli bir kurum ve kurumsal sürdürülebilirlik tartışmalarını yönlendirici bir görev ifa ediyor. OECD Kurumsal Yönetim Komitesi'nde yürüttüğüm görev sebebiyle, 2021-2023 yılları arasında Kurumsal Yönetim İlkelerinin 2023 revizyonu çalışmalarda yer aldım. Sizlerle OECD ilkelerinde sürdürülebilirlik

hususuna ilişkin olarak getirilen yeniliklere, OECD'nin ilkelerin hazırlanmasındaki bakış açısına ve ilkelerin nasıl dizayn edildiğine ilişkin bazı bilgiler paylaşmak ve getirilen düzenlemeye ilişkin naçizane yorumlarımı iletmek isterim. Buna ek olarak, Sermaye Piyasası Kurulu'ndaki görevime istinaden sermaye piyasası mevzuatındaki gelişmelerden vakit olduğu ölçüde sizi bilgilendireceğim. İfade etmek isterim ki; burada paylaşacağım görüşler akademik değerlendirmelerim olup, Sermaye Piyasası Kurulu'nun resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Şimdi genel olarak G20/OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri ve "*Factbook*" olarak nitelenen bilgi kitabından bahsedeceğim. İlkeler bizim için önemli çünkü kurumsal yönetim alanındaki düzenlemeleri yönlendiren, yumuşak hukuk (*soft law*) olarak öngörülen ancak uygulamada fiili yaptırım gücü olan bir kurallar seti bu. Son yirmi yılda kurumsal yönetim alanında yoğun bir mesai harcandı, Muzaffer Hocam çok güzel girizgâh yaparak bu çalışmaların arka planını anlattı. Ben ilkelere yönelik ana hedefler kapsamında 2023 kapsamındaki revizyondan bahsedeceğim. Gerçekleştirilen revizyonun üç temel ayağı var ama hepsini anlatmaya fırsatımız olmadığı için sürdürülebilirlik başlığı altında açılan yeni bölümün özetini size sunmaya çalışacağım.

OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri yaklaşık yirmi beş yıl önce oluşturuldu. G20 ülkelerinin ve Finansal İstikrar Kurulu'nun söz konusu ilkelerin uygulanmasını desteklemesi, ilkelerin uluslararası alanda farklı hukuk sistemlerine tabi ülkede kabul görmesine ve iç hukukta uygulanmasında bazı uyum sorunları yaşamasına rağmen pek çok Kıta

Avrupası ülkesinde (bizim gibi) benimsenmeye çalışılmasına yol açtı. İlkeler aracılığıyla politika yapıcılara kurumsal yönetime ilişkin hukuki bir çerçeve sunulmaktadır. Elli üç yargı çevresinde uygulanan ilkelerde etkin bir kurumsal yönetim yapısının oluşturulması amaçlanıyor. Yapılan son değişikliğe kadar ağırlıklı olarak pay sahiplerinin menfaatlerinin korunması ekseninde bir düzenleme anlayışı ile yazılmış olan ilkelerin ilk bölümü pay sahiplerinin haklarına ayrılmış durumda. Ardından kurumsal yatırımcılar, borsalar ve diğer aracı kuruluşlara ilişkin bir bölüm var. Kamuyu Aydınlatma, temel unsur olması bakımından, kaçınılmaz olarak kurumsal yönetim ilkelerinin içinde yer alıyor. Ardından yönetim kurulunun sorumlulukları düzenleniyor. İlkelere son olarak menfaat sahipleri yaklaşımını yansıtan sürdürülebilirlik ve istikrar başlığı eklenmiş durumda.

İlkelere yönelik açıklamalardan önce kurumsal yönetimin niteliğine ilişkin bazı hususları belirtmekte fayda görüyorum; kurumsal yönetim, finansa ve ekonomiye ait olmakla birlikte hukukta kabul gören ve Anglo-Amerikan hukukunda ortaya çıkan bir kavram aslında. Kıta Avrupası hukukçuları olarak ilkeleri anlama ve sistemimiz içinde yorumlama çabamızda yer alan zorluklar buradan kaynaklanıyor. Levent Hocam başlangıçtaki son derece faydalı olan konuşmasında, Anglo-Amerikan hukukunda kurumsal yönetim alanında etkin olan "Sözleşmeler Ağı Teorisi"nden (*Nexus of Contracts*) bahsetti. Kıta Avrupası hukukunda şirketin varlığını açıklamada esas alınan prensip organ yaklaşımı esaslı. Hatta Kıta Avrupası içinde uç noktaya giden yaklaşımlar olduğunu biliyoruz. Neredeyse yönetim kuruluna, genel kurula bile organ sıfatının yüklenmesine

dayanan bazı teorik tartışmalarla günümüze kadar gelinmiş. Bir şirketin varlığı, sözleşmeler ağı ile açıklandığı zaman vekâlet problemi ortaya çıkıyor. Daha sonra "*Berle-Means Şirketi*" olarak bilinen şirket yapısı ve burada var olan vekâlet problemi esasen Adam Smith'in tespitlerine dayanıyor. Dolayısıyla ekonomiye ait bir kavram olan kurumsal yönetim, Anglo-Amerikan hukukçuları tarafından Sarbanes Oxley ve Enron skandalları sonrasında hukuken düzenlemeye konu oluyor. Kıta Avrupası bu düzenlemelerden âri olamıyor. Anglo-Amerikan hukukunda kabul edilen kurumsal yönetim, dalga dalga Avrupa'ya da yayılıyor. İngiltere, o zaman Avrupa Birliği üyesi tabi ki, uyum sağlamakta çok daha esnek ve kolay hareket edebiliyor. Ancak Kıta Avrupası'nın diğer ülkelerinde Anglo-Amerikan kökenli ve ekonomiye ait bir kavramın hukuken düzenlenmesi bazı sıkıntıları doğal olarak içinde barındırıyor.

Belirtmek gerekir ki, bugüne kadar kurumsal yönetim tartışmalarında şirkette yönetim kurulunun daha etkin çalışmasının nasıl sağlanacağı bağlamında ortaya konulmuş temel yöntemler olan, bağımsız yönetim kurulu üyelerinden faydalanılmasını içeren bir teşvik yöntemi (*Trusteeship*) ve yöneticilere sağlanan mali haklara ilişkin olarak uygulanan ödül yöntemi (*Reward*) Anglo-Amerikan hukuku kaynaklı. Ayrıca, kurumsal yönetime ilişkin olarak oluşturulan teoriler hep pay sahipliği yaklaşımı üzerine gelişiyor ve menfaat sahipliği yaklaşımı bu anlamda ikinci planda ve çoğu zaman bu yaklaşımda çelişen görüşler ortaya çıkıyor. Özellikle Avrupa Birliği içinde ilkelerin benimsenmesinde Kıta Avrupası hukukunu uygulayan ülkelerde önemli sorunlarla karşılaşılabiliyor. En temel örneği Almanya oluyor. Çünkü

pay sahipleri karşısında menfaat sahipliğinin korunması yaklaşımının en temel örneğini Alman Kodeterminasyon (Codetermination) sistemi oluşturuyor. Kodeterminasyon sistemi çalışanların şirket yönetimine katılması esasına dayanıyor. İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya savaşı kaybettikten sonra, ülkenin yeniden inşasında, banka bazlı bir ekonominin varlığı ve işçi birliklerinin önemli desteği olması nedeniyle hem şirketler hukukuna hem de hukukun diğer alanlarına yansıyan şekilde bu baskı gruplarının etkinliğini görmek mümkün.

Sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve yönetişimsel boyutları olduğunu biliyoruz. OECD daha çok yönetişimsel boyutuna ağırlık veriyor çünkü bu bir ticaret hukuku konusu. 2023'te Kurumsal Yönetim İlkeleri'nin tarihindeki en büyük revizyonun gerçekleştirildiğini görüyoruz. 2015'te gerçekleşen bir önceki revizyonda, pay sahipleri-menfaat sahipleri tartışmalarında, menfaat sahipleri bağlamında şirket alacaklıları ön plana çıkarak, borçlanma aracı sahiplerinin haklarının düzenlenmesi öngörülmüştü. Türk hukukunda da buna paralel düzenlemelerimiz mevcut. Türk Ticaret Kanunu'muzun içindeki tahvil sahipleri genel kuruluna ilişkin maddelere artık yer verilmemektedir. Bu hususun Sermaye Piyasası Kanunu içinde düzenlenmesi öngörülmüştür. Bu durum tahvil sahiplerinin haklarının korunması hususunun kurumsal yönetimin bir unsuru olarak kabul edilmesine bağlıdır. Bunun üzerine de Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından borçlanma sahipleri genel kurulunun toplanması ve haklarına ilişkin düzenlemelerde bulunulmuştur. Kurumsal yönetim ilkeleri bizim uygulamamızda ikincil düzenleme olan bir tebliğ aracılığıyla

düzenlenmiştir. Esasen "uy veya açıkla" prensibinin esas alındığı yumuşak hukuk (*soft law*) düzenlemesine tabi olmakla birlikte, tebliğde sınırlı olarak uygulanması zorunlu bazı hükümlere de yer verilmiştir.

OECD'nin revize edilen kurumsal yönetim ilkelerinde belirlenen üç temel hedef var. Bunlar; finansmanı, yenilikçiliği ve girişimciliği erişimi teşvik etmek, yatırımcıların korunmasını sağlamak üzere hukuki bir çerçeve sağlamak ve şirketler sektörünün sürdürülebilirliğini, dayanıklılığını desteklemektir. Revize edilen ilkelerde, ilk iki hedefe yönelik olarak öncelikle şirket gruplarına, şirkette kurumsal yatırımcılara ilişkin yeni öneriler getirilmiştir (bu hususun önemine Esra Hocam değinmişti). Vekâleten oy kullanmaya ilişkin aracılık yapan, danışmanlık veren kişilerin de menfaat çatışması çok önemli bir sorun olduğu için birinci grupta bunlar da düzenlenmiştir. Ayrıca, menfaat sahipleri arasında yer alan borçlanma aracı sahiplerine yönelik hükümler, yenilikçiliği, girişimciliği destekleyebilmenin bir unsuru olarak ilgili bölümün içine konulmuştur. Bunun yanı sıra yatırımcıların korunmasına yönelik olarak dış denetçinin onaylanması, genel kurula katılım ve elektronik genel kurul yapılabilmesi bağlamında öneriler getirilmiştir. Üçüncü hedefe yönelik olarak, ilkelere sürdürülebilirlik ve dayanıklılık başlıklı yeni bir bölüm eklenmiştir.

Sürdürülebilirlik sosyal, çevresel ve yönetişimsel boyutlarıyla birçok alana etki etmektedir. Kurumsal yönetim prensipleri sürdürülebilirliğin yönetişimsel alanıyla ilgili. Çevreye ya da topluma ait diğer gereklilikler, ticaret hukukunun yapısı ve ticaret kanunlarında düzenlenmeye

elverişli değil. OECD kurumsal yönetim komitesi çalışmaları kapsamında, komite tarafından bu tespitte mutabık kalındıktan sonra, kurumsal yönetim ilkeleri içinde her bir prensibin içine ilgili olan sürdürülebilirlik unsurlarının dercedilmesi yöntemi tercih edilmemiştir. Yapılan değerlendirmeler neticesinde, sonrasında ülkelerce uygun görülen şekilde düzenlenmek üzere, sürdürülebilirlik hususlarının ayrı bir bölüm olarak ilkelere eklenmesi uygun bulunmuştur. İlkeler bildiğimiz üzere yumuşak hukuk (*soft law*) olarak "uy veya açıkla" prensibi esas alınarak öngörülmüştür. İlkeler tavsiye mahiyetinde olmakla birlikte belirttiğim üzere, G20 ülkeleri ve Finansal İstikrar Kurulu'nun desteğini almış olan bir öneri seti olması nedeniyle, fiili olarak uygulama gücü yüksektir. İlkelere eklenen sürdürülebilirlik konusundaki bölüm, bu hususta kamuyu aydınlatma, yönetim kurulunun sorumlulukları, pay sahipleri ve menfaat sahiplerine ilişkin düzenlemeleri içeriyor.

Kamuyu aydınlatma kurumsal yönetimin temel unsurlarından birini oluşturuyor. Bu kapsamda özellikle halka açık şirketler bakımından özel bir önem taşıyor çünkü sermaye piyasası hukukunun temel sistemi yatırımcılara bilgi verilmesi suretiyle, bilgi asimetrisini önlemek ve bu amaçla yalan, yanlış ve yanıltıcı olmayan, eksiksiz sunulan bilgilerle yatırımcının kendi kararını vermesi üzerine kurulu. Yatırımcıların, şirket çalışanlarının ve diğer kilit paydaşların kendileri için kritik olan sürdürülebilirlik konularında doğru ve zamanında bilgilendirilmesi de bu bakımdan önem taşımaktadır. Kurumsal yönetim ilkelerinde sürdürülebilirlik unsurunun eklenmesi değerlendirildiğinde, kamuya açıklanacak hususların belirlenmesinde önemlilik

kriterlerinin neler olacağının tespiti gerekmektedir. Bu noktada kamuya açıklanacak hususlarda sürdürülebilirlik konusunda standartların henüz oluşturulmamış olması karşılaşılan önemli bir sorun. Kurumsal yönetim ilkelerinde getirilen öneriler tavsiye niteliğinde olmakla birlikte fiili yaptırım gücü yüksek. Çok fazla yükümlülüğü bir arada getiren yeni ilkelerin uygulanabilmesi şirketler bakımından uygulanabilirliğini zorlaştırma riski içeriyor. Bu nedenle revize edilen ilkelerde sürdürülebilirlik konusunda yapılacak kamuyu aydınlatmada kademeli bir yöntem tercih edilmiştir. Buna göre, "uy veya açıkla" prensibinden hareketle kamuya açıklanacak temel konuların belirlenerek bunların açıklanmasının öngörülmesi, sürdürülebilirlikle ilgili diğer konularda ise aşamalı olarak kamuyu aydınlatma yükümlülüğü getirilmesi önerilmiştir.

Sürdürülebilirlik konusunda kamuyu aydınlatmaya yönelik bölümde ilk olarak karşılaştırılabilirliği kolaylaştıran, uluslararası kabul görmüş standartlara uyumun sağlanması gerekliliği ifade edilmektedir. Bu anlamda, sürdürülebilirlik başlıkları, finansal raporlama ve kamuya duyurulan diğer bilgiler birbirleriyle karşılaştırılabilir olmalıdır. Karşılaştırılabilirliği kolaylaştıran uluslararası kabul görmüş standartların belirlenmesi kapsamında, Avrupa Birliği Şirketler Hukuku Faslı taahhüdümüz çerçevesinde oluşturulmuş bir kurum olan Kamu Gözetim Kurumu'muzun yeknesak bir uygulamaya gitme çalışmaları var. İkinci olarak, ilkelerde şirketin kamuya açık olarak sürdürülebilirlikle ilgili bir hedef belirlemesi durumunda bu hedefin güvenilir ölçümlerle açıklaması esas alınmıştır. Son olarak, ilkelerde sürdürülebilirlikle ilgili açıklamaların dış teyidi öngörülmüştür.

Şirketin sürdürülebilirlikle ilgili açıklamalarının harici ve objektif bir değerlendirmesinin yapılması amacıyla, bağımsız, yetkin ve nitelikli bir doğrulama hizmet sağlayıcısı tarafından, yüksek kalitede uluslararası güvence standartlarına uygun olarak yıllık güvence doğrulaması yapılmasına ilişkin yükümlülüklerin aşamalı olarak uygulanması öngörülmüştür.

Yeni getirilen ilkelerde en belirgin husus, ilkelerde ilk defa sürdürülebilirlik ve ekonomik dayanıklılık konusuna ilişkin önerilere yer verilmesidir. Bu kapsamda ilkelerde sürdürülebilirlikle ilgili olarak önemlilik kavramı açıklanarak, kamuyu aydınlatmaya ilişkin öneriler getirilmiştir. Yönetim kuruluna sürdürülebilirlik ve menfaat sahiplerinin çıkarının dikkate alınması konularında yükümlülükler verilmiştir. Pay sahipleri ve menfaat sahipleri ilişkileri bağlamında ele alındığında ise, ilkelerde menfaat sahiplerinin hak ve çıkarlarının da dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Bu amaç gerçekleştirilirken, şirketlerin, pay sahipleri ve menfaat sahipleri arasında değer, kaliteli işler, sürdürülebilir ve dayanıklı şirketler yaratma konularında aktif iş birliği ve diyalog içinde olması teşvik edilmektedir.

Son olarak SPK'nın sürdürülebilirlik hususunda sürdürülebilirlik raporlamasına ve sürdürülebilir sermaye piyasası araçlarına ilişkin çalışmalarından kısaca bahsedeceğim. SPK'nın sürdürülebilirlik raporlamasına yönelik ilk girişimi, sektör iş birliği ile oluşturulan Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi'nin yayımlanması olmuştur. 2020 yılı Ekim ayında Kurumsal Yönetim Tebliği'nin eki olarak yayımlanan uyum çerçevesi, halka açık ortaklıkların çevresel,

sosyal, kurumsal yönetim çalışmalarını yürütürken açıklamaları beklenen temel ilkelerin menfaat sahipleriyle paylaşılmasını amaçlamaktadır. Ayrıca, 2022 yılı Haziran ayında Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi'ne yönelik raporlama şablonu da Kurul kararı ile belirlenmiştir. İkinci olarak, Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında, 2022 yılı Şubat ayında SPK tarafından "Yeşil Borçlanma Aracı, Sürdürülebilir Borçlanma Aracı, Yeşil Kira Sertifikası, Sürdürülebilir Kira Sertifikası Rehberi" yayımlanmıştır. SPK'nın 2022 tarihli İlke Kararı ile çevreye/sürdürülebilirliğe olumlu etki edecek yatırımların sermaye piyasası yoluyla finansmanının teşvik edilmesi için, Rehber kapsamındaki sermaye piyasası araçlarının ihracında sermaye piyasası mevzuatının ilgili hükümleri uyarınca alınacak Kurul ücretlerinde %50 oranında indirime gidilmek suretiyle bu ihraçlar bir teşvik getirilmiş durumda. Sözlerime son verirken çok teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu (Oturum Başkanı): Şimdi sözü Tuğba Hocama ve Özlem Hocama bırakıyorum.

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Semerci Vuraloğlu: Öncelikle bütün emek harcayan hocalarıma, proje grubuna çok teşekkür ediyorum. Bizi burada bu kadar güzel şekilde ağırladıkları için, organizasyona dahil ettikleri için. Sonra benim için bir ilk açıkçası bir sunum yapma tekniği olarak Özlem Hocam vesile oldu öğrenmeme, sunumumuzu yapay zekâyla oluşturduk. Tabi bu benim için büyük bir adım. Zaten bilenler vardır. O bakımdan ilk kez de yürüteceğim bu sunumu. Gökdelenlerin içinden yeşil otlar filan çıkıyor. Gün sonu

olması itibariyle en azından o açıdan ilgi çekici olacaktır umuyorum.

Salondan: Denetlediniz değil mi? Yapay zekâ bazen bizi yanıltıyor.

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Semerci Vuraloğlu: Çok haklısınız Hocam. Tek tek denedik, otomatik kendisi resimleri seçiyor. Kendi bizim hazırlayıp yüklediğimiz metni özetliyor. Bir hata yapmazsam eğer en azından görsel olarak mutlu edecektir diye umut ediyorum. Şimdiden çok teşekkür ediyorum anlayışınız için.

Şimdi Özlem Hocamla beraber biz sorumlu yatırım ilkeleri ve sorumlu yatırım meselesini ele almaya çalışacağız. Hakikaten bu sürdürülebilirlik konusunun önemli bir ayağını teşkil ediyor. Çünkü klasik anlamda özellikle hepimizin bildiği üzere bugün cep telefonlarımızın bireysel internet bankacılığından yatırım işlemlerine gelip bir borsa şirketinden hisse satın alındığı vakit aslında pay sahibi konumu kazanabiliyoruz. Klasik anlamda yatırımcının muradı nedir burada? Mümkünse artı bir değer oluşsun. Aldığım değerle arada bir artı fark olsun veyahut kâr payı politikaları çerçevesinde bana bir temettü ödensin.

Klasik yatırımcı açısından bu amaçla karşı karşıyayız ama burada şunu sorgulamamız gerekiyor: Acaba bu kapsamda yatırımcının sorumlu olması gerekiyor mu? Yatırımcının sorumlu olması gerekiyor demek ne ölçüde geçerli olacak? Bunu incelemeye gayret edeceğiz. Şimdi ben bana düşen kısım çerçevesinde özellikle sürdürülebilirliğin bir diğer ayağı olarak tabi ki sorunlu yatırım ilkelerini ele

alacağım. İlk olarak Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri karşımıza çıkıyor. 2006 yılında altı temel ilkeyle karşı karşıyayız. Kendi internet sitesinde de detaylı açıklamaların yer aldığını görüyoruz. Burada özellikle ilk ilkeye bakacak olursak çevresel, sosyal ve yönetişimsel kriterleri göz önünde bulundurduğumuz zaman: İlk ilke bu ÇSY konularını yatırım analizi ve karar alma süreçlerine dahil etme meselesi ve altında pek çok dediğim gibi olası eylem neler olabilir noktasında öneri dile getiriliyor. Tabi ben sunumu da bu çerçevede kısaltmaya gayret ettim. Özellikle kendi internet sitesinde çok detaylı biçimde yer verildiği için bu konuda vaktinizi almak istemiyorum. Ama konumuza entegre edebilmek açısından bir parça daha önem verilmesi gereken ilke belki ikinci ilke o da aktif sahiplik politikaları. Bu kavram özellikle "active ownership" olarak geçen kavram nedir diye araştırdığımızda az evvel ifade ettiğim konunun başında ifade ettiğim işte borsada al sat yapayım bana temettü ödensin temennilerin dışında bir adım öne geç ve şirket yönetimine katıl. Yatırımcı konumundaki pay sahipliğinin dışında aktivasyon sağlamaya yönelik eylemci bir yapı da göstermeniz gerektiği sizden bekleniyor. İşte bu da daha ziyade ikinci ilke çerçevesinde aktif sahiplik politikaları çerçevesinde karşımıza çıkıyor. Daha sonrasında şirketler tarafından yatırım yapılan kuruluşlar tarafından da yine ÇSY konularında uygun açıklamaların yapılmasını sağlama noktasında bir diğer sorumlu yatırım ilkesi. Dördüncü ilke olarak yine ilkelerin yatırım sektörü içinde kabul görmesini ve uygulanmasını teşvik etmek kabul ediliyor ve bu çerçevede yine pek çok olası eylem planı sunmuş vaziyette bu ilkeler bize. Beşinci ilke, ilkelerin uygulanmasında

etkinliği arttırmak için birlikte çalışmayı öneriyor. Son ilkemizde tabi ki bunun çıktısını da değerlendirebilmek için faaliyetler ve bu sorumlu yatırım ilkelerinin uygulanmasına yönelik ilerleme hakkında ne durumdayız? Buna ilişkin bir raporlama yükümlülüğü ile karşı karşıyayız. Şimdi tabi hemen söylemek gerekir. Bu ilkeler de tabi gönüllülük esasına dayanıyor. Bu çerçevede ele almak gerekiyor. Herhangi bir yaptırım mekanizması yok. Yatırım yapılan şirketin davranışlarını olumlu etkileme noktasında tabi ki sonuçları olacak. Özellikle ikinci ilke bizim bugünkü projede ele alınan konular açısından daha önemli şekilde karşımıza çıkıyor. Şimdi bu Sorumlu Yatırım İlkeleri'nin sorumlu yatırım konusunda en önemli gelişmiş girişim olarak kabul edildiğini görüyoruz. Benim son kontrol ettiğimde toplam 5.296 imzacısı vardı. Bunların 750 kadarı, çok büyük çoğunluğu olmasa da, varlık fonu olarak karşımıza çıkıyor aslına bakarsanız. Ama ne yazık ki ulusal varlık fonları bunun içerisinde önemli bir yere sahip değil. Aksi beklenirdi açıkçası sürdürülebilirlik açısından. Bu çerçevede de tabi ki ulusal varlık fonu dediğimiz noktada çok kısa bir parçada kurumsal yatırımcıya değinmem gerekiyor belki. Çünkü kurumsal yatırımcı dediğimiz zaman global sermaye piyasalarında en kilit rol oynayan aktörüyle karşı karşıya kalıyoruz. Bunlar varlıklarının önemli bir kısmını borsaya kote şirketlerin hisselerine yatırıyorlar. Dolayısıyla bu şirketlerin aldıkları kararları ve yönetişimleri de bu çerçevede belirli bir ölçüde etkileme gücüne sahipler. Ama son 10 yılda bu kurumsal yatırımcı aktivizminin daha önem kazandığını söylemek mümkün. Portföy yönetim şirketlerindeki kurumsal yatırımcıların davranışları özellikle 2008 finansal krizinin

ardından özellikle kamu ve özel emeklilik fonları açısından yani sorumlu yatırımla ilgili hangi kaynağı açsanız çoğunlukla karşınıza emeklilik fonlarıyla ilgili düzenlemeler çıkıyor. Bu noktada pasif bir tutumdan aslında daha proaktif bir tutuma doğru evrildiğini görüyoruz. Özellikle emeklilik fonları ve ulusal varlık fonlarından kaynaklanan bir kurumsal yatırımcının pay sahipliği haklarından kaynaklı hakları kullanırken mevcut ve gelecekteki yararlanıcılara yönelik uzun vadeli taahhütlerini garanti altına almak için tekrar altını çiziyorum bu etkilerin tamamı uzun vadeli olarak karşımıza çıkıyor. En üst düzeye çıkarmayı amaçladığını görüyoruz. Elbette kurumsal yatırımcılar yatırım yapılan şirkette genellikle çoğunluk hisseye sahip olmadığı için doğrudan karar alma mekanizmasında aktif bir rol oynamıyorlarsa da özellikle yatırımcılar yatırımlarını geri çekme tehdidiyle belki büyük bir öneme sahip yatırımcı aktörleri olarak karşımıza çıkıyor. Diğer taraftan bu aktif sahiplik, active ownership olarak geçen kavram da şirket genel kurulunda oy hakkını kullanması gerektiğini görüyoruz. Bu vesileyle de karar alma mekanizması ve etki aracı gibi gözükse de kurumsal yatırımcıların kurumsal karar alma sürecini etkilemesi açısından tek yol bu değil. Şirket yönetimiyle olan yakın bağları bu kurumsal yatırımcıların, genel olarak etkili konumları nedeniyle perde arkasında gayri resmi bir aktivizm de sergilemeleri mümkün. Tabi ki, aktivizmin en büyük aracı oy kullanma en büyük aracı bu şekilde etki etme şirket yönetimine ama gayri resmi müdahale yolları da bu noktada karşımıza çıkabilir.

Kurumsal yatırımcı dediğimizde özellikle yatırım fonları, emeklilik fonları, sorumlu yatırım kapsamında

karşımıza çıkan kavramlar ve nihayet varlık yönetim fonları karşımıza çıkıyor. Bunlar sorumlu yönetimin özellikle varlık yatırım fonları önemli bir ayağı. Ben telaffuz edemiyorum. Dolar bazında 13'le başlayan 15 haneli bir rakam yönetiyor bu ulusal varlık fonları ve bu kapsamda çeşitli makro ekonomik amaçlara ulaşmak için varlık edinen ve yöneten devlete ait kuruluşlar olarak karşımıza çıkıyor. Tabi tipik olarak bu varlık yönetim fonları bir ülkenin doğal kaynak sektörleri gibi emtia araçları kazançlarıyla destekleniyorlar ya da genel anlamıyla vergi geliri ya da döviz rezervi gibi kaynakları arkalarına alıyorlar.

Varlık yönetim fonları açısından, sosyal sorumlu yatırım dediğimiz zaman finansal kârlılığını da o fonun finansal kârlılığını da arttırmasını bekliyoruz. Uzun vadede tabi ki karşımıza çıkacak bu etkiler. Çevresel ya da insan hakları faktörlerini olumsuz etkilemedikleri sürece bu koşul altında kaynakları belirli bir etik ayak izine sahip girişimlere tahsis etmek daha kârlı olarak sonuçta karşımıza çıkıyor. Bu sonucu eğer ortaya koymazsak hiçbir yatırımcıyı da sorumlu yatırıma tabi ki ikna edemeyiz bu koşullar çerçevesinde. Neden daha kârlı olacak sosyal sorumlu yatırım yapmak? Bunun sebepleri de daha ziyade şöyle karşımıza çıkıyor: Öncelikle açılacak davaları bertaraf etmiş olacağız. Aksi halde pek çok davayla karşı karşıya kalabileceğiz. Basında olumsuz yer alma, sivil toplum kuruluşlarının hedefi haline gelme, bunun dışında düşük hisse fiyatları, yüksek dava maliyetleri, zedelenen kurumsal itibar ardından sınırlı pazar erişimi ve piyasada sektördeki en iyi çalışanları istihdam edememe, istihdam etme şansının azalması da yine olumsuz ekonomik sonuçlar olarak karşımıza çıkıyor. Aksine eğer

olumlu bir etik ayak izine sahip şirkete yatırım yaparsak varlık yönetim fonları içinde daha iyi ekonomik getirileri ile karşı karşıya olacağımız söyleniyor. Biliyorsunuz ülkemizde de 2016 yılında Türkiye Varlık Fonu kuruldu. Bir anonim şirket çatısı altında, kendi kuruluş kanunu da bulunan, kendi internet sitesinde bir bilgi var. Ben onu daha ziyade aktarmak istiyorum. Türkiye Varlık Fonu'nun sürdürülebilirlik misyonu "Portföy yönetim şirketlerini sürdürülebilirlik performanslarını arttırmaya yönlendirerek Türkiye'de uzun vadeli sosyal ve çevreye duyarlı ekonomiye katkıda bulunmaktır." diyor. Toplumsal sorumluluk bilinciyle ve faaliyetlerinde kamu yararını da gözeterek hareket eder. Bu politikanın amacı, Türkiye Varlık Fonu'nun çevresel sosyal yönetişim yaklaşımı yönetecek bir çerçeve oluşturmak. Bu çerçeve Varlık Fonu'na operasyonları kapsamındaki yatırım kararlarına ve faaliyetlerine ÇSY faktörlerinin entegre edilmesi konusunda rehberlik sağlamaktadır, deniyor ve yine kendileri beyan ediyorlar ki biz bu konulara yatırım yapmayacağız. Yani Türkiye Varlık Fonu olarak şu hususlara yatırım yapmayacağız, sorumlu yatırımcı olarak diye örneğin bir çerçeve çizmeye gayret ediyor. Tabi bu noktada devlet yardımlarını da göz önünde bulundurmamız gerekiyor. Öğle yemeğinde Hocamla görüşmüştük. Benim takip edebildiğim kadarıyla ülkemiz devlet yardımlarına uyum konusunda rekabet hukuku başlığı altında sübvansiyonlar kapsamında kastediyorum, Avrupa Birliği ülkeleriyle uyum sorunu yaşanıyordu. Anti-trust hükümlerinin aksine devlet yardımları konusunda çok uyumlu olunmadığı göz önünde bulundurulduğunda bu noktada ihtiyatlı davranmak gerekiyor diye düşünüyorum. Aslı Hocam zaten

iletti. Yeşil tahviller meselesi önemli bir adım. Yine yeşil aklamaya tabi ki burada da dikkat etmek gerekiyor ama onunla ilgili kısımda çokça söylendi. Buradan sonra sözü Özlem Hocama bırakıyorum, teşekkür ederim.

Dr. Öğr Üyesi Özlem Ata Polat: Ben de hemen Tuğba Hocamın bıraktığı yerden devam edeyim. Burada öncelikle konumuz kurumsal yatırımcı kapsamında olduğu için sorumlu yatırım. Kurumsal yatırımcıların da en önemli kısmı portföy yönetim şirketleri olduğu için portföy yönetim şirketlerine ilişkin bazı hükümleri hemen kısaca söyleyeceğim. Çünkü portföy yönetim şirketlerin, ana faaliyet konusu fonların kurulması ve yönetimi olan anonim şirketler ve bunlar yatırım ortaklıkları, emeklilik yatırım fonları da portföy yönetim şirketinin ana faaliyet konusu kapsamında değerlendiriliyor. Bunlar yatırım fonunu tasarruf sahiplerinden fon katılma payı karşılığında toplanan para ya da diğer varlıklarla tasarruf sahipleri hesabına inançlı mülkiyet esaslarına göre SPK tarafından belirlenen varlıkları, portföyleri işletmek amacıyla portföy yönetim şirketleri tarafından kurulan bir fon iç tüzüğüyle kurulan tüzel kişiliği bulunmayan mal varlığı olarak tanımlanıyor yatırım fonları. Yani portföy yönetim şirketleri yatırım fonlarını vekil sıfatıyla inançlı malik olarak özen ve sadakat yükümlülüğü kapsamında yönetiyor. Şimdi bu portföy yönetim şirketinin özen ve sadakat yükümlülüğüne aykırı fiilleri nedeniyle müşterilerine verebileceği zararlardan müşteriye karşı doğrudan sorumlu olduğu da ve aksine bir sözleşme hükmünün de sözleşmeye konulamayacağı da belirtilmiş. Bunları neden söyledim? Çünkü portföy yöneticisinin bu özen ve sadakat yükümlülüğünün yeniden yorumlanması gerektiği ve içerisine ESG

kriterlerini de entegre etmesini gerektirdiği belirtiliyor uluslararası literatürde ve raporlarda. Birazdan ona değineceğim. Fakat oraya gelmeden önce sosyal sorumlu yatırım ile ESG yatırımı arasındaki farka da hemen değinmek istiyorum. Şimdi sorumlu yatırım dediğimiz yatırım aslında yatırımcının yatırım portföyünün finansal performanstan bağımsız olarak ahlaki ya da etik nedenlerle yansıtmasını istediği değerlere dayalı yatırımlarla ilgili. Yani buradan yatırımcı kendisi özel talep ile portföy yöneticisinden yatırımlarımı şu şu ahlaki değerleri gösteren şirketlere yapın diyor. Tabi bireysel portföy yöneticiliğinde bu mümkün olacak. Kolektif portföy yöneticiliğinde birçok yatırımcının fonu tek bir portföyde yönetildiği için yatırımcıların tek tek tercihlerini dikkate almak mümkün değil. Bir örnek verecek olursak sosyal sorumlu yatırıma; örneğin bir yatırımcı diyor ki, ateşli silah yöneticilerinin hisselerine sahip olan herhangi bir yatırım fonundan ya da borsa yatırım fonundan kaçınmak istiyorum ben diyor ya da bir yatırımcı portföyünün sabit bir oranını kârlarının büyük bir kısmını hayır kurumlarına bağışlayan şirketlere yatırım yapmayı, tahsis etmeyi istediğini söylüyor fon yöneticisine. Burada, sosyal sorumlu yatırımcının bir talebi var fon yöneticisinden. ESG yatırımında ise tartışılan şey acaba yatırımcının talebi de olmaksızın yatırım fon yöneticisinin kendi yükümlülüğü içerisinde biz ESG kriterlerini yönetim yükümlülüğüne, yani özen ve sadakat yükümlülüğüne dahil edebilir miyiz sorusu tartışılıyor herhangi bir düzenleme olmaksızın ya da yatırımcının talebi olmaksızın. Burada Birleşmiş Milletler'in ve sorumlu yatırım ilkelerinin birlikte hazırladığı bir proje kapsamında düzenlenen bir rapor var. Burada yatırım fon

yöneticisinin "fiduciary duty" denilen inançlı malikin, özen ve sadakat yükümlülüğüne karşılık gelen yükümlülüğünün içerisine acaba biz ESG yatırımlarında entegre etmek zorunda mıyız konusu tartışılmış ve sonuç olarak raporlar hazırlanırken şu karara varılıyor: Biz artık fiduciary duty özen ve sadakat yükümlülüğünün yeni, modern bir yorumunu yapmalıyız ve bu yorumun içerisine ESG kriterlerini de entegre etmeliyiz. Herhangi bir düzenleme olmaksızın da biz bu yorumu yapmalıyız. Çünkü özen ve sadakat yükümlülüğü organiktir, tarihsel süreçle evrimleşmiştir ve o nedenle bir fon yöneticisi finansal raporunu hazırlarken finansal analizlerini yaparken ESG kriterlerini de dikkate almalıdır diyor. Zaten raporda ESG kriterlerini dikkate alan fonların finansal getiri olarak da uzun vadede daha başarılı olduğuna yönelik de çıktılar alınmış. Bu açıdan modern tanım artık bunu da kapsıyor, modern uyarlama. Burada sadakat yükümlülüğü kapsamında fon yöneticisinin yatırımcıların sürdürülebilirlik tercihlerini dikkate alması isteniyor. Özen yükümlülüğü kapsamında ise yatırımın vadesiyle tutarlı bir şekilde yatırım karar alma süreçlerine finansal olarak önemli ESG faktörlerini dahil etmeyi de kapsaması gerektiği belirtiliyor. Bu noktada bir de çok zamanınızı almadan risk yönetimi sisteminden de bahsetmek istiyorum. Şimdi bu portföy yönetim şirketlerinin risk yönetim sistemleri, söz konusu finansal analizlerini yaparlarken, finansal analiz yapılırken bir şirketin ESG risklerini ve fırsatlarını belirleyerek analizini tamamlanması gerekiyor dedik özen ve sadakat yükümlülüğünün yeni yorumunda. Bu nedenle risk yönetimi yapılırken bunun yapılması gerekecektir deniliyor doktrinde. Deniliyor ki inançlı malikin bu özen ve sadakat

yükümlülüğü modern ihtiyaçlara göre değişmiştir. ESG yükümlülüğü de buna sokulmalıdır ve de risk yönetim sistemi oluşturması gereken tüm kuruluşların da bu yükümlülüklerin içine ESG yükümlülüğü sokulmalı, ESG kriterleri değerlendirilerek bu risk analizleri yapılmalıdır. Yani burada şunu söyleyebiliriz: Bir ESG fırsatı varsa bunu değerlendirdiğinde ne kadar kâr edecek ya da bir ESG riski varsa yine de yatırım yaparsa ne kadar zarar edecek bu analiz yapılarak risk yönetimi gerçekleştirilmelidir deniliyor. Burada tabi Aslı Hocam da bahsetti. Bizim mevzuatımızda hiçbir düzenleme yok. Bu konularla ilgili uluslararası mevzuatta da düzenleme olmadan dahil edebilir miyiz ESG yükümlülüğü bu tartışılıyor. Bizim mevzuatımızda yeşil tahviller söz konusu. Burada Hocamın da söylediği bir teşvik oranı var ona zaman harcamamak adına değinmiyorum Aslı Hocam bahsetmişti. Bu bir rehber niteliğinde. O yüzden normlar hiyerarşisi anlamında yarattığı etki, birtakım tartışmalar var ama onun dışında da bir düzenleme olarak bizde geçiyor yeşil tahvil rehberi. Sonra şundan bahsedebilirim: ESG sürdürülebilirlik fon sepeti fonları var portföy yönetim şirketlerinin. BİST'in Borsa İstanbul'un sürdürülebilirlik endeksleri var. Belki şundan da bahsetmemiz gerekiyor. TSRS'nin uygulama kapsamında kolektif yatırım kuruluşları, portföy yönetim şirketleri, sermayesi araçları, bir borsada veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören şirketlerin bazı kriterleri orada kurul kararında sayılan üç kriterden en az ikisinin eşik değerinin art arda iki raporlama dönemini aşması durumunda bunların da TSRS uygulamasına dahil olacağı belirtiliyor. Son olarak yeşil aklamadan da bahsetmek gerekiyor. Çünkü konumuz açısından özellikle emeklilik

fonları gibi kurumsal yatırımcıların müşterilerine bazı fonları pazarlarken yeşil olarak pazarladıkları fakat hangi kapsamda yeşil olduğunu net bir biçimde açıklamadıkları görülüyor. Burada İsviçre'de FINMA'nın bir kılavuzu var bu finansal ürünlerde yeşil aklamayla ilgili. Orada sürdürülebilirlik ile ilgili finansal ürünler adında veya şirket adında ürün dokümantasyonu veya finansal ürünün reklamında sürdürülebilir yeşil, çevre dostu veya ESG gibi terimler kullanılarak pazarlanabildiği belirtilmiş, buna ilişkin düzenlemeler yapılmış. Son olarak bundan da bahsedebilirim. Daha fazla vaktinizi almayayım, teşekkür ediyorum Hocam.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Şimdi Işık Hocam, Habibe Hocam ve Atahan Hocamın sunumları var. Işık Hocam söz sizde.

Doç. Dr. Işık Özer: Teşekkür ediyorum Hocam. Başta Levent Hocam olmak üzere, öncelikle tüm proje ekibine teşekkür ediyorum. Ben konunun sorumluluk boyutundan söz etmek istiyorum. Hocalarım anlayış gösterdi. Sağ olsunlar dediler ki esnek bir biçimde görüşlerinizi paylaşabilirsiniz. Benim de sorumlulukla ilgili paylaşmak istediğim bir iki husus var. Konu aslında bir sermaye şirketini sürdürülebilirliğe hizmet etmeye nasıl zorlayabiliriz, sürdürülebilir kararlar alma yükümlülüğü nasıl getirebiliriz? Esas sözleşmede ne tip düzenlemeler yapılabilir diye düşünürken aslında ilk oturumda Mehmet Hocam benim değinmek istediğim her şeye değindi. Genel olarak şunları söyleyebilirim. Anonim şirketleri sürdürülebilir davranmaya zorlamak için aslında yabancı hukukta temel olarak 3 yaklaşım var. Bir yaklaşım pay sahipleri yanında menfaat sahiplerinin de

çıkarlarının korunmasına yönelik kanunlara açık hüküm koymak. Örneğin, Çin'i sayabiliriz. Birleşik Krallık var, Amerika Birleşik Devletleri'nde bazı eyaletlerde var şirketler kanunlarında yöneticilerin menfaat sahiplerinin de çıkarlarını korumalarına ilişkin hükümler. İkinci bir yaklaşım şirket kârının belirli bir oranının sosyal sorumluluk projelerine ayrılması. Aslında kârın nasıl kullanılacağına Zehra Hocam da değindi. Burada ise kanunla düzenlenen bir yaklaşım söz konusu. Mesela, Hindistan'da var, Nepal'de var, Nijerya'da var. Mauritius Cumhuriyeti'nde var ki ülkeler de dikkat çekici, onun da altını çizmek istiyorum. Hatta devlet eliyle yürütenler de var, bir fon oluşturuluyor devlet tarafından ve şirketin elde ettiği kârın belirli bir yüzdesi o fonda toplanarak sosyal yardımlar, okul inşaatı yapılması vs. gibi faaliyetlere ayrılıyor. Üçüncü bir yaklaşım da yönetim kurulu yapısı içinde birtakım düzenlemelere gitmek. Bir sürdürülebilirlik uzmanının yönetim kurulunda bulunmasının zorunlu tutulduğunu görüyoruz. Mesela Almanya'da da şirket çalışanlarından bir temsilcinin yönetici kurulda bulunması zorunlu tutulmuş. Çalışanların çıkarlarını koruması için. Hindistan'da sürdürülebilirlikle ilgili bir komite kurulması söz konusu. Bunların tamamı kanunla yapılan ve aslında açıkça şirkete yükümlülük getiren düzenlemeler. Şimdi Türk hukukunda bağlayıcı bir norm yok. Almanya'da da şirketleri sürdürülebilir kararlar almaya zorlayan açık bir hüküm yok. Almanya'da aslında tartışmalar, yöneticilerin bağlılık ve özen yükümlülüğü çerçevesinde yapılıyor. Yöneticiler bağlılık yükümlülüğü kapsamında şirket menfaatlerini korumak zorundalar ki hocalarım değindiler. Şirket menfaatlerini korumanın içinde sadece pay sahipleri ya da

şirket çıkarlarının korunması mı yoksa menfaat sahiplerinin çıkarları da var mı? Bir de Almanya'da compliance yükümlülüğü açısından inceleniyor. Ama açıkçası bütün yükümlülükler açısından da olumsuz sonuca varılıyor, yöneticilerin kanunen böyle bir yükümlülüğü yok. Almanya'da çoğunluk görüşe göre, şirketin ekonomik bir çıkarı varsa yani eğer yönetici makul ekonomik bir sebep bulabiliyorsa sürdürülebilirliğe hizmet eden ya da sosyal sorumluluğa hizmet eden kararlar verebilir. Dolayısıyla en nihayetinde şirketin ekonomik çıkarı esastır. Şimdi ben bir ticaret hukukçusu olarak tabi ki şirketin bir yardım birliği gibi hareket etmesini asla savunamam; bir dernekten vakıftan söz etmiyoruz. Dolayısıyla tabi ki ekonomik bir birlik, ekonomik çıkarı için hareket edecek. Ama ideal olarak ben de açıkçası toplumdan kazanılan paranın toplum için kullanılması gerektiği bakış açısıyla hareket etmeleri gerektiğini düşünüyorum. Fakat bunun için açık bir norm olması gerektiğini de düşünüyorum. Şimdi burada da Muzaffer Hocamın anlayışına sığınarak söyleyeceğim. Gelenekçilerle modern görüş arasında ben gelenekçi olduğumu söyleyebilirim. Yani yöneticilerin özen yükümlülüğünün pay sahipleri yanında menfaat sahiplerini de koruma yükümlülüğü içermediğini düşünüyorum. Çünkü özen yükümlülüğü aslında ikincil bir davranış şekli, yani yöneticiye kanunun ya da esas sözleşmenin yüklediği görevleri yerine getirirken bir davranış yükümlülüğü getiriyor. Özen yükümlülüğü salt tek başına bir yükümlülük değil. Yöneticinin sorumluluğu açısından da çok açık. Kanundan ya da esas sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerin ihlali. Dolayısıyla Türk hukukunda yöneticinin sürdürülebilir kararlar almasına yönelik açık hüküm

olmadığına göre açıkçası ben sadece özen yükümlülüğünden hareket ederek bu sonuca varamayız kanaatindeyim. Yöneticilere karşı yabancı hukukta pek çok dava açıldı biliyorum. Hollanda örneğini verdi Muzaffer Hocam, Birleşik Krallıkta da var, ABD'de çok var. Davaların çoğunluğu yöneticilerin sorumluluğuna ilişkin hükümlerden ziyade haksız fiil, kusursuz sorumluluk gibi sebeplere dayanan davalar. Kanuna açık hüküm ekleyen ülkeler dışında yöneticinin sorumluluğunu çalıştıran mekanizmalar yok yabancı hukukta, umarım olur. Sürdürülebilir şekilde davranmayı nasıl bağlayıcı hale getirebilirim o zaman? Aslında yabancı hukukta tartışılan 2 yöntemi var. Birincisi, şirket davranış kuralları. Şirketi bağlar mı? Bunlar nasıl bağlayıcı hale getirilebilir? İki binli yıllardan itibaren özellikle çok popüler hale geldiler. Bütün şirketlerde var, sürdürülebilirlik davranış kodları diye özel isimlerle anılıyorlar. Hatta şirketler farklı konularda birden fazla davranış kodu yayınlıyorlar. Davranış kodlarının şirketin taraf olduğu sözleşmelere entegre edilmesi gibi bir yaklaşım var. O zaman bir sorun yok artık bağlayıcıdırlar ve sözleşme hukuku uygulama alanı bulur. Asıl problem, şirketin kamuya açıkladığı bir davranış koduna aykırı davranması halinde, şirketi sorumlu tutmak isteyen tarafın şirketle sözleşme ilişkisi içinde olmaması halinde çıkıyor. Cemile Hocamın değindiği gibi, sözleşmeye taraf değil mesela ama zarar gördü ve dava açacak. Neye karşı, neye dayanarak? İşte şirket tarafından kamuya açıklanmış bir davranış kodu bir sözleşme öncesi taahhüt sayılabilir mi? Tek taraflı bir taahhüt müdür gibi tartışmalar var. Bu davranış kodlarının bağlayıcı olup olmayacağına ilişkin. İkincisi ve belki daha radikal bir yaklaşım ise esas

sözleşmeye hüküm konmasıdır. Ben açıkçası Kadir Bey'in Bakanlık olarak (TTK) 340'ı yumuşatmış olduklarını duymaktan mutluluk duydum. Biz dedi engellemiyoruz, sürdürülebilirliğe ilişkin bir düzenleme esas sözleşmede getirilebilir. Olumlu buluyorum bunu. Şirket amacıyla ilgili sadece bir hususu belirteyim. Salt bu amaçla bir şirket kurabileceğini düşünmüyorum. Buna bence engel olunmalı. Avrupa Birliği'nde var mesela kamu yararına şirket dediğimiz bir kavram var. Ayrı bir şirket statüsü tanıyor. O şirketin amacı zaten sadece kamu yararı, çevrenin korunması, toplum refahının arttırılması vs. O ayrı bir statü ama Türk hukukunda böyle bir statü yok, olmalı mı? O da tartışılır. Bence zaten şirketin ruhuna aykırı olur dediğim gibi, bir ticaret hukukçusu olarak her zaman ekonomik çıkardan fedakârlık edilmeden…

Kadir Sevim: Hocam bölüyorum kusura bakmayın. Ticaret hukukunda kâr amacı gütmeyen şirket kurulması yönünde bir öneri gelmişti bize yıllar önce. Biraz tartışıldı ve o gün uygun görülmemişti.

Doç. Dr. Işık Özer: Dernek ve vakıftan neden ayrılacak? Neden böyle bir şirket statüsü yaratıyoruz? Gerekçeleri ortaya konmalı.

Kadir Sevim: Community interest company gibi toplum yararına çalışan…

Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer Eroğlu: Bir ara çok popülerdi. Bir on yıl öncesinin çok popüler konusuydu, şimdi pek tartışılmıyor.

Doç. Dr. Işık Özer: Şimdi dolayısıyla esas sözleşmeye gelirsek hemen bitireceğim, çok uzatmayacağım. Nasıl bağlayıcılık kazandırabiliriz; yani yönetici için böyle bir yükümlülük getirebilir miyiz? Birincisi şirket davranış kodları dedik. İkincisi esas sözleşme dedik. Evet, esas sözleşmeye yazılabilmeli ama yazılırsa da bu defa başka sorunlarla karşılaşıyoruz ki, Esra Hocam çok haklı olarak söyledi. Yöneticinin esas sözleşmeden ve kanundan kaynaklanan sorumluluklarının ihlali (TTK) 553'de düzenlenmiş. Esas sözleşme ile yönetici açısından böyle bir yükümlülük getirdiğim anda aykırılık halinde bu defa dava açma problemi ortaya çıkacak, davayı kim açacak? (TTK) 553 davacılar bakımından sınır koyuyor. Mesela, Birleşik Krallık biraz önce söylediğim o ilk yaklaşımı benimseyen ülkelerden bir tanesi, Şirketler Kanunu'nda açık hüküm var. Yöneticiler şirket çalışanlarının çıkarlarını korumakla, şirket faaliyetlerinin toplum ve çevre üzerindeki etkilerini gözetmekle yükümlü tutulmuş. Dolayısıyla menfaat sahiplerinin çıkarlarını da gözetmeleri gerektiği kabul edilmiş. Menfaat sahiplerinin hakları ihlal edildiğinde ise dava açma hakkını sadece şirkete tanımış, şirket dava açmadığı takdirde de türev dava açma hakkı pay sahiplerine tanınmış; menfaat sahiplerine dava açma hakkı tanımıyor. Aslında öğretide de eleştiriliyor. Yani madem menfaat sahiplerinin çıkarlarını korumak için yapılan bir değişiklik bu neden menfaat sahiplerine dava açma hakkı tanınmıyor? Ama çok zor olur. Yani o kapıyı açmak da bu sefer yöneticiler açısından çok zor olur. Dolayısıyla (sorumluluk açısından) esas sözleşmeye hüküm konması ihtimali biraz kapalı gibi görünüyor demek istiyorum ve sözlerimi sona erdiriyorum.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Buyurun Habibe Hocam.

Araş. Gör. Dr. Habibe Dinç Doğan: Hocam daha çok bir mevzuat tespiti gibi bizim çalışmamız Atahan'la birlikte. Ben CSRD'yi incelemiştim. Kurumsal sürdürülebilirlik raporlama direktifi. Bununla ilgili zaten Özge Hoca da açıklama yaptı. O yüzden onun değindiği yerleri de çıkaracağım. Onları tekrar anlatmama gerek yok. AB Komisyonu tarafından hazırlanan bu direktif 5 Ocak 2023'te yürürlüğe girmiştir ve şirketlerin sürdürülebilirliğe ilişkin bilgileri raporlamasını gerektiriyor. CSRD yürürlüğe girmeden önce 2014 yılında finansal olmayan raporlama direktifi yürürlüğe girmişti ve CSRD yürürlüğe girene kadar bu yürürlükte kaldı. Ama finansal olmayan raporlama direktifinin kapsamı CSRD'ye göre daha dardı. Hem şirketlere yüklediği bu raporlama yükümlülüğünün kapsamı dardı, hem raporlama yükümlülüğü altına soktuğu şirketlerin sayısı daha azdı. CSRD ile bunun hem kapsamı genişletilmiş hem daha fazla şirket bu raporlama yükümlülüğüne tabi artık. CSRD'ye tabi şirketler, Özge Hocam söyledi zaten AB içindeki şirketler de AB dışındaki şirketler de olabilir. Bunun belirli ciro eşikleri var. Kimler için ne zaman zorunlu? Bunları da hocamız anlattığı için bunları da geçebiliriz. CSRD raporunun içeriği genel olarak birkaç başlıkta incelenebilir. Bunlar ne kadar geniş kapsamlı bir raporlama beklediklerini vurgulamak amacıyla birkaçından bahsetmek isterim. Sürdürülebilirlik kapsamında belirli bir zaman için hedefler belirlenmesi ve bu hedeflere ulaşabilmek için somut hangi adımların atılmasının planlandığı bu raporda belirtilmeli, yöneticilere sürdürülebilirlik konusunda sağlanan teşvikler,

yöneticilerin ve denetçilerin sürdürülebilirlik konusundaki rolleri ve uzmanlıkları, eğer bu organlar yeterince uzman değilse yeterince ehil değillerse bu uzmanlığa ne şekilde ulaşacaklarının da yine bu raporlamada açıklanması gerekir. Şirketin genel sürdürülebilirlik konusundaki politikaları somut olarak desteklenerek yine bu raporlamada belirtilmesi gerekir. Şirket, kendisi ve değer zincirindeki mevcut ve potansiyel olumsuz etkileri de raporlamalı ve bunları önlemek için hangi somut adımları attığını da raporda belirtmeli. Aynı zamanda eğer bir çeşitlilik politikası uygulanıyorsa şirkette yani cinsiyet, yaş, engellilik, eğitim gibi politikalar uygulanıyorsa bu hedeflerin nasıl uygulandığı ve sonuçları açıklanmalı. Eğer çeşitlilik politikası uygulanmıyorsa da bunun nedeni yine raporlama kapsamında açıklanmalı. CSRD'nin getirdiği yenilikler de var. Bunların ilki Avrupa sürdürülebilirlik raporlama standartları ESRS, bu da sürdürülebilirlik raporlamasının nasıl yapılacağını detaylı olarak gösteren standartlardır. Burada her şirket grubu için ayrı standartlar öngörülmesi söz konusu. Şimdi 2025 yılında 2024 yılı için raporlama yapan büyük şirketlere uygulanacak standartlar Temmuz 2023'te zaten yürürlüğe girdi. Diğer sektöre özgü standartların da Temmuz 2024'te yayınlanması bekleniyordu ama o da 2 yıl ertelendi. AB üyesi olmayan ülkelerdeki şirketlere yönelik standartların da yayınlanma tarihi 2026 olarak belirlenmiştir ama buradaki AB üyesi olmayan ülkelerdeki şirketlere yönelik standartlarda daha çok etki önemliliği söz konusu olacağı belirtiliyor. Yani şirketin iç ilişkileri, finansal durumu gibi konulardan çok bahsedilmeyecek, bu konularda raporlama istenmeyecek AB üyesi olmayan ülkelerdeki şirketlerden. Bu

standartlar her üç yılda bir Avrupa Komisyonu tarafından gözden geçirilecek. Yine yeniliklerin bir diğeri dijital format ve etiketleme: CSRD kapsamında hazırlanan raporlar dijital formatta hazırlanacak ve dijital makine tarafından okunabilir şekilde etiketlenecek. Bağımsız denetim ve güvence denetimi de yine bir diğer yeniliği, tüm raporlar bağımsız denetim kuruluşları tarafından kontrol edilecek. Üye ülkelerde, AB üyesi ülkelerde, bağımsız denetçiler tarafından yapılan denetim için standartları belirleyecek. Diğer ve son başlığım da çifte önemlilik başlığı. Bu da yine ESRS'nin getirdiği bir gereklilik. Çifte önemlilik; etki önemliliği ve finansal önemliliği de kapsayan bir değerlendirme yaklaşımı olarak tanımlanabilir. Etki önemliliği şirketlerin faaliyetlerinin, çevre, insan hakları, çalışanlar ve toplum üzerindeki etkileri, yani şirketin dışındaki çevreye, insan haklarına, çalışanlara, topluma etkilerinin değerlendirildiği bir ölçektir. Finansal önemlilik ölçeği de şirketlerin sürdürülebilirlik meselelerinin, şirketlerin kendi faaliyetlerini nasıl etkilediğini kapsar. Yani şirketin gelecekteki finansal durumu, sürdürülebilirliği ve yatırımcıların kararlarını etkileyebilecek faktörler burada dikkate alınır. Sürdürülebilirlik raporları yönetim raporunun diğer bölümleriyle ve finansal raporlarla da bağlantılı ve onlarla uyumlu olmalıdır. Benim sunumum bu şekilde. Teşekkür ederim.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Buyurun hocam.

Araş. Gör. Dr. Atahan Güncan: Benim sunumum da kısaca Türk mevzuatında yani hukukumuzdaki sürdürülebilirliğe ilişkin raporlama ile ilgili olacak. Bu kısa sunuma geçmeden önce özellikle Kamu Gözetimi Kurumu'na ve

Tufan Bey'e de çok teşekkür ediyorum. Çünkü Kamu Gözetimi Kurumu bu konuda oldukça doyurucu açıklamalar yapıyor. Kamuoyuna verdiği bilgilendirmeler bizim için çok yol gösterici oldu. Hatta Tufan Bey'in uzmanlık tezinden de biz çok faydalandık. O yönden kendilerine buradan bizzat teşekkür etmek istedim. Sürdürülebilirliğe ilişkin bizim hukukumuzda yapılacak olan raporlamanın kanuni dayanağı, esas itibariyle hepimizin bildiği üzere, Türk Ticaret Kanunu'nun seksen sekizinci maddesine getirilen altıncı fıkra, yani 2022 yılında kabul edilen hüküm ve buradaki hükmün de ilgili kısmı şu şekilde: Sürdürülebilirliğe ilişkin raporlamaların uluslararası alanda geçerliliğini sağlamak amacıyla uluslararası standartlarla uyumlu olacak şekilde Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları'nı belirlemeye ve yayınlamaya KGK'nın yetkili olduğunu belirtiyor. Yani aslında yetki veren bir hüküm bu 88/6 hükmü. Bunun dışında diğer bir mevzuat da 660 sayılı Kamu Gözetimi Kurumu'nun Teşkilatına ilişkin olan Kanun Hükmünde Kararname. Yine bu kararnamede de açık bir biçimde Türkiye Sürdürülebilirlik Standartlarını belirleme ve yayınlama yetkisi Kurum'a verilmiş Kamu Gözetimi Kurumu'na verilmiş. Bu yetkisine dayanarak 29 Aralık 2023 tarihli Resmî Gazete'nin mükerrer sayısında Kamu Gözetimi Kurumu, bu hususta Kurul kararını yayımlıyor. Kurul kararına baktığımızda; artık hukukumuzda kimlerin sürdürülebilirliğe ilişkin raporlama yapmakla yükümlü olduğunu açık bir biçimde anlayabiliyoruz. Karara hızlıca baktığımızda; öncelikle kararda belirli şirketler sayılmış. Bu şirketlerden olması gerekiyor sürdürülebilirlik raporlamasının zorunluluğu kapsamına girebilmesi için. İşte Sermaye Piyasası

Kurulu'nun düzenleme ve denetimine tabi şirketlerden bir kısmı sayılmış. Yine örneğin sigorta şirketleri, reasürans şirketleri, emeklilik şirketleri gibi birtakım şirketler sayılmış. Bu Kurul kararında geçen şirketlerden olması gerekiyor ve bu şirketlerin de kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar baz alınarak belirlendiğini ifade etmiş Kamu Gözetimi Kurumu. Tabii sadece bu şirketlerden olmak yetmiyor, ikinci bir ölçütümüz de belirli eşikler getirilmiş. Neye dayanarak getirilmiş bunlar? Şirketin aktif toplamına, yıllık net satış hasılatına ve çalışan sayısına dayalı eşikler. Bunların zaten uluslararası düzenlemelerle uyumlu olduğunu görüyoruz, bütün hocalarımızın burada ifade ettiği üzere.

Tabii bu eşiklerden de hepsini değil, en az ikisinin yani bu ölçütlerden en az ikisinin eşik değerini art arda iki raporlama döneminde aşıyorsa eğer bu sayılan şirketler zorunlu raporlama kapsamına dahil oluyorlar. Dolayısıyla bu ölçütlerin sağlanması gerekiyor. Fakat bir istisnamız bulunuyor. Burada bankalar bakımından farklı bir durum söz konusu. Bankacılık Kanunu'na tabi olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun düzenleme ve denetimine tabi bankaların herhangi bir eşik değere tabi olmadan zorunlu raporlama yapmak yükümlülüğü olduğu bir istisnai hüküm olarak getirilmiş. İstisnanın da bir istisnası belki denilebilecek bir husus: O da TMSF bünyesinde yer alan bankalar bu uygulamadan açık bir şekilde muaf tutulmuşlar. Bunun haricinde, bu tabii bizim zorunlu raporlamaya ilişkin olarak incelediğimiz hükümler. Fakat şunu da açıkça ifade ediyor orada zorunlu olmamakla birlikte gönüllülük esasına göre de Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları'na uygun raporlama yapılabiliyor. Yani gönüllülük esasına dayalı

bir uygulamaya da açıkça cevaz verilmiş durumda. Peki yıl itibariyle baktığımızda ne zaman bu raporlama başlayacak? Bildiğimiz gibi yeni: 1 Ocak 2024 tarihinden başlayan hesap dönemi için sürdürülebilirlik raporlaması yapılması zorunluluğu getiriliyor. Bu da tabii artık 2024 yılında yapılacak olan bütün faaliyetler içinde bulunduğumuz yıl yani 2025 yılı içerisinde raporlanacaktır.

Tabii buradaki ölçütleri yani az önce söylediğimiz bu değerleri vesaireyi sağlayıp sağlamadığı açısından da geriye dönük bir tespit yapılacak. Yani 2022 ve 2023 yılının verilerine bakılması gerekiyor. Sürdürülebilirliğe ilişkin bu raporlamanın hangi tarihe kadar, o yıl içerisinde ne zamana kadar hazırlanması gerektiği ile ilgili de bir cevap verilmiş ve finansal tablolarla kural olarak aynı zamanda ve aynı raporlama dönemi içinde yapılması gerektiği belirtilmiş. Yani aslında finansal raporlamayla bir paralellik kurulmuş, bizim görebildiğimiz kadarıyla ilk yıla özgü bir istisnai durum var. Ara dönem finansal raporlama ile bağlantı kurularak o raporlarla birlikte sunulabileceğine dair bir istisnai hüküm getirilmiş. Şimdi bu tabii, sürdürülebilirliğe ilişkin raporlama, TSRS'ye uygun bir biçimde yapılacak fakat TSRS'den ibaret değil. Bunun yanı sıra bir de bizim GDS dediğimiz gene Kamu Gözetimi Kurumu'nun yayınladığı GDS yani Güvence Denetimi Standartlarımız var. Tabii ben bunu aynı şuna benzettim: Yani TFRS'ler var, finansal raporlamada Türkiye Finansal Raporlama Standartları ve TMS Türkiye Muhasebe Standartları var. Buna uygun raporlama yapılıyor. Daha sonradan onun yanı sıra denetçiler de denetim standartlarına göre denetim yapıyor. Aynı sistem anladığım kadarıyla burada da bu şekilde getirilmiş. Yani

raporlamayı bir standart grubuna göre yapacaksınız. O raporlamayı yaptıktan sonra bunun denetimini de yani işte burada söylenen green washing veya bilgi bombardımanına vesaire tutmamak adına ya da gerçeğe aykırı bilgi vermemek adına bu güvence denetiminin de yapılması için özel olarak güvence denetimi standartları getirilmiş. GDS 3000 GDS 3410'a uygun olarak denetimlerin yapılması gerekiyor. Benim burada son başlıkta değinmek istediğim husus sürdürülebilirliğe ilişkin bu raporlamayı yapmamanın yaptırımı nedir? Şimdi Tufan Bey'in ben önceki konuşmalarını da Youtube'da da var çok benim için faydalı oldu, izlemiştim. Orada da kendisi çok önemli hükümlere işaret etti. Ben de baktıktan sonra farkına vardım. Tabii biz hukukçuların fazla TSRS'nin içeriğine girip o teknik detayını okuma fırsatınız olmuyor belki. Orada Tufan Bey şu hükme işaret ediyor: TSRS1 60. paragraf ve TSRS1 EK A. Neden önemli bu? Raporlama yapmakla yükümlü fakat raporlama yapmamışsa bunun yaptırımı ne olacak? Finansal raporlamaya uygun raporlama yapmamanın yaptırımını biz Ticaret Kanunu'ndan çıkarabiliyoruz ama TSRS'de çıkaramıyoruz. Bunu da işte Tufan Bey'in işaret ettiği hükümler şöyle ifade ediyor: Sürdürülebilirliğe ilişkin raporlama esasında finansal raporlamanın bir parçasıdır. Gerçekten öyle. TSRS1 60. paragrafı şöyle söylüyor: İşletme genel amaçlı finansal raporlamanın bir parçası olarak TSRS'nin gerektirdiği açıklamaları sağlamak zorundadır diyor. Keza TSRS1 EK A'ya da işaret etmiştiniz. Orada da aynı şekilde genel amaçlı finansal raporlama, işletmenin genel amaçlı finansal tablolarını ve sürdürülebilirlikle ilgili açıklamalarını içerir diyor. Yani aslında finansal raporlamanın içine sürdürülebilirlik ile

ilgili finansal açıklamaları da sokmuş durumda. Ama bunu hangi mevzuat yapmış? Yani mevzuat diyeceksek eğer, TSRS yapmış ve TSRS'nin eki. Ek de standartlarla aynı ölçüde bağlayıcı nitelikte. Şimdi burada benim kafamı sadece kurcalayan bir husus oldu. Evet, TSRS'ler sürdürülebilirliğe ilişkin raporlamayı, finansal raporlamanın içine sokmuş ama Ticaret Kanunu'nda da belki buna dayanak kanuni bazı hükümlere ihtiyacımız olabilir diye düşünüyorum. Evet, bazı hükümler var yani işte 88. maddenin altıncı fıkrası var elimizde sürdürülebilirlik ile ilgili ve 88 inci maddeye aykırı davranmanın da bir idari para cezası yaptırımı olarak hepimizin bildiği 562. madde var. Fakat orada şu benim kafamı kurcaladı. 562. madde şöyle diyor: 88.maddeye aykırı hareket diyor, idari para cezası için. Ama 88'in içeriğine baktığımızda birinci fıkra finansal raporlama ile ilgili yükümlülüğü getiriyor, sürdürülebilirlikle ilgiliyse bir yükümlülük değil de sadece altıncı fıkra ile KGK'yı yetkilendiriyor. Yani dolayısıyla 88'e aykırılığın yaptırımını, bizim 88'e aykırılık sebebiyle sürdürülebilirlik raporları için de 562'yi uygulayabilmemiz pek kolay olmayabilir. Ama eğer TSRS ye bağlı kalacaksak, bu az önce okuduğum hükümlere bağlı kalacaksak zaten bunlar finansal raporlamanın bir parçasıdır. O yüzden bunları aykırılığın yaptırımı da 562'ye tabidir diyebiliriz. Ama ben bunun için belki daha açık bir kanuni düzenlemeye ihtiyaç olduğu fikrindeyim. Yani daha netlik sağlamak ve tartışmaları ortadan kaldırmak adına faydalı olacaktır. Gene Ticaret Kanunu'ndan işaret etmek istediğim hüküm 514. maddemiz: anonim şirketlerin finansal tabloları ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunu hazırlama yükümü ile ilgili olan maddemiz bu. 514.

maddede yönetim kuruluna bildiğimiz üzere finansal raporlama yapma yükümlülüğü getiriyor. Fakat orada da hüküm şöyle demiş: Türkiye Muhasebe Standartları'nda öngörülmüş bulunan finansal tablolarını, eklerini ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunu… şeklinde devam ediyor hüküm. Yani doğrudan TMS'ye yollama var. TSRS'yi ne yapacağız o zaman? TSRS, kendisini ben finansal raporlamanın bir parçasıyım demiş ama bunu Ticaret Kanunu bağlamında da bence söyleyebilmek gerekiyor ve eğer 514'e, 88'e müdahale edeceksek, yönetim kurulunun devredilemez ve vazgeçilemez görev ve yetkilerine ilişkin 375. maddeye de müdahale etmek belki gerekebilir. Çünkü orada da muhasebe ve finansal planlama için gerekli düzenin kurulması yükümlülüğünü yönetim kuruluna yüklemiş, hep muhasebeden söz ediyor. Finansal planlamadan bahsediyor. Bir f bendi var. Orada da kurumsal yönetim açıklamasının düzenlenmesinden bahsediyor f bendi. Ama gene sürdürülebilirlik kelimesini biz göremiyoruz. Belki bu hükümlere de müdahale edilip, eğer ki sürdürülebilirliğe biz artık kanuni bir dayanak bulmak istiyoruz diyorsak 375'e de bir ilave yapılabilir ve son olarak tabii bu raporlar genel kurula geldiği için genel kurulun devredilemez görev ve yetkilerine ilişkin 408. maddenin 2/d bendi de, orada çünkü finansal tablolara, yönetim kurulunun yıllık raporuna, yıllık kâr üzerinde tasarrufa, yedek akçenin sermayeye ya da kâra katılması gibi hususlarda karar alınması diyor, burada da biz sürdürülebilirlik raporlanmasına ilişkin bir ifade göremiyoruz. Belki bu söylediğim, işaret ettiğim hükümlerde sürdürülebilirlik raporlamasını da içerecek şekilde bir ilave yapılabilirse, kanuni anlamda da bizim hepimizin kafası daha

rahat olur, daha netleşmiş olur diye düşünüyorum. Ama bu kesinlikle TSRS'nin bahsettiği üzere işte final sürdürülebilirliğe ilişkin raporlamanın, finansal raporlamanın bir parçası olduğuna ilişkin kabulü dışladığım anlamına gelmiyor. Sadece tartışmaları belki kaldırmak adına yapılabilir diye ifade etmiş olayım. Teşekkür ederim.

Doç. Dr. Esra Hamamcıoğlu: Çok teşekkür ediyoruz. Benim de soru işaretlerimi büyük ölçüde gideren bir sunum oldu. Evet, son olarak da Tufan Bey buyursunlar.

Tufan Göçer: Teşekkür ederim, sağ olun. Bizlere burada kendimizi de anlatma fırsatı verdiğiniz için teşekkür ederim. Ayrıca Çalıştay'ın da bugün de verimli geçmesinden, hepimize katkı sağlamasından mutlu oldum. Yani bugün burada olmakla beraber bir gurur duydum onu ayrıca belirtmek istedim. Çok teşekkür ederim. Şimdi tersten başlayalım en son Atahan Bey'in söylediği bir şey var. 88. madde evet yani KGK, TSRS belirler başka bir şey yok yani ama 562 maddede 64. paragrafa aykırılıklar da aynı yaptırıma bağlı. Şu an güncellenmiş tutarla 70.900 TL. Yani 64'üncü maddeleri ne diyor? Defter tutmak ya da tutmamak işte sabahki o aktarmak istediğim ayrım tam olarak bu: Defter tutmaktan anladığımız şey ne? Yani geleneksel dediğimiz o getir faturalarını zımbalayıp, VDK'ya, gelir idaresine bildirim yapmak mı yoksa finansal rapor hazırlamak mı? Yani işte biraz kurumsal bakmasını gerektiren bir yaklaşım. KGK'nın düzenlemesinin reel dünyada da çok karşılık bulamaması sebeplerinden birisi de bu. Şu an benim bildiğim zaten söyleyeyim. Arçelik birkaç banka ticari defter tutuyor. Yani bir ticari defter var bir de mali defter var. Mali defteri

herkes tutuyor zaten onlar VDK'ya düzenli bildiriyorlar. Yani denetime gelince onu veriyorlar ama kanunda da şey var yani çift defter tutmak suç. Yani şu an teoride yasak olan bir şeyi pratikte uyguluyoruz. Yani hem ticari defter var hem mali defter var. Nasıl söyleyeyim? Rasyonelleştirilmiş bir yanlışlık yani bunu belirtmek istedim ben. Bunu aşabilir isek zaten finansal rapor dediğimiz şey aslında sürdürülebilirlik raporuyla beraber, tıpkı Atahan Bey'in belirttiği gibi, aslında bu tam set bir raporlama. Bunun adına ben entegre rapor denilmesini de doğru bulmuyorum. Yani bu bir kurumsal raporlama, corporate reporting. Kurumsal raporlama dediğimiz bir işletmenin geçmiş ve gelecek ile beraber bakılması gereken bir şey. Burada KGK düzenlemeleri açısından yapacağım yorum yani şu açıdan bir katkı sağlamak isteriz. Sabahtan bu yana konuştuğumuz konularda dikkat çekilen çok güzel bir husus var. Yani risk ve fırsatın kendisini belirlemek yani onun üzerine konuştuk ama kim belirleyecek? Şimdi denetçi gözüyle de bakarak biraz daha konuşacağım. Yani ortada bir riskimiz, fırsatımız var. Bir çocuk var ama çocuğun anne babası kim? Yani bunu risk olarak karar veren merci kim? Yani yönetim komitesi mi, kişi mi yoksa yani yönetim kuruluna eşdeğer bir şey mi? Yani bunun o açıklığa kavuşturulmadan bu raporda risktir denilmesi kadük kalır. Yani boşta kalıyor, boşta kaldığı için denetimden geçmemesi lazım. Onun da ilkini bu sene göreceğiz bakalım, buna karşılık verdi mi, vermedi mi? Buna çözüm olarak mesela bugünkü çalıştayın konusu olarak anasözleşme belki de bir dayanak olabilir. Yani bilmiyorum A sınıfı imzaya yetkili B sınıfı imzaya yetkili mesela ESG'de E sınıfı imzaya yetkili. Öyle bir şey yapılabilir mi? Mevzuat

da bunu düzenlemiş mi bilmiyorum ama yani E sınıfı imzaya yetkili denilen kişi sadece çevre konusuyla alakalı, ki onun da işletme içerisinde çevreyle alakalı çerçevesi çizilmiş bir iç prosedürlere göre yani iç prosedürde belirtilmiş konularda E sınıfı imzaya yetkili kişi imza atabilir. Sözleşmeye belki böyle bir hüküm konulması, raporda yer alan metriklerin ve risklerin kimin karar verdiğini ispatlar nitelikte. Yani denetçi geldiğinde, rapora baktığında, evet burada bir risk yazılmış zaten TSRS1'in 26 ve 27. paragrafıyla TSRS2'nin 5. ve 6. paragrafları ilgili risk ve fırsatı kimin belirlediğini, ki onun a'sının i'si yetkinlik, ii'si de gözetim ve denetimle alakalıdır. Yani bir taraf riske ve fırsata karar verecek. Bu kişi veya komite. Başka bir taraf da verilmiş bu kararın doğruluğunu ya da uygunluğunu gözetecek. Yani bu da genelde risk yönetim birimleri oluyor her işletmenin yani sürdürülebilirlikten daha başka, riskin erken saptanması komitesi de olabilir bu SPK şirketleri için. Bu ilişkiyi raporda açıklayabilmek işte bu bizim şeffaflık dediğimiz doğruluk dediğimiz gerçeğe uygunluk dediğimiz ve hatta belki ihtiyaca uygunluk dediğimiz noktalarda kullanıcılara bir fırsat sağlıyor. Yani şunun olmaması lazım. Bugüne kadar GRI dediğimiz bir standart kullanılmış. Yani profesyonel danışmanlık dünyasında en çok başvurulan kaynak bu olduğu için derinleşme bu alanda gerçekleşmiş. Bu alandaki yetkin insanlara bu konuda da saygımız sonsuz. Çünkü inanılmaz çalışmalar yürütülmüş ama tıpkı espri vardır ya, Arapçadan Latince'ye geçince bir gecede cahil kaldık diye espri yaparlar. Yani burada da GRI uygularken bir gecede uyandılar, Resmî Gazete'de TSRS var. O nedir? Ne kadar profesyonel olsa da çözemedi, çözemiyor. Zaman onların lehine işliyor,

çözüyorlar. Onda bir sıkıntı yok. Ama burada önce şuna dikkat çekeyim, sonra denetim boyutuna giriş yapacağım. Bu raporlamada 72. paragraf diyor ki, TSRS'lerin tüm hükümlerine uyum sağlamadığınız sürece bu rapor TSRS'ler ile uyumludur yazamazsınız. Yani şimdi her finansal raporu açıp baktığınızda eğer borsada yatırımcısı olduğunuz şirketin raporunu okuma şansınız olduysa yine örnek vereyim, Arçelik'in tablosunu indirin KAP'tan. Dipnot 2 şöyle başlar: İşletme hakkında, kuruluş hakkında iki nokta üst üste, şirket Ankara'da kurulmuştur işte şu kadar çalışanı vardır, bağlı ortaklıkları budur. Devamında der ki, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayınlanmış Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına tam uyumludur. Yani işte denetçi gelip bu hükme uygun olup olmadığını zaten sözleşmede yazan hükme göre denetim yapıyor. Yani Arçelik rapor yayınlamış o rapor TFRS'ye uygun mu, sözleşmede de yazar, görüş verir. Aynı şey şimdi TSRS için geçerli. Yani şirket yönetim kurullarının TSRS'ye göre rapor hazırlamak sorumluluğu var. Denetçiler de bu kıstasa uygun mu? Biz buna kıstas deriz. Denetimin kıstası, elimde bir kıstas var. Rapora bakıyorum, raporla kıstas karşılaştırılır, kurallara uygun mu? Evet o zaman olumlu görüş. Şimdi kıstasa uygun olmaz yani GRI raporlaması. Zaten yine biraz teknik kaçıyor. 55 ve 57'nci paragraflarda hangi standartları kullanıp kullanmayacağınızı da söylüyor TSRS. Burası mesela risk ve fırsatı belirlerken GRI kullanamazsınız diyor. Dolayısıyla siz GRI kullanırsanız bir riski belirtirseniz, ne oluyor? 72'nci paragraftaki tüm hükümlere uyduğunuz anlamına gelmez. Denetimden de geçmemesi lazım. Burada en önemli, belki de hukuki

açıdan gelişme şu olacak: Bugüne kadar sürdürülebilirlik raporu eğer onu da okuma zamanınız oldu ve göz atma şansınız olduysa son sayfalarında her zaman şey vardır. Sorumluluk reddi beyanı, yasal çekince. Yani şirket bir güzel yazıyor, yazıyor, yazıyor, yazıyor işte fotoğraflar, grafikler işte azalttık, hedef koyduk. Altta diyor ki buna bakarak karar almadık. Şimdi bu biraz milat gibi bir şey oldu aslında kimse farkında değil belki. Çünkü Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları artık hukuki sorumluluk getiriyor. Sözleşmelerde de yazar. Güvence Denetim Standardı 3000 madde 22/c nin ikinci fıkrasında; Sözleşmeler, tarafların sorumluluklarının ne olduğunu da derç edilecek şekilde imzalanır. Normalde bağımsız denetimde daha çok standart var. Elliye yakın standardımız var. Onun 210 numaralı standart BDS normal sırf sözleşme standardıdır. GDS'lerde bu kadar detaylı bir şey yok ama onun asgari çekirdeği burada da var. Dolayısıyla sözleşmelerde, yönetim kurulunun TSRS'lere tam uyumlu rapor hazırlayıp denetçiye bunun hazırlanışına giden yoldaki bütün bilgi, belgeleri şarta bağlı olmaksızın sunacağına dair beyan vermesi gerekir. Bu artık şunu getiriyor. Yönetim kurulu hazırladığı raporda sorumlu. Bu raporda yer alan hükümlere ilişkin artık yatırımcılar dava açabiliyor. Yani öyle sorumluluk reddi beyanı verip zaten ben yazmıştım niye ona bakarak karar aldınız çağı kapandı diyebiliriz. Bu zaten yine sabah en başta belirtmek istediğim şeyle alakalı. Çok büyük şirketler yani.

Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer Eroğlu: Kaç şirket kapsamda?

Tufan Göçer: Şu an 447 civarıydı en son hesapladığım. Şimdi Fatih Bey gitti, Omnibus'u gönderdi de bugün Omnibus'un taslağı yayınlanmış. 2 sene önce KGK olarak biz de o beş yüz milyon bir milyar neye göre belirleyelim sorusunun cevabında o zaman Avrupa Birliği'nin kendi 2014 - 43 sayılı direktifinde daha küçük şirketleri de kapsayacak bir kuralı vardı. Biz dedik ki çok olur, hiç gerek yok. Onlar 50 bine yakın şirketi zamanla raporlama zorunluluğuna çıkaracaktı. Biz yaptık o zamanlar için konuşuyorum. 470 civarı çıktı, çok az olur dediler. Ama sonra dedi ki zaten enflasyon muhasebesi geliyor. Enflasyon muhasebesi ile tutarlar olduğundan daha çok şişecek, biz de hadleri yükseltmeyiz, bu sefer de zaten bu sene mesela bine çıkacak o sayı hiç kimse şu an farkında değil, enflasyon muhasebesi etkisi var şu an. Ama 2022'de tabi ki, enflasyonsuz verilere bakılacak. Yani ilk sene için şu an 447 446 belki o kapsamda bir düzenlememiz var. Yani sorumluluk reddi beyanı artık verilemiyor dediğim gibi. Şeyi de belirteyim. Teknik aksaklık olduğu için yayınlayamadık. 17 Ocak 2025 tarihli Resmî Gazete'de Sürdürülebilirlik Denetim Yönetmeliği yayımlandı. Bu yönetmeliğe göre artık kimler sürdürülebilirlik denetçisi olabilir, kimler nasıl faaliyet gösterir? Faaliyetinde mevzuata uygun hareket etmeyenler hangi cezalarla karşılaşır tek tek yazılmış durumda. Onlardan bir tanesi ki açıkça yazmaz madde 17/2.fıkrasında BDY'ye atıf verir. İlgili, yani Bağımsız Denetim Yönetmeliği'nin 19-37. maddeleri arası kıyasen bu yönetmelikte de uygulanabiliyor. Zaten kopyala yapıştır olacaktı, yapmadık. Oraya referans verir oradaki 29. paragraf da der ki: İlgili denetimde yürütülen mali zararlardan denetim kuruluşu müteselsilen sorumludur

ve mesleki sorumluluk sigortası yaptırmak zorundadır. Yani zaten bağımsız denetimlerde bir mesleki sorumluluk sigortası şarttı. Sürdürülebilirlik denetimlerinde de artık mesleki sorumluluk sigortası var. Bu artık şunu getirir mi bilmiyorum. Yani sigorta şirketleri ikinci bir poliçe mi düzenleyip ayrıca tahsilat yapar. Yoksa hepsini paket halinde mi yapar? O onların yönetim politikası ama artık sonuç olarak hem yönetim kurulu rapordaki bilgilerden sorumlu, yetmediği gibi, denetim kuruluşu da rapora verdiği olumlu görüşten de sorumlu. Yani siz şunu yapamayacaksınız. Tamam, tamam yapmış. Hayır yapmamışsa, orada şaka yapmıyorum yani, yine biraz kurumsal bakış açısını gerektiriyor bu. Fiyat kazanç oranlarına geçmiş verilere bakarak yatırım kararı alıyorduk ya mesela şu an bakıyorum, Arçelik fiyat kazancı 10. Tarihsel kazancı, açıklandı bu arada Koç Holding finansal tabloları. Fiyat kazanç oranı 10. Ama tarihsel neydi 15. O zaman bu şu anlama geliyor. Şimdiki fiyatının %50 daha gidecek. Eskidendi, bunlar şimdi aynı kârlılığı önümüzdeki sene yapabilecek mi? Onu sürdürülebilirlik raporundan bakmamız lazım. Çünkü oraya cezalar devreye girecek ve iklim kanunu bilmiyorum, cezai yaptırımı tutar olarak ne kadar? Onlar devreye girecek. Bu devreye girdikten sonra belki kârlılık çıkacak. Buna göre bizlerin şey sorumluğu doğuyor. Finansal okuryazarlık sorumluluğu. Yani biraz da bu mevzuat da zaten 85 milyona hizmet etmiyor. Bu düzenlemeler çok ciddi söylüyorum. Sadece 10.000 kişilik adınla yani sizleri bizleri yatırımcı az önce çok güzel bir sunum var zaten bütün olay orası kurumsal yatırımcılar yani sizin bizim gibi yani ben kendimi küçük yatırımcı görüyorum. Aramızda büyük yatırımcı varsa söylesin.

(Salondan gülüşme sesi). Ben küçük yatırımcıyım hatta mikro küçük yani beni ilgilendiren bir düzenleme değil, onları ilgilendirir. Yani onlar da kiminle ilgileniyorlar mesela OYAK ordu yardımlaşma kurumunun kendi emeklilik fonu var ya. Onlar her memurdan kesiyorlar, bir ayda belki milyara yakın TL prim topluyorlar. Onunla gidip yatırım yapıyorlar işte o zaman o şirketin şeyi ortaya çıkacak. Bu biraz kurumsal bakış açısı. Doğru olanı yaptığımızı düşünüyoruz şu an. 447 firma, Allah bereket versin, seneye sayı bine çıkar. Zaten az önce işte Omnibus yayınlandı. Kapsamının bayağı bir daraltılması teklifi geldi. 7 bine düşürüyorlar şu an sayıyı yani bu ne anlama geliyor? Biz Türkler olarak daha vizyoner davranmışız. 40 yılın başı yani bazen bozuk saat günde iki kez doğruyu gösterir. Yani denetim bu raporların TSRS'lere uygun olup olmadığı konusunda yapılır. Yani sürdürülebilirlik denetim yönetmeliğinin yedinci maddesi olması lazım. Kıstas dediğimiz bir şey var. Yani az önce anlatmaya çalıştım. Bir bilgi kitapçığı var. Bu içindeki bilgiler neye göre hazırlandı, neye göre hazırlandığı sorusunun cevabı kıstastır. O kıstas tabi ki GRI ya da ESRS olabilir mi? Olabilir. Niye şirketimiz TSRS kapsamında değil ama ESRS raporlama yapmış ve denetimden geçirmek istiyor. Şimdi bu durumda ne olacak? Yani işte bu mesela yönetmeliğin sağ ayağını boşa çıkarıyor. Çünkü kıstas bizim düzenleme alanımız değil, ESRS'ler. Ama denetim bizim alanımız. Çünkü GDS 3000'e göre denetim yapacaklar. Eee yetki almışlar da KGK'dan yetki almış oluyor. Burada şu an orada bir boşluk var. Ona bir dikkat çekmek isterim. Tüm bunlar niye vardı? Az önce söylediğimiz şey, TSRS1 B 13, B 14 paragraflarında özkaynak araçları, borçlanma araçları,

yönetim kurulunun hak kullanımları ve operasyonel kararlara katılım konusunda hakların kullanılmasıyla alakalı bilgi taleplerini karşılamak için var. Bu da daha çok kurumsal yatırımlar için var. Bütün bu tantana, bu kadar şeyi niye yapıyoruz? Şu B13, B14 için yani şu kararlar verilebilsin diye yapılıyor. Artık açıkça düzenlenmesi gereken bir kanun metnine ihtiyacımız var. Çok güzel bir noktaya değindiniz. O bunu dedi. Bu şunu dedi. Bu bunu dedi işte budur. O zaman sonuç budur. Yani herkes bunun açıklamaya çalışıyoruz. Her gün telefon geliyor, denetim yaptırmasak ne oldu? Rapor yapmasak ne olur? Yani dediğiniz gibi net bir hüküm olsa ki Türk insanı da biraz şeye açıktır, çıkışlar şu taraftan dediğinizde o tarafa gider yani. Bu taraftan da çıkabilirim, aklına gelmez. O yüzden bir kural bekliyor yani aslında belki evleviyet ilkesi gereği bir sonuca varabiliriz ama bir kural lazım. Dolayısıyla bu algıyı kırabilirsek bunun cevabı zaten hazır. Defter tutmak, finansal rapor demekse, orada defter tutmak anlamını karşılıyorsa o zaman düzenlenmemiş hükmünde sayılır, düzenlenmemiş hükmünde sayılmasının da yaptırımları yönetim kurulu infisah hale gelir, kâr dağıtımı yapılamaz, sermaye artırımı, azaltımı mümkün değil. Derhal geçici yönetim kurulu derhal farklı bir denetim firması derhal raporunun yazımı ve bunun genel kurula sunumu. Şimdi bu raporlarda mesela o ciddiyeti aksettirmek için söylüyorum, genel kurulda sürdürülebilirlik denetçisi, genel kurulun üyelerine hesap vermekle mükellef bu Sürdürülebilirlik Denetim Yönetmeliği'nde de yazıyor. Dolayısıyla bütün bunların hepsi bir bütün hale getirildiğinde şeffaflık ve kurumsal yönetim ilkelerine o taraf SPK'nın düzenlemesi, oraya çok hâkim değilim ama bu açıdan bir

çok boşluk giderilmiş olacağını düşünüyoruz. Bütün bu noktada ilave bir katkı da şöyle sağlamak isteriz. Bu TSRS biraz teknik uzmanlık gerektiren bir alan olduğu için bu kurumsal sürdürülebilirlik raporlama uzmanlığı denilen bir KGK'nın asli görevi olmayan ama tali görevi olarak misyon şeklinde yüklendiğimiz 4 Haziran tarihli usul ve esaslar kararımız var. Kurul kararı bu kapsamda TSRS eğitimlerini kimlerin verebileceğinin, kapsamını belirtip eğitim firmaları yetkilendirildi. Şu an 6 tane. Onlar vasıtasıyla alınacak TSRS eğitimleriyle Kamu Gözetimi Kurumu ilki Mayıs ayında olarak planlanıyor. Kurumsal sürdürülebilirlik raporlama uzmanı diye bir lisans belgesi yani SPK'nın SPL'si gibi düşünün. Bir sertifika uzmanlık sertifikası bu. Özür diliyorum. Lisans sertifika deyince katılım sertifikasına aklımız gidiyor. O değil. Kurumsal sürdürülebilirlik raporlama uzmanlığı lisansı, bağımsız denetçilik lisansı yani bu da sicile kaydedilecek sicile kaydedildikten sonra belki de orada zaman gösterir artık, ki bence zaman biraz da gösterdi. Şirketler buna aç neye aç yani ben Fatih Dedeoğlu'na şu anda rapor yazdırmak istiyorum ama yetkinliğinden emin değilim diyor bir firma. Ama lisansı aldığında tamam ben bu kişiyi TSRS raporu yaptırabilirim ya da bu kişiye istihdam ederek raporlama biriminde görev verebilirim şeklinde. Bu belki düzey bir düzey 2 düzey 3 şeklinde ayrıştırılabilir o da. İşletmelerin detaylandırılmasına varan mesela sigorta şirketi için düzey 3 belki ama halka açık olmayan KAYİK'te olmayan bir şirket için düzey 1'e kadar bu indirilebilir. Bütün bunların hepsi yani risk ve fırsat. Yani olay ne yaparsak yapalım şeye gidiyor. Yani en başta risk ve fırsatı kimin belirleyeceği yani nasıl belirleyeceği değil, nasıl

belirleneceği, kimin belirleyeceği bilirse kolay. Ama kimin belirleyeceği kolay değil. Çünkü öyle şirketin CEO'suna bu yetkiyi verdik diye de olmuyor bu iş. Çünkü standart diyor ki CEO'ya niye bu işi verdin? CEO'nun yetkinliğini de açıklamanızı bekliyor ve dolayısıyla ortada çok kurumsal firmalar için konuşuyorum. Hesap verme açısından inanılmaz bir sorumluluk bekliyor. Son iki cümleden birisi gerekirse denetçi eğer TSRS'lere tam uyum olmadığına kanaat getirdiği bir müşteriyi ve çevresini tanımak suretiyle bir bilgi elde ettiğinde denetim sözleşmesini imzalayabilir. Bu imzalamaması da denetimin yapılmaması anlamına gelir. Bu yine yok hükmünde anlamını taşır. Tüm bunların hepsinin çok ciddi bir şekilde ele alınarak hem topluma aktarılması lazım hem de ilgili tarafların bir araya gelerek açık bir kanun metni derç edilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Teşekkür ederim.

Doç. Dr. Levent Biçer: Ben bütün katılımcılara emekleri için teşekkür ederim. Katkı sundukları için teşekkür ediyorum. Çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Gerçekten en azından bizim proje ekibi olarak tartıştığımız her önemli konuda burada gözden geçirmiş olduk. Tartışılmış oldu. Projeye çok büyük katkı sağlayacağını düşünüyorum. 7 Mayıs'ta bir sempozyumumuz var. Misafirlerimiz oraya da eğer katkı sunarlarsa, gerçekten şimdiden onun için de teşekkür etmiş olayım.

Dr. Öğr. Üyesi Zehra Badak: Çok kısaca isterseniz söyleyeyim, bir kurumsal yatırımcıların çok önemli olduğundan bahsettik. Ama hemen bu geçtiğimiz hafta sonunda iklim değişikliğine ilişkin özen yükümlülüğü ile ilgili

Columbia Üniversitesi'nin yaptığı bir sempozyumda kurumsal yatırımcılar ve hatta sigorta yani emeklilik sigortası şirketleri ve iklimle ilgili fonları yöneten kişilerin olduğu yerde de hep bu bahsettiğimiz business judgement rule'un yine de pay sahipleri menfaati anlamında yorumlanmasına yönelik çoğunluk eğilimi olduğu dikkatimi çekmişti. Bir onu söylemek istiyorum. Bir de biz her ne kadar Almanya'daki bu ikili/dualist sistemi örnek göstersek de bu sürdürülebilirlik ile ilgili. Oradaki yerleşmiş sistem içerisinde de bir kısım yozlaşmalar ve aksaklıklar olduğu, üstelik diğer bakımlardan kendi menfaatlerini yine öne çıkaran sonuçların çıktığı da ifade ediliyor. Bunu da not düşmüş olalım istedim. Çok teşekkür ederim.

Doç. Dr. Işık Özer: Son bir cümle ekleyebilir miyim? Yanlış anlaşılmak istemem, o yüzden. Esas sözleşmeye konulacak hükümleri tartışırken sadece yöneticilerin sorumlu tutulmalarına ilişkin hükümlerin eklenmesi açısından söyledim; TTK 553 nedeniyle mümkün görünmüyor dedim lütfen yanlış anlaşılmasın. Esas sözleşmede ilk oturumda Mehmet Hocamın bahsettiği hükümlerin olması, yönetim kurulu üyelerinin niteliklerine ilişkin, komite, komisyon kurulmasına ilişkin ya da yönetim kurulunda sürdürülebilirlik uzmanının bulunmasına ilişkin hükümler eklenmesi önemlidir. En nihayetinde bu bir kültürdür ve bu kültürün şirkete yayılması önemlidir. Ben sadece sürdürülebilir kararlar almak zorundadır deseniz bile aykırılık halinde bir sonucu olmayabilir demek istedim, yanlış anlaşılmasın.

Dr. Öğr. Üyesi Duygu Demirel Özdemir: Hocam, ben de burada aslında biraz olumsuz bitirildi, olumsuz

kapanmasın diye belirtmek istedim, teşekkür ederim düzeltme için. Çünkü ses kayıt olarak da girdiği için o şekilde beyanınız kalmasın. Evet burada şimdi tabii ki biz anasözleşmeden çok bahsettik. Özellikle yönetim kurulu üyelerinin niteliklerine ilişkin hükümlerin anasözleşmeye konulabileceğini ifade ettik. Biz bu projeye ilk başlarken biraz bugün belki sizlerin de zihinlerinde olduğu gibi, acaba bu tür kayıtlar anasözleşmeye konabilir mi diye tereddütler yaşamıştık. Fakat konunun içine girdiğimizde gördük ki bizim çalışmamızı destekleyen bazı somut örnekler söz konusu. Mesela bugün Aslı Hocam sizin bahsettiğiniz revize edilen OECD/2023 Kurumsal Yönetim İlkeleri'nin sürdürülebilirlikle ilgili kısmında açıkça bir ifade var Hocam. Buna göre kâr amacı güden bir şirketin kamu yararı hedeflerini benimsemesi durumunda, buna muhalif kalan pay sahipleri açısından bazı mekanizmalar geliştirilmesinden bahsediliyor. Örneğin bu tür amaçları benimseyen şirketlerde, muhalif kalan azınlık pay sahiplerine çıkma hakkı sağlanması ya da anasözleşmeye kamu yararına ilişkin bir hedef eklenecek ise o zaman azınlık pay sahiplerinin onayının alınması veya ağırlaştırılmış yeter sayılarla böyle bir karar alınabilmesine imkân oluşturulması gibi bazı mekanizmalar geliştirilebileceği ifade edilmektedir. Böylelikle kamu yararına ilişkin bazı hedeflerin şirketler tarafından anasözleşmelerinde bir taahhüt olarak yer alabileceğine ilişkin görüşün, OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri kapsamında açıkça ele alındığını görmekteyiz.

Yine bugün Zehra Hocam bahsetti, Avrupa Hukuk Enstitüsü'nün "Kurumsal Sürdürülebilirlik İçin Şirket Sermayesi ve Finansal Muhasebe Hakkında ELI Rehberi" var

ve Hocam tebliğinde de çok güzel özetledi. Bu rapor incelendiğinde açıkça görüleceği üzere sürdürülebilirliğe ilişkin yatırım yapılmak istendiğinde, şirketin bunun için bir kaynak oluştururken kâr payından, özkaynaklardan yararlanarak bu fonun nasıl oluşturulabileceği örneklerle açıklanmış durumdadır. Sürdürülebilirlik amaçlarını gerçekleştirilebilmesi için bu konunun şirket muhasebesine nasıl entegre edilebileceği üzerine önemli bir çalışma karşımıza çıkmaktadır. Bu hedefler maksadıyla kullanılmak üzere şirketin kârından nasıl bir fon oluşturabiliriz, bunu bir anasözleşme taahhüdü yahut bir kanuni düzenleme olarak nasıl tasarlayabiliriz soruları açısında güzel bir rehber bizim için. O yüzden de konuştuğumuz konulara dair somut adımların, yavaş yavaş da olsa atıldığını, bu hususların uluslararası arenada özellikle bir karşılığının olduğunu görmekteyiz. Biz de tabi proje çalışmamızın sonunda, bugün belirtmiş olduğumuz anketimizde yer alan kurumsal sürdürülebilirliğe ilişkin 22 anasözleşme kaydını daha da geliştireceğiz. Proje süreci içerisinde bir anket çalışması yapacağımız için kısa bir süre içinde bu kayıtları belirleyerek çalışmayı başlattık; ancak önerdiğimiz kayıtların bazılarının biraz genel ve soyut kaldığını biliyoruz. Bugün konuşup tartıştığımız hususları da göz önünde bulundurarak projemizin sonunda, daha somut ve detaylı şekilde kurumsal sürdürülebilirliğe dair anasözleşmelere konulabilecek kayıtları oluşturmayı hedefliyoruz. Bunları da sizlerle sosyal medya hesaplarımız üzerinden paylaşacağız. Değerli katılımlarınız için çok teşekkür ederiz.

Doç Dr. Esra Hamamcıoğlu: Çok teşekkür ederiz Hocam.

Dr. Öğr. Üyesi Duygu Demirel Özdemir: Tüm katılımcılarımız için fidan bağışında bulunduk. Fidan bağış sertifikalarımızı basılı olarak değil, dijital ortamda sizlere sunmayı sürdürülebilirliğe verdiğimiz önemden ötürü uygun gördük. Anket çalışmamızı da sizlerle paylaşıyoruz, bu konuda da bizlere yardımcı olursanız ayrıca çok seviniriz.

Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar: Herkese teşekkürler arkadaşlar. Emeğinize sağlık. Sağ olun.